

پڑھو شیخو و مستند دریا

مجمع البحار

مجمع البحار و مستند دریا
مصطفیٰ حسین علیہ السلام

مجموع البحار و مستند دریا

قیمت ۳۹۰ تومان

ISBN 964-334-050-3

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

ماجرای باب و بهاء

پژوهشی نو و مستند درباره بهایی‌گری

نوشته

مصطفی حسینی طباطبایی

مأخذ بابی و بهایی که در این کتاب بدان‌ها استناد شده است

نام مؤلف	نام کتاب
علی محمد باب	۱- أحسن القصص
علی محمد باب	۲- بیان فارسی
علی محمد باب	۳- بیان عربی
علی محمد باب	۴- لوح هیکل الدین
علی محمد باب	۵- پنج شأن
علی محمد باب	۶- منتخبات آیات از آثار حضرت نقطه اولی
حسینعلی بهاء	۷- ایقان
حسینعلی بهاء	۸- اقدس
حسینعلی بهاء	۹- مبین
حسینعلی بهاء	۱۰- بدیع
حسینعلی بهاء	۱۱- اقتدارات
حسینعلی بهاء	۱۲- اشراقات
حسینعلی بهاء	۱۳- آثار قلم اعلی
حسینعلی بهاء	۱۴- لوح شیخ محمدتقی اصفهانی (معروف به نجفی)
حسینعلی بهاء	۱۵- لوح احمد
حسینعلی بهاء	۱۶- جواهر الأسرار
حسینعلی بهاء	۱۷- مجموعه الواح مبارکه
حسینعلی بهاء	۱۸- الواح نازله (خطاب به ملوک و رؤسای ارض)
عباس عبدالبهاء	۱۹- ادعیة محبوب
عباس عبدالبهاء	۲۰- مفاوضات
عباس عبدالبهاء	۲۱- خطابات مبارکه
عباس عبدالبهاء	۲۲- تذکرة الوفاء
عباس عبدالبهاء	۲۳- مقاله سیاح

حسینی طباطبایی، مصطفی، ۱۳۱۴ -
ماجرای باب و بهاء [تهران]: ۱۳۷۹.
ص. ۲۴۱

ISBN 964-334-050-3

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیبا (فهرست‌نویسی پیش از انتشار).
کتابنامه به صورت زیرنویس.

۱. این کتاب تحت عنوان «رهبران وادی ضلالت» قبلاً به چاپ رسیده است.
مقاله‌ها و خطابه‌ها. الف. عنوان.

ع ۹ ز / ۵۳۳۶ ج ۲۲۰ / ۱۰۱

۳۱۱۱ - ۷۸ م

ماجرای باب و بهاء

● نویسنده: مصطفی حسینی طباطبایی

● چاپ دوم: ۱۳۷۹

● تیراژ: ۲۰۰۰

● طرح جلد: رضا عابدینی

● چاپ و صحافی: چاپخانه نیلا

● آدرس: خیابان توحید نبش پرچم بالای بانک تجارت طبقه ۴ (انتشارات روزنه)

● تلفن: ۹۳۹۰۷۴ - ۹۳۵۰۸۶، فاکس: ۹۲۴۱۳۲

● شابک: ۳-۰۵۰-۳۳۴-۹۶۴ ISBN 964-334-050-3

○ کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است

فهرست مندرجات

صفحه	عنوان
۱۱	سرآغاز سخن
۲۵	در احوال و آثار باب
۲۷	سوابق علی محمد باب (۱)
۲۹	آموزگاران علی محمد باب
۳۵	درس‌هایی که علی محمد باب آموخت
۴۳	دعاوی گوناگون علی محمد باب (۲)
۴۵	از بایبگری تا الوهیت
۴۸	بهانۀ علی محمد باب
۵۷	دلایل علی محمد باب (۳)
۵۹	دلیلی جز نثری مغلوط و ناهموار در میان نیست
۶۲	ناتوانی علی محمد از عربی نویسی
۶۹	کژگویی‌های علی محمد باب (۴)
۷۱	در مجلس حمزه میرزا
۷۴	داوود قبل از موسی
۷۵	غرق شدن عاد و ثمود در خلیج و نجات ابراهیم از رودخانه
۷۶	وعده‌های دروغین
۷۸	عمر جهان و شکل زمین
۷۹	تأویب‌ها و تقلیدهای خنک

نام مؤلف	نام کتاب
عباس عبدالبهاء	۲۴- مکاتیب عبدالبهاء
شوقی افندی	۲۵- قرن بدیع
ابوالفضل گلپایگانی	۲۶- الفرائد
ابوالفضل گلپایگانی	۲۷- کشف الغطاء
اسدالله مازندرانی	۲۸- ظهور الحق
اسدالله مازندرانی	۲۹- اسرار الآثار
اسدالله مازندرانی	۳۰- اسرار الآثار خصوصی
اسدالله مازندرانی	۳۱- رهبران و رهروان
عبدالحسین آیتی	۳۲- الکواکب الدرّیه
اشراق خاوری	۳۳- مطالع الأنوار
اشراق خاوری	۳۴- گنجینه حدود و احکام
اشراق خاوری	۳۵- رحیق مختوم
اشراق خاوری	۳۶- اقداح الفلاح
اشراق خاوری	۳۷- مائده آسمانی
اشراق خاوری	۳۸- محاضرات
اشراق خاوری	۳۹- گنج شایگان
محمدعلی فیضی	۴۰- حضرت نقطه اولی
محمدعلی فیضی	۴۱- حضرت بهاءالله
عزیزالله سلیمانی	۴۲- مصابیح هدایت
روح‌الله مهرانجامی	۴۳- رسائل ورفائیم
عزّیه خانم (خواهر بهاءالله)	۴۴- تنبیه النائمین
میرزاجانی کاشانی	۴۵- نقطه الکاف
نشریه بیت‌العدل بهایی	۴۶- The compilation of compitations

(مدارک فوق در خلال کتاب به تفصیل معرفی شده‌اند)

صفحه	عنوان	صفحه	عنوان
۱۲۰	پنج، برابر با یک	۸۱	قوانین ضد اخلاقی
۱۲۰	حرمت ملاقات با طبقات مردم	۸۳	معلومات ناقص از قرآن کریم
۱۲۱	بیان عربی و بیان فارسی	۸۵	دشمنی یا دانش
۱۲۳	<u>در احوال و آثار بهاء</u>	۸۶	خشونت و تعصب شدید
۱۲۵	سوابق حسینعلی بهاء (۷)	۸۸	معجون‌های خودستایی و دروغ‌گویی
۱۲۷	آموخته‌های حسینعلی	۹۱	سرانجام علی محمد باب (۵)
۱۳۳	میرزا حسینعلی در بدشت	۹۳	علی محمد توبه می‌کند
۱۳۷	بهاء و سفیر روسیه تزاری	۹۵	علی محمد در مجلس مناظره
۱۴۱	حسینعلی و برادرش صبح ازل	۹۵	صورت توبه‌نامه علی محمد
۱۴۵	ادعاهای حسینعلی بهاء (۸)	۹۸	قتل باب و شبهه جنون وی
۱۴۷	منم من یُظهِرُهُ اللهُ	۱۰۳	گزیده‌ای از سخنان علی محمد باب (۶)
۱۵۵	من ذات خداوندی هستم!	۱۰۶	عربی‌های آب‌نکشیده
۱۶۱	من فعال مایشاء هستم	۱۱۲	پارسی‌نویسی علی محمد
۱۶۲	مقام خاتمیت، مرا از ادعا باز نمی‌دارد	۱۱۶	احکام عجیب در آیین باب
۱۶۹	دلایل حسینعلی بهاء (۹)	۱۱۶	جواز استمناء
۱۷۱	دلیل‌سازی در بغداد و عکا	۱۱۶	سفارش درباره تخم مرغ
۱۷۲	معجزه‌های در بین نیست	۱۱۷	پرهیز نکردن از فضولات حیوان
۱۷۵	یگانه حجّت بهاء، آیه‌سازی‌های مغلوط اوست	۱۱۷	قبله عبادت، خود علی محمد است
۱۷۷	معجزه آسمانی یا ابتدال در نثرنویسی؟	۱۱۷	خرید و فروش دارو، مجاز نیست
۱۸۷	دلایل دیگر بهاء الله	۱۱۸	۱۹ روز خدمت به علی محمد
۱۹۵	کژگویی‌های حسینعلی بهاء (۱۰)	۱۱۸	بیش از یک کتاب نباید داشت
۱۹۷	حک و اصلاح وحی	۱۱۹	هر روز به مؤذن ۱۹ مثقال قند دهید
۱۹۸	مس، پس از هفتاد سال طلا می‌شود	۱۱۹	در هر دقیقه، پنج مثقال الماس
۱۹۹	فیثاغورث و حضرت سلیمان	۱۱۹	برگ درخت بخورید

صفحه	عنوان
۲۰۰	حسینعلی بهاء و ربّ اعلیٰ .....
۲۰۱	بهاء و ناآگاهی از قرآن .....
۲۰۴	تناقض‌گویی در نسخ کتاب بیان .....
۲۰۶	آمزش والدین به شرط بهایی شدن فرزند .....
۲۰۷	کتاب بهاء، خلق را از همه کتاب‌ها بی‌نیازی می‌کند .....
۲۰۸	مقام زن در کیش بهایی .....
۲۰۹	بهاء و تأویل آیات .....
۲۱۴	پاره‌ای از احکام بهاء .....
۲۲۱	سرانجام حسینعلی بهاء (۱۱) .....
۲۲۳	بهاء در زندان عکا .....
۲۲۵	مرگ بهاء و نزاع جانشینان وی .....
۲۲۹	اصول مترقی در آیین بهاء .....
۲۴۰	پیام نویسنده به پیروان باب و بهاء: .....
۲۴۱	ترجمه پیام .....

سرآغاز سخن

خداوند بی‌همتا را سپاس می‌گزاریم، سپاسی که آن را بر خود می‌پسندد و بر پیامبران راستین او درود می‌فرستیم، درودی که آنان را می‌سزد.

از رویدادهای شگفت‌تاریخ که در نوع خود بی‌مانند شمرده می‌شود، قیام پیامبر بزرگ اسلام (ص) است که چون دعوت خویش را آغاز کرد، یکه و تنها بود. آنگاه مردمی را به کیش خود فراخواند که سخت متعصب بودند و به قول قرآن در «ضلال مبین» به سر می‌بردند و با آن که مدت کوتاهی (۲۳ سال) به تبلیغ شریعت و ادای رسالت پرداخت، هنگامی که رخت از این سرای بر بست امتی نیرومند و بالنده با آیینی استوار به‌جای نهاد، آن‌چنان که آماده فتح گیتی و غلبه بر همه ادیان بودند و نوید *لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ*^(۱) (الصّف: ۹) را پیش چشم داشتند. پس به گونه‌ای برق‌آسا در کشورهای بزرگ جهان راه یافتند و فرهنگ‌های ریشه‌دار آنها را دگرگون ساختند و قرن‌ها مشعل دانش و حکمت را در گیتی بر دوش کشیدند و هم اکنون پس از گذشت چهارده قرن، آیین خود را که به وعده *إِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ*^(۲) (الحجر: ۹) برقرار مانده و به حکم *تَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ صِدْقًا وَ غَدَاً لَأُمِّدَلَّ بِكَلِمَاتِهِ*^(۳) (الأنعام: ۱۱۵) تبدیل‌ناپذیر شده، در بهنه گیتی پاسداری می‌کنند.

تاریخ گواهی می‌دهد که نظیر چنین پیامبری هرگز دیده نشده و هیچ رسولی

۱- تا دین حق را بر همه ادیان غلبه دهد (چنان که مسلمین در مضاف با یهودیان، مسیحیان،

زرتشتیان و ... به پیروزی رسیدند). ۲- ما نگاهدارنده قرآن هستیم.

۳- کلام خداوندت براستی و عدالت به انجام رسید، هیچ تبدیل‌کننده‌ای برای سخنان او نخواهد بود.

توانسته با وجود مشکلات و موانع بسیار در مدت ۲۳ سال، مردمی غرق در بت‌پرستی و جاهلیت را چنان متحول سازد که دنیا را تکان دهند!

به علاوه، در آیین پیامبر اسلام (ص) به مفاد **بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ**^(۱)، سفارش به فضائل اخلاقی که دعوت پیامبران بر آن استوار است، به حد کمال رسیده و از این رو امر نبوت به محمد - صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ - پایان پذیرفته است چنان که در کتاب آسمانی وی می‌خوانیم: **مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَ خَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَ كَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا**^(۲) (الاحزاب: ۴۰). در این کلام ربانی، محمد - صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ - به عنوان «خاتم النبیین» معرفی شده است یعنی: «کسی که پیامبران بدو پایان می‌گیرند» و در لغت عرب، «انگشتری» را نیز خاتم گفته‌اند از آن رو که نامه‌ها را با آن مهر می‌زدند و به پایان می‌رساندند همان‌گونه که واژه شناس کهن عرب، احمد بن فارس (متوفی به سال ۳۹۵ هـ) در کتاب «مقایس اللغة» بدین معنا تصریح کرده است.^(۳) از سوی دیگر، پیامبر اسلام (ص) - بنابر آنچه محدثان بزرگ جهان اسلام گزارش کرده‌اند - امت خود را از ظهور پیامبر نمایان دروغگو قبلاً آگاه ساخته و به عنوان نمونه فرموده است:

إِنَّهُ سَيَكُونُ فِي أُمَّتِي ثَلَاثُونَ كَذَابُونَ كُلُّهُمْ يَزْعُمُ أَنَّهُ نَبِيٌّ وَ أَنَا خَاتَمُ النَّبِيِّينَ لِأَنِّي بَعْدِي^(۴)

«همانا در امت من، سی تن دروغگو خواهند بود که هر کدام می‌پندارد که پیامبر است با آن که من، خاتم پیامبرانم و پس از من هیچ پیامبری نیست.»
باز فرموده است:

إِنَّ الرِّسَالَةَ وَ النَّبُوَّةَ قَدْ انْقَطَعَتْ فَلَا رَسُولَ بَعْدِي وَ لِأَنِّي^(۵)

۱- من فرستاده شده‌ام تا اخلاق پسندیده را به انجام رسانم (حدیث نبوی).
۲- محمد، پدر هیچ یک از رجال شما نیست ولی فرستاده خدا و بازپسین پیامبران است و خدا به هر چیزی داناست. (درباره این آیه کریمه، در خلال کتاب به تفصیل سخن خواهیم گفت).
۳- مقایس اللغة، ج ۲، ص ۲۴۵، چاپ قاهره.
۴- سنن ترمذی، ج ۴، ص ۴۹۹، چاپ استانبول و سنن ابی داود، ج ۴، ص ۹۸، چاپ بیروت.
۵- سنن ترمذی، ج ۴، ص ۵۳۳، چاپ استانبول.

«همانا رسالت و پیامبری قطع شده و هیچ رسول و پیامبری پس از من نخواهد آمد.»

و همچنین فرموده است:

أَرْسِلْتُ إِلَى الْخَلْقِ كَافَّةً وَ خَتَمَ بِي النَّبِيُّونَ^(۱)

«من به سوی همه خلق فرستاده شده‌ام و پیامبران به من، پایان پذیرفته‌اند.»
و نیز فرموده است:

إِنَّهُ لَيْسَ كَائِنٌ بَعْدِي نَبِيٌّ فَيَكُم^(۲)

«همانا پس از من، پیامبری در میان شما وجود نخواهد داشت.»
و باز فرموده است:

كَانَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ تَسُوسُهُمُ الْأَنْبِيَاءُ كُلَّمَا هَلَكَ نَبِيٌّ خَلَفَهُ نَبِيٌّ وَ إِنَّهُ لِأَنِّي بَعْدِي^(۳)

«در میان بنی اسرائیل، پیامبران به تدبیر امور ایشان می‌پرداختند و هرگاه که پیامبری می‌مرد پیامبر دیگری جانشین او می‌شد ولی پس از من، پیامبری نیست.»
و نیز فرموده است:

إِنْ مَثَلِي وَ مَثَلُ الْأَنْبِيَاءِ مِنْ قَبْلِي كَمَثَلِ رَجُلٍ بَنَى بَيْتًا فَأَحْسَنَهُ وَ أَحْمَلَهُ إِلَّا مَوْضِعَ لَبِنَةٍ فَجَعَلَ النَّاسُ يَطُوفُونَ بِهِ وَ يُعْجِبُونَ لَهُ وَ يَقُولُونَ هَلَا وَضِعَتْ هَذِهِ اللَّبِنَةُ؟ قَالَ: فَأَنَا اللَّبِنَةُ وَ أَنَا خَاتَمُ النَّبِيِّينَ^(۴)

«همانا مثل من و مثل پیامبران پیش از من، چون مثل مردی است که خانه‌ای را بسازد و آن را نیکو و زیبا پردازد مگر آن که جای خشتی را در آن خانه خالی گذارد و مردم، پیرامون خانه بگردند و از آن در شگفت افتند و گویند که چرا این یک خشت را نهاده‌اند؟ پیامبر فرمود: من همان خشت آخرین هستم و من خاتم پیامبرانم.»
و همچنین فرموده است:

۱- صحیح مسلم، ج ۱، ص ۳۷۱، چاپ استانبول.
۲- سنن ابن ماجه، ج ۲، ص ۹۵۸، چاپ استانبول.
۳- صحیح بخاری، ج ۴، ص ۱۴۴، چاپ استانبول.
۴- صحیح بخاری، ج ۴، ص ۱۶۳، چاپ استانبول.

أَنَا آخِرُ الْأَنْبِيَاءِ وَأَنْتُمْ آخِرُ الْأُمَمِ.^(۱)

«من، آخرین پیامبرم و شما، آخرین امت هستید.»

بر پایه این آثار، مسلمانان پس از وفات پیامبر اسلام (ص) بی‌درنگ با تمام مدعیان پیامبری، درگیر شدند و به جنگ برخاستند و آنها را کذاب و فریبکار شمردند چنان‌که با اَسْوَدَ عَنَسِيٍّ و مُسَيِّلِمَه و طَلِيحَه و سَجَاح، بدین‌گونه رفتار کردند. این پیامبر نمایان فریبکار که در صدر اسلام و پس از رحلت پیامبر خدا (ص) به ادعا و تلاش افتادند، هنرشان «سَجَعِ گویی» بود و همچون شاعران، «قافیه‌پردازی» می‌نمودند و گمان می‌کردند که با این کار، همانند قرآن را آورده و پیامبری خود را به اثبات رسانده‌اند!

ابوجعفر طبری در تاریخ خود می‌نویسد: از جمله سخنان مُسَيِّلِمَه (که آنها را وحی آسمانی می‌خواند!) این بود که:

وَالشَّاةِ وَأَنْوَانِهَا.

وَأَعْجَبُهَا السُّودُ وَأَلْبَانُهَا.

وَالشَّاةِ السُّودَاءِ وَاللَّبَنِ الْأَبْيَضِ.

إِنَّهُ لَعَجِبٌ مَحْض.^(۲)

«قسم به بزها و رنگ‌های آنها!

و شگفت‌تر از آن، بزهای سیاه رنگ و شیرهای آنان!

و سوگند به بز سیاه و شیر سپید (أَبْيَض).

که این است مایه شگفتی محض!»

باز طبری می‌نویسد که مُسَيِّلِمَه می‌گفت:

وَالْمُبْدِرَاتِ زَرْعاً.

وَالْحَاصِدَاتِ حَصْداً.

وَالذَّارِيَاتِ قَفْحاً.

وَالطَّاحِنَاتِ طَحْناً.

وَالخَابِرَاتِ خُبْرًا.

وَالفَارِدَاتِ تَرْدًا.

وَاللَّاقِمَاتِ لُقْمًا.

إِهَالَةً وَسَفْنًا.

لَقَدْ فَضَّلْتُمْ عَلَى أَهْلِ الْوَبْرِ.

وَمَا سَبَقَكُمْ أَهْلُ الْمَدَرِ.^(۱)

یعنی:

«قسم به بذریاشان برای کشتن.

و دروکنندگان، دروکردنی.

و پراکنده‌کنان گندمی.

و آسیاب‌کنندگان، آسیاب‌کردنی.

و پخت‌کنندگان نانی.

و تریدکنندگان تریدی.

و لقمه‌گیران لقمه‌ای.

از پیه ذوب‌شده و روغن.

که شما از چادرنشینان برتری یافته‌اید.

و شهرنشینان از شما پیشی نگرفته‌اند!»

به نظر این پیامبرنمایان، تنها آوردن سخنان موزون، می‌توانست دلیل بر وحی و نبوت شمرده شود. (کاری که هر شاعری بر انجام آن توانایی دارد) آنها تقلید از قرآن مجید را مایه کار خود قرار داده بودند (و سخنان مضحک و بی‌مقدار خویش را همچون قرآن عظیم می‌شمردند!). درباره احکام و مقررات دینی، نیز می‌کوشیدند تا از قبله و نماز و زکات و روزه... و دیگر آداب اسلامی، به شکلی تقلید کنند چنان‌که

۱- سنن ابن ماجه، ج ۲، ص ۱۳۵۹، چاپ استانبول.

۲- تاریخ الرسل و الملوك (تاریخ طبری)، ج ۴، ص ۱۹۳۳، چاپ اروپا.

۱- تاریخ الرسل و الملوك، ج ۴، ص ۱۹۳۴.

کشانده است. لعنت خدا بر کسی باد که این ادعا را از او بپذیرد...»
این افراد تباہکار در گوشه و کنار، ضعفای شیعه را فریب می‌دادند و برای دست یافتن به مقاصد خود، راه «غُلُو» و «تَأْوِيل» را در پیش گرفته بودند. آنها به امامان اهل بیت نسبت خالقیّت و رزاقیّت می‌دادند تا بتوانند لااقل خود را در مقام باییت، همانند پیامبران بشمرند و آیات محکم و روشن قرآن را «تأویل» می‌کردند تا به هدف‌های خویش که تغییر احکام اسلام بود، نائل آیند.

در رجال ابوعمرو کتشی می‌خوانیم:

قُلْتُ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ (ع) زَعَمَ أَبُو هَارُونَ الْمَكْفُوفُ أَنَّكَ قُلْتَ لَهُ: إِنَّ كُنْتُ تُرِيدُ الْقَدِيمَ فَذَاكَ لَا يُدْرِكُهُ أَحَدٌ. وَإِنْ كُنْتُ تُرِيدُ الَّذِي خَلَقَ وَرَزَقَ فَذَاكَ مُحَمَّدُ بْنُ عَلِيٍّ! فَقَالَ: كَذَبَ عَلَيَّ - عَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ - مَا مِنْ خَالِقٍ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ. حَقٌّ عَلَيَّ اللَّهُ أَنْ يُذِيقَنَا الْمَوْتَ وَالَّذِي لَا يَهْلِكُ هُوَ اللَّهُ خَالِقُ الْخَلْقِ بَارِيءٌ الْبَرِيَّةِ.^(۱)

یعنی: «کسی به امام ابو عبدالله صادق (ع) گفت: ابوهارون مکفوف (موسی بن عمیر) ادعا می‌کند که شما به او گفته‌اید: اگر ذات قدیم را می‌طلبی، آن ذات را هیچ‌کس در نمی‌یابد! و چنانچه کسی را می‌طلبی که آفریدگان را خلق کرده و روزی داده، او (بدرم) محمد بن علی است! امام صادق پاسخ داد: ابوهارون دروغ گفته، لعنت خدا بر او باد. هیچ خالقی جز خداوند یکتا و بی‌شریک وجود ندارد. خداوند حق دارد که مرگ را به ما (همانند دیگران) بچشاند و کسی که هرگز نمی‌میرد خداست، همان آفریدگار مخلوقات و پدیدآورنده مردمان.»

چنان که می‌بینیم، این سند کهن نشان می‌دهد که چگونه مدعیان باییت، راه غلو را درباره امامان می‌پیمودند تا به مقصود خود دست یابند. و از سند دیگری که باز ابوعمرو کتشی آورده روشن می‌شود که چگونه آنان، تأویلات نامناسب را به ائمه شیعه نسبت می‌دادند تا احکام اسلامی را به تعطیل کشند. کتشی در رجال خود می‌نویسد:

مورخان نامدار همچون طبری و ابن‌اثیر و ابن‌خلدون و دیگران در احوال ایشان آورده‌اند. آنها با این سرمایه کاسد و آرای فاسد، به پیکار با مسلمانان روی آوردند و به زودی تار و مار شدند و به فراموشخانه تاریخ قدم نهادند وَ قِيلَ بُعْدًا لِلْقَوْمِ الضَّالِّينَ^(۱) (هود: ۴۴).

پس از این دوران، چندی «هوس پیامبرنمایی» از اندیشه شهرت‌طلبان دور شد ولی دیر زمانی نگذشت که برای فرونشاندن عطش درونی، راه دیگری را یافتند و چون عصر امامان اهل بیت - علیهم السلام - فرا رسیده بود، به ادعای نیابت و باییت از ایشان برخاستند و کسانی همچون: ابوالخطاب (محمد بن ابی زینب) و ابوهارون مکفوف و محمد بن بشیر و محمد بن فرات و محمد بن نصیر و ابن باباقمی و دیگران، دروغ‌ها به امامان پاک بستند و از سوی ایشان تکذیب و تکفیر شدند چنان که ذکر اخبار و شرح احوال آنان را رجال‌نویسان اسلامی آورده‌اند و ما در اینجا بخشی از نامه امام حسن عسکری (ع) را درباره محمد بن نصیر فهری و ابن باباقمی از کتاب رجال ابوعمرو کتشی می‌آوریم، امام به یکی از یاران خود نوشته است:

أَبْرَأُ إِلَى اللَّهِ مِنَ الْفَهْرِيِّ وَالْحَسَنِ بْنِ مُحَمَّدِ ابْنِ أَبِي الْقَمِيِّ فَأَبْرَأُ مِنْهُمَا فَإِنِّي مُحَدِّثُكَ وَ جَمِيعَ مَوَالِيَّ وَ إِنِّي أَلْعَنُهُمَا - عَلَيْنِهُمَا لَعْنَةُ اللَّهِ - مُسْتَأْكِلِينَ يَأْكُلَانِ بِنَا النَّاسِ فَتَانِينَ مُؤَدِّيَيْنِ، آذَاهُمَا اللَّهُ وَ أَرْكَسَهُمَا فِي الْفِتْنَةِ رَكْسًا. يَزْعَمُ ابْنُ أَبِي بَابَا أَنِّي بَعَثْتُهُ نَبِيًّا وَ أَنَّهُ بَابٌ، وَ يَلِّهُ لَعْنَةُ اللَّهِ، سَخِرَ مِنْهُ الشَّيْطَانُ فَأَعْوَاهُ فَلَعَنَ اللَّهُ مَنْ قَبِلَ مِنْهُ ذَلِكَ...^(۲)

یعنی: «من از فهری و حسن بن محمد فرزند باباقمی به درگاه خداوند اظهار بی‌زاری می‌کنم. آری، از هر دو بیزارم و تو و همه دوستانم را از ایشان برحذر می‌دارم. هر دو را نفرین می‌کنم، خدا آن دو را از رحمتش دور فرماید. آنها، به نام ما (خاندان پیامبر) اموال مردم را می‌خورند و فتنه‌گری کرده خلق را می‌آزارند. خدایشان آزار دهد و در فتنه سرنگون سازد. ابن بابا ادعا دارد که من او را به پیامبری برانگیخته‌ام و او باب است! وای بر او، خدا لعنتش کند. شیطان وی را دست انداخته و به گمراهی

۱- و گفته شد که بر مردم ستمکاره نفرین باد. ۲- رجال ابوعمرو الکتشی، ص ۴۳۸، چاپ نجف.

۱- رجال کتشی، ص ۱۹۴.

أَنَّهُ قَبِيلٌ لِأَبِي عَبْدِ اللَّهِ الصَّادِقِ (ع): رُوِيَ عَنْكُمْ إِنَّ الْحَمْرَ وَالْمَيْسِرَ وَالْأَنْصَابَ وَالْأَزْلَامَ رِجَالًا! فَقَالَ: مَا كَانَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ يُخَاطِبُ خَلْقَهُ بِمَا لَا يَعْنُمُونَ.^(۱)

یعنی: «به امام ابو عبدالله صادق (ع) گفته شد: از شما روایت می‌کنند که گفته‌اید: مقصود از شراب و قمار و بت‌ها و تیرهای قرعه (که در قرآن دستور به اجتناب از آنها آمده است) مردانی هستند (که باید از آنان دوری گزید)! فرمود: خداوند بزرگ با خلق خود به روشی که آن را نمی‌فهمند سخن نمی‌گوید.»

هر چند امامان اهل بیت (ع) با «غلو» و «تأویل محکمات» به مبارزه برمی‌خاستند و مدعیان این امور را محکوم و مطرود می‌داشتند، ولی آن کزاندیشان از راهی که در پیش گرفته بودند، دست برنمی‌داشتند و احادیث ساختگی بسیاری جعل کرده و به نام امامان انتشار می‌دادند و به خیال خام خود از این راه مذهبشان را قوت می‌بخشیدند. این آثار ساختگی، در مذاهب باطنیه و حروفیه و شیخیه و ... تأثیر فراوان نهاد و آنها را به افراط درباره‌ی ائمه (ع) و تأویل در محکمات قرآن، ترغیب کرد. تا نوبت به علی محمد شیرازی رسید و او که در مکتب شیخیه درس آموخته و تجربه اندوخته بود:

أولاً دوباره آهنگ کهنه‌ی بابیگری را ساز کرد و خود را باب قائم آل محمد خواند و به اسم امام دوازدهم شیعیان، کتاب «أَحْسَنُ الْقِصَصِ» یا «قَتْوُ الْأَسْمَاءِ» را نگاشت.

ثانیاً: به مصداق زَادَ فِي الطَّنْبُورِ نَعْمَةً! به زودی ادعای بایست را به مهدویت و سپس به نبوت و سرانجام، به مظهریت ذات پروردگار و مقام خداوندی کشاند و عجب آن که این همه تلون آرا و تجدد ادعا را نشانه‌ی فراخی رحمت و تفضل بر امت شمرد! و در این باره نوشت:

«نظر کن در فضل حضرت منتظر که چقدر رحمت خود را در حق مسلمین واسع فرمود تا آن که آنها را نجات دهد، مقامی که اولی‌خلق است و مظهر ظهور اِنْسِي أَنَا اللَّهُ، چگونه خود را به اسم بایست قائم آل محمد ظاهر فرمود و به احکام قرآن در کتاب

اول، حکم فرمود تا آن که مردم مضطرب نشوند از کتاب جدید و امر جدید.^(۱) مایه‌ی حیرت است که مُنادی ایمان و اخلاق، چگونه به خود اجازه داده تا «افتقاری بر خدا» را «رحمت واسع» شمارد و به بهانه‌ی مضطرب نشدن مردم، هر لحظه به رنگی درآید؟! یا آن که این کار، مردم هشیار را بیشتر به تردید می‌افکند چنان که بسیاری از پیروان او، به دلیل همین ادعاهای ناسازگار، عهد خود را شکستند و به کیش پیشین بازگشتند همان‌گونه که در تواریخ قوم همچون: تاریخ نبیل زرنندی و ظهور الحق مازندرانی و غیره، مذکور است و شرح آن را در همین کتاب بِعَوْنِ اللَّهِ الْوَهَّابِ خواهیم آورد.

ثالثاً: و بدتر از همه! از بیم جان و به امید اخذ امان، به نگارش توبه‌نامه‌ای فضیحت‌بار دست زد که مخالف و مؤلف آن را گزارش کرده‌اند چنان‌که گلپایگانی (مبلغ مشهور بهایی) از نقل آن در کتاب «کشف الغطاء» درخ نورزیده است!^(۲) و نمی‌دانم بابی‌ها و بهایی‌های با انصاف در برابر این آیه‌ی پرصلابت از قرآن عظیم چه خواهند گفت که در شأن پیامبران حق می‌فرماید:

الَّذِينَ يُتْلُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَكَفَى بِاللَّهِ حَسِيبًا (الأحزاب: ۳۹).

«آنان که پیام‌های خدا را می‌رسانند و از او می‌هراسند و از هیچ‌کس جز خدا باک ندارند و کافی است که خدا حساب‌برس خلق باشد.»

رابعاً: دوباره همان سجع‌پردازی و آیه‌سازی پیامبرنمایان را به زشت‌ترین صورت، ادامه داد از قبیل آن‌که:

تعالی مثل ذلك البهي المتبهي المتباه

و تعالی مثل ذلك الجلل المتجلل المتجال...

و تعالی مثل ذلك النور المتنور المتنا و

۱- نک: منتخبات آیات از آثار حضرت نقطه‌اولی، ص ۸۴ و ۸۵ (از انتشارات مؤسسه ملی طبوعات امری، ۱۳۴ بدیع) و أسرار الآثار، اثر اسدالله مازندرانی، حرف ر-ق، ص ۱۱۳ (۱۲۹ بدیع).

۲- متن توبه‌نامه‌ی باب را در صفحات آینده خواهیم آورد.

دست رفته ما بیدار شوند و به آغوش اسلام عزیز و میهن اسلامی باز گردند و ما ذلک
عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ.

تهران - شوال ۱۴۱۹ هجری قمری

اسفندماه ۱۳۷۷ هجری شمسی

مصطفی حسینی طباطبائی

و تعالی مثل ذلك القدم المقتدم المتقاد...^(۱)

که هر کس برای این عبارات، بر طبق موازین و لغت عرب، معنای درستی آورد او را جایزه باید داد و دست مریزادش باید گفت!

خامساً: همان‌گونه که در فرقه ضالّه باطنیه، محکّمات وحی را به «تأویل» می‌بردند، علی محمد شیرازی نیز همه مبادی دیانت از قبیل وحی و اعجاز و بهشت و دوزخ و... را به تأویل کشید و برای هر کدام معنای غریبی تراشید که از نص آیات و صریح آثار و اجماع امت دور و بیگانه بود و حتّی با زبان عرب نمی‌ساخت.^(۲)

سادساً: علی محمد شیرازی و سپس میرزا حسینعلی مازندرانی (بهاءالله) که مدت‌ها در سلیمانیه عراق در سلک درویشان قادری به سر برده بود، همچون صوفیان قلندر، بنای «شطح و طامات» نهادند یعنی از ادعای صریح «أَنَا رَبُّكُمْ الْأَعْلَى» که در قرآن کریم از زبان فرعون روایت شده، باز نایستادند چنان که عموم بهائیان از علی محمد باب با عنوان «حضرت ربّ اعلی» نام می‌برند^(۳) و میرزا حسینعلی بهاء نیز در قصیده «وَرَقَائِيهِ أَشْكَارًا نَدَى كُلُّ الْأَلْوَةِ مِنْ رَشْحِ أَمْرِي تَأَلَّهَتْ»^(۴) در داده است که شرح این دعاوی را در همین نوشتار - إن شاء الله تعالی - خواهید خواند.

حاصل کار آن شد که عده‌ای از هموطنان ساده دل ما، فریب خوردند و از امت اسلامی دور افتادند و حوادث اسف‌انگیز فراوانی رخ داد و در پی آن رویدادهای اندوهبار، این بنده بی‌مقدار تصمیم گرفت که با استناد به آثار علی محمد باب و حسینعلی بهاء و نوشته‌های اخلاف و اتباع ایشان، دست به قلم برده و در خلال شرح احوال باب و بهاء و ذکر جاننشینان آن دو، شطری از لغزش‌های بی‌حساب آنها را به شمارش آورد. شاید به رحمت ایزدی و لطف خداوندی، برادران و خواهران از

۱- تک: کتاب «پنج شأن» اثر علی محمد باب، ص ۸۳.

۲- نمونه‌هایی از این تأویلات را در متن کتاب آورده‌ایم.

۳- در کتاب «حضرت نقطه اولی» اثر مبلغ بهایی محمدعلی فیضی، ص ۶۴ درباره علی محمد باب می‌نویسد: «به القاب شامخه کریمه ملقب گردید که از جمله آنها نقطه اولی و ربّ اعلی» است.

۴- «همه خدایان از تراوش فرمان من به خدایی رسیده‌اند!» (تک: آثار قلم اعلی، ج ۳، ص ۲۱۱، از انتشارات مؤسسه ملی مطبوعات امری، ۱۲۹ بدیع).

نه هر که چهره برافروخت دلبری د
نه هر که آینه سازد سکندری د
نه هر که طرّف کُله کج نهاد و تُند نشس
کلاه‌داری و آیین سروری د
هزار نکته باریکتر ز مو اینجاس
نه هر که سر بتراشد قلندری د

در احوال و آثار باب

۱

سوابق علی محمد باب

آموزگاران علی محمد باب

پژوهش در سوابق مدعیان و کاوش در این که با چه مکاتبی پیوند داشته‌اند و کدامین اندیشه در آنان مؤثر افتاده است؟ از جمله مباحثی است که تا حدود بسیاری پرده از اسرار ایشان برمی‌دارد و راز حَقَائِیت یا بطلان ادعای آنها را آشکار می‌سازد. از این‌رو گاه در کتب آسمانی و صحف الهی، بر پیشینه پیامبران حق اشارت رفته و از این راه، بر اصالت ادعای آنان استدلال شده است چنان‌که قرآن کریم به مصداق فَقَدْ نَبِئْتُ فِيكُمْ عُمُرًا مِنْ قَبْلِهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ^(۱) (یونس: ۱۶) به سوابق پیامبر ارجمند اسلاهِ (ص) توجه داده و درباره بهره نگرفتن وی از مقالات دیگران، فرموده است:

و مَا كُنْتُ تَتْلُوا مِنْ قَبْلِهِ مِنْ كِتَابٍ وَلَا تَخْطُهُ بِيَمِينِكَ إِذَا لَأَزْتَابِ الْمُضْطَلُونَ (العنكبوت:

۴۸).

یعنی: «تو پیش از نزول قرآن هیچ کتابی را نمی‌خواندی و خطی به دست خود نمی‌نوشتی که اگر چنان بود، باطل اندیشان به شک می‌افتادند.»

بررسی پیشینه علی محمد شیرازی (پیش از آن که ادعای باییت نماید) نیز رهگشای آشنایی با ادعاهای اوست و از اسرار وی، استار را برمی‌دارد و نشان می‌دهد که انحراف علی محمد باب از چه مکتب و مذهبی سرچشمه گرفته است؟ سیدعلی محمد در سال ۱۲۳۵ ه. ق. در شیراز از پدری به نام محمد رضا که در بزازی داشت، زاده شد. در کودکی پدر خود را از دست داد و خالوش سیدعلی، او را

۱- (بگو...) همانا من پیش از نزول قرآن، عمری را در میان شما درنگ کردم، آیا نمی‌اندیشید؟

به مکتب شیخ عابد ششیرازی سپرد. علی محمد در آنجا خواندن و نوشتن فارسی و عربی و اندکی از علم حساب و قرائت قرآن مجید... را آموخت چنان که وقایع نگاران بهایی بر این معناگراهی می دهند و نبیل زرنندی در تاریخ خود و مازندرانی در «اسرار الآثار» و «رهبران و رهروان» و آیتی^(۱) در «الکواکب الدرّیة» و دیگران بدین امر اذعان کرده اند. به عنوان نمونه، نبیل زرنندی در تاریخش می نویسد:

«حضرت باب (سیدعلی محمد) بعد از فوت پدر در دامن مهر خال بزرگوار خود جناب حاجی میرزا سیدعلی پرورش یافتند. جناب خال یکی از شهدای امر است. خال حضرت باب، ایشان را برای درس خواندن نزد شیخ عابد بردند. هر چند حضرت باب به درس خواندن میل نداشتند ولی برای آن که به میل خال بزرگوار رفتار کنند به مکتب شیخ عابد تشریف بردند. شیخ عابد مرد پرهیزکار محترمی بود و از شاگردان شیخ احمد (احسانی) و سیدکاظم رشتی به شمار می رفت.^(۲)»

و نیز اسدالله مازندرانی در کتاب «رهبران و رهروان» می نویسد:

«سیدعلی (خالوی علی محمد) آن حضرت را به مکتب نزد شیخ محمد نام عابد - معلم شیخی - به تحصیل قرائت و کتابت فارسی و عربی و تعلّم حساب و سیاق متداول آن ایام گماشت و هر سالی چند که خط و ارتباط برای دفتر نگهداری مراسلات تجاری نیک زیبا و رسا شد با خود به بوشهر برده در تجارتخانه خود و برادر مهترش حاجی سیدمحمد مشغول ساخت.^(۳)»

همچنین در کواکب دُرّیه از قول سیدجواد کربلائی آمده است:

«روز دیگر باز در خانه خال مذکور، وی (سیدعلی محمد) را ملاقات نمودم و در حالتی که از مکتب مراجعت فرموده مثنی کاغذ در دست داشت. سؤال کردم: آقا اینها چیست؟ با صوتی

بسیار ملایم مؤدبانه فرمود: اینها صفحات مشق من است.^(۱)»

ابوالفضل گلپایگانی (مبلغ مشهور بهایی) نیز همین مضمون را در کتاب «کشف الغطاء» از سیدجواد کربلائی گزارش کرده است.^(۲)

خطّ زیبای علی محمد نیز اثر تعلیم آموزگار وی، شیخ عابد بود که تحریری نیکو داشت و به خوش نویسی معروف بود چنان که فیضی بهایی در کتابش می نویسد:

«شیخ عابد، نام اصلیش شیخ محمد ملقب به زین العابدین و او را شیخ آنام نیز می گفتند و از جهت زهد و تقوایی که داشت به شیخنا و شیخ عابد شهرت داشت. او از پیروان جناب شیخ احمد احسانی بود و به علوم و معارف رایج زمان خود واقف و خطّی نیکو داشت.^(۳)»

بدان گونه که دانستیم، شیخ عابد از تلامذۀ شیخ احمد احسانی و سیدکاظم رشتی (سران شیخیّه) شمرده می شد و ظاهراً در دوران تحصیل سیدعلی محمد، او را با نام این دو تن آشنا کرد به همین جهت چون سیدعلی محمد در جوانی رهسپار کربلا شد از میان همه علمای آن دیار، در درس سیدکاظم رشتی حضور یافت و مجذوب آرا و عقاید «شیخیّه» گردید. چنان که مازندرانی در کتاب «اسرار الآثار» می نویسد:

«در آثار بیان،^(۴) حاجی سیدکاظم رشتی به عنوان معلّمی (= آموزگار من) در مواضع بسیار مذکور گردید چنانچه در ذیل نام های بقر، فتح و بیان شرح سوره بقره قرآن، ثبت می باشد و در تویح «فی السلوک الی الله» است قوله: و علی التفصیل کتبها سیدی و معتمدی و معلّمی الحاج سیدکاظم الرشتی اطال الله بقاءه. و مفهوم است که این رساله را در ایام حیات سیدرشتی نوشتند. و در تویحی دیگر: و اما ما رأیت فی آیات معلّمی من حکم جنان الثمانیه (!) و در عده ای از تویحات، ذکر از معلّم دیگری نیز فرمودند.^(۵)»

۱- الکواکب الدرّیة فی مآثر البهائیة، اثر عبدالحسین آیتی، ج ۱، ص ۳۰، چاپ مصر (قاهره)، سال ۱۳۲۲ ه. ق.

۲- نک: کشف الغطاء، اثر میرزا ابوالفضل گلپایگانی، ص ۵۶ و ۵۷ (چاپ تاشکند، مطبعه کوبر).

۳- کتاب «حضرت نقطه اولی» تألیف محمدعلی فیضی، ص ۷۴، آذرماه ۱۳۵۲ (از انتشارات مؤسسه ملی مطبوعات امری، ۱۳۲ بدیع).

۴- اسرار الآثار، تألیف اسدالله مازندرانی، حرف ر-ق، ص ۳۶۹ (از انتشارات ملی مطبوعات امری، ۱۲۹ بدیع).

۱- شادروان آیتی، پس از آن که مدت ها به تبلیغ بهائیت مشغول بود، سرانجام مستبصر شد و به آیین اسلام بازگشت و کتابی به نام «کشف الحیل» بر ردّ بهایی گری نگاشت. وی کتاب «الکواکب الدرّیة» را در دوران بهایی بودن خود تألیف کرد و بدین سبب، مورد ستایش زعمای امر قرار گرفت.

۲- مطالع الانوار (تلخیص تاریخ نبیل زرنندی)، اثر عبدالحمید اشراق خاوری، ص ۶۳ و ۶۴، چاپ چهارم، (از انتشارات مؤسسه ملی مطبوعات امری ۱۲۹ بدیع).

۳- رهبران و رهروان، اثر اسدالله مازندرانی، ج ۲، ص ۴۰۵ (از انتشارات مؤسسه ملی مطبوعات امری، ۱۳۲ بدیع).

که مقصود از این معلّم دیگر، به قول مازندرانی، ملاصادق خراسانی از علمای شیخیه بوده است که سیدعلی محمد مدتی هم نزد او نیز تلمذ می‌کرد و راه و رسم شیخگیری را می‌آموخت. مازندرانی در این باره می‌نویسد:

«بعضی - چنانچه در ظهور الحق اشاره است - مراد، ملاصادق خراسانی را می‌دانستند که (سیدعلی محمد) در ایام اقامت در کربلا چندی در نزد وی بعضی از کتب ادبیه عربیه متداوله آن ایام را خواندند.»^(۱)

در اینجا مناسب است علاوه بر آنچه گذشت، نمونه دیگری از سخنان سیدعلی محمد را بیاوریم که در آن، به سیدکاظم رشتی به عنوان «معلّمی» اشارت می‌کند تا شواهد گوناگون، دست به دست یکدیگر دهند و غبار شبهه را از اذهان متعصبان پاک سازند. وی در خطبه اول از «تفسیر سوره بقره» می‌نویسد:

اللهم انک انت لتعلم فی یوم الذی أردت إنشاء ذلک الکتاب قد رأیت فی لیلتها بأن ارض المقدسة قد صارت ذرّة ذرّة و رفعت فی الهواء حتی جاءت کلها تلقاء بیّتی ثم استقامت. ثم جاءت خیر فوت الجلیل معلّمی رحمة الله علیه من هنالك.^(۲)

سیدعلی محمد، در این عبارت کوتاه، به اغلاط گوناگون در افتاده چنان که لفظ «یوم» را مؤنث پنداشته و برای آن، ضمیر تأنیث (لیلتها) آورده است در صورتی که (لیلته) باید می‌نوشت. همچنین در عبارتش: «أرض المقدسة» به کار برده که درست نیست چرا که موصوف با صفت خود در حرف تعریف (الف و لام) تطبیق می‌کند و بنابراین، لازم بود: «الأرض المقدسة» بنویسد. وانگهی: «جاءت خیر فوت الجلیل...» نیز خطا است که ضمیر مؤنث برای فعل، بی‌وجه آمده و باید: «جاءت خیر فوت...» می‌گفت. از اینها که بگذریم، ترجمه سخن او چنین است:

«بار خدایا تو می‌دانی در روزی که این کتاب را می‌خواستم پدید آورم در شبش دیدم که آن سرزمین مقدّس (کربلا) ذرّه ذرّه گشت و در هوا بلند شد تا به پیش خانه من رسید آنگاه استقرار یافت. سپس خیر فوت آن دانشمند بزرگوار، آموزگار من -

که رحمت خدا بر او باد - از آنجا آمد.»

شگفت آنکه علی‌رغم این همه تصریحات که سیدعلی محمد درباره آموزگاران خود دارد، عباس عبدالبهاء در کتاب «مفاوضات» درس آموختن علی محمد را از معلّمان، به کلی انکار نموده و او را از هرگونه تحصیل دانش برکنار شمرده است! و در این باره می‌نویسد:

«اما حضرت اعلی - روحی له الفداء - در سن جوانی بیست و پنج سال از عمر مبارک گذشته بود که قیام بر امر فرمودند و در میان طائفه شیعیان عموماً مُسَلَّم است که ابدأ حضرت در هیچ مدرسه‌ای تحصیل فرمودند و نزد کسی اکتساب علوم نکردند.»^(۱)

با وجود شواهدی که برخلاف این انکار خیانت‌بار آورديم، دو ایراد اساسی دیگر نیز بر این سخن داریم:

نخست آن که برعکس قول عبدالبهاء، طائفه شیعیان از حضور سیدعلی محمد در درس‌های سیدکاظم رشتی به تصریح خبر داده‌اند و حتی معاصران و همدرسان سیدعلی محمد، این امر را گزارش کرده‌اند چنان‌که میرزا محمد تنکابنی در کتاب «قصص العلماء» آورده است:

«مؤلف گوید... فرقه دیگر از متابعان شیخ احمد (احسانی) بایه می‌باشند و رئیس ایشان میر علی محمد شیرازی است و او دعوی باییت می‌کرد و می‌گفت که من نائب خاص حضرت صاحب‌الزمان می‌باشم و او در نزد حاجی سیدکاظم (رشتی) تلمذ می‌کرد و در همان زمان که مؤلف کتاب در عتبات مشرف بودم و چند وقتی به درس حاج سیدکاظم می‌رفتم، میرعلی محمد هم به درس او می‌آمد و قلم و دواتی همراه داشت و هرچه سیدکاظم می‌گفت از رطب و یابس، او در همان مجلس درس می‌نوشت.»^(۲)

دوم آن که مورّخان بهایی نیز - برخلاف ادّعای عبدالبهاء - با شواهد و مدارک، درس خواندن سیدعلی محمد را به اثبات رسانده‌اند و فقط تصریح کرده‌اند که وی

۱- النور الأبهی فی مفاوضات عبدالبهاء، ص ۱۹ و ۲۰، چاپ لیدن (هلند)، سال ۱۹۰۸ میلادی.

۲- قصص العلماء، اثر میرزا محمد تنکابنی، ص ۵۹، از انتشارات علمیه اسلامیة، جمادی‌الآخرة ۱۳۹۶.

۱- اسرار الآثار، حرف ر-ق، ص ۳۷۰. ۲- کتاب «حضرت نقطه اولی»، ص ۱۰۷.

بنابراین ادعای عباس عبدالبهاء، سخنی گزاف و باطل است و از مقام تحقیق فاصله‌ای عمیق دارد.

درس‌هایی که علی محمد باب آموخت

دانستیم که سیدعلی محمد در کربلا به حوزه درس سیدکاظم رشتی وارد شد و چندی نزد او به تحصیل و تلمذ گذراند. سیدکاظم، برجسته‌ترین شاگرد شیخ احمد احسائی به شمار می‌رفت و پس از وفات شیخ، پیروان وی پیرامون سیدکاظم را گرفتند و او را به استادی و رهبری پذیرفتند. اندیشه‌های سیدکاظم بازگوکننده افکار شیخ احسائی بود و نغمه‌های او را به تکرار می‌نواخت. بنابراین باید دانست که شیخ احسائی چه آرای ویژه‌ای آورده که از دیگر علمای شیعه جدا شده است تا معلوم شود که علی محمد باب کدام درس را از وی فراگرفته و سرمایه دعاوی خویش ساخته است؟ مخصوصاً که سیدعلی محمد، به پاره‌ای از آرای غریب شیخ احسائی در کتاب «بیان فارسی» صریحاً اعتماد و استناد می‌کند.^(۱) از شیخ احسائی آثار متعددی بر جای مانده ولی مشهورترین اثر او، کتاب «شرح الزیارة الجامعة الکبيرة» است که سیدعلی محمد آن را دیده^(۲) و در «بیان فارسی» فقراتی از اصل آن زیارت را می‌آورد.^(۳) پس لازم می‌آید که ما شمه‌ای از آرای غریب و اقوال عجیب احسائی را از کتابش در اینجا نقل کنیم.

آنچه بیش از هر چیز در «شرح زیارت جامعه» به چشم می‌خورد، غلو و زیاده‌روی احسائی درباره پیامبرگرمی اسلام (ص) و خاندان ارجمند اوست. شیخ به صراحت آنان را نفس صفات الهی می‌شمرد! و در این باره می‌نویسد:

مانند دیگر محصلان، به صورت منظم درس نیاموخته و به پراکنده‌خوانی روی آورده است. چنان که مازندرانی در کتاب «اسرار الآثار خصوصی» می‌نویسد:

«چون تلمذ سید باب (سیدعلی محمد) به صغر سن در مکتب شیراز نزد معلمی کامل به وضع و مقدار درخور آن ایام مسلم در تاریخ، و حضور چندی در محضر درس حاجی سیدکاظم رشتی به کربلا در ایام شباب نیز مصرح در کلمات خودشان است و آثار خطی به غایت زیباشان در دسترس عموم می‌باشد، مرادشان از اَمیت (درس ناخواندگی) این است که تحصیلات علمیه به ترتیب و تدرج از مقدمات به درجات عالی به نوعی که معمول و متداول ایام بود مانند شیخ احسائی و سیدرشتی و علمای اصحابشان و غیر هم از علما، نمودند و این را به تشبیه و تقریب به حال جد امجد اعلای خود، اَمیت گفتند^(۱) و آنچه از خطوط و آثار و حتی صورت محاسبات تجارتي بوشهر که به خطشان باقی است و غیرها محقق می‌گردد این است که قرائت و کتابت فارسی متداول نه به طریق علمی و نیز مقدار اندکی از کتب و قواعد عربی به اسلوب آن ایام و نیز زیبایی خط و علم حساب رقوم معموله را در مکتب شیراز طی نمودند و منظور خالشان برای وارد کردن به حجره تجارت هم بیش از این نبود و ایشان هم چنین معلوم است که به ورود در این علوم مرسوم متداوله زمان دلبستگی نشان نمی‌دادند ولی در ایام جوانی با عدم رضایت خال‌ها به کربلا رفتند و در محضر سیدرشتی، مسائل عرفانی و تفسیر و تأویل احادیث و آیات از طریق اثنا عشری و عرفان‌های مربوط به شیخ احسائی را بسیار شنیدند و به فقه امامی از روش آنان ورود نمودند و چنانچه از آثارشان مستفاد می‌گردد در مطالب و مآرب شیخ و سید، بیش از همه امور دیگر وارد شدند و به آن مکتب نزدیک‌تر بودند.^(۲)»

۱- اُمی بودن پیامبر ارجمند اسلام - چنان که در آغاز سخن آوردیم - در قرآن مجید به تصریح آمده و در تاریخ نیز اظهر من الشمس است تا آنجا که عبدالبهاء نیز نتوانسته آن را انکار کند و در این باره نوشته است: «مختصر این است که حضرت محمد در صحرائ حجاز در جزیره العرب ظاهر شد. بیابانی بی‌زرع و بی‌اشجار، بلکه ریگزار و به کلی از عمار بیزار، و بعضی مواقع مثل مکه و مدینه در نهایت گرمی، اهالی بادیه‌نشین، اخلاق و اطوار بیابانی، از علوم و معارف به کلی عاری، حتی خود حضرت محمد امی بود.» (النور الابهی فی مفاوضات عبدالبهاء، ص ۱۷ و ۱۸).

۲- اسرار الآثار خصوصی، اثر اسدالله مازندرانی، حرف الف، ص ۱۹۱ و ۱۹۲، (از انتشارات مؤسسه مطبوعات امری، ۱۲۴ بدیع).

۱- بیان فارسی، اثر سیدعلی محمد، ص ۲۷۶، چاپ سنگی.

۲- در جلد سوم کتاب «ظهور الحق» اثر اسدالله مازندرانی (صفحه ۲۶۳) نامه‌ای از سیدعلی محمد آورده که پس از فوت سیدکاظم رشتی نوشته شده است و علی محمد در خلال آن، به یکی از دوستانش می‌نویسد: «شرح احوال به نهج عریضه قبل است که مع کتاب شرح الزیارة انفاذ گشته...» از این نامه معلوم می‌شود که کتاب «شرح الزیارة» نزد علی محمد بوده و آن را برای دوستش ارسال داشته است.

۳- بیان فارسی، ص ۱۳۴.

است. یکی آن که پیامبر ارجمند اسلام (ص) و خاندان گرامیش هرگز ادعا نکردند که آفریدگار موجودات هستند و آدمیان در آفرینش، قائم به ایشانند و همچنین ادعا نکردند که مردم، بندگان و بردگان آنان شمرده می شوند. دوم آن که اندیشه های شیخ احسائی در علی محمد باب مؤثر افتاده و آن مقامات موهوم را برای خود، قائل شده است چنان که در کتاب «بیان فارسی» می نویسد:

کَلَّ شَيْءٌ بِهٖ اَوْ (سید علی محمد) خَلَقَ شَيْءٌ وَ مِی شُود وَ اَوْ اَسْتَ قَائِمٌ بِهٖ نَفْسُ خُودِ بِاللَّهِ، وَ كَلَّ شَيْءٌ قَائِمٌ بِهٖ اَوْ اَسْتَ^(۱)!
و باز می نویسد:

«ای اهل بیان، پناه به محبوب خود (علی محمد) برده که طوق عبودیت او را بر اعناق خود داشته باشید و در حق او روا دانید آنچه که در حق خود که عبید رقی او هستید، روا ندانید»^(۲)!
و همچنین می گوید:

«هو نفس مؤمن در بیان، عبد رقی^(۳) او (علی محمد) بوده و هستند چنانچه اولوالهیاکل^(۴) در قرآن، عبد رقی رسول الله بوده و هستند»^(۵)!

همان گونه که ملاحظه می شود، تعبیر «قائم بودن» مخلوقات به کسانی جز خدا و «عبد رقی» آنان شمرده شدن، عیناً از شیخ احمد احسائی به علی محمد شیرازی سرایت کرده و در قرآن کریم به هیچ وجه از این تعبیرات حقارت انگیز و شرک آمیز، خبری نیست و پیامبر گرامی اسلام (ص) بشری همچون دیگر افراد بشر به شمار آمده که در پرتو وحی قرار گرفته است و هرگز مردم را به بندگی خود دعوت نکرده چنان که در کلام ربّانی می خوانیم:

قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ... (فصلت: ۶۰).

یعنی: «بگو جز این نیست که من بشری همانند شما هستم، مرا وحی (الهی) فرا

الْأَزْبَعَةُ عَشْرَ مَعْصُومًا هُمْ صِفَاتُ اللَّهِ^(۱).

یعنی: «چهارده معصوم، صفات خداوندی هستند! باز می نویسد:

كُونُهُمْ مَعَانِيَه - تَعَالَى - يَعْنِي عِلْمُهُ وَ حُكْمُهُ وَ أَمْرُهُ... وَ قُدْرَتُهُ الْجَامِعَةُ^(۲).

یعنی: «مقصود از آن که ایشان (پیامبر و خاندانش) معانی الهی هستند این است که آنان، علم و حکم و فرمان... و قدرت فراگیر خداوندند.»

شیخ که در بحث از علو اهل بیت (ع) به علو در افتاده است در جای دیگر از کتابش ادعا می کند که:

و جُودُهُمْ عِلَّةٌ لُجُودِ الْمُؤْجُودَاتِ وَ جُودُ الْمُؤْجُودَاتِ قَائِمٌ بِوُجُودِهِمْ قِيَامٌ صُدُورِ^(۳).

یعنی: «وجود ایشان (پیامبر و خاندانش) علت هستی موجودات است و هستی موجودات بدانها وابسته و قائم می باشد به نحوی که همگی از سوی ایشان صادر شده اند»!

نتیجه این رأی آن است که: همه بندگان خدا، بندگان پیامبر و امامان اند چنان که شیخ، به تصریح از این معنی یاد می کند و می نویسد:

إِنَّ الْعِبَادَةَ عِبَادَةٌ لَهُمْ عِبَادَةٌ طَاعَةٌ وَإِنَّمَا الْكَلَامُ فِي أَنَّ الْعِبَادَةَ عِبَادَةٌ لَهُمْ عِبَادَةٌ رَقِي وَالْأَخْبَارُ فِي بَوَاطِنِ تَفْسِيرِهَا وَ دَلِيلُ الْعَقْلِ تَدُلُّ عَلَى ذَلِكَ إِلَّا أَنَّهُ مِنَ الْمَكْتُومِ الَّذِي أَمَرُوا بِكَيْتْمَانِهِ^(۴).

یعنی: «همانا بندگان (خدا) در مقام فرمانبرداری، بندگان ایشانند. اما سخن بر سر آن است که بندگان خدا، عبد رقی یا بردگان پیامبر و خاندانش نیز هستند (یا نه؟) اخبار، با توجه به تفسیر باطنی آنها و همچنین دلیل عقلی، بر این معنا دلالت دارند جز آن که این امر از چیزهایی است که ایشان، به پنهان کردنش فرمان داده اند»!

اینک، چرا شیخ به آشکار ساختن این راز پنهان پرداخته؟ و با اجازه چه کسی آن سر مکتوم را آشکار ساخته؟ ما نمی دانیم! اما در اینجا دو موضوع برای ما روشن

۱- شرح الزيارة الجامعة الكبيرة، اثر شیخ احمد احسائی، ج ۱، ص ۲۷، چاپ کرمان.

۲- شرح الزيارة الجامعة الكبيرة، ج ۱، ص ۲۵.

۳- شرح الزيارة الجامعة الكبيرة، ج ۱، ص ۷۶.

۴- شرح الزيارة الجامعة الكبيرة، ج ۱، ص ۷۳.

۱- بیان فارسی، اثر سید علی محمد، ص ۷۴، چاپ سنگی.

۲- بیان فارسی، ص ۱۱۶.

۳- مقصود از عبد رقی، غلام خریداری شده است.

۴- مقصود از اولوالهیاکل (صاحبان هیکل) مردان اند. نک: «لغات و اصطلاحات بیان» که در پایان آن

۵- بیان فارسی، ص ۱۱۵.

به چاپ رسیده.

می‌رسد...».

و نیز می‌خوانیم: ما كَانَ لِنَبِيِّكَ أَنْ يُؤْتِيَهُ اللَّهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنَّبِيَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِي... (آل عمران: ۷۹).

یعنی: «هیچ بشری را نسزد که خدا به او کتاب و حکم و پیامبری دهد سپس به مردم گوید که بندگان من باشید...!» و نیز بنابر سخن امیرمؤمنان علی علیه‌السلام، افراد بشر همگی آزاد آفریده شده‌اند و بنده کسی جز خدا نیستند همان‌گونه که در نهج‌البلاغه ماثور است:

لَا تَكُنْ عَبْدًا غَيْرِي وَ قَدْ جَعَلَكَ اللَّهُ حُرًّا^(۱).

یعنی: «بنده دیگری مباش که خدا تو را آزاد آفرید.»

از درس‌های دیگری که سید علی محمد از شیخ‌گیری فراگرفت: «تأویل محکمت قرآن» بود که شیخ احسانی در این راه، مبالغه می‌نمود و راه فرقه «باطنیته» را می‌پیمود چنان‌که کار را در «شرح زیارت جامعه» به جایی رسانده که آیه کریمه: وَ لَقَدْ نَحْنُنا بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنَ الْعَذَابِ الْمُهِينِ (الدخان: ۳۰) را به نجات آل محمد (ص) تأویل می‌کند و می‌نویسد:

یعنی نَحْنُنا آلِ مُحَمَّدٍ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ عَلَيْهِمْ - مِنَ الْعَذَابِ الْمُهِينِ^(۲) (آل محمد ص) را از عذاب خوارکننده‌هایی دادیم! یا آن‌که بنی اسرائیل در قرآن مجید، به سختی مورد نکوهش قرار گرفته‌اند و تأویل آنان به آل محمد (ص) دور از انصاف و برخلاف ادب و صواب است. این افراط در تأویل آیات، بدان‌جا می‌رسد که شیخ احمد، «يوم القيامة» یا «الساعة» را نیز به تأویل می‌برد و آن را به معنای «روز قیامت حجت موعود» حمل می‌کند! و در این باره می‌نویسد:

وَ غَيْبَةُ الْحُجَّةِ عَلَيْهِ السَّلَامُ مِنْ أَكْثَرِ الْأَبْتِلَاءِ لِطُولِ الْمُدَّةِ وَ عَدَمِ التَّوَقُّفِ عَلَيَّ شِدَّةِ الْحَاجَةِ وَ هِيَ السَّاعَةُ الَّتِي قَالَ اللَّهُ تَعَالَى: يَسْئَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسِيهَا قُلْ إِنَّمَا عَلَّمُهَا

۱- نهج‌البلاغه، بخش دوم (نامه‌ها و وصایا)، شماره ۳۱.

۲- شرح‌الزیارة الجامعة الكبيرة، ج ۱، ص ۲۷۱.

عِنْدَ رَبِّي لَا يُخَلِّبُهَا لَوْفَتِهَا إِلَّا هُوَ ثَقُلَتْ فِي السَّمَوَاتِ وَ الْأَرْضِ لَا تَأْتِيكُمُ إِلَّا بَعَثَةَ الْآيَةَ^(۱).

یعنی: «غیبت حجت علیه‌السلام از بزرگترین آزمایش‌ها است برای آن‌که مدتش دراز شده و زمان معینی برای آن تعیین نکرده‌اند با آن‌که نیاز بدان بسیار است و این، همان ساعتی است که خداوند متعال (در قرآن) می‌فرماید: از تو درباره آن ساعت (الساعة) می‌پرسند که چه وقت فرا می‌رسد؟ بگو آگاهی از آن، ویژه خداوند من است و جز او کسی آن را در وقتش آشکار نمی‌کند، بر آسمان‌ها و زمین گران می‌آید و شما را جز به‌طور ناگهان، نیاید...».

پیدااست که تأویل شیخ، تأویلی علیل است چرا که ظهور مهدی موعود در زمین رخ می‌دهد و با «آسمان‌ها» پیوندی ندارد تا بر آنها گران آید! آنچه آسمان‌ها قدرت تحملش را ندارند و با آمدنش نظام آسمانی درهم می‌ریزد، همان قیامت است که شرحش در آیات قرآنی به تفصیل آمده و از ضروریات اسلام بلکه همه ادیان شمرده می‌شود. باری، این شیوه تأویل‌گرایی از فرقه شیخیه به سید علی محمد منتقل شد و او در آثار خود، مقصود از قیامت قرآنی را قیام خودش معرفی کرد و تاریخ دقیق آن را مذکور داشت! چنان‌که در کتاب «بیان فارسی» ابتدا می‌نویسد:

«مشاهده نمی‌شود که احدی از شیعه، يوم قیامت را فهمیده باشد بلکه همه موهوماً امری را توهم نموده که عندالله حقیقت ندارد^(۲)!»

سپس به پیروی از شیخ احمد احسانی، حقیقت قیامت را توضیح می‌دهد و با روزی که خود به ادعای موهومش برخاسته تطبیق می‌کند و می‌گوید:

«از حین ظهور شجره بیان الی ما یغرب، قیامت رسول الله (محمد ص) است که در قرآن مجید وعده فرموده که اول آن، بعد از دو ساعت و یازده دقیقه از شب پنجم جمادی‌الاولی سنه هزارودویست و شصت که سنه هزارودویست و هفتاد بعثت می‌شود، اول يوم قیامت قرآن بود و الی غروب شجره حقیقت^(۳)، قیامت قرآن است^(۴)!»

۱- شرح‌الزیارة الجامعة الكبيرة، ج ۳، ص ۸۷.

۲- بیان فارسی، ص ۳۰.

۳- مقصود از «شجره حقیقت» خود اوست.

۴- بیان فارسی، ص ۳۰ و ۳۱.

«و اما ما دَلَّتْ عَلَيْهِ الْأَخْبَارُ مِنْ أَنَّ تِلْكَ الشَّهَادَةَ إِنَّمَا هِيَ بِرُوحِ الْقُدُسِ لِأَنَّهُ هُوَ الَّذِي يُسَدِّدُهُمْ وَ يُحَدِّثُهُمْ بَلْ فِي بَعْضِهَا أَنَّ الْإِمَامَ إِذَا غَابَ عَنْهُ الْمَلَكُ الْمُحَدَّثُ لَا يَعْظُمُ وَ يَعْظُلُ، فَأَلْمُرَانِ بِهِ الْعَقْلُ الْأَوَّلُ عِنْدَ الْحُكَمَاءِ وَ هُوَ الْقَلَمُ وَ هُوَ عَقْلُ مُحَمَّدٍ وَ عَقْلُهُمْ (ع)»^(۱)!

یعنی: «اما آنچه اخبار بر آن دلالت می‌کند این است که گواهی امامان، به کمک روح القدس است زیرا که او آنان را راهنمایی می‌کند و با ایشان سخن می‌گوید بلکه در پاره‌ای از اخبار آمده که چون فرشته سخن‌گو، از امام پنهان شود امام چیزی نمی‌داند و بی‌خبر می‌ماند. مراد از این فرشته، عقل اول به نزد حکما است که همان قلم باشد و آن عبارت از عقل محمد (ص) و عقل امامان (ع) است!»
و باز در همان کتاب می‌نویسد:

إِنَّ الْقَلَمَ وَالْعَقْلَ وَ مَا أَشْبَهَهُ مِنَ الْمَذْكُورَاتِ يُرَادُ مِنْهَا عَقْلُهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ^(۲).

یعنی: «مراد از قلم و عقل و امثال این امور که ذکر شد، همان عقل پیامبر صلی الله علیه و آله است!»

شیخ با این قبیل بیانات، راه را برای سیدعلی محمد باز کرد و او با عقل و رأی خود سخنانی را ساخته و پرداخته کرد و آنها را از سوی خدا به‌شمار آورد و از این رو دیده می‌شود که آشکارا خود را «مُنزَلِ آیات»! و «جاعل آنها» می‌شمرد نه کسی که فرشته وحی بر او نازل شود و پیام خدا را بدو رساند. چنان که در آثار وی می‌خوانیم: «اگر کل علمای اسلام به فهم آیات الله اظهار شرف خود می‌کنند، آن (سیدعلی محمد) به جعل آیات، اظهار شرف خود را نمود تا آن که از برای آنها تأملی در تصدیق به آن نباشد و قرآن که بیست و سه سال نازل شد، خداوند عزوجل، قوه و قدرتی در آن حضرت (علی محمد) ظاهر فرمود که اگر خواهد در پنج روز و پنج شب، اگر فصل به هم نرسد، مساوی آن نازل می‌فرماید.»^(۳)

همان‌طور که ملاحظه شد، سیدعلی محمد خویشتن را دارای «قوه‌ای» می‌دیده که

از دیدگاه سیدعلی محمد، او که «شجره بیان» و «شجره حقیقت» است همین که دعوت خود را آشکار ساخت، قیامت قرآنی به پا شد و بهشت و دوزخ موعود فرا رسید! پس هر کس دعاوی سیدعلی محمد را باور نکرد، گرفتار آتش جاویدان شد و هر کس بدو ایمان آورد، در بهشت ابدی ورود نمود چنان که این معنا را در کتاب «بیان» به تفصیل آورده است^(۱). اکنون جای آن دارد که بپرسیم آیا کافران قریش که با پیامبر اسلام (ص) بر سر قیامت به سختی مخالفت می‌ورزیدند، انصافاً برای همین امر منازعه می‌نمودند که پیامبر (ص) می‌گفت در هزار و دوست و اندی سال دیگر، مردی برمی‌خیزد و آیندگان را به آیینی تازه فرا می‌خواند؟! یا نزاع آنها از آنجا بود که می‌گفتند: إِذَا كُنَّا عِظَامًا وَ رُفَاتَاءً إِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا (الإسراء: ۴۹)، آیا چون استخوانهای پوسیده شویم باز از نو برانگیخته خواهیم شد؟ آیا اختلاف آنها با پیامبر، بر سر ظهور مردی در ده قرن بعد بود؟ یا آن که مشرکان می‌گفتند: مَنْ يُعِيدُنَا، چه کسی ما را به زندگی تازه باز می‌گرداند؟ و پیامبر (ص) پاسخ می‌داد: الَّذِي قَطَرَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ، آن کسی که نخستین بار شما را آفرید. چنان که در سوره اسراء (آیه ۵۱) و دیگر سوره‌های قرآنی به تصریح آمده است.

براستی موضوع قیامت و بهشت و دوزخ در قرآن، مقوله‌ای نیست که اهل انصاف بتوانند رأی قرآن را درباره‌اش نادیده انگارند یا به تأویل برند، هر چند مسلمان هم نباشند زیرا در این مرحله، نصوص محکم قرآنی حکومت می‌کنند که احتمال معانی خلاف در آنها نمی‌رود.

علاوه بر آنچه گذشت، شیخ احسان‌ی سخنانی به میان آورده که در خلال آنها با کمال شگفتی «قرآن» و «روح القدس» را به تأویل می‌برد و این امور را تعبیری از «عقل پیامبر» و «عقل امامان» معرفی می‌کند! و هر چند این معنا از عالمی مسلمان بسیار بعید است ولی چه می‌توان کرد که در کلمات شیخ به صراحت آن را می‌توان یافت چنان که در «شرح الزیارة» می‌نویسد:

۱- شرح الزیارة الجامعة الکبيرة، ج ۱، ص ۴۱.
۲- شرح الزیارة الجامعة الکبيرة، ج ۱، ص ۱۸۴.
۳- منتخبات آیات از آثار حضرت نقطه اولی، ص ۸۴.

۱- بیان فارسی، باب ۱۶ و ۱۷ از واحد ثانی، از صفحه ۵۷ تا ۷۲.

چون بخواهد آیاتی را جعل و نازل می‌کند! و این دعوی، با ادعای پیامبران حق که خود را «مَهْتَبِ وَحی» می‌شمردند نه «جاعل آیات» به کلی و از اساس تفاوت دارد. آنچه درباره تأثیر شیخ احسانی بر سیدعلی محمد آوردیم، نه‌ری از بحر و مثنوی نمونه خروار بود. در اینجا، تنها از اصول معارف دینی (توحید، نبوت، معاد) سخن در میان آمد اما تأثیر شیخ بر علی محمد بدانچه گفتیم محدود نیست و در اموری دیگر نیز به نظر می‌رسد که از ذکر آنها صرف‌نظر کردیم.

۲

دعاوی گوناگون علی محمد باب

از بابیگری تا الوهیت!

سیدعلی محمد پس از آن که چندی در کربلا از حوزه درس سیدکاظم رشتی بهره گرفت در سال ۱۲۵۷ ه. ق. به زادگاه خود - شیراز - بازگشت. وی به وقت فرصت از مطالعه کتب مذهبی خودداری نمی کرد و واضح است که بیشتر به خواندن کتبی روی می آورد که با مذاق شیخیگری و تأویل گرایی سازگار باشد چنان که به کتاب «سنابرق» اثر سیدجعفر علوی (مشهور به کشفی) توجه تام داشت و آن را با تأمل تمام مطالعه می کرد و بنا به قول مازندرانی در کتاب «ظهور الحق» درباره آن نوشت:

لقد طالعت سنابرق جعفر العلوی و شاهدت بواطن آیاتها^(۱).

یعنی: «کتاب سنابرق، اثر جعفر علوی را خواندم و باطن آیاتش را مشاهده کردم». تا آن که سیدرشتی به سال ۱۲۵۹ ه. ق در کربلا درگذشت و پس از وفات او، شاگردانش جانشینی برای وی می جستند که به قول ایشان مصداق «شیعة کامل» و «رکن رابع»^(۲) باشد. در این هنگام که میان چند تن از تلامذه سیدرشتی رقابت افتاده بود^(۳)، سیدعلی محمد به میدان آمد و در آن رقابت شرکت کرد بلکه پای از جانشینی سیدرشتی فراتر نهاد و خود را «باب امام زمان» و واسطه امام غایب و شیعیان معرفی

۱- ظهور الحق، ج ۳، ص ۴۷۹.

۲- مراد از رکن رابع، شیعة کامل است که در شیخیگری پس از توحید و نبوت و ولایت، چهارمین رکن به شمار می آید.

۳- مازندرانی، در اسرار الآثار می نویسد: «چون خبر وفات سیدرشتی در کربلا رسید و ندهای مدعیان بعد از او منتشر گشت، جناب ملا محمدعلی را انتظار ظهور موعود اعظم بی قرار داشت...» اسرار الآثار (ر-ق)، ص ۴۷۷.

کرد. بدین صورت که بخش‌هایی از قرآن کریم را با روش «تأویل‌گرایی» که از مکتب شیخیه آموخته بود، تفسیر نمود و در آنجا به تصریح نوشت که امام دوازدهم شیعیان، او را مأمور ساخته تا جهانیان را ارشاد کند و خود را «ذکر امام» و «باب او» نامید چنان که در آغاز کتاب «أحسن القصص» یا «قیوم الأسماء» نوشت:

الله قد قدر أن يخرج ذلك الكتاب في تفسير أحسن القصص من عند محمد بن الحسين
 علي بن محمد بن علي بن موسى بن جعفر بن محمد بن علي بن حسين بن علي بن ابي طالب
 علي عبده ليكون حجة الله من عند الذكر علي العالمين بليغاً^(۱).

یعنی: «همانا خدا مقدر کرده که این کتاب در تفسیر بهترین داستانها (داستان یوسف) از نزد محمد پسر حسن پسر علی پسر محمد پسر علی پسر موسی پسر جعفر پسر محمد پسر علی پسر حسین پسر علی پسر ابي طالب بر بنده‌اش بیرون آید تا از نزد ذکر (علی محمد) حجت بالغه خدا بر جهانیان باشد.»

و باز هم در همان کتاب، خطاب به شیعیان نوشت:

يا أيها الملأنا باب امامكم المنتظر^(۲).

یعنی: «ای گروه (شیعیان)، من باب امام شما هستم که در انتظار وی به سر می‌برید.»

همان‌طور که ملاحظه شد، سیدعلی محمد در آغاز امر، خود را «ذکر» و «باب امام» شمرده و نام دوازدهمین امام شیعیان و پدران وی را تا علی بن ابي طالب علیه‌السلام به صراحت یاد کرده است و همچنین در آثار اولیه‌اش، آئین مقدس اسلام را آئینی جاودانه و پیامبر ارجمندش را خاتم پیامبران به شمار می‌آورد چنان که در همان کتاب «أحسن القصص» می‌نویسد:

إن كنتم آمنتم بمحمد رسول الله وخاتم النبيين و كتابه الفرقان الذي لا يأتيه الباطل^(۳).

«اگر ایمان آورده‌اید به محمد فرستاده خدا و خاتم انبیا و به کتاب فرقان که هرگز باطل در آن راه نمی‌یابد.»

باز می‌نویسد:

لما أتى الله بمحمد نبيه قد قضى في علمه بان يختم النبوة يومئذ^(۱).

یعنی: «چون خدا، پیامبرش محمد را آورد در علم الهی گذشت که نبوت را در آن روز، به پایان رساند.»

ولی باکمال شگفتی پس از مدتی ادعایش را فراتر برده و از مهدویت و نبوت گذر کرد و سرانجام، از ربوبیت خویش سخن گفت! و احکام قرآن را به گمان خود نسخ کرد و قوانین دیگری ابداع و اختراع نمود. چنان که در مجلس تبریز، به صراحت ادعای «مهدویت» نمود و به نقل نبیل زرنندی در تاریخش اظهار داشت:

«من همان قائم موعودی هستم که هزار سال است منتظر ظهور او هستید.»^(۲)

و به قول صاحب «کواکب دزیه»:

«به مجرد آن که علما، از داعیه ایشان سؤال نموده‌اند فوراً اظهار مهدویت فرمود.»^(۳)

سپس در کتاب «بیان عربی و فارسی» دوره اسلام و قرآن را با ظهور خود و آوردن کتاب «بیان» پایان‌یافته شمرد! بدان‌گونه که در «بیان عربی» نوشت:

«در هر زمان خداوند جل و عزّ، کتاب و حجّتی از برای خلق مقدر فرموده و می‌فرماید و در سنه هزار و دوویست و هفتاد از بعثت محمد رسول الله، کتاب را بیان، و حجّت را ذات حروف سبع (علی محمد که دارای هفت حرف است) قرار داد.»^(۴)

سیدعلی محمد بدان‌گونه که گفتیم، در این مرحله نیز توقف نکرد و خود را اشرف از پیامبر اسلام (ص) انگاشت و کتاب «بیان» را برتر از قرآن کریم پنداشت چنان که در «بیان فارسی» می‌نویسد:

«نفوسی که به عیسی بن مریم و کتاب او ایمان آوردند اگر شناخته بودند که ظهور محمد بعینه همان ظهور بوده به نحو اشرف در آخرت، و کتاب او همان انجیل بوده به نحو اشرف، احدی از نصاری از دین خود برگشته‌کل، به رسول الله ایمان آورده و به کتاب او تصدیق نموده و همین

۱- منتخبات آیات از آثار حضرت نقطه اولی. ص ۱۱۳.

۲- مطالع الأنوار (تلخیص تاریخ نبیل زرنندی)، ص ۳۲۰.

۳- الکواکب الدرّیة، ج ۱، ص ۲۲۴. ۴- بیان عربی، اثر علی محمد، ص ۳.

۱- أحسن القصص، نسخه خطی، ص ۱.

۲- أحسن القصص، نسخه خطی، ص ۱۱۶.

۳- أحسن القصص، نسخه خطی، ص ۷.

در این باره، هم خود علی محمد سخنانی دارد و هم پیروانش بهانه‌هایی آورده‌اند که به ترتیب، شمه‌ای از آنها را در اینجا می‌آوریم.

مازندرانی در کتاب «اسرار الآثار» از کتابی که سید علی محمد نگاشته و عنوانش را «دلایل سبعه» گذاشته، چنین گزارش می‌کند که وی نوشته است:

«نظر کن در فضل حضرت منتظر که جقدر رحمت خود را در حق مسلمین واسع فرموده تا این که آنها را نجات بدهد، مقامی که اول خلق است و مظهر ظهور ائنی انا الله، چگونه خود را به اسم بابیت قائم آل محمد ظاهر فرموده و به احکام قرآن در کتاب اول (تفسیر سوره یوسف) حکم فرموده تا آن که مردم مضطرب نشوند از کتاب جدید و امر جدید.^(۱)»

این بهانه از چند جهت مردود است:

نخست آن که اگر قرار باشد فرستادگان حق با مردم مماشات کنند^(۲) و در اصول دعاوی خود به آنها دروغ گویند، از کجا می‌توان به اصل راستگویی ایشان اطمینان یافت؟ و چگونه می‌توان باور کرد که در ادعای نهایی خویش نیز مصلحت و منفعتی را در نظر نگرفته‌اند؟ بی‌دلیل نیست که امام صادق (ع) فرموده است:

إِنَّ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ لَمْ يَبْعَثْ نَبِيًّا إِلَّا بِصِدْقِ الْحَدِيثِ وَأَدَاءِ الْأَمَانَةِ إِلَى الْبَرِّ وَالْفَاجِرِ^(۳).

یعنی: «خداوند بزرگ، هیچ پیامبری را بر نیانگیخت مگر با راستگویی و ادای امانت به نیکوکار و بدکار».

دوم آن که اگر این دروغ‌گویی و تغییر دعاوی برای آن بود که به قول سید علی محمد: «مردم مضطرب نشوند از کتاب جدید و امر جدید» در این صورت، مقصود وی حاصل نشد و بسیاری از بابیان پس از شنیدن دعاوی گوناگون، از ارادت به علی محمد دست برداشتند چنان که در حادثه «بدشست» که پیروان علی محمد در

قسم، اگر مؤمنین به رسول الله و کتاب او یقین کنند که ظهور قائم و بیان، همان ظهور رسول الله هست به نحو اشرف در آخرت، و این کتاب بعینه همان فرقان است که به نحو اشرف نازل شده در آخرت، احدی از مؤمنین به قرآن، خارج از دین خود نشده و اقرب از لمح بصر (کمتر از یک چشم بهم زدن) ایمان آورده و تصدیق بیان نموده و حال آن که عدم ایمان ایشان عند الله مردود است.^(۱)!

سید علی محمد به ادعاهای مذکور (بابگیری، مهدویت، نبوت و...) بسنده نکرد و تا به دعوی «الوهیت» برنخاست و خود را با ذات سبحان، یگانه پنداشت آرام نگرفت! چنان که در «لوح هیکل الدین» آورده است:

شهد الله أنه لا إله إلا هو الملك ذو الملاکین و أن علی قبل نبیل ذات الله و کینونته^(۲).

در این عبارت شگفت، دو غلط آشکار دیده می‌شود یکی واژه «الملاکین» است که ظاهراً علی محمد آن را جمع «مُلک» به معنای پادشاهی پنداشته با آن که چنین جمع غربی در زبان عرب دیده نمی‌شود و جمع مُلک در عربی به صورت اُملاک و ملوک می‌آید. دیگر آن که به جای «أَنَّ عَلِيَّ...» که غلط فاحشی است «أَنَّ عَلِيًّا» باید می‌گفت. باری، ترجمه عبارت سید علی محمد چنین است:

«خدا گواهی داد که معبودی جز وی نیست، او پادشاه و دارای پادشاهی‌ها است و علی پیش از نبیل (مقصود، علی محمد است که به حساب ابجد، با علی نبیل برابر می‌شود) ذات خدا و هستی اوست!!»

بهانه علی محمد باب

این همه تلون و تکبر، حقاً آدمی را متحیر می‌سازد و از غفلت مردمان و ساده‌لوحی ایشان به شگفتی می‌برد که چگونه مجذوب هر شخص متلونی می‌شوند و دست ارادت بدو می‌دهند! به هر صورت، جای آن دارد که بررسی کنیم عذر سید علی محمد در این ادعاهای رنگانگ چه بود؟

۱- بیان فارسی، ص ۵۵.

۲- لوح هیکل الدین (که به همراه بیان عربی به چاپ رسیده)، ص ۵.

۱- اسرار الآثار، رقی، ص ۱۱۳.

۲- قرآن کریم مماشات حق را با عقاید باطل مردم، به کلی مردود می‌شمارد و می‌فرماید: وَلَوْ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ لَفَسَدَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ... (المؤمنون: ۷۱) یعنی: «اگر حق از آرای باطل ایشان پیروی کند، آسمان‌ها و زمین و هر کسی که در آنها به سر می‌برد تباه خواهد شد».

۳- الاصول من الکافی، ج ۲، ص ۱۴، چاپ بیروت.

یعنی: «بدانید ای اهل زمین که خداوند پیش از این، دو باب (احمد احسانی و کاظم رشتی) را به همراه باب (علی محمد) قرارداد تا فرمان خود را به شما بیاموزد!» باز می نویسد:

و قد أرسلت علیکم فی الأزمنة الماضية أحمد و فی الأزمنة القریبة کاظماً فلم يتبعونهما!!! إلا المخلصون منكم^(۱).

یعنی: «در زمانهای گذشته، احمد و در زمان اخیر، کاظم را بر شما فرستادم و جز اهل اخلاص کسی از شما پیروی از آن دو نکرد.»

اینک باید ملاحظه کنیم که شیخ احسانی دربارهٔ پایان یافتن نبوت، چه آموزشی به مردم داده و در کتاب «شرح الزیارة» چه گفته است؟ شیخ در آنجا می نویسد:

إِنَّ جَبْرِيلَ (ع) بَعْدَ مَوْتِ النَّبِيِّ (ص) لَا يَنْزِلُ إِلَى الْأَرْضِ بَوْحِي قَطُّ لِإِنْخِتَامِ نُبُوَّةِ نَبِيِّنَا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ^(۲).

یعنی: «همانا جبریل (ع) پس از مرگ پیامبر اسلام (ص) هیچگاه به همراه وحی، به زمین فرود نمی آید زیرا که نبوت پیامبر ما - صلی الله علیه و آله - پایان پذیرفته است.»

و سیدکاظم رشتی در «رسالة غزیه» می نویسد:

«چون رسول اکرم اسلام (ص) ظاهر شد، اقتضات گوناگون سپری شده و مقتضیات کلیه برقرار و کامل گشته و وجود تکوین و تشریح با همدیگر مطابقت نموده و شریعت آن حضرت برای همیشه ثابت و لا یتغیر باقی می ماند.»^(۳)

بنابراین، ادعای پیامبری از سوی سیدعلی محمد باب با کدام ملاک و میزان می سازد؟!

چهارم آن که ادعای نهایی سیدعلی محمد، امری محال است که هر کس بدان زبان گشاید، بی شک کاذب و مفتری خواهد بود زیرا ممکن نیست که آفریدگان، با ذات

آنجاگرد آمده بودند چون موضوع نسخ شریعت اسلام را اعلام نمودند، اختلاف و اضطراب عجیبی در میان بایبان پدید آمد و به قول نویسنده کواکب درّیة:

«بعضی، از آن سرزمین رخت بر بستند و چنان رفتند که دیگر برنگشتند»^(۱)!

و به قول نبیل زرنندی در تاریخش:

«بعضی، این تغییر را کفر و زندق می پنداشتند و می گفتند احکام اسلامی هیچ وقت نسخ نمی شود.»^(۲)

و به قول مازندرانی در «ظهور الحق»:

«واقعات کسر حدود در بدشت، نه تنها باعث تعرض و هجوم اعداء و شیوع کذب و افترا برای اصحاب بدشت خصوصاً جناب طاهره گشت، بلکه موجب اندهاش و تشتت احباب مجتبعین آنجاگردید»^(۳).

و به قول عباس افندی در «تذکرة الوفاء»:

«جمع اصحاب اول همه فرار کردند و بعضی به کلی متصرف شدند بعضی در شک و شبهه افتادند...»^(۴).

پس دروغگویی یا مصلحت‌گرایی سیدعلی محمد، سودی بدو نبخشید و برخلاف مصلحت بود! زیرا از پراکندگی یاران و اضطراب آنان جلوگیری نمود.

سوّم آن که ادعای نبوت و نسخ شریعت اسلام از سوی سیدعلی محمد، با آرا و عقاید شیخ احسانی و سیدرشتی به هیچ وجه سازگار نیست با آن که علی محمد، آن دو را از رهیافتگان و برگزیدگان معرفی می کند بلکه ایشان را «دوباب الهی» می شمرد که پیش از او ظهور کرده اند چنان که در «أحسن القصص» می نویسد:

إعلموا یا أهل الأرض إن الله قد جعل مع الباب بانین من قبل لیعلمکم أمره^(۵).

۱- الكواکب الدرّیة، ج ۱، ص ۱۳۰.

۲- مطالع الأنوار (تخصیص تاریخ نبیل زرنندی)، ص ۲۹۸.

۳- ظهور الحق، ج ۳، ص ۱۰۹ و ۱۱۰.

۴- تذکرة الوفاء، اثر عباس عبدالبهاء، ص ۳۰۸، چاپ عباسیه در حیفا.

۵- أحسن القصص، ص ۳۲.

۱- أحسن القصص، ص ۳۸. (البته «فلم يتبعوهما» به لحاظ قواعد، درست است یعنی نون جمع در این سخن باید حذف شود).

۲- شرح الزیارة الجامعة الکبيرة، ج ۱، ص ۳۴.

۳- نک: رساله غزیه (که ضمن رسائل سیدکاظم رشتی به چاپ رسیده)، ص ۱۳۸.

همراه با شیعیان دوازده امامی نشان می‌دهد و دربارهٔ امام غائب ایشان می‌نویسد:
 فاعرف أنّ له كان غيبتان بإذن الله... وأنّ في الغيبة الصغرى له و كلاء معتمدين و نواب
 مقربون^(۱) و أنّ مدتها قضت في سبعين سنة و اربعة و عدة ايام معدودة و أنّ في تلك
 الايام كان نوابه - روى فداه - عثمان بن سعيد العمري و ابنه ابى جعفر محمد بن عثمان و
 الشيخ المعتمد به الشيخ ابوالقاسم الحسين بن روح ثم على بن محمد السميرى و انهم
 كانوا في غيبته الصغرى محالّ الأمر و مواقع النهى و ان الشيعة يرجعون اليهم...»^(۲)!

یعنی: «بشناس (و بدان) که امام موعود به اذن خداوند دارای دو غیبت است... در
 غیبت صغری او را کارگزاران مؤثّق و نایبان مقرب بوده‌اند و مدّت آن غیبت، در طی
 هفتاد و چهار سال و چند روز سپری شده است و در آن ایام، نایبان امام - روحی فداه
 - عثمان بن سعید عمّری و پسرش ابی جعفر محمد بن عثمان و شیخ مؤثّق، شیخ
 ابوالقاسم حسین بن روح و سپس علی بن محمد سمیری بوده‌اند که در غیبت صغری
 جایگاه امر و نهی امام به‌شمار می‌آمدند و شیعیان بدیشان رجوع می‌کردند...»!
 آیا با این تصریحات، باز هم می‌توان به توجیه و تأویل دست زد و از حقیقت
 گریخت؟!

دروغ‌آمیز، مردم را به راه خدا دعوت کرد تا سیّدعلی محمد به خود اجازه دهد که هر
 چند روزی ادّعای تازه‌ای را به میان آورد که خودش هم به پاره‌ای از آنها عقیده
 نداشته باشد؟! اگر بهترین شیوهٔ گفتگو با مردم و دعوت آنها به راه خدا از طریق کذب
 و فریب باشد، پس بدترین شیوهٔ آن کدام است؟!

ثالثاً: میرزا انیس در سخنان خود، دست به تحریفی آشکار زده که عباس
 عبدالبهاء (عباس افندی) نیز در «مقاله سیّاح» با وی همراه و هم‌نوا شده است. این
 تحریف واضح، چنان است که میرزا انیس برخلاف تصریح سیّدعلی محمد، ادّعا
 دارد که مقصود علی محمد از کسی که خود را باب و بندهٔ او خوانده، همان «مَنْ يُظْهِرُهُ
 الله» یعنی میرزا حسینعلی مازندرانی (بهاءالله) بوده است^(۱). جناب انیس با این ترفند،
 خواسته تا دروغ‌گویی علی محمد را توجیه و نفی کند در حالی که سیّدعلی محمد -
 چنان که گذشت - نام امام دوازدهم شیعیان و پدران‌ش را در کتاب خود آورده و با این
 کار، جایی برای تدلیس میرزا انیس باقی نگذاشته است!

در اینجا از بهائیان آزاداندیش می‌پرسیم که اگر میرزا انیس، طریق فریبکاری را
 پیش گرفته چندان جای شگفتی نیست ولی چرا جناب عبدالبهاء (با آن همه ادّعا) راه
 میرزا انیس را پیموده است تا امام غائب موعود در کتاب «أحسن القصص» را با
 پدرش، میرزا حسینعلی بهاء تطبیق دهد^(۲)؟ آیا وی یکبار در عمرش بر صفحهٔ
 نخستین از «أحسن القصص» نظر نیافکنده تا نام «محمد بن الحسن» را برای امام موعود
 ببیند؟ یا نام مذکور را در آنجا دیده ولی متعمداً به اغفال مریدان خویش پرداخته
 است؟

فَإِنْ كُنْتَ لَا تَذَرِي، فَهَذَا مُصِيبَةٌ وَإِنْ كُنْتَ تَذَرِي، فَالْمُصِيبَةُ أَكْبَرُ!
 گر نمی‌دانی و می‌گویی خطا، این ماتم است و رکه می‌دانی و می‌گویی، مصیبت اعظم است!
 گیرم که عباس عبدالبهاء از کتاب «أحسن القصص» بی‌خبر بوده است ولی آیا در
 خلال «تفسیر سورهٔ کوثر» اثر علی محمد باب ندیده که علی محمد خود را همفکر و

۱ - در جملهٔ مذکور: «نواباً مقربین» باید آورده شود که عطف به: «وکلاء معتمدين» باشد.
 ۲ - اسرار الآثار خصوصی (حرف ب پ ت ث)، اثر اسدالله مازندرانی، ص ۷ و ۸ (از انتشارات
 مؤسسه ملی مطبوعات امری، ۱۲۴ بدیع).

۱ - دربارهٔ «مَنْ يُظْهِرُهُ الله» در صفحات آینده به تفصیل سخن خواهیم گفت.

۲ - نک: مقاله سیّاح، اثر عباس عبدالبهاء، ص ۵.

۳

دلایل
علی محمد باب

دلیلی جز نثری مغلوط و ناهموار در میان نیست!

شک نیست کسی که به ادعای معقولی برخیزد و مردم را به مرام خود فراخواند، بر آنان لازم است که از او دلیلی استوار بخواهند و از راه برهان، تسلیم سخنان وی شوند. اما اگر ادعاهای وی متناقض باشد مثل آن که گاهی از بایست دم زند و زمانی ادعای مهدویت نماید و روزگاری خود را پیامبر خدا شمرد و بالاخره، سخن از ربوبیت خویش به میان آورد، از چنین کسی نباید دلیل و برهان طلبید زیرا که نفس ادعاهای وی، بطلان خود را اعلام می‌کنند و دعاوی ضدّ و نقیض، اساساً دلیل نمی‌پذیرند.

این قضیه وصف‌الحالی است برای علی‌محمد باب و دلایل او که با ادعاهای هفت رنگ خویش دیگر جایی برای استدلال باقی ننهاده است. با این همه برای آن که متحرّیان وادی حقیقت، آگاهی یابند که دلایل سیدعلی‌محمد بر چه پایه‌ای تکیه دارد؟ ما در این فصل، شبهه دلیل‌های وی را از خلال آثارش می‌آوریم و به بررسی و نقد آنها می‌پردازیم.

علی‌محمد باب در آثار خود مکرر تصریح نموده که هر کس بخواهد حقایق و اثبات کند، تنها و تنها باید از کتاب وی دلیل آورد و حق ندارد هیچ «معجزه‌ای» از او روایت نماید چنان که در باب هشتم از واحد ششم کتاب «بیان فارسی» می‌نویسد:

من استدلال بغير کتاب الله و آیات الیبيان و عجز الكل عن الإتيان بمثلها فلا دلیل له و من

یروی معجزه بغیرها فلاحه له^(۱).

یعنی: «هرکس به چیزی جز کتاب خدا و آیات بیان استدلال کند - با وجود آن که همه از آوردن کتابی همانند آن ناتوانند - هیچ دلیلی ندارد و کسی که معجزه‌ای به جز آن، گزارش کند هیچ حجّتی او را نیست.»
باز در کتاب «بیان عربی» می‌گوید:

ثَمَّ الثَّامِنُ لَا تَسْتَدْلِنَ إِلَّا بِالْآيَاتِ فَانْ مِنْ لَمْ يَسْتَدَلَّ بِهَا فَلَا عِلْمَ لَهُ فَلَا تَذَكَّرُنَّ مُعْجَزَةَ دُونِهَا^(۲).

یعنی: «هشتم آن که جز به آیات، به چیز دیگری (در اثبات حقایق من) دلیل می‌آورد و همانا کسی که استدلال به آیات نکند او را دانشی نیست و هیچ معجزه‌ای جز آیات، ذکر مکنید.»
و نیز در «لوح هیکل الدین» تأکید می‌ورزد:

لَا تَسْتَدْلِنَ إِلَّا بِالْآيَاتِ فَانْهَا لَتَكْفِيَنَّكُمْ عَنْ شَيْئُونَ الْأُخْرَى لَتَعْجَزَ عَنْهَا كُلُّ الْعَالَمُونَ وَ مِنْ لَا يَسْتَكْفِي بِهَا وَ يَرِيدُ أَنْ يَشْهَدَ غَيْرَهَا مَا لَهُ مِنْ إِيْمَانٍ^(۳).

در این عبارت، چند غلط آشکار دیده می‌شود. یکی «شئون الأخری» است که لازم بود به صورت «الشئون الأخری» آورده شود که صفت با موصوف خود در داشتن الف و لام باید هماهنگ باشد. دیگر آن که «كُلُّ الْعَالَمُونَ» واجب است به صورت «كُلُّ الْعَالَمِينَ» بیاید زیرا «العالمین» مضاف الیه و مجرور است و جرّ آن با «یاء» «نون» می‌آید نه با «واو». از اغلاط مذکور که بگذریم، ترجمه عبارت علی محمد چنین است:

«جز به آیات، استدلال مکنید که شما را از امور دیگر کفایت می‌کند و همه جهانیان در برابر آنها ناتوانند و کسی که آیات را کافی نشمرد و بخواهد غیر آنها را گواه آورد، ایمان ندارد.»

از آنچه گذشت معلوم شد که دلیل علی محمد بر ادعاهای خود، همین

۱- بیان فارسی، ص ۲۱۰.

۲- بیان عربی، ص ۲۵.

۳- لوح هیکل الدین، ص ۲۳.

آیه‌سازی‌های پر غلط است و هیچ‌کس از پیروانش حق ندارد برای او معجزه‌تراشی کند تا از این راه، تأیید یزدانی را در کار وی نشان دهد. با وجود این در کتب بهائیان چندان خوارق عادات و معجزات و کرامات از علی محمد باب گزارش کرده‌اند که به شمار نمی‌آید! چنان که در کتاب «ظهور الحق» می‌نویسد:

«أَمَّا خَوَارِقُ عَادَاتِ بِه قَدْرِي مِنْ إِيشَانِ (عَلِي مُحَمَّد بَاب) دِيْدَه شَدَه كِه اَحْدِيْ مِنْ دُوْسْتِ وَ دَشْمَنْ مَنَكْر تَنْوَانْد شَدْ وَ اَغْلَبْ اَفْرَادِ اِيْن طَائِفَه، كِرَامَاتِ عَدِيْدَه مَشَاهِدَه نَمُوْدَه اَنْد.»^(۱)

جالب آن است که علی محمد باب همان اعتباری را که برای سخنان عربی خود قائل شده، درباره سخنان پارسی خویش نیز ادعا کرده و آنها را معجزه‌ای جاودانه شمرده است چنان که در کتاب «بیان فارسی» می‌نویسد:

«اگر کسی در کلمات فارسی به عین قواد نظر کند، فصاحت آیات را به عینها مشاهده می‌نماید و یقین می‌کند که غیر الله قادر بر این نوع کلام نبوده و نیست.»^(۲)

یعنی همین گفتار علی محمد شیرازی، طعنه بر نثر سعدی شیراز می‌زند و ادیبان بزرگ پارسی را به حیرت می‌برد و عذوبت کلامش، شیرینی هر سخن را می‌زداید و فصاحت بیانش، دانش بلاغت را می‌آراید و همه سخنوران ایران را از صدر تا ذیل، شرمند می‌فرماید و به قول شاعر:

شِگْرِ شَكَنْ شُونْد همه طوطیان هند زین فند پارسی که به بنگاله می‌رود!
در اینجا از پارسی زبانانی که به علی محمد باب گرویده‌اند می‌پرسیم: آیا انصافاً در سخنان پارسی وی، آیتی از شگفتی اعجاز ملاحظه می‌کنید؟ یا در بیان او، نشانی از سحر بیان می‌بینید؟ آیا به راستی گوینده این سخنان را از همه سخنوران ایران بلیغ‌تر می‌شمردید؟ آیا واقعاً منشی این آثار را سرآمد نویسندگان قرون می‌شناسید؟! مثلاً در آنجا که می‌نویسد:

«اَذَنْ دَادَه نَشْدَه كِه اَحْدِيْ حَرْفِيْ مِنْ حُرُوفِ بِيَانِ رَا بَنْوِيْسِدْ اِلَّا بِه اَحْسَنْ خَطِّ وَ اَحْسَنْ مِنْ اَبْرِيْ
هَرْ نَفْسِيْ دَرْ حَدِّ اَوْ اَسْتَنْ نَه دَرْ حَدِّ فَوْقِ اَوْ اِنْ (!) وَ نَه دَرْ حَدِّ دُوْنِ اَنْ وَ اِيْنِ مِنْ اَبْرِيْ (!) اَسْتَنْ كِه

۱- بیان فارسی، ص ۵۴.

۲- ظهور الحق، ج ۳، ص ۳۴.

چون خواسته اندک تغییری در آنها پدید آورد به خطاهایی چند در افتاده که بر آشنایان به زبان عربی پنهان نیست. جا دارد اصل آیه قرآنی را بیاوریم تا تفاوت‌های سخن علی محمد با کلام الهی روشن‌تر شود.

در سوره بقره چنین می‌خوانیم:

أَمِنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَ مَلَائِكَتِهِ وَ كُتُبِهِ وَ رُسُلِهِ، لَئِنْ فَرَّقُوا بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَ قَالُوا سَمِعْنَا وَ أَطَعْنَا، غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَ إِلَيْكَ الْمَصِيرُ^(۱).

در تعبیر علی محمد اولاً عبارت (بین أحد من آیاته) صحیح نیست و باید (بین إحدى آیاته) می‌گفت، به دلیل آن که واژه «آیات» مؤنث است و با «إحدى» باید آن را قرین کرد و نه با «أحد» چنان که در قرآن کریم می‌خوانیم: أَهْدَى مِنْ إِبْذَى الْأُمَمِ (فاطر: ۴۲). ثانياً: جمله (... وَ قَالُوا الْمُسْلِمُونَ بِالْحَقِّ) خطایی فاحش است از آن رو که «قالوا» خود از فعل و فاعل تشکیل شده و فاعل، به صورت ضمیر (با علامت او) در آن دیده می‌شود که مرجعش «المؤمنون» است. بنابراین، بار دیگر از فاعل به صورت اسم ظاهر (المسلمون) نباید یاد کرد که ضمیر فاعلی و اسم ظاهر با یکدیگر جمع نمی‌شوند. ثالثاً: با حذف (مَلَائِكَتِهِ وَ كُتُبِهِ وَ رُسُلِهِ) از آیه قرآنی، از ذکر مبانی ایمان خودداری ورزیده و به جای آن، تعبیر زائد «بالحق مآباً» را در پی «إليك المصير»^(۲) افزوده است که تبدیل امر ضروری در کلام، به سخی زائد البته محل بلاغت شمرده می‌شود. از همه اینها که بگذریم، این چه اعجازی است که آدمی گفتار کتابی را نقل کند و با اندک تغییری آن را به خود نسبت دهد و همه را از آوردن نظیرش عاجز شمارد؟! مسیلمة كذاب هم به تقلید از سوره کوثر یعنی: [إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ، فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَ انْحَرْ، إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ.] گفته بود: [إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْجَوَاهِرَ، فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَ هَاجِرْ.]

۱- یعنی: «پیامبر، بدانچه از خداوندش به سوی او نازل شده، ایمان آورد و همه مؤمنان به خدا و فرشتگان او و کتاب‌های وی و فرستادگانش ایمان آوردند (و گفتند) میان هیچ یک از پیامبران او فرقی نمی‌نهییم و گفتند که شنیدیم و اطاعت کردیم، خداوند! آموزش تو را خواهیم و بازگشت به سوی تو است.»

۲- ترجمه «إليك المصير بالحق مآباً» این است که: «بازگشت به سوی تو است به حق، به جهت بازگشت!»

روح متعلق به آن حرف که در بیان است بأعلی ما یمكن فی الإمكان فی حدّه مرتفع گردد که در مؤمنین بیان دیده نشود شیء إلا آن که آن شیء در حدّ خود به کمال رسیده باشد چنانچه امروز حروف الفیه چگونه ممیز در طرزیت از سایر ملل، همین قسم من فی البیان گردد(!) که اگر احدی از بیان در مشرق ارض باشد بنفسه از حُسن او و حُسن آنچه در نزد او است در حدّ خود محبوب گردد که این اعظم سبیلی است از برای جذب کلّ ادیان به دین واقع...^(۱) آیا حقاً این نثر مغلوط و بیان نامربوط، معجزه روزگار و برهان آفریدگار شمرده می‌شود؟!

ناتوانی علی محمد از عربی نویسی

علی محمد باب به نوشته‌های عربی خویش بسیار می‌بالید تا آنجا که همه جهانیان را در برابر آیه‌سازی‌هایش عاجز می‌پنداشت. ولی حقیقت آن است که خود وی در نگارش عبارات صحیح عربی، در مانده و ناتوان بود و با این که مدتی از عمرش را با قرآن و حدیث گذراند و چندی هم در کربلا میان عرب‌زبانان زیست ولی آثارش از اغلاط گوناگون سرشار است از این رو باید گفت که علی محمد نه تنها معجزه‌ای نشان نداد بلکه نثر صحیح عربی همچون معجزه‌ای، او را ناتوان و عاجز ساخت!

در اینجا چند نمونه از عربی نویسی‌های وی را می‌آوریم تا شاهد گفتار ما باشد و مایه داوری خوانندگان ارجمند را فراهم آورد.

بخش بزرگی از سخنان علی محمد اقتباس و تقلید از آیات شریفه قرآنی است چنان که در کتاب «أحسن القصص» می‌نویسد:

أَمِنَ الذِّكْرُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَ الْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَ بآياته وَ لا یفرقون بین احدی (!) من آیاته وَ قالوا المسلمون بالحق (!) رَبَّنَا سَمِعْنَا نداء ذکر الله وَ أطعناه فاغفر لنا فانك الحق وَ الیک المصیر بالحق مآباً^(۲).

پیدا است که علی محمد این جملات را از آیه ۲۸۵ سوره شریفه بقره برگرفته و

۱- أحسن القصص، چاپ سنگی، ص ۴.

۲- بیان فارسی، ص ۱۰۲ و ۱۰۳.

و إِنَّ مُبِغِضَكَ رَجُلٌ كَافِرٌ! چنان که می بینید مسیلمه در وزن سخن و گزینش کلمات (و نه در معنا و مفهوم آیات) به اخذ واقتباس ناشیانه‌ای از قرآن مجید پرداخته ولی آیا این کار، دلیل بر صحت ادعای او شمرده می شود یا بر سرت و افترای وی دلالت می کند؟

باز علی محمد در کتاب «أحسن القصص» می نویسد:

ولقد من الله على المؤمنين إذا بعث فيهم باباً من أنفسهم ليتلوا عليهم آياته و يزكيهم و يعلمهم الكتاب و الحكمة و إن كانوا من قبل لا يعلمون من علم الكتاب إلا ألفاً من الباء معطوفاً^(۱).

این عبارت نیز تقلیدی از آیه ۱۶۴ سوره آل عمران است که می فرماید:

لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَ يُزَكِّيهِمْ وَ يُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَ الْحِكْمَةَ وَ إِنَّ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ^(۲).

در اینجا علی محمد واژه «رسولاً» را به کلمه «باباً» تبدیل کرده تا به ادعای بابتش اشاره کند و مقطع آیه را نیز دگرگون ساخته تا ذهن خواننده را از تقلیدی که رخ داده متصرف سازد. و سرانجام، عبارت غلطی به شکل (... ألفاً من الباء معطوفاً)^(۳) را به آیه قرآن افزوده است که باید آن را به صورت (ألفاً بالباء معطوفاً) می آورد زیرا الف، معطوف «به» باء (به صورت القباء) می تواند شد ولی معطوف «از» باء نمی شود! باید توجه داشت که اقتباس از سخن دیگری براهمیت گفتار «مُقْتَبَسٌ مِنْهُ» دلالت می کند. مثلاً اگر سنائی گوید:

با مدیحش مدایح مطلق زهق الباطل است و جاء الحق

۱- أحسن القصص، ص ۸۲.

۲- یعنی: «خدا بر مؤمنان منت نهاد آنگاه که پیامبری از خودشان در میان آنها فرستاد که آیات او را بر آنان می خواند و پاکشان می سازد و کتاب و حکمت بدان‌ها می آموزد و همانا پیش از آن، در گمراهی آشکاری بودند».

۳- ترجمه «لا يعلمون من علم الكتاب إلا ألفاً من الباء معطوفاً» این است که: «از دانش جز الفی که از باء معطوف شده چیزی نمی دانستند!» (لازم بود بنویسد: جز الفی که به باء معطوف شده [یعنی القباء] چیزی نمی دانستند).

و اگر خیام گوید:

يُرِيدُ الْجَاهِلُونَ لِيُطْفِئُوهُ وَ يَأْتِي اللَّهُ إِلَّا أَنْ يُتِمَّهُ

خود دلیل بر عظمت قرآن مجید است که این شاعران فاضل و نامدار (از آیه ۸۱ سوره بنی اسرائیل و آیه ۳۲ سوره توبه) اقتباس کرده اند تا چه رسد به سخنان مغلوپ باب که حق اقتباس را ادا ننموده و از مقام بلاغت به کلی دور افتاده است! بخش دیگری از سخنان علی محمد هر چند از قرآن کریم برگرفته نشده ولی با تعبیرات مضحک و مغلوپی همراه است چنان که در کتاب «بیان عربی» می نویسد: و لتعلمنَّ خط الشكسته (!) فإن ذلك ما يحبه الله و جعله باب نفسه للخطوط (!) لعنكم تكتبون^(۱).

یعنی: «باید خط شکسته یاد بگیرید که این همان چیزی است که خدا دوست می دارد و آن را باب خودش برای خطها قرار داده، شاید که بنویسید!» سید علی محمد چون ادعای «باییت» داشته و ضمناً «خط شکسته» را هم به نیکویی می نوشته، در اینجا خواسته است تا مقام بایگیری را به خط مزبور نیز عطا کند! و آن را «باب خطوط» قرار دهد شاید مردم در نگارش بدین خط، رغبت کنند و به قول وی: «خط شکسته» را بیاموزند. (البته فراموش کرده که در عربی به شکسته، منکسر می گویند و واژه فارسی را هم نباید با الف و لام عربی همراه نمود!). باز علی محمد در کتاب «بیان عربی» می نویسد:

أنتم إذا استطعتم كل آثار النقطة تملكون ولو كان چاپاً (!) فإن الرزق ينزل على من يملكه مثل الغيث قل أن يا عبادي خير التجارة هذا، إن أنتم بمن نظره تؤمنون^(۲).

یعنی: «شما چون توانایی یافتید، تمام آثار نقطه را مالک شوید (منظور از نقطه، خود علی محمد است) هر چند که آن آثار، چاپی باشند (نه خطی) که البته رزق و روزی، بر کسی که آنها را داشته باشد همچون باران فرومی ریزد. ای بندگان من، بهترین تجارت این کار (داشتن آثار باب) است اگر شما کسی را که آشکارش می کنیم

۲- بیان عربی، ص ۴۲ و ۴۳.

۱- بیان عربی، ص ۲۶.

باور دارید!»!

در اینجا نیز علی محمد از یاد برده که در زبان عربی، حرف چ و پ نیامده و عرب‌زبانان به جای «چاپ» واژه «طبع» را به کار می‌برند از این رو جمله (ولوکان چاپاً) غلط روشنی به شمار می‌آید. ضمناً معلوم می‌شود که بهترین تجارت در مذهب بابی، کدام تجارت است!

در بخش دیگر از آثار علی محمد سخنان بی‌معنی و واژه‌های بیرون از قیاس، فراوان آمده به گونه‌ای که در هیچ لغتنامه‌ای آنها را نتوان یافت و حتی هیچ معنایی برای آنها نتوان یافت! نظیر آنچه در کتاب «پنج شأن» بدین صورت آمده است:

حمد مستجل متجال، و مستجمل متجام، و مستبهی متباه، و مستعظم متعاظ، و مستنور متناو، و مستکبر متکاب، و مستقهر متقاح، و مستظهر متظاه، و مستعزز متعاز، و مستکمل متکام...^(۱)

یا مانند آنچه در کتاب مذکور می‌خوانیم که گوید:

قل إِنَّا قَدْ جَعَلْنَا نَبْلَانَا نَبِيلاً لِلنَّابِلِينَ، قُلْ إِنَّا قَدْ جَعَلْنَاكَ جِهْرَانَا جِهِيْرًا لِلجَاهِرِينَ، قُلْ إِنَّا قَدْ جَعَلْنَاكَ جَرِيدًا لِلجَارِدِينَ، قُلْ إِنَّا قَدْ جَعَلْنَاكَ سَدَجَانَا سَدِجًا لِلسَّادِجِينَ...^(۲)

شگفت آن که خود علی محمد باب از اغلاط کتب و آثارش باخبر شده و در کتاب «بیان فارسی» از لغزشهای صرفی و نحوی آنها بدین‌گونه دفاع می‌کند:

«اگر نکته‌گیری در اعراب و قرائت یا قواعد عربیه شود، مردود است زیرا که این قواعد از آیات برداشته می‌شود، نه آیات بر آنها جاری می‌شود و شبهه نیست که صاحب این آیات، نفی این قواعد و علم به آنها را از خود نموده بلکه هیچ حجتی نزد اولوالالباب از عدم علم به آنها و اظهار این نوع آیات و کلمات اعظم‌تر(!) نیست.^(۳)»!

این جواب ناصواب، دو موضوع عجیب و غریب را دربردارد. یکی آن که سخنان علی محمد را با قواعد زبان نباید تطبیق کرد. دوم آن که صاحب این کلمات، علم به قواعد زبان را از خود نفی کرده است.

در اینجا باید پرسید که:

اولاً: چرا نباید سخنان علی محمد را با قواعد زبان تطبیق کرد؟ مگر هر پیامبری به زبان قومش سخن نمی‌گفته تا مردم پیام وی را درک کنند؟^(۱) در این صورت چرا باید علی محمد با ادعای پیامبری، قواعد مُسلم زبان را رعایت نکند و مثلاً بارها «صفت» را به جای «مضاف‌الیه» به کار برد؟^(۲) مگر مقصود، این نبوده که مردم سخنان وی را خوانده و بفهمند؟ پس چگونه به شیوه‌ای سخن گفته که همه از آن، دور و بیگانه بوده و هستند؟

ثانیاً: اگر گوینده آن سخنان، علی محمد شیرازی است نه خداوند جهان، در این صورت ادعای رسالت و پیامبری چه وجهی دارد؟ و چنانچه خداوند سبحان سخنان مزبور را نازل فرموده است، پس چگونه خدای دانا و آگاه، از قواعد زبان بندگانش بی‌اطلاع بوده و علم بدان‌ها را از خود نفی می‌کند؟ وانگهی نادانی و بی‌دانشی چه حجّت و برهانی است که به قول علی محمد: «اعظم‌تر!» از آن نیست؟ (در حالی که کلمه اعظم‌تر، هم غلط است و به اسم تفضیل پسوند «تر» را نباید افزود)!

از این گذشته چرا قرآن کریم که به زبان فصیح عربی نازل شده، قواعد مزبور را رعایت کرده ولی در کتاب علی محمد آن قواعد رعایت نشده است، مگر نه آن که علی محمد ادعا دارد که مصدر هر دو کتاب یکی است؟!

در برابر این سؤال معمولاً بهائیان پاسخ می‌دهند که: قرآن هم در پاره‌ای از آیاتش با قواعد نحوی سازگاری ندارد! ولی این ادعا تهمتی بیش نیست و مفسران قرآن (امثال زمخشری، صاحب تفسیر کشاف) وجوه اعراب و نکته‌های نحوی آیات را نشان داده‌اند و توافق قرآن را با قواعد نحو عرب به اثبات رسانده‌اند و بهائیان اگر قول زمخشری و دیگر علمای نحو را نمی‌پذیرند لااقل باید به اعتراف میرزا حسینعلی بهاء‌گردن نهند که در کتاب «اقتدارات» اذعان می‌کند که بعضی علمای اسلام جواب

۱- چنان که در قرآن کریم می‌خوانیم: و ما أَرْسَلْنَا مِنْ رُسُولٍ إِلَّا بِلِسَانٍ قَوْمِهِ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ (ابراهیم: ۴) یعنی: «هیچ پیامبری را جز به زبان قومش نفرستادیم تا (پیام خدا را) برای آنان بیان کند».

۲- به عنوان نمونه به کتاب «بیان عربی»، صفحات ۷ و ۹ و ۱۲ و ۱۹ و ۲۶ و ۳۴ ... نگاه کنید.

۲- پنج شأن، ص ۱۷۴.

۱- پنج شأن، ص ۵۲.

۳- بیان فارسی، ص ۱۸.

اینگونه اعتراضات را داده‌اند و در این باره می‌نویسد:

«قرآن من عِنْدَ اللَّهِ نازل شده و شکی هم نیست که کلمات الهیه مقدّس بوده از آنچه توهم نموده‌اند چنانچه بعد معلوم و واضح شد که آن اعتراضات از غُلّ و بَغْضاء بوده چنانچه بعضی علما جواب بعضی از اعتراضات را به قواعد، داده‌اند.^(۱)»

شگفت آن که علی محمد باب در کتاب «بیان فارسی» علمای اسلام را به هماوردی با خود فرا می‌خواند که اگر عاجز نیستند باید نظیر آیه‌های وی را بسازند به شرط آن که از عبارات او تقلید نکنند و در این باره می‌نویسد:

«اگر اینها می‌گویند ما عاجز نیستیم، چرا اتیان نمی‌نمایند به آیه مثل آیات ما از فطرت، نه به نحو تکسّب و سرقت.^(۲)»

اما خودش بارها از قرآن کریم تقلید می‌کند و آیات قرآنی را برگرفته چیزی بر آنها می‌افزاید یا از آنها می‌کاهد. آیا نام این کار، «تکسّب و سرقت» نیست؟!

۴

کژگویی‌های علی محمد باب

در مجلس حمزه میرزا

سیدعلی محمد باب در آثار خود دچار اغلاط فراوان و تناقضات بسیار شده که نمایانگر نادرستی ادعای وی شمرده می‌شود. ما در این فصل نمونه‌هایی از آن لغزش‌ها را نشان می‌دهیم و داوری را به خوانندگان می‌سپاریم. از جمله آن که بنا بر آنچه در کتب تاریخی نوشته‌اند و پیروان علی محمد هم ناگزیر بدان اعتراف کرده‌اند، حمزه میرزا حاکم تبریز در روزگار ناصرالدین شاه قاجار، شبی تصمیم می‌گیرد تا علی محمد را ملاقات نموده او را بیازماید. پس مجلسی ترتیب می‌دهد و آن را با چراغ‌های فراوان می‌آراید و فرمان می‌دهد تا علی محمد را که در آن هنگام در تبریز محبوس بود حاضر سازند. چون علی محمد در آن مجلس حضور می‌یابد حمزه میرزا به استقبال وی می‌شتابد و با او به ملاطفت رفتار می‌کند، سپس از علی محمد می‌پرسد که: آیا پیامبران خدا، وحی و الهام الهی را از یاد می‌برند یا نه؟ علی محمد فراموشی وحی و الهام را از روان انبیا انکار می‌کند. آنگاه حمزه میرزا از او می‌خواهد که سخنانی چند در شأن آن مجلس از سوی خداوند بیاورد. علی محمد کلماتی را که در خلال آنها ذکر از نور و سراج و زجاج و امثال اینها رفته بود، می‌خواند و نویسنده‌ای از معتمدان حمزه میرزا آنها را یادداشت می‌کند. سپس حمزه میرزا از علی محمد درخواست می‌نماید که کلمات مزبور را تکرار کند ولی علی محمد - که ادعا داشت همانند پیامبران، الهامات الهی را از یاد نمی‌برد - از بازخوانی سخنانش، ناتوان می‌ماند و سخنان دیگری را که با گفتار نخستین یکسان نبود به هم می‌بافد و با این کار، خود را رسوا می‌سازد. جا دارد که شرح حادثه را از قول یکی از مورخان

بهایبی گزارش کنیم تا تنها به قاضی نرفته باشیم و آنگاه داوری را به خوانندگان ارجمند سپاریم:

عبدالحسین آیتی که چندی از مبلغان طراز اول بهایی شمرده می شد و در همان دوران، کتابی در تاریخ بهایی‌گری به نام «الکواکب الدرّیة فی مآثر البهائیة» نگاشت، این حادثه را در خلال کتابش (که رسماً مورد تأیید «محفّل روحانی بهایی» قرار گرفته^(۱)) نقل می کند. آیتی در کتاب خود می نویسد:

«چون حمزه میرزا بی‌خبر از کلمات آن حضرت (علی محمد باب) نبود پس شبی را میل به ملاقات ایشان نموده بزمی بیاراست و چراغ‌های متعدّد حاضر ساخته مجلس خود را چراغان کرد و به احضار آن حضرت فرمان داد. شبانه و محرمانه آن حضرت را از محبس به مجلس امیرزاده آزادّه وارد کردند و میرزا محمدعلی و آقا سیدحسین کاتب هم در حضور بودند و با این که مأمورین، محض توهین حضرتش عمامه از سرشان برداشته و قبای ایشان راکنده بودند، فقط با شبکلاه وار خالقی مستعمل به تبریز ورود داده بودند و با همان لباس و حالت به مجلس شاهزاده وارد کردند، ولی شاهزاده ابدأ به وضع آن حضرت نظر نکرده تا درب اطاق یا تالار استقبال کرد و دست آن حضرت را گرفته مقدّم بر خود و در صدر مجلس نشانید. بعد از تقدیم احترامات فائقه و تکریمات لائقه، با کمال ملایمت سؤال کرد که آقا این چه اوضاع است برپا کرده‌اید؟ فرمودند: این همان اوضاع است که در ظهور جدم رسول الله و قبل از آن در ظهور عیسی بن مریم و همچنین در هر ظهوری تا بدیع اول در عرصه شهود مشهود گشته... بالجمله شاهزاده برهان طلبید و مانند مجلس ولیعهد، ایشان مستدلّ به وحی و الهام شده کلام خود را آیات فطریّه می خوانند... چون شاهزاده تا این اندازه مسبوق بود لهذا برای این که این تصورات از میان برود و بتواند یقین کند که آیا کلمات ایشان را آیات فطریّه و آثار الهامیّه توان شناخت یا نه؟ به این تدبیر پرداخت که: آقا برای اطمینان قلب بنده خوب است خطبه‌ای در وضع این مجلس و

چراغ‌های ایوان انشاء و آیاتی الفاگرد تا مبرهن آید که به صورت فطرت و بی‌تکسب و تصنّع ظاهر گشته. پس آن حضرت با کمال وقار و ادب نشسته دست راست را بر روی دست چپ نهاده با هیمنه و هیبتی جالب انظار و حالت و هیبتی جاذب افکار شروع فرمود... و بالجمله ایشان من دون تأمل و تفکر به سرودن آیات مشغول و منشی تندنویس که معین شده بود به نگارش آن مشغول و هرگاه از نوشتن عقب می ماند، اندکی تأمل می فرمودند و عبارات را مکرّر می نمودند و تمام آن آیات در وضع آن مجلس و سراج و زجاج و مصباح و مشکوّة و الوان و طاق و ایوان شبیه به سورّه مبارکه نور که در قرآن است متجاوز از یک جزو صادر شد... بالأخره نواب والا خودش حکایت کرده که من بسیار مندهش گشتم و چون تمام آن را از منشی طلبیدم بی نهایت در نظرم جلوه کرد ولی وسوسه دیگر پیش آمد و امتحان دیگر به نظر رسید که خوب است خواهش شود دوباره بخوانند تا ببینم چه حالتی پیدا می کند؟ پس استدعا شد که آقا دومرتبه بخوانید. این دفعه رو را به آقا سیدحسین، کاتب خویش نموده فرمودند: بنویس و او شروع کرد به نوشتن. چون تمام شد و مقابله کردیم معنی و مقصود را یکی دیدیم اما در الفاظ و عبارات در دو آیه آن اختلاف دیده شد و تغییر لفظ داده شده بود. پس وسوسه من درجه شدّت را به خود گرفته گفتم: آقا من عین آن را استدعا کردم و اینک در عبارات تفاوتی ملحوظ است! فرمود: این دفعه این طور نازل شد(!) و وجهه مبارکش تغییر کرده سر را به زیر افکند و دیگر با ما تکلم نفرمود.^(۱)

اگرچه مبلغ بهایی در بیان حقیقت حادثه، دخل و تصرف نموده ولی به هر صورت از گفته او معلوم می شود که علی محمد سخنانی را به الهام ربّانی نسبت می داد و چون از او خواستند که آنها را باز گوید از تکرارشان عاجز ماند. با آن که وحی و الهام ربّانی نباید فراموش گردد و گرنه، پیام خداوندی به خلق نمی رسد یا دچار تحریف و تغییر می شود و چنانچه برای کاتب وحی اشتباهی پیش آید، رفع آن اشتباه میسر نخواهد شد و این، مایه نقص بلکه نقض دین است.

۱- هر چند شادروان عبدالحسین آیتی پس از نگارش کتاب «الکواکب الدرّیة» به اسلام گرایید و حتی رذیه‌ای بر ضدّ بهایی‌گری نوشت ولی در دورانی که کتاب کواکب را می نگاشت، بهایی معتقد و پرحرارتی بود و از این رو کتابش مورد تأیید محفل روحانی بهایی واقع شد چنان که در پایان همان کتاب (الکواکب الدرّیة، ج ۲، ص ۳۴۷) ذکر این معنا رفته است.

۱- الکواکب الدرّیة فی مآثر البهائیة، ج ۱، ص ۲۳۵ تا ۲۳۷، چاپ مصر، مطبعة السعادة، سنة ۱۳۴۲ ه. ق.

داوود قبل از موسی!

می دانیم که داوود پیامبر، یکی از انبیای بنی اسرائیل شمرده می شود که هم در تورات و هم در قرآن ذکر وی پس از عصر موسی (ع) آمده است^(۱) و هیچ مورّخی تردید نکرده که داوود، سال‌ها بعد از موسی پدید آمده و بر بنی اسرائیل حکومت نموده است. ولی علی محمد باب در کتاب «دلائل السبّعه» که پیروانش آن را اثر الهام الهی می‌پندارند دچار غلط فاحشی شده و ظهور موسی را پس از دوران داوود به رقم آورده است! وی در این باره می‌نویسد:

«نظر کن در امت داوود پانصدسال در زبور، تربیت شدند تا آن که به کمال رسیدند بعد که موسی ظاهر شد قلبی که از اهل بصیرت و حکمت زبور بودند ایمان آوردند و مابقی ماندند و کلّ، مابین خود و خدا، خود را مُحِق می‌دانستند. این بود که می‌خواستند مکابره با حق کنند^(۲)! عجب آن که میرزا حسینعلی بهاء (بهاء الله) چون در برابر این پرسش قرار گرفته که چگونه داوود پیش از موسی می‌زیسته است؟ به جای آن که پاسخ درست و منصفانه دهد راه توییح و سرزنش پرسنده را در پیش گرفته و در کتاب «اشراقات» نوشته است:

«چنانچه الی حین چند کتره اهل بیان سؤال نموده‌اید که حضرت داوود صاحب زبور بعد از حضرت کلیم - علیه بهاء الله الابهی - بوده لکن نقطه اولی - روح ما سواه فداه - آن حضرت را قبل از موسی ذکر فرموده و این فقره، مخالف کتب و ماعدن الرّسل است!

قلنا اتق الله و لاتعترض علی من زینه الله بالعصمة الكبرى و أسماؤه الحسنی و صفاته العلیا».

یعنی: ما گفتیم که از خدا بترس و بر کسی که خداوند او را با عصمت کبری و اسماء حسنی و صفات علیا آراسته، اعتراض مکن! سپس می‌نویسد:

«سزاوار عباد آن که مشرق امر الهی را تصدیق نمایند در آنچه از او ظاهر شود چه که به

۱- به آیات ۲۴۶ تا ۲۵۱ سوره بقره رجوع گردد و با تورات، کتاب اول سموئیل، باب ۱۷ مقایسه شود.

۲- به نقل از کتاب اسرار الآثار، اثر اسدالله مازندرانی (متلغ بهایی) حرف ز - ق، ص ۱۰۹ (مؤسسه منی مطبوعات امری، ۱۲۹ بدیع).

مقتضیات حکمت بالغه، احدی جز حق آگاه نه^(۱)!

گویا میرزا حسینعلی نمی‌دانسته که «حکمت بالغه» غیر از غلط‌گویی و خطای تاریخی است که با عصمت و وحی منافات دارد! اما عبّاس عبدالبهاء، چون این غلط آشکار را در آثار باب دیده به جای آن که دیده انصاف بگشاید و راه حق و صواب پیش گیرد، در مقام توجیه و تأویل برآمده و می‌نویسد:

«درالواح حضرت اعلی (علی محمد باب) ذکر داوودی است که پیش از حضرت موسی بود. بعضی را گمان چنان که مقصود، داوودبن یسا است و حال آن که حضرت داوودبن یسا بعد از حضرت موسی بود لهذا مُغَلّین و معرضین که در کمین‌اند این بهانه را نمودند و بر سر منابر - استغفرالله - ذکر جهل و نادانی کردند. اما حقیقت حال این است که دو داوود است یکی پیش از حضرت موسی، دیگری بعد از حضرت موسی.^(۲)!

این بیان، خود غفلت عبدالبهاء را عیان می‌سازد زیرا در سخن علی محمد، ذکر داوودی رفته که صاحب کتاب «زبور» بوده است و این، همان داوودبن یسا است که مدّت‌ها بعد از موسی می‌زیسته و از انبیاء بنی اسرائیل شمرده می‌شود، نه داوود دیگری که هیچ نام و نشانی در تاریخ و کتب آسمانی از او نیست و تنها نام وی را در تخیلات عبدالبهاء - آن هم در تنگنای جدل - می‌توان یافت!

غرق شدن عاد و ثمود در خلیج و نجات ابراهیم از رودخانه!

اطلاعات تاریخی علی محمد باب، محدود به آگاهی مغلوط وی از احوال موسی (ع) و داوود (ع) نبود بلکه علی محمد مدّعی بود که در روزگاران گذشته، قوم عاد و ثمود را در خلیجی غرق کرده و ابراهیم علیه‌السلام را از خطر رودخانه‌ای نجات داده است! چنان که در کتاب «احسن القصص» می‌نویسد:

قد أغرقت فرعون و عاد و ثمود بادن الله فی واحد من الخلیجین و قد أنجیت نوحاً و

۱- کتاب «اشراقات» اثر بهاء الله، ص ۱۸. ۲- اسرار الآثار، ص ۱۱۰.

ابراهیم و موسی فی واحد من النهرین^(۱).

یعنی: «من، فرعون و عاد و ثمود را با اجازه خداوند در یکی از دو خلیج غرق کردم و نوح و ابراهیم و موسی را در یکی از دو رودخانه نجات دادم!»
 پژوهشگرانی که پیرو علی محمد باب‌اند، البته وظیفه دارند تا تحقیق کنند که اولاً: عاد و ثمود، در کدام خلیج غرق شده‌اند؟ (البته با توجه به آن که قرآن مجید می‌فرماید: قوم عاد در اثر تندبادهای پیاپی، و قوم ثمود در اثر صاعقه‌ای آسمانی به هلاکت رسیدند)^(۲)! و ثانیاً: ملاحظه کنند که ابراهیم (ع) از غرق شدن در کدام رودخانه برخوردار شد؟ اما نظر ما این است که چون فرعون به‌طور مُسَلِّم در دریا غرق شده، علی محمد نخواسته تا او را تنها گذارد پس به‌جای آل فرعون، عاد و ثمود را به وی ملحق کرده است! و همچنین از آنجا که نوح و موسی علیهما السلام از خطر طوفان و دریا در امان ماندند لذا علی محمد، ابراهیم خلیل (ع) را هم با آن دو قرین نموده تا نجات سه تن با هلاک سه دیگر، هماهنگ شود و بلاغت سخن به کمال رسد هر چند ابراهیم علیه السلام از آتش نمرودی نجات یافت نه از رودخانه علی محمدی!

و عده‌های دروغین

باید دانست که پیروان علی محمد باب در مازندران (در قلعه شیخ طبرسی) و زنجان و یزد و نیریز و دیگر نواحی، شورش‌هایی به راه انداختند و حتی با سربازان دولتی جنگیدند ولی همگی شکست خورده و کشته شدند و خود علی محمد را هم به دار آویختند. اما او با صراحت تمام در آثارش، سپاه خویش را پیروزمند می‌شمارد و وعده می‌دهد که اگر شمار آنان به هزار تن برسد، بر همه مردم روی زمین غلبه خواهند کرد چنان که می‌نویسد:

قل إن الله ضمن علی نفسه بما نزل فی الكتاب بأن یغلبن احداً من أصحاب الحق علی

مائة نفس من دونهم، و مائة منهم علی الف من دونهم، و الف منهم علی کل من علی الأرض کلها^(۱).

یعنی: «بگو خدا بر خود ضمانت کرده (!) بنابراین آنچه در کتابش نازل نموده است که یک تن از یاران حق را بر صد تن از غیر ایشان غلبه دهد، و صدتن از آنان را بر هزار تن از غیر آنها پیروز کند، و هزار تن از ایشان را بر همه مردم روی زمین چیره گرداند.»

با صرف نظر از اغلاطی که در عبارت مذکور دیده می‌شود، به گواهی تاریخ وعده مزبور در مورد پیروان علی محمد دروغ از آب درآمد و با آن که عده آنان تنها در حادثه زنجان از هزارتن متجاوز بود، به سختی شکست خورده و کشته شدند. نبیل زرنندی مورخ بهایی در کتاب خود می‌نویسد:

«در عدد اصحاب حجّت (محمد علی زنجانی از پیروان باب) و عدد شهدای زنجان اختلاف است. بعضی به چند هزار نفر، عده شهدا را بالغ می‌دانند. بعضی هم بیشتر از اینها گفته‌اند. شنیدم یکی از اصحاب جناب حجّت، اسامی شهدا را یادداشت می‌کرده و یادداشتی از او باقی مانده که در آن قبل از وفات جناب حجّت، هزاروپانصدونودو هشت نفر را که به شهادت رسیده‌اند، نگاشته است و آنهایی که بعد از شهادت جناب حجّت، شهید شده‌اند، دوست و دو نفر بوده‌اند.»^(۲)

پیروان علی محمد باب که فریب وعده‌های دروغین او را خورده بودند گمان می‌کردند که یاران مهدی موعودند و به زودی جهان را مسحّر خواهند کرد و بر خاور و باختر فرمانروایی می‌کنند چنان که میرزا جانی کاشانی مورخ بایی، در کتاب «نقطه الکاف» می‌نویسد:

«حضرت قدوس (محمد علی بارفروش از پیروان باب) می‌فرمودند: ما هستیم سلطان به حق و عالم در زیر نگین ما می‌باشد و کلّ سلاطین مشرق و مغرب به جهت ما خاضع

۱- منتخبات آیات، از آثار حضرت نقطه اولی، ص ۸ (مؤسسه ملی مطبوعات امری، ۱۳۴ بدیع).

۲- مطالع الأنوار (تلخیص تاریخ نبیل زرنندی)، به کوشش عبدالحمید اشراق خاوری، ص ۶۲۵ (مؤسسه ملی مطبوعات امری، ۱۲۹ بدیع).

۱- احسن اقصص، ص ۳۴، چاپ سنگی.

۲- نک: سورة الحاقة آیه ۵ تا ۷ و سورة فصلت، آیه ۱۵ تا ۱۷.

خواهند گردید.^(۱)

آری، علی محمد باب نه تنها وعده‌های دروغین به پیروان خود می‌داد بلکه می‌کوشید تا مخالفان خویش را نیز با این قبیل وعده‌ها جلب کند چنان که در نامه‌اش به میرزا آغاسی وزیر محمدشاه قاجار نوشته است:

فسوف ترى الملوك بين أيدينا و من على الأرض في خزاننا والله قوي حميد^(۲).

یعنی: «به زودی پادشاهان را در پیشگاه ما خواهی دید و هرچه را بر زمین است در خزائن ما می‌بینی و خدا نیرومند و ستوده است.»
و البته نتیجه این شعارها - چنان که می‌دانید - جز به دار آویخته شدن وی چیز دیگری نبود! فاعتبروا یا أولى الأبصار.

عمر جهان و شکل زمین

سیدعلی محمد در آثارش، گاهی از جهان هستی سخن می‌گوید و سخت به موهوم‌بافی روی می‌آورد، به عنوان نمونه: عمر جهان را از پیدایش آدم تا ظهور خود، دوازده هزار سال و اندی می‌شمرد و شکل زمین را همانند شکل الاغ معرفی می‌کند! به علاوه، گمان می‌برد که اکثر مردم روی زمین با زبان فارسی آشنایی دارند! (همان‌گونه که ذیلاً خواهد آمد) و از این قبیل سخنان واهی، چندان می‌آورد که عقلاً را در سلامت مشاعرش به تردید می‌افکند چنان که در کتاب «بیان فارسی» دربارهٔ عمر جهان می‌نویسد:

من ظهور آدم إلى أول ظهور نقطة البيان از عمر این عالم نگذشته إلا دوازده هزار و دو بیست و ده سال^(۳).

البته بابی‌ها و بهائیان که با علوم تجربی سر و کار دارند و از پژوهش‌های دانشمندان دربارهٔ پیدایش انسان آگاهند، به خوبی می‌توانند به موهوم بودن این

سخن پی برند.

باز، علی محمد در کتاب «أحسن القصص» می‌گوید:

إن الله قد قدر الخيل من مركز الباء، و البغال في صورة الواو، و الحمير على شكل الأرض لتركبوها في أسفاركم^(۱).

یعنی: «همانا خدا، اسب را از مرکز باء (حرف ب) مقدر فرموده و قاطر را در صورت واو آفریده و خر را به شکل زمین قرار داده تا در سفرهای خود بر آنها سوار شوید!»

و نیز در کتاب «بیان فارسی» می‌نویسد:

اگرچه در این کُور، اکثر خلق به کلمات فارسیه مستغنی هستند و اگر کسی بخواهد فهم «بیان» را به هم رساند به قدر ما یحتاج خود اخذ می‌کند^(۲).

به طوری که ملاحظه می‌کنید از سخنان علی محمد باب چنین برمی‌آید که «اکثر خلق» زبان پارسی را می‌دانند و در فهم کتاب «بیان» از کلمات «فارسیه» به اندازهٔ نیاز خود بهره می‌گیرند هرچند در حقیقت کلمات فارسیهٔ ایشان، به نوعی از عربی معوج! نزدیک‌تر است و اعجاز کتاب «بیان» در عجز نویسنده‌اش از فارسی‌نویسی خلاصه می‌شود.

تأویل‌ها و تقلیدهای خنک!

چیزی که در آثار علی محمد بیشتر به چشم می‌خورد، تأویل آیات قرآنی و تقلید از آنها است. ولی چه می‌توان کرد که اولاً: تأویل علی محمد در اغلب موارد، به قدری علیل و نامناسب است که عامیان هم بطلان آن را درمی‌یابند تا چه رسد به عالمان. ثانیاً: تقلید وی از کلام مجید، مایهٔ خجالت! است نه افتخار. جا دارد در این فصل نمونه‌ای از کارهای او را نشان دهیم و داوری را به اهل انصاف سپاریم.

علی محمد در کتاب «أحسن القصص» به تأویل سورهٔ شریفهٔ یوسف پرداخته و

۱- نقطة الکاف، ص ۱۶۲، چاپ لیدن (۱۹۱۰ م. برابر با ۱۳۲۸ ه. ق.).

۲- کتاب «حضرت نقطة اولی» اثر مبلغ بهایی محمدعلی فیضی، ص ۱۵۲ (مؤسسه ملی مطبوعات

امری، ۱۳۲ بدیع). ۳- بیان فارسی، ص ۹۵.

۱- أحسن القصص، ص ۱۹۷.

۲- بیان فارسی، ص ۱۳۰.

یوسف پیامبر (ع) را با امام حسین بن علی (ع) و برادرش بنیامین را با امام حسن (ع) تطبیق داده است و در این باره می نویسد:

إذ قال قائل من أخوة يوسف و هو الحسن بن علي في أم الكتاب قد كان حول النار بالنار القديم كبيراً. لا تقتلوا يوسف و القوه في غيابة الجب الأحدىة في حول النار مستورا^(۱).
یعنی: «زمانی که گوینده‌ای از برادران یوسف که همان حسن بن علی در ام‌الکتاب باشد... گفت که یوسف را نکشید. بلکه او را در ژرفای چاه احدیت افکنید...!»

چنان که ملاحظه می شود این بخش از سخنان علی محمد، برگرفته از آیه دهم در سوره کریمه یوسف است^(۲) که وی به تأویل آن دست زده و از قول امام حسن (ع) به دیگر برادران خود، سفارش می کند که یوسف یعنی حسین علیه السلام را مکشید و او را در قعر چاه احدیت افکنید! با آن که برادران ناتنی امام حسن (ع) که فرزندان علی علیه السلام بودند، در روز عاشورا به دفاع از امام حسین (ع) به شهادت رسیدند چنان که اسامی ایشان در کتب مقاتل، ثبت و ضبط است و هرگز کسی از آنان قصد قتل امام حسین (ع) را نکرد تا نیاز به سفارش امام حسن (ع) افتد! وانگهی مقام احدیت را کدام چاه در راه است که برادران حسین علیه السلام می خواستند او را در آن افکنند؟! آنچه برای شهدای عاشورا و به ویژه سرور شهیدان پیش آمد، رفتن به سوی بهشت برین و رضوان الهی بود، نه قعر تاریک چاه! این قبیل تأویلات در آیات خداوندی نشان می دهد که علی محمد باب، نه مرد عقل و اندیشه بوده و نه اهل ذوق و سلیقه.

اینک بنگریم که علی محمد راه تقلید و همانندسازی را چگونه سپرده و به کجا رسیده است؟

در آغاز سوره شریفه اعلی در قرآن مجید می خوانیم:

۱- احسن القصص. چاپ سنگی، ص ۱۷.
۲- در آیه دهم از سوره یوسف آمده است: قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ لَا تَقْتُلُوا يُوسُفَ وَ الْقَوْهَ فِي غِيَابَتِ الْجُبِّ يَلْتَقِطُهُ بَعْضُ السَّيَّارَةِ إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ. یعنی «گوینده‌ای از میان ایشان (برادران یوسف) گفت که: یوسف را نکشید و او را در ژرفای چاه بیافکنید تا کاروانی او را برگیرد. اگر می خواهید کاری بکنید».

سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى. الَّذِي خَلَقَ فَسَوَّى.

یعنی: «نام خداوند والاتر خویش را به پاکی یاد کن. آن که آفرید پس معتدل و هماهنگ ساخت.»

علی محمد در کتاب «أحسن القصص» خواسته تا همانند این دو آیه را بسازد و از این راه، ادعای خود را به اثبات رساند. می نویسد:

سَبِّحِ رَبِّكَ الْعَلِيِّ محموداً. هو الذي خلقك في خط الاستواء^(۱)!!

یعنی: «خداوند والای خود را که ستوده است منزّه شمار. او کسی است که تو را در خط استوا آفرید!»

آیا سیدعلی محمد نمی دانسته که شیراز - زادگاه وی - در خط استوا واقع نشده است؟ و یا حقیقت آن است که جناب علی محمد از آوردن جمله‌ای که «اعتدال و هماهنگی» را در آفرینش برساند ناتوان مانده و ناگزیر آن را به «خط استوا» تعبیر نموده و کار را به مضحکه کشانده است!؟

قوانین ضد اخلاقی

سعد زغلول، یکی از سخنوران و سیاستمداران شهیر مصر گفته است:

كُلُّ شَرِيعةٍ تُؤَسِّسُ عَلَى فسادِ الْأَخْلَاقِ فَهِيَ شَرِيعةٌ باطِلةٌ.

یعنی: «هر آیینی که بر پایه فساد اخلاق بنیان گذاری شود، آیینی باطل و نادرست است.»

در آیین علی محمد باب، برخی از امور ضد اخلاقی تجویز شده که همه شرایع الهی، آن را تحریم نموده اند و ما در اینجا به ذکر نمونه‌ای از آنها بسنده می کنیم:
علی محمد، زنای محصنه را در شرایعی حلال دانسته و آن را راهی برای حل مشکل خانوادگی قلمداد کرده است چنان که در کتاب «بیان فارسی» به زبان عربی! می نویسد:

۱- أحسن القصص، چاپ سنگی، ص ۳۴.

بیگانه‌ای به بستر کسی آزادانه راه یابد، در آن خانه از غیرت و حمایت ناموسی اثری باقی نمی‌ماند و محبت ویژه‌ای که همواره باید میان زن و شوهر برقرار باشد، محو می‌شود و وفاداری و صمیمیت به رفیق‌بازی و رقابت تبدیل می‌گردد. آیا به ذهن علی محمد نرسیده که لااقل دستور دهد زن و مرد مزبور از هم جدا شوند یا در صورت علاقه به یکدیگر، کودک یتیمی را به فرزندخواندگی بپذیرند و بدین رسوایی تن دردهند؟!

معلومات ناقص از قرآن کریم

علی محمد در عین آن که سخت می‌کوشیده تا درباره قرآن مجید به «مانندسازی» دست زند ولی از حفظ آیات قرآن، محروم و از فهم درست آن مهجور بوده است و همین امر موجب شده تا جسارت ورزد و سخنان مغلوط خود را همانند کتاب خدا به شمار آورد. شاهد مدعا آن است که وی در خلال آثارش، گاهی آیات قرآنی را به غلط نقل می‌کند. مثلاً در «بیان فارسی» می‌نویسد:

«... (درباره) نفوسی که می‌شنوند و سجده نمی‌کنند نازل شده چنانچه نصّ آیه شریفه است: و اذا سمعوا آیات الله لا یسجدون^(۱)!»

شما اگر در سراسر قرآن مجید تفحص کنید، چنین عبارتی را نمی‌یابید و به جای آن می‌بینید که در سوره کریمه انشقاق آمده است:

و اذا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ لَا یَسْجُدُونَ (الانشقاق: ۲۱).

پیدا است که علی محمد به حافظه خود اعتماد ورزیده و آیه قرآنی را بدون بازنگری، دگرگون ساخته است.

وی در جای دیگر از «بیان فارسی» به هنگام بحث از قرآن کریم می‌نویسد:

«آنچه الآن می‌بینید که مؤمن به قرآن هستند، در حین نزول آن، غیر یک نفر مؤمن به آن نبود تا هفت سال^(۲)!»

فرض لكل أحد أن يتأهل ليبيقى عنها^(۱) من نفس يوحد^(۲) الله ربتها و لابد أن يجتهد في ذلك و إن يظهر من أحدهما ما يمنعها عن ذلك حلّ على كل واحد باذن دونه لأن يظهر عنه الثمرة و لا يجوز الاقتران لمن لا يدخل في الدين^(۳).

یعنی: «بر هر فردی واجب است که همسرگزیند تا از او کسی باقی ماند که خدای خود را به یگانگی یاد کند و ناگزیر هر شخصی در این کار باید کوشش بسیار نماید. و اگر از سوی یکی از آن دو (شوهر یا زن) مانعی برای تولید فرزند ظاهر شد (مانند عقیم بودن و غیره) حلال است برای هر کدام به اجازه دیگری که از او نمره (فرزند) ظاهر شود ولی وصال جایز نیست مگر با کسی که در آیین (بایگری) داخل گردد!» این دستور، از دیدگاه علی محمد به اندازه‌ای جالب و جاذب بود که آن را در کتاب «بیان عربی» نیز تکرار و تأکید نموده است^(۴) و حاصل سخن در هر دو کتاب آن است که: چون مردی با بی‌مذهب، از همسر خود فرزند نیآورد می‌تواند زنش را در اختیار بابی دیگری قرار دهد و از این راه، تولید نمره کند. با این تفاوت که در کتاب «بیان عربی» شرط اجازه زن و شوهر به یکدیگر را حذف کرده است و می‌نویسد:

و إن يمنع أحدهما الآخر عن الثمرة يختارن إلى أن يظهر و لا يحل الاقتران إن لم يكن في البيان^(۵).

یعنی: «اگر یکی از آن دو (شوهر یا زن) مانع شود که دیگری تولید نمره کند البته کسی را برگزیند تا نمره ظاهر گردد ولی چنانچه شخص مزبور، در آیین بیان نباشد وصال حلال نیست!»

علی محمد هیچ تیاندیشیده در خانواده‌ای که حریم عفت آسیب ببیند یعنی مرد

۱- در اینجا کلمه «عنها» غلط است و باید به «عنه» تبدیل شود زیرا مرجع ضمیر (یعنی احد) مذکر است نه مؤنث.
 ۲- در این عبارت کلمه «یوحد» درست نیست و باید به صورت «توحد» به کار رود زیرا مرجع ضمیر در اینجا «نفس» می‌باشد که مؤنث مجازی است چنان که در کلمه «رتها» علی محمد برای نفس، ضمیر مؤنث را به کار برده است.

۳- بیان فارسی (الباب الخامس و العشر من الواحد الثامن)، ص ۲۹۸.

۴- بیان عربی، ص ۳۷.

۵- بیان عربی، ص ۳۷.

۱- بیان فارسی، ص ۲۵۰.

۲- بیان فارسی، ص ۱۱۱.

این ادعا، خطائی واضح است زیرا به گواهی تاریخ در هفت سال نخستین از بعثت رسول (ص) افراد متعددی چون: علی (ع) و خدیجه (ع) و زید بن حارثه و دیگران ایمان آوردند و در همان سال‌ها، در خلال سوره‌هایی که نازل شد (مانند سوره مدثر و قلم و جز اینها) ذکر مؤمنان و مسلمانان، به لفظ «جمع» آمده است چنان که می‌فرماید:

لَيْسَتِيقِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَيَزَادُ الَّذِينَ آمَنُوا إِيمَانًا (المدثر: ۲۲).

یعنی: «تا اهل کتاب به یقین رسند و کسانی که ایمان آورده‌اند، بر ایمانشان افزوده شود». و نیز می‌فرماید:

أَفَنَجْعَلُ الْمُسْلِمِينَ كَالْمُجْرِمِينَ. مَالَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ؟ (القلم: ۳۵ و ۳۶).

یعنی: «آیا ما مسلمانان را همانند گناهکاران شماریم؟ شما را چه می‌شود، چگونه داوری می‌کنید؟!».

شگفت آن که علی محمد با این قبیل اطلاعات مغلوطن، هنگامی که در قلعه ماکو با یکی از همراهانش زندانی بود، خود را «نازل‌کننده قرآن» معرفی کرده است! چنان که ضمن «بیان فارسی» می‌نویسد:

کل می‌گویند امروز که ما مؤمن بالله و آیات قرآن هستیم و حال آن که شجره حقیقت (اشاره به خود علی محمد است) که مَنزِل قرآن بوده و در این جَبَل ساکن است با یک نفس وحده^(۱)!

در اوائل همین کتاب (باب ثانی از واحد اول) علی محمد ادعا می‌کند که وی، همان پیامبر اسلام (ص) است که رجعت نموده! و در این باره می‌نویسد:

ظهور تقطه بیان (یعنی خودش) همان بعینه ظهور محمد است در رجع آن^(۲)!

عجبا، کسی که چنین ادعایی داشته چگونه از نقل یک آیه قرآن در مانده و به تحریف آن دست زده است؟!.

علی محمد در نامه‌ای که برای محمّدشاه قاجار در اثبات ادعای خود نگاشته،

می‌نویسد:

لأنّ عدّة اسمی مطابق باسم الرّب الذی قد قال الله سبحانه: واذ تجلّی ربّک للجبل...^(۱).

یعنی: «زیرا عدد نام من (به حساب حروف جُمَل یا ابجد) با نام «رب» برابر است، همان نامی که خدای سبحان درباره‌اش فرموده است: واذ تجلّی ربّک للجبل».

در اینجا نیز چنان که ملاحظه می‌شود آیه شریفه: فَلَمَّا تَجَلَّى رَبُّهُ لِلْجَبَلِ (الأعراف: ۱۴۳) را نادرست نقل نموده اما دلیل او بر حقایقش شگفت‌انگیزتر است زیرا نام همه علی محمدها و محمد علی‌ها با «رب» برابرند، آیا این برابری دلیل بر مهدویت یا نبوت یا ربوبیت ایشان می‌شود؟ و آیا اساساً سزاوار است شخصی که ادعای پیامبری دارد، به چنین سخنان واهی دست آویزد؟!.

دشمنی با دانش!

اندیشه «انحصارطلبی» در علی محمد باب به اندازه‌ای قوی بوده که دستور می‌دهد پیروانش تمام کتاب‌ها را محو کنند و جز آثار وی و طرفدارانش، هیچ کتابی را باقی نگذارند و همچنین تصریح می‌کند که کسی حق ندارد کتاب دیگری جز کتاب «بیان» را تدریس کند چنان که در «بیان فارسی» آورده است:

فی حکم محو کلّ الکتب الا ما اُنشئت او تنشّی^(۲) فی ذلک الامر^(۳).

یعنی: «در حکم از میان بردن تمام کتاب‌ها، جز آنچه درباره این امر (بایبگری) پدید آمده یا پدید آید!».

و نیز در «باب عاشر از واحد رابع» از کتاب «بیان فارسی» می‌نویسد:

لايجوز التدريس فی کتب غیر البيان إلا إذا اُنشئ^(۲) فیہ مما يتعلّق بعلم الکلام و إن ما اخترع من المنطق و الأصول و غیرهما لم يؤذن لأحد من المؤمنین^(۴).

۱- اسرار الآثار (حرف ر - ق)، اثر فاضل مازندرانی، ص ۴ و ۵ (مؤسسه منی مطبوعات امری، ۱۲۹ بدیع).

۲- در اینجا: ما اُنشئ، أو اُنشئ... باید بنویسد و ذکر صیغه مؤنث، وجهی ندارد.

۳- بیان فارسی، ص ۱۹۸. ۴- بیان فارسی، ص ۱۳۰.

۲- بیان فارسی، ص ۷.

۱- بیان فارسی، ص ۲۱.

و در «لوح هیکل‌الدین» از الواح بیان دربارهٔ وظیفهٔ اولین فرمانروای بابی می‌گوید:
 لن تذر^(۱) فوق الأرض إذا استطاع أحداً غیر البایبین^(۲).
 یعنی: «(چون فرمانروای بابی) توانایی یافت هیچ‌کس - جز بابی‌ها - را بر روی زمین باقی نگذارد!»

باز در «لوح هیکل‌الدین» می‌نویسد:

أن أدخلوا کلّ ما علی الأرض فی البیان و لاتقبلوا من أحد ملاً الأرض جوهرأ إن ینفق أن
 لایدخل فی البیان و خذوا عنهم کلّ ما ملکوا بغیر حق^(۳).

یعنی: «همهٔ مردم روی زمین را در آیین بیان داخل کنید و از هیچ‌کس اگر تمام زمین را پر از گوهر کند، نپذیرید چنانچه بخواهد آن را انفاق نماید تا در آیین بیان داخل نشود. و همهٔ دارایی ایشان را که به ناحق مالک شده‌اند از آنها بگیرید.»

همان‌گونه که ملاحظه می‌شود در مذهب علی‌محمد باب اگر مردم دنیا بایبگیری را نپذیرند، جانشان در خطر است و مالشان باید مصادره گردد^(۴).

باید دانست که در هیچ یک از ادیان آسمانی و آیین‌های الهی، چنین احکام خشنی دیده نمی‌شود. به عنوان نمونه قرآن کریم دربارهٔ رفتار مسلمین با نامسلمانان می‌فرماید:

لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَ
 تُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ (الممتحنة: ۸).

یعنی: «خدا شما را باز نمی‌دارد از آنان (غیر مسلمانانی) که در امر دین با شما بی‌کار نکردند و شما را از دیارتان بیرون نراندند که با ایشان نیکی کنید و دربارهٔ آنها

یعنی: «تدریس هیچ کتابی جایز نیست جز کتاب بیان و نیز آنچه در پیوند با علم کلام پدید آمده (تا بایبگیری را اثبات کند) و همانا به هیچ یک از مؤمنان اجازه داده نشده تا علم منطق و اصول و دانش‌های دیگر را که ساخته شده، تدریس کنند!»

همچنین، علی‌محمد دستور داده است که هر چند سال یکبار، تمام کتاب‌های قدیمی را در آب افکنند و از میان بردارند به طوری که در «بیان فارسی» می‌گوید:

«در هر ظهور، خداوند دوست می‌دارد که کلّ شیء جدید شود، از این جهت امر فرموده که در هر ۲۰۲ سال یک دفعه، هر نفسی مایملک خود را از کتب، مجدد کند به این که در ماء عذب (آب گوارا) بریزد یا آن که به نفسی عطا کند لعلّ عین عبدی بر حرفی نیفتد که کُزه از نظر به اون داشته باشد^(۱)!»

همان‌گونه که ملاحظه می‌شود در این عبارت، علی‌محمد فرمان می‌دهد که بابی‌ها باید همهٔ کتاب‌های قدیمی یا ذخائر علمی را در آب زلال افکنند یا به کسی بیخشند، مبادا چشم یکی از ایشان بر کلمه‌ای بیفتد که آن را نپسندد و هیچ نیاندیشیده که همین حالت، ممکن است برای کسی که کتاب را به او بخشیده‌اند پدید آید!

آیا این همه انحصارطلبی و ضدّیت با دانش، درخور یک آیین ربّانی و متعالی است یا از یک تفکر منحط و ذهن معوج سر زده است؟

خشونت و تعصّب شدید

با همهٔ سستی و ضعفی که در آیین علی‌محمد دیده می‌شود، وی بی‌اندازه خشن و متعصّب بوده به طوری که دستور می‌دهد پیروانش، احدی از مخالفان آیین او را بر زمین باقی نگذارند! در کتاب «بیان فارسی» صریحاً می‌نویسد:

«بر هر صاحب اقتداری ثابت بوده و هست مِنْ عندالله بر این که نگذارد در ارض خود

غیرمؤمن به بیان را^(۲)!»

۱- علی‌محمد در اینجا اشتباه نموده و (لن یذر) صحیح است.

۲- لوح هیکل‌الدین، ص ۱۵. ۳- لوح هیکل‌الدین، ص ۶.

۴- ابوالفضل گلپایگانی (مبلغ بهایی) در کتاب «کشف‌الغطاء» در صفحه ۱۳۰ (چاپ تاشکند، مطبعة کویر) می‌نویسد: «در باب خامس از واحد خامس «بیان» می‌خواند آنچه خلاصهٔ آن این است که: نفس کشیدن غیرمؤمن به «بیان» بر او حرام است تا چه رسد به اموال او. و لذا بر اولی‌القدره لازم است که اموال ناس را بگیرند و به آنها رد نکنند مگر وقتی که ایمان به صاحب «بیان» بیاورند انتهی!»

عدالت ورزید، همانا خدا عادلان را دوست دارد^(۱)».

و پیامبر بزرگوار اسلام (ص) فرمود:

أَلَا مَنْ ظَلَمَ مُعَاهِدًا أَوْ اتَّقَصَصَهُ أَوْ كَلَّفَهُ فَوْقَ طَاقَتِهِ أَوْ أَخَذَ مِنْهُ شَيْئًا بِغَيْرِ طَيْبِ نَفْسٍ، فَأَنَا حَبِيبُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ^(۲).

یعنی: «بدانید کسی که به هم پیمانی غیرمسلمان، ستم کند یا در کار او نقصان روا دارد یا او را به کاری بیش از طاقتش وادارد یا از او چیزی بدون رضایتش بگیرد، من روز رستاخیز معارضی وی خواهم بود».

عباس عبدالبهاء در کتاب «مفاوضات» می‌گوید:

«در نجران طائفه‌ای از مسیحی بودند و حضرت محمد گفت هر کس به حقوق اینها تعدی کند من خصم او هستم و در نزد خدا بر او اقامه دعوی می‌کنم.^(۳)»

معجونی از خودستایی و دروغ‌گویی

علی محمد باب را قهرمان خودستایی باید شمرد و این ویژگی، برخلاف صفات انبیا و اولیای خدا است که به مصداق *فَلَا تَرْكُؤْا أَنْفُسَكُمْ*^(۴) (التجم: ۳۲) تواضع را هرگز از یاد نمی‌بردند و با غلو و مبالغه درباره خویش به مخالفت برمی‌خاستند.

علی محمد ادعا داشته که همه آفریدگان، برای شناسایی او پدید آمده‌اند و لازم است اگرچه یکبار، برای وی سجده کنند و می‌گفته که همه مؤمنان، بندگان او هستند! و عبادت‌ها را از روزگار کهن، او بر بندگانش وضع کرده است و تعجب می‌کند از آن که در سفر حج کسی وی را نشناخت با آن که خود او بنیانگذار بیت‌الله بوده است! و بالاتر از این، ادعا دارد که آفرینش آسمان‌ها و زمین اثر عطا و کرم اوست اما مردم

۱- اشراق خاوری (مبلغ بهایی) در کتاب «محاضرات» درباره این آیه شریفه قرآنی می‌نویسد: «در این آیه صریحاً می‌فرماید به کفار و مشرکینی که اذیت آنها به شما نرسیده مهربانی کنید و به عدالت رفتار فرمایید.» (محاضرات، ج ۱، ص ۴۷۴ و ۴۷۵، مؤسسه مطبوعات امری، ۱۲۰ بدیع).

۲- سنن ابی داود، کتاب الاماره، باب ۳۳، ص ۴۳۷، چاپ اسلامبول.

۳- مفاوضات عبدالبهاء، ص ۱۷، چاپ لیدن، سنه ۱۹۰۸ م.

۴- خودستایی مکنید.

نادان، به این حقایق پی نبرده‌اند چنان که این اسرار خفیه! را در کتاب «بیان فارسی» بدین صورت فاش می‌کند:

«بشناسید کسی که برای عرفان او خلق شده‌اید.^(۱)»

«نه این که مثل امروز دو فرسخی به نجف سجده کنید... و حال آن که امر نبود در دین اسلام، ولی حین ظهور کسی (مقصود، خود علی محمد است) یک دفعه از برای او سجده نکند.^(۲)»
«هر نفس مؤمن در بیان، عبد رقی او (علی محمد) بوده و هستند چنانچه اولوالهیاکل در قرآن، عبد رقی رسول‌الله بوده و هستند.^(۳)»

«هزار و بیست و هفتاد سال از بعثت گذشت و در هر سته مالانهایه، بر حول بیت طواف کردند و در سنه آخر، واضع بیت (علی محمد) خود به حج رفته که دید که ماشاءالله از هر فرقه به حج آمده ولی آخدی او را شناخته و اوکل را شناخته^(۴)!»

«او (یعنی علی محمد) را می‌بینید یکی مثل خود، و حال آن که کل به او قائم است و از اثر جود او است خلق سموات و ارض و مابینهما.^(۵)»

چنین انسان خودستا و متکبری، به دروغ ادعا می‌نموده پس از آن که وی شرحی بر سوره یوسف نگاشت، «همه مسلمانان آن را خواندند» ولی چون دیدند که در ایمان به علی محمد بی‌یار و تنها هستند، از وی روی گرداندند! این است راز آن که مسلمانان، بایگری را نپذیرفتند و از قبول دعوت علی محمد باز ایستادند! چنان که در کتاب بیان می‌نویسد:

«در آن سنه ظهور، کتاب شرح سوره یوسف به کل رسید ولی چون نظر کردند، دیدند رفیق ندارند، در تصدیق واقف شدند.^(۶)»

با آن که اولاً: شرح سوره یوسف (یا کتاب أحسن القصص) را به دلیل نسخه‌های معدود و خطی آن، اکثر مسلمانان ندیدند و از آن باخبر نشدند. و ثانیاً: علمائی هم که کتاب مذکور را خواندند، به دلیل بی‌مایگی و غلط‌گویی‌های فراوان نویسنده‌اش روی

۱- بیان فارسی، ص ۱۸۸.

۲- بیان فارسی، ص ۲۶۲.

۳- بیان فارسی، ص ۱۱۵.

۴- بیان فارسی، ص ۱۴۸.

۵- بیان فارسی، ص ۱۱۶.

۶- بیان فارسی، ص ۱۴۸.

از آن برتافتند (نه به دلیل رفیق نداشتن!) که اگر یکایک خوانندگان این کتاب، آن را کتابی ارزشمند می‌یافتند حتماً رفقای بی هم پیدا می‌کردند. پس در همین دو سطر کوتاه، دو دروغ بزرگ وجود دارد و هنگامی که خودستایی و دروغ‌گویی با هم بیامیزند، معجونی می‌سازند تماشایی و عبرت‌انگیز!

۵

سرانجام علی محمد باب

علی محمد توبه می‌کند!

چنان که دانستیم علی محمد هر چند زمانی، ادعای خود را تغییر می‌داد و از مقامی بالاتر و مرتبه‌ای مهم‌تر برای خویش سخن می‌گفت و با همان روش «تأویل‌گرایی» سخنان پیشین را برای یارانش توجیه می‌نمود و آنان را در پی خود می‌کشید، ولی از آنجا که برخلاف پیامبران حق، مظهر شجاعت و اهل استقامت نبود گاهی از مدعای خود به کلی تنزل می‌نمود و در برابر قدرت و سطوت مخالفان، راه توبه و انابه پیش می‌گرفت. چنان که در رمضان سال ۱۲۶۱ چون به دستور والی فارس او را دستگیر کردند و در شیراز نزد امام جمعه آن شهر بردند تا اظهار ندامت کند علی محمد نه تنها از این کار خودداری نورزید بلکه حاضر شد بر فراز منبر رود و در حضور عموم مردم از دعاوی خویش تبری جوید! و این ماجرا در زمانی رخ داد که ادعای علی محمد مبنی بر «بایبگری» آشکار شده بود و او صریحاً خود را وکیل امام غائب شیعیان می‌شمرد. جا دارد در اینجا قلم را به دست یکی از مبلغان بهایی به نام اشراق خاوری بسپاریم و از خلال کتاب «مطالع الأنوار» بقیه ماجرا را بخوانیم. در این کتاب می‌نویسد:

«روز جمعه رسید وقتی که شیخ ابوتراب بالای منبر رفت، حضرت باب با جناب خال^(۱) وارد شدند. چون امام جمعه آن حضرت را دید با کمال خوشرویی و احترام از حضرت درخواست نمود که بالای منبر تشریف آورده و بیاناتی بفرمایند. حضرت

۱- یعنی سیدعلی که دایی علی محمد باب بود.

گذاشتند تا مجلس مناظره‌ای فراهم سازند و باب را از مجلس بیرون آورده در آن مجلس حاضر کنند و پس از مناظره، تکلیف وی را معلوم نمایند.

علی محمد در مجلس مناظره

در شعبان سال ۱۲۶۴ ه. ق. به دستور میرزا آغاسی وزیر وقت، علی محمد را از زندان چهریق به تبریز منتقل کردند و مجلسی با حضور ناصرالدین میرزا (که در آن هنگام ولیعهد بود) و چند تن از علما، ترتیب داده شد و سید علی محمد را در آن مجلس حاضر کردند. علی محمد در آنجا توبه پیشین خود را فراموش کرد و دوباره از مقام باییت بلکه مهدویت خویش سخن گفت و چون از او درباره برخی مسائل دینی پرسش کردند، از پاسخ فروماند و چنان که در کتاب «ظهور الحق» اثر مازندرانی (مبلغ بهایی) آمده است همین که از وی پرسیدند:

«از معجزات و کرامات چه داری؟ گفت: اعجاز من این است که از برای عصای خود آیه نازل می‌کنم و شروع کرد به خواندن این فقره بسم الله الرحمن الرحيم سبحان الله القدوس السبوح الذي خلق السموات والأرض كما خلق هذه العصا آية من آياته. اعراب کلمات را به قاعده نحو غلط خواند، تاء سموات را به فتح خواند. گفتند: مکسور بخوان، آنگاه الأرض را مکسور خواند! امیر اصلاخان عرض کرد اگر این قبیل فقرات از جمله آیات باشد من هم توانم تلفیق کرد و عرض کرد: الحمد لله الذي خلق العصا كما خلق الصباخ و المساء^(۱)!»

پس از آشکار شدن عجز سید علی محمد در اثبات ادعای خود، وی را چوب‌زده تشبیه نمودند و او دوباره از دعاوی خویش تبری جست و اظهار پشیمانی کرد و خطاب به ولیعهد، توبه‌نامه رسمی نوشت.

صورت توبه‌نامه علی محمد

توبه‌نامه علی محمد را - که پس از مجلس مناظره تبریز آن را نگاشته است -

باب به درخواست امام جمعه به پلّه اول منبر قدم گذاشتند و شروع به بیانی فرمودند. امام جمعه درخواست کرد که بالاتر بروید تا مردم همه آن حضرت را ببینند، دو پلّه دیگر هم بالا رفتند و ایستادند به طوری که در نظر مردمان پای منبر، سر حضرت باب مطابق سینه شیخ ابوتراب قرار گرفته بود. حضرت باب شروع به خطبه‌ای کرده و فرمودند: الحمد لله الذي خلق السموات والأرض بالحق. ناگهان سید شش‌پری که عصادار امام جمعه بود فریاد برآورد: این کلمات بی معنی را کنار بگذار و آنچه را باید بگویی، بگو. امام جمعه از جسارت سید شش‌پری خشمناک گردید و از بی‌شرمی او غضبناک شد و به او فرمود: سید ساکت باش، حیاکن، بی‌شرمی بس است. آنگاه از حضرت باب درخواست کرد که برای تسکین هیجان عمومی مردم، بیان خود را مختصر بفرمایید. حضرت باب رو به جمعیت کرده فرمودند:

لعنت خدا بر کسی که مرا وکیل امام غائب بداند. لعنت خدا بر کسی که مرا باب امام بداند...^(۱)

البته این تبری و توبه، ظاهری و صوری بود زیرا چیزی نگذشت که علی محمد دعاوی بالاتری را به میان آورد و خود را قائم موعود و پیامبر امم و مظهر ذات احدیّت بلکه عین ذات خدای سبحان شمرد! چنان که در «لوح هیکل‌الدین» آمده (و پیش از این گذشت) که درباره مقام خویش نوشت:

إِنَّ عَلِيَّ قَبْلَ نَبِيِّلِ ذَاتِ اللَّهِ وَ كَيِّنُوتِهِ^(۲).

یعنی: «همانا علی محمد، ذات خدا و هستی اوست!»

این ادعاهای واهی موجب شد گروهی از شیخیان که به تأویل و توجیه روایات، خو گرفته بودند و در انتظار قائم موعود، روزشماری می‌نمودند به علی محمد گرویدند و هیاهو به راه انداختند که مهدی آخر زمان ظهور کرد! و در پی این حادثه، آشوب‌هایی در نواحی گوناگون کشور پدید آمد و دولت محمدشاه قاجار ناگزیر علی محمد را به زندان افکند و چون سروصدای طرفداران باب بلندتر شد، قرار

۱- مطالع الأنوار (تلخیص تاریخ نبیل زندی)، اثر عبدالحمید اشراق خاوری، ص ۱۴۰ و ۱۴۱ (مؤسسه ملی مطبوعات امری، ۱۲۹ بدیع).
۲- لوح هیکل‌الدین، ص ۵.

۱- ظهور الحق، اثر اسدالله مازندرانی، ج ۳، ص ۱۴ (تصویرنامه ناصرالدین میرزا به محمدشاه قاجار و کشف‌الغطاء، اثر ابوالفضل گنپایگانی (و مهدی گلپایگانی) ص ۲۰۲ و ۲۰۳.

مورخان دوره قاجار گزارش کرده‌اند ولی ما در اینجا آن را از کتاب «کشف‌الغطاء» اثر ابوالفضل گلپایگانی و مهدی گلپایگانی (دو تن از مبلغان مشهور بهایی) نقل می‌کنیم تا هیچگونه مایه شبهه در میان نماند. در این توبه‌نامه رسمی که علی محمد خطاب به ولیعهد نوشته چنین آورده است:

«فداک روحی. الحمد لله كما هو أهله و مستحقه که ظهورات فضل و رحمت خود را در هر حال بر کافه عباد خود شامل گردانیده فحماً له ثم حمداً که مثل آن حضرت را ینبوع رأفت و رحمت خود فرموده که به ظهور عطفش عفو از بندگان و ستر بر مجرمان و ترحم به داعیان فرموده أشهد الله و من عنده که این بنده ضعیف را قصدی نیست که خلاف رضای خداوند عالم و اهل ولایت او باشد. اگرچه بنفسه، وجودم ذنب صرف است ولی چون قلبم موقن به توحید خداوند جلّ ذکره و به نبوت رسول او و ولایت اهل ولایت اوست و لسانم مقر بر کلّ ما نزل من عند الله است، امید رحمت او را دارم و مطلقاً خلاف رضای حق را نخواسته‌ام و اگر کلماتی که خلاف رضای او بوده از قلم جاری شده، غرضم عصیان نبوده و در هر حال مستغفر و تائبم حضرت او را. و این بنده را مطلق علمی نیست که منوط به ادعائی باشد و أستغفر الله ربّی و أتوب إليه من أن ینسب الّی أمر. و بعضی مناجات و کلمات که از لسان جاری شده، دلیل بر هیچ امری نیست و مدعی نیابت خاصه حضرت حجّه الله علیه السلام را محض ادعا مبطل است و این بنده را چنین ادعائی نبوده و نه ادعای دیگر. مستدعی از الطاف حضرت شاهنشاهی و آن حضرت، چنان است که این دعاگو را به الطاف و عنایت سلطانی و رأفت و رحمت خود، سرافراز فرمایند. والسلام.»^(۱)

در اینجا ممکن است خوانندگان به شگفتی افتند که چگونه بهائیان در کتب خود، به نگارش این توبه‌نامه از سوی علی محمد باب اعتراف کرده‌اند؟ این موضوع، ماجرای دارد که ذکر آن در این مقام بی‌مناسبت نیست.

در روزگاری که میرزا حسینعلی بهاء (بهاء‌الله) هنوز زنده بود و در عکا به سر

۱- کشف‌الغطاء، اثر ابوالفضل گلپایگانی (و مهدی گلپایگانی) ص ۲۰۴ و ۲۰۵، تحت عنوان: «صورت دستخط حضرت نقطه اولی به ناصرالدین‌شاه در اوقات ولیعهدی او در تبریز که بر علما جوابی نوشته‌اند.»

می‌برد و برادرش میرزا یحیی (صبح ازل) نیز در قبرس روزگار می‌گذرانید، خاورشناس نامدار انگلیسی ادوارد براون، سفری به قبرس و عکا رفته و با هر دو برادر ملاقات می‌کند و آنگاه در صدد برمی‌آید تا یکی از آثار بایبان را به چاپ رساند و از میان آثار ایشان، کتاب «نقطه الکاف» اثر میرزاجانی کاشانی را می‌پسندد و دیباچه‌ای بر آن می‌نگارد و در آنجا به اثبات می‌رساند که میرزا یحیی، جانشین منصوص باب بوده و برادرش میرزا حسینعلی، نمی‌تواند موعود بایبان باشد. اقدام خاورشناس مذکور، بهائیان را سخت نگران می‌سازد و از میان ایشان، ابوالفضل گلپایگانی مأمور می‌شود تا بر نوشتار ادوارد براون نقدی بنگارد و اذهان پریشان بهائیان را از نگرانی بیرون آورد و در پی این تصمیم، کتاب «کشف‌الغطاء» را تا صفحه ۱۳۲ می‌نویسد و اجل مهلتش نمی‌دهد. آنگاه مبلغی دیگر به نام مهدی گلپایگانی دست به کار می‌شود و کتاب را به اتمام می‌رساند. در کتاب مذکور برای آن که نشان داده شود فضائل بهاء‌الله بیش از علی محمد باب بوده (تا چه رسد به میرزا یحیی) ناگزیر «توبه‌نامه» او مطرح شده است و پیش از اعتراف بدین رسوایی، می‌نویسد:

«چون در این عریضه، اتابه و استغفار کردن باب و التزام پایمهر سپردن آن حضرت مذکور است، مناسب چنان به نظر می‌آید که صورت همان دستخط مبارک را نیز محض تکمیل فائده در این مقام مندرج سازیم و موازنه آن را با الواحی که از قلم جمال قدم (بهاء‌الله) در سجن اعظم (یعنی شهر عکا) به جهت ملوک و سلاطین عالم نازل گردیده به دقت نظر اولی البصائر واگذاریم.»^(۱)

در اینجا ما، بهائیان منصف و حقیقت‌جو را مخاطب می‌سازیم و می‌گوییم: اولاً؛ شما که پایداری در راه عقیده را مهم‌ترین دلیل بر صدق مدعی می‌شمارید، در برابر این توبه‌نامه رسمی و «پایمهر» و سایر توبه‌های علی محمد باب، چه می‌فرمایید؟ آیا چنین مرد منززل و مذبذبی، می‌تواند فرستاده راستین خدا و مظهر خالق ارض و سما باشد؟!

۱- کشف‌الغطاء، ص ۲۰۴ (چاپ تاشکند، مطبعه کویر).

در صفحه ۲۰۵ کتاب «کشف الغطاء» نامه‌ای از سوی علمای شیعه، خطاب به علی محمد باب آمده که در خلال آن، به موضوع مذکور تصریح شده است. در آنجا از قول دو تن از مجتهدین تبریز می‌خوانیم که به علی محمد نوشته‌اند:

«سید علی محمد شیرازی شما در بزم همایون و محفل میمون، در حضور نواب اشرف والا ولیعهد دولت بی‌زوال، ایده‌الله و سنده و نصره و حضور جمعی از علمای اعلام اقرار به مطالب چندی کردی که هر یک، جداگانه باعث ارتداد شما است و موجب قتل. توبه مرتد فطری مقبول نیست و چیزی که موجب تأخیر قتل شما شده است شبهه خبط دماغ است که اگر آن شبهه رفع بشود بلا تأمل، احکام مرتد فطری به شما جاری می‌شود.

حزره خادم الشریعة المظهره

محل مهر میرزا عنی اصغر شیخ الاسلام   محل مهر میرزا ابوالقاسم پسر شیخ الاسلام

باید دانست که شبهه جنون باب، بی‌مورد نبود و از دشمنی با او سر زده است بلکه مورخان نوشته‌اند که علی محمد چندی در فصل تابستان، در هوای داغ بوشهر بالای بام خانه‌اش می‌رفت و در برابر آفتاب سوزان، از صبح تا شام به قصد تسخیر خورشید! اورادی را می‌خواند و این کار، مایه پشیمانی فکر و معیوب شدن مغز وی را فراهم آورد. شگفت آن که مبلغان بهایی نیز از اعتراف بدین امر خودداری نورزیده‌اند جز آن که گفته‌اند مقصود علی محمد از این کار عجیب، آن بود که خورشید را واسطه قرار دهد تا پیام وی را به محبوبش (بهاءالله) برساند! چنان که اشراق خاوری در کتاب «مطالع الأنوار» که تلخیصی از تاریخ تبیل زرنندی است می‌نویسد:

«حضرت باب غالب اوقات در بوشهر به تجارت مشغول بودند و با آن که هوا در نهایت درجه حرارت بود هنگام روز چند ساعت بالای پشت‌بام منزل تشریف می‌بردند و به نماز مشغول بودند. آفتاب در نهایت حرارت می‌تابید و لکن هیکل مبارک قلباً به محبوب واقعی متوجه و بدون آن که اهمیتی به شدت گرما بدهند، به مناجات و نماز مشغول بودند. دنیا و هر چه

ثانیاً: کسی که هر چند گاه، از بیم وزیر و شاه دست از ادعای خود برمی‌داشت و یا به قول شما به «مصلحت‌گرایی» و «تقیه» روی می‌آورد و توبه دروغین می‌کرد، از کجا می‌توان اطمینان یافت که در اصل ادعای خویش نیز مصلحت‌گرایی نمی‌کرده و دروغ نمی‌گفته است؟! با این که تقیه او هم کارساز نبود و به قتل رسید!

ثالثاً: پاسخ این آیه قاطع و کلام ساطع خدا را چه می‌دهید که در وصف انبیای الهی می‌فرماید:

الَّذِينَ يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَيَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا (الأحزاب: ۳۹).

یعنی: «آنان که پیام‌های خدا را می‌رسانند و از او می‌هراسند و از هیچ‌کس جز خدا باک ندارند و کافی است که خدا حسابرس خلق باشد.»

ممکن است کسانی در زندگانی دینی خود، در برابر مخالفان راه تقیه را پیش گرفته باشند ولی بی‌تردید، ایشان از دسته انبیا علیهم‌السلام نبوده و نیستند و رسولان حق در رساندن فرمانهای الهی، هرگز تقیه نمی‌کردند.

قتل باب و شبهه جنون وی

پس از وفات محمدشاه قاجار و سلطنت ناصرالدین شاه، فتنه بایبان بالا می‌گیرد تا آنجا که گروهی از ایشان بر آن می‌شوند تا در یک روز جمعه، ناصرالدین شاه و میرزا تقی‌خان امیرکبیر و امام جمعه تهران را بکشند. اما این نقشه، کشف شده و سی و هشت تن از سران بایبان دستگیر می‌شوند. علی‌ترشیزی که از این ماجرا جان سالم به‌در برده بود، بار دیگر در سال ۱۲۶۸ ه. ق. طرح قتل شاه را می‌ریزد ولی طرح او نافرجام می‌ماند و به همراه عده‌ای، دستگیر شده و به قتل می‌رسد. در این هنگام، امیرکبیر در صدد برمی‌آید که علی محمد باب را از میان بردارد و در ملاعام مجازات کند و از این راه، شورش‌های بایبان را سرکوب نماید. امیرکبیر پیش از اقدام بدین کار از علمای امامیه فتوی می‌خواهد ولی برخی از ایشان به علت شبهه جنون و خبط دماغ باب، بر کشتن علی محمد رأی نمی‌دهند.

در آن موجود بود، همه را فراموش فرموده از هنگام فجر تا طلوع آفتاب و از ظهر تا عصر به عبادت می پرداختند. پیوسته به طرف طهران توجه داشتند، به قرص آفتاب تابان با کمال فرح و سرور تحیت می گفتند و این معنی رمزی از طلوع شمس حقیقت بود که بر عالمیان پرتوافکن گردید. حضرت باب در هنگام طلوع آفتاب به قرص شمس نظر می فرمودند و مانند عاشقی به معشوق خود، به او توجه کرده با لسان قلب با تیر اعظم به راز و نیاز می پرداختند گویی تیر اعظم را واسطه می ساختند که مراتب شوق و اشتیاق حضرتش را به حضرت محبوب مستور برساند. نظر به این معنی بود که هیکل مبارک به شمس متوجه بودند ولی مردم نادان و غافل چنان می پنداشتند که آن حضرت آفتاب پرست هستند و تیر اعظم را ستایش می کنند.^(۱)!

ما را کاری با این امر نیست که علی محمد باب با خورشید چه سخنی می گفته و چه پیامی بدان می داده است؟ بحث ما بر سر این است که اگر کسی در نهایت حرارت آفتاب، آن هم در تابستان بوشهر و در روزهای پیاپی، از ظهر تا شام مغز خود را در معرض اشعه سوزان خورشید قرار دهد، لاقلاً احتمال می توان داد که شخص مزبور دچار پریشانی فکر شود و چنانچه ملاحظه کنیم که آن شخص، پس از این احوال به ادعاهای بزرگ برخاسته و از باییت تا الوهیت پیش می تازد و به ویژه در میان سخنان خود، مشتکی کلمات نامفهوم و لغات نامستعمل به کار می برد، احتمال پریشانی فکری او در نظر ما قوت می گیرد. بنابراین، نظر مجتهدان شیعی که احتمال خبط دماغ در علی محمد باب می دادند، نظری غیر معقول نبود چنان که مورخان دوره قاجار نیز بر همین رأی رفته اند و از جمله زعیم الدوله می نویسند:

«میرزا علی محمد را دائیش با خود از شیراز به بوشهر برد. و او تا سن بیست سالگی نزد دائیش بود. در این اثنا به امور روحانی اشتغال پیدا کرد و اوقات خود را به عبادت و ریاضت مصروف داشت و می خواست روحانیت ستارگان را تسخیر کند! در همان اوقاتی که در بوشهر در سرای حاج عبدالله با دائیش بود، گاهی بالای پشت بام می رفت، سرش را برهنه می ساخت، از هنگام ظهر تا عصر زیر برق

آفتاب می ایستاد و اوراد و اذکار مخصوصی زمزمه و تلاوت می کرد. خوانندگان باید بدانند که هوای بوشهر زیاده از اندازه گرم است و حد متوسط حرارت آن به چهل و دو درجه می رسد. در جریان این ریاضت دشوار، در هوای گرم بوشهر، قوای جسمی او تحلیل رفته و نوعی نوبه عصبی بر او عارض شد. دائیش در کار او سرگردان ماند و هرچه او را پند و اندرز می داد سودی نمی داد. ابتدا او را از این اعمال طاقت فرسا منع می کرد ولی او از امر دائی خود سر می پیچید و با نواهی او مخالفت می کرد. سرانجام دائیش خشمگین شد و با مشورت برادران و فامیل خود، او را به کربلا و نجف فرستاد...^(۱)».

در فصل بعد، گزیده ای از سخنان علی محمد را به نظر خوانندگان ارجمند می رسانیم تا بهتر بتوانند داوری کنند که نویسنده آن کلمات، از رسالت الهی بهره ور بوده یا او را مردی آشفته فکر و بیمارگونه و پرمدعا باید به شمار آورد؟ با این همه، برخی از علمای شیعه که احتمال دیوانگی درباره علی محمد را نپذیرفته و او را مردی دروغگو و ریاست طلب می شمردند، به قتل وی فتوی دادند و سید علی محمد به همراه یکی از پیروانش در ۲۷ شعبان ۱۲۶۶ ه. ق. در تبریز تیرباران شد.

۱- مفتاح باب الأبواب، ترجمه فرید گنپایگانی، ص ۸۹، ۹۰، (چاپ سوم) انتشارات فراغانی.

در آن موجود بود، همه را فراموش فرموده از هنگام فجر تا طلوع آفتاب و از ظهر تا عصر به عبادت می پرداختند. پیوسته به طرف طهران توجه داشتند، به قرص آفتاب تابان با کمال فرح و سرور تحیت می گفتند و این معنی رمزی از طلوع شمس حقیقت بود که بر عالمیان پرتوافکن گردید. حضرت باب در هنگام طلوع آفتاب به قرص شمس نظر می فرمودند و مانند عاشقی به معشوق خود، به او توجه کرده با لسان قلب با تیر اعظم به راز و نیاز می پرداختند گویی تیر اعظم را واسطه می ساختند که مراتب شوق و اشتیاق حضرتش را به حضرت محبوب مستور برساند. نظر به این معنی بود که هیکل مبارک به شمس متوجه بودند ولی مردم نادان و غافل چنان می پنداشتند که آن حضرت آفتاب پرست هستند و تیر اعظم را ستایش می کنند.^(۱)!

ما را کاری با این امر نیست که علی محمد باب با خورشید چه سخنی می گفته و چه پیامی بدان می داده است؟ بحث ما بر سر این است که اگر کسی در نهایت حرارت آفتاب، آن هم در تابستان بوشهر و در روزهای پیاپی، از ظهر تا شام مغز خود را در معرض اشعه سوزان خورشید قرار دهد، لااقل احتمال می توان داد که شخص مزبور دچار پریشانی فکر شود و چنانچه ملاحظه کنیم که آن شخص، پس از این احوال به ادعاهای بزرگ برخاسته و از بایبیت تا الوهیت پیش می تازد و به ویژه در میان سخنان خود، مشتکی کلمات نامفهوم و لغات نامستعمل به کار می برد، احتمال پریشانی فکری او در نظر ما قوت می گیرد. بنابراین، نظر مجتهدان شیعی که احتمال خبط دماغ در علی محمد باب می دادند، نظری غیر معقول نبود چنان که مورخان دوره قاجار نیز بر همین رأی رفته اند و از جمله زعیم الدوله می نویسند:

«میرزا علی محمد را دائیش با خود از شیراز به بوشهر برد. و او تا سن بیست سالگی نزد دائیش بود. در این اثنا به امور روحانی اشتغال پیدا کرد و اوقات خود را به عبادت و ریاضت مصروف داشت و می خواست روحانیت ستارگان را تسخیر کند! در همان اوقاتی که در بوشهر در سرای حاج عبدالله با دائیش بود، گاهی بالای پشت بام می رفت، سرش را برهنه می ساخت، از هنگام ظهر تا عصر زیر برق

آفتاب می ایستاد و اوراد و اذکار مخصوصی زمزمه و تلاوت می کرد. خوانندگان باید بدانند که هوای بوشهر زیاده از اندازه گرم است و حد متوسط حرارت آن به چهل و دو درجه می رسد. در جریان این ریاضت دشوار، در هوای گرم بوشهر، قوای جسمی او تحلیل رفته و نوعی نوبه عصبی بر او عارض شد. دائیش در کار او سرگردان ماند و هرچه او را پند و اندرز می داد سودی نمی داد. ابتدا او را از این اعمال طاقت فرسا منع می کرد ولی او از امر دائی خود سر می پیچید و با نواهی او مخالفت می کرد. سرانجام دائیش خشمگین شد و با مشورت برادران و فامیل خود، او را به کربلا و نجف فرستاد...^(۱)».

در فصل بعد، گزیده ای از سخنان علی محمد را به نظر خوانندگان ارجمند می رسانیم تا بهتر بتوانند داوری کنند که نویسنده آن کلمات، از رسالت الهی بهره ور بوده یا او را مردی آشفته فکر و بیمارگونه و پرمدعا باید به شمار آورد؟ با این همه، برخی از علمای شیعه که احتمال دیوانگی درباره علی محمد را پذیرفته و او را مردی دروغگو و ریاست طلب می شمردند، به قتل وی فتوی دادند و سید علی محمد به همراه یکی از پیروانش در ۲۷ شعبان ۱۲۶۶ ه. ق. در تبریز تیرباران شد.

۱- مفتاح باب الأبواب، ترجمه فرید گلیبگانی، ص ۸۹، ۹۰، (چاپ سوم) انتشارات فراهانی.

۶

گزیده‌ای از سخنان
علی محمد باب

در این فصل، گزیده‌ای از سخنان علی‌محمد شیرازی را می‌آوریم و آن را در سه بخش نشان می‌دهیم:

نخست: عربی‌نمایی‌های علی‌محمد را به نظر خوانندگان گرامی می‌رسانیم و یادآور می‌شویم که بسیاری از واژه‌های سخنانش بی‌معنی و نامفهوم است و با قواعد صرفی سازگاری ندارد چنان‌که ترکیب کلمات وی نیز در پاره‌ای از مواضع با قواعد نحوی نمی‌سازد و این در حالی است که خود علی‌محمد در کتاب «بیان عربی» لازم شمرده تا پیروانش صرف و نحو را بیاموزند^(۱) و اگر آنان این دستور را به‌کار بندند بی‌شک درمی‌یابند که کلمات باب به «فکاهیات» بیشتر می‌ماند تا به سخنان پیامبران. **دوم:** سخنان پارسی علی‌محمد را برای آگاهی زبان‌شناسان می‌آوریم تا ملاحظه کنند که چه معجون غریبی در ادبیات ما راه یافته است.

سوم: به گزارش بخشی از احکام دینی و فروع مذهب علی‌محمد می‌پردازیم تا در این کتاب کمبودی از این بابت ملاحظه نشود.

۱- در صفحه ۵۶ از «بیان عربی» می‌خوانیم: من علوم یلزمتمکم فی دینکم مثل النحو و الصرف و الحروف و أعداد الحروف... یعنی: «فراگرفتن) دانش‌هایی در دیتان بر شما لازم است، مانند نحو و صرف و علم حروف و اعداد حروف...!»

بدایع رفایع منایع مجد قدس مناعیته و اظهر انوار انیات المتلائحات بظهورات آیات قدس
فردانیته فاستحده حمداً ما حمده احد من قبل و لا يستحده احد من بعد حمداً طلع و اضاء
و شرق فانار و برق فاباه و اشرق و اضاء و تشعشع فارتفع و تسطع قامتع حمد شراق
ذوالاشراق و براق ذوالابتراق و شفاق ذوالاشتقاق و رفاق ذوالارتفاق و رفاق ذوالارتفاق
و حقاق ذوالاحتقاق و سباق ذوالاستباق و لحاق ذوالالتحاق و لیاق ذوالالتیاق و فراق
ذوالافتراق و صداق ذوالاصتداق و فلاق ذوالافتلاق و خلاق ذوالاختلاق و زهاق
ذوالازتهاق و شقاق ذوالاشتقاق و ثناء طراز ذوالاطراز و غزاز ذوالاعتزاز و کناز
ذوالاكتناز و ذخار ذوالادختار و فخار ذوالافتخار و سخار ذوالاستخار و نوار ذوالانتوار و
فطار ذوالافتطار و طهار ذوالاطهار و جبار ذوالاجتبار و ظهار ذوالاظتهار و نصار
ذوالانتصار و نظار ذوالانتظار و خبار ذوالاختبار و حبار ذوالاحتبار و غفار ذوالاغتفار و
جهار ذوالاجتهار و سرار ذوالاسترار و برابر ذوالابترار.^(۱)

کتاب پنج شأن، ص ۱۸۷ تا ۱۸۸

بسم الله الأجل الأجل

بالله الله الجلل الجلل الله لاله الا هو الأجل الأجل الله لاله الا هو الجلل الجلل الله لاله الا
هو المجتلل المجتلل الله لاله الا هو المجلل المجلل الله لاله الا هو الواحد الجلان و لله جلیل
جلال السموات و الارض و مابینهما و الله جلال جلال جلیل و لله جلیل جلال جلاله السموات
و الارض و مابینهما و الله جلال مجتلل متجال و لله جلیل جلال اجتلال السموات و الارض و
مابینهما و الله جلال مجتلل متجال قل الله اجلل فوق كل ذی اجلال لن یقدر ان یمتنع عن
ملیک سلطان اجلاله من احد لافى السموات و لافى الارض و لا مابینهما انه كان جلالا جلالا
جلیلا قل الله اجلل فوق كل ذی جلال لن یقدر ان یمتنع عن جلیل جلاله من احد لافى

عربی‌های آب نکشیده!

بسم الله الاحی الاحی

سبحانک اللهم یا الهی لأشهدنک و کلّ شیء على انک انت الله لا اله الا انت وحدک
لا شریک لک لک الملك و الملوک و لک العزّ و الجبروت و لک القدرة و اللاهوت و لک القوة و
الیاقوت و لک السلطنة و الناسوت و لک البهنية و البهیوت و لک الجنلنة و الجلوت و لک
الجملنة و الجملوت و لک العظمنة و العظموت و لک النورنة و النوروت و لک الرحمنة و
الرحموت و لک التمنة و التمموت و لک الرفعنة و الرفعوت و لک الشرفنة و الشرفوت و لک
الکبرنة و الکبروت و لک الکملنة و الکملوت و لک العزنة و العزروت و لک العلمنة و
العلموت و لک القدرة و القدروت و لک ارضینة و الرضیوت و لک الحینة و الحبیوت و لک
السلطنة و السلطوت و لک العلمنة و العلموت و لک العلینة و العلیوت و لک الشمخنة و
الشمخوت و لک البذخنة و البذخوت و لک المتعنة و المنعوت و لک المننة و المننوت و لک
القدمنة و القدموت و لک الکرمنة و الکرموت و لک اللطفنة و اللطفوت و لک الجودنة و
الجودوت و لک الحسننة و الحسنوت و لک الخولنة و الخولوت و لک الأسماء الحسنی
بأسرهن.

کتاب پنج شأن، ص ۱۱۳

بسم الله الابهی الابهی

الحمد لله الذی قد اطرز ذاتیات الحمديات باطرز طرز طراز طرازیته و اشرق
کینونیات الذاتیات باشراق شوراق شرق شراقیته و الاح ذاتیات السانجیات بطوالع

۱- اگر بابی‌ها و بهایی‌های عربی‌دان، برای واژه‌های نامربوطی که در این عبارات آمده (مانند: الجنلنة و الجملنة و التمنة و التمموت و الکملنة و الکملوت...) بر طبق موازین زبان عرب، معنایی معقولی آورند یا از خلال کلمات: ذوالاصتداق و ذوالازتهاق و ذوالاظتهار... مفهوم صحیحی اثبات کردند. تردید جایزه دارند!

مقتدرا اللهم انزل علينا اظلتها را مظلتها اللهم انزل علينا اغتلابا مغتلبا اللهم انزل علينا استطلا مستطلا اللهم انزل علينا ابتها مبتها اللهم انزل علينا اجتلالا مجتلا اللهم انزل علينا اعتظاما معتظما اللهم انزل علينا انتوارا منتورا اللهم انزل علينا ارتحاما مرتحما اللهم انزل علينا اکتبارا مکتبرا اللهم انزل علينا اعتزازا معتززا اللهم انزل علينا اعتلاما معتلما اللهم انزل علينا افتراجا مافتراجا اللهم انزل علينا اختراجا مخترجا اللهم انزل علينا اشترافا مشترفا اللهم انزل علينا سلطانا مستطلا اللهم انزل علينا ملاکا مملکا اللهم انزل علينا حکاما محتکما اللهم انزل علينا اعتلاء معتليا اللهم انزل علينا ارتفاعا مرتفعا اللهم انزل علينا اقتلالا مقتللا اللهم انزل علينا افتضالا مفضلا اللهم انزل علينا اعتدالا معتدلا اللهم انزل علينا اجتماعا مجتمعا اللهم ارفع ذکر ذلك الحرف فی ملکوت السموات و الارض و ما بينهما انک انت خير المرفعين اللهم ارفع مقعد ذلك من عندک انک انت ارفع الارفعين.

کتاب پنج شأن، ص ۱۱۱ تا ۱۱۲

پارسی نویسی علی محمد!

الباب الحادی و العشر من الواحد الثانی فی بیان ان البعث حق

ملخص این باب آن که کل را خداوند خلق فرموده به آنچه در کتاب خود نازل فرموده از ارواح علیین که متعلق به حروف آنها است و دون آنها که متعلق به حروف آنها است و هر شیء که اطلاق مشیت بر او شود در یوم قیامت مبعوث می‌گردد و بعث هر شیء بذکر من یظهره الله است در آن روز زیرا که خلق آن شیء هم در اول به ذکر او بوده اگرچه در ظهور قبل او بوده مثلاً این فنجان و نعلبکی بلور که الآن بین یدی الله گذارده در یوم قیامت مبعوث می‌شود به کینونیت و ذاتیت و نفسانیت و انیت در وقتی که شجره حقیقت تنطق فرماید که این فنجان و نعلبکی بعینه او است در هر فنجان و نعلبکی که حکم شود او می‌شود چنانچه قبل وجود او به قول نقطه بیان بوده.

کتاب بیان فارسی، ص ۴۶

الباب الخامس و العشر من الواحد الثانی فی بیان الکتاب و انه حق.

ملخص این باب آن که مراد از کتاب آن چیزی است که از قبل نقطه حقیقت ظاهر شود زیرا که از برای ذات ازل لم یزل و لایزال تبدیلی و تغییری نیست بلکه کتاب نقطه بیان کتابی است که مدل علی الله است زیرا که غیر الله قادر بر آن کتاب نیست و آن از یک حرف گرفته الا ما لانهایه ذکر می‌شود چه آنچه از نقطه حقیقت منتشر گردد ذکر کتاب می‌شود و آنچه من یظهره الله کتاب به خط خود نویسد کتابی است که به خط الله نوشته شده زیرا که منسوب الی الله بوده و هست زیرا که کتاب او حق است. ای ارواح متعلقه به کلمه حق در کلماتی که نازل می‌فرماید از هر شأن که باشد سواء آن که آیات باشد که ماء غیر آسن رضوان است و مناجات که لبین لم یتغیر و تفاسیر آیات که خمر حمر و اجوبه و تفاسیر مناجات که غسل مصفی است در کتاب الله هست و شئون فارسیه بعینه مثل شئون آیات است زیرا که کل از بحر حقیقت جاری می‌گردد و اگر کسی در کلمات فارسی به عین فؤاد نظر کند فصاحت آیات را بعینها مشاهده می‌نماید و یقین می‌کند که غیر الله قادر بر این نوع کلام نبوده و نیست ولی چه بسا اشخاصی که اقرار کردند بر این که کتاب حق است ولی از محق حق محتجب مانده و چه بسا که نقطه حقیقت که کتاب او کتاب الله هست بل اعز است کتاب او از کل شیء بل یک حرف از کتاب او اعز است از کل شیء از استکبار مردم خائف از ایشان می‌شود که کتاب خود را بر ایشان نازل فرماید و از نار نجات یابند و داخل جنت شوند و چه بسا از ملاحظه علو فضل و رحمت خود نازل می‌فرماید ولی بر آن کسی که نازل می‌شود ملتفت نمی‌شود بلکه قلم حیا می‌کند که ذکر کند.

کتاب بیان فارسی، ص ۵۴ و ۵۵

الباب السادس و العشر من الواحد الثانی فی بیان ان الجنة حق

ملخص این باب آن که تا امروز کسی غیر از مظاهری که خداوند مخصوص به خود فرموده کسی نه جنت را فهمیده و نه نار را و آنچه متعلق به ذکر جنت است در این عالم که مبدأ کل عوالم و منتهی الیه کل عوالم است که کل در مقام عرش حقیقت

باشد که اول متجلی به تجلی او است چنانچه در دعای عرفه این مطلب ذکر شده یا *من استوی برحمانيته على العرش فصار العرش غيباً فى ذاته كما صارت العوالم غيباً فى عرشه* و در قرآن در نزد اهل بیان مظهر رحمانیت به حقیقت اولیه منحصر است به امیرالمؤمنین زیرا که آنچه در کلّ عوالم است مبدأ او از او شده و رجوع او به سوی او می شود مثلاً از یوم آدم تا امروز نزد هر ظهور حقیقتی به اول من آمن به او فتح ابواب بحق و دون آن شده تا آن که جوهر کل حق منتهی می شود به این ظهور و دون آن متحقق می شود به این ظهور چنانچه اگر کسی به جوهر نظر نظر کند می بیند که کل عوالم مبدأ آنها در مقام اراده بوده که او به مشیت موجود می گردد و او به نفس ها و او است محیط بر کل عوالم به احاطه رتبه کینونیتی زیرا که هر صاحب رتبه در این بیان صاحب رتبه باشد اقرار به علو رتبه او در نفس خود می کند زیرا که عالم انفس طبق عالم آفاق است مثلاً در آفاق که ظاهر شد ظهور محمد (ص) به این که اول خلق است در انفس کل مؤمنین به او موقن می شوند که او اول خلق بوده و هست بعد از این که این مطلب محقق گشته شبهه ای از برای هیچ نفسی نباشد که در علم الله هیچ جنتی از ظهور الله در نقطه مشیت اعظم تر نبوده و نیست چنانچه از هر ظهوری به ظهوری جنت اون ظهور بوده در آن ظهور تا آن که کل ظهورات منتهی شد به نقطه قرآن از حین بعثت هیچ جنتی در علم خدا از آن نفس ممتنع اعظم تر نبوده در آن ظهور زیرا که در انفس مثل این است امروز بعد از خداوند کسی مابین خود و او اعظم از رسول خدا نمی داند.

کتاب بیان فارسی، ص ۵۷

الباب الثامن والعشرون من الواحد الثاني فى بيان ان الساعة آتية لا ريب فيها

ملخص این باب آن که در هر ظهور مشیّتی ساعت به حقیقت اولیّه او است الی آن که تنزل می نماید تا آن که هر ذکر حقی که منسوب به او شود از قبل او در ظهور اگر اطلاق فرماید صدق است و الا لایق که اطلاق شود حتی آن که اگر در ظهور او خبری از قبل او نزد کسی ذکر شود لایق است ذکر آن *الساعة آتية لا ريب فيها* زیرا که مدل بر

گزیده ای از سخنان علی محمد باب / ۱۱۵

علو او است و امروز ساعت نفس بیان است که می آید مردم را و حکم می کند بر ایشان *الى يوم القيمة* و مردی از آن نیست و اگر ابحر سموات در ذکر ساعت مداد گردد رشحه از آن نتواند ذکر نمود و در هر ظهور حقی آنچه که حق حکم فرماید بر آن که آن ساعت است محقق می گردد و *ولتنتظرن ظهور الله فان الساعة لتاتينكم بغتة* و ان على الله ربكم انتم تعرضون.

کتاب بیان فارسی، ص ۷۲

الباب الاول من الواحد الثالث فى ان ما يذكر به اسم شىء ملكه و انه احق به من غيره

ملخص این باب آن که خداوند عالم کل شیء را خلق فرموده *لمن يدل عليه* و او است مرآت حقیقت که *لم يزل و لا يزال مدل على الله* بوده و هست کل شیء به او خلق شده و می شود او است قائم به نفس خود *بالله و كل شىء قائم به او* است و *مايشىء من شىء الا به و لذا انه احق من كل شىء و ما سواى او* ملک او هستند به تملیک ذات اقدس کل شیء را و او است احق از کل شیء *بكل شىء* از نفس کل شیء *ثمره* این علم آن که اگر نقطه حقیقت کل شیء را عطا فرماید به یک شیء احق بوده و هست چه فعلیت به هم رساند چه محض حکم باشد مثلاً اگر رسول خدا (ص) در قبل کل ما *على الارض* را تصرف می فرمود احق بود از ملاک او به او و این بوده تملک خداوند کل شیء را که کل می گویند *له الخلق و الامر و همچنین اگر من يظهره الله* تصرف فرماید در کینونیات کل شیء احق است از کینونیات ایشان به خود ایشان و حال آن که اجل و اعظم از این است که نظر فرماید به کل شیء زیرا که کل شیء ناظر به جود و فضل او بوده و هستند و او است غنی از کل شیء *بنفسه و مقتقر الى الله* هست بذاته و ثمره این باب آن که در وقت ظهور اگر حکمی فرماید کل عارف به حق او باشند که *ليم و بيم* در حق او ذکر نمایند و احدی را نمی رسد که اگر او در امری حکم کند ذکر مالکیت شیء نزد او نماید زیرا که او احق است از او به نفس او اگرچه نخواهد حکم فرمود الا به حکم بیان تا وقتی که بخواید مجدد فرماید عهد خود را در اعناق کل شیء و لى اگر بفرماید به یک نفسی از آنهایی که به حکم بیان ارث می برند که یک قیراط مبر همان

است مایع شود. این چیزی است که خداوند آن را در روزهای قیامت از نزد خود، بهره نقطه اولی (علی محمد باب) قرار داده شاید شما سپاسگزاری کنید!»!

پرهیز نکردن از فضولات حیوان!

در بیان آمده است:

ثم السابغ من بعد العشر، ما يخرج من الحيوان فلاتحذرن الا و انتم تحبون ان تلتطفون^(۱).

(بیان عربی، ص ۲۸)

یعنی: «هفدهم آن که: از آنچه از حیوان (سگ و خوک و...) بیرون می آید پرهیز نکنید مگر این که لطافت را دوست داشته باشید!»!

قبله عبادت، خود علی محمد است!

در بیان می گوید:

قل انما القبلة من نظيره متى ينقلب ينقلب^(۲) الى ان يستقر ثم من قبل مثل من بعد تعلمون.

(بیان عربی، ص ۳۴)

یعنی: «بگو همانا قبله، کسی است که او را ظاهر می سازیم. آن کس، به هر سو بگردد، قبله هم می گردد تا آن که قرار و آرام گیرد (بمیرد!) آنگاه، حکم گذشته را مانند حکم آینده بدانید!»!

خرید و فروش دارو، مجاز نیست!

در بیان آورده است:

حکم الله هست در حق او در بیان و اگر برد خلاف امر خداوند خود نموده چنانچه اگر امروز رسول الله (ص) فرماید که آن امر که در قرآن نازل شده امروز این نوع عمل نموده شکی نیست که این حکم حکم قرآن است اگرچه امروز ذکر فرماید زیرا که آنچه قبل نازل شده از قبل او بوده و حکم قبل و بعد در نزد عارفین به حق او سواء است این است استحقاق او ولکن استحقاق خلق، قلم حیا می کند که ذکر شود و کل به امر او صلوة جمعه می کنند و اگر بفرماید به یکی از آنها که در مقعد خود نماز مکن یا آن که فلان نفس احق از تو است به این منصب قبول نموده ولی به امر اول که او اظهار ایمان نموده چنانچه به بودن یکی مثل مسلمین به او راضی نشده و الا این قسم واقع نمی شد این است استحقاق خلق و آن است استحقاق او.

کتاب بیان فارسی، ص ۷۴ و ۷۵

احکام عجیب در آیین باب!

جواز استمناء!

علی محمد در کتاب بیان می نویسد:

و قد عفی عنکم ما تشهدون فی الرؤیا او انتم بانفسکم عن انفسکم تستمنیون.

(بیان عربی، ص ۳۵)

یعنی: «آنچه در رؤیا می بینید (و موجب جنابت می شود) از شما عفو شده است و نیز عفو شده که شما خود، از خویشتن منی بیرون آورید (استمناء کنید)»!

سفارش درباره تخم مرغ!

در بیان عربی می خوانیم:

و لاتضرین البیضة علی شیء یضیع ما فیه قبل ان یطبخ. هذا ما قد جعل الله رزق نقطة الاولى فی ایام القیمة من عنده لعلکم تشکرون.

(بیان عربی، ص ۴۹)

یعنی: «تخم مرغ را پیش از آن که پخته شود بر چیزی نزنید که آنچه در تخم مرغ

۱- در اینجا «ان تلتطفوا» درست است و نون جمع در حالت نصب، باید حذف شود.

۲- «تنقلب» به صیغه مؤنث باید گفته شود زیرا ضمیر مستتر در فعل، در اینجا به «القبلة» برمی گردد.

ثم الثامن انتم (!) الدواء ثم المسكرات و نوعها لاتملكون و لاتبيعون و لاتشترون و لاتستعملون الا بما كنتم تحبون ان تصنعون^(۱).

(بیان عربی، ص ۴۲)

یعنی: «هشتم آن که: شما انواع داروها و مسکرات را نباید مالک شوید و نباید آنها را بخرید و بفروشید و به کار بندید، مگر آنچه را دوست می دارید که بخواهید بکنید!»

۱۹ روز خدمت به علی محمد!

در بیان می نویسد:

ثم الخامس كتب على كل نفس ان تخدم النقطة تسعة عشر يوماً في ظهورها و يرفع عنكم اذا عفى قل ذلك خير الاعمال ان انتم تستطيعون ان تدركون^(۲).

(بیان عربی، ص ۴۱)

یعنی: «پنجم آن که: بر هر کس مقرر شده که نقطه اولی (علی محمد) را به هنگام ظهورش، مدت ۱۹ روز خدمت کند و این حکم در صورتی که خود او عفو کند، از شما برداشته شده است. بگو این کار، بهترین اعمال است اگر بتوانید آن را درک کنید!»

بیش از یک کتاب نباید داشت!

در بیان آمده است:

قل السابع نهی عنكم في البيان ان لاتملكن فوق عدد الواحد من كتاب و ان تملكتم فليلز منكم تسعة عشر مثقالاً من ذهب حداً في كتاب الله لعلمكم تتقون.

(بیان عربی، ص ۵۵)

یعنی: «بگو هفتم آن که در کتاب بیان نهی شده‌اید که البته نباید بیش از یک عدد کتاب داشته باشید و اگر داشتید، لازم است که ۱۹ مثقال طلا بپردازید که این حدی

۱- از «لاتملكون» که برای نهی آمده تا آخر عبارت، نون‌ها - به خاطر قواعد زبان - زانند.

۲- نون جمع در اینجا (در حالت نصب) باید حذف شود.

است در کتاب خدا شاید پرهیز کنید!»

هر روز به مؤذن ۱۹ مثقال قند دهید!

در بیان آورده است:

و كتب عليكم ان تؤذنون^(۱) في مكان يسمع من حولكم و اذا انقطع الصوت عن نفس فليلز منه ان يبلغن الى ما يؤذن في كل يوم و ليلة تسعة و عشر مثقالاً من القند الأبيض الأعلى لعلمكم تراقبون انفسكم.

(بیان عربی، ص ۵۹)

یعنی: «بر شما مقرر شده است در جایگاهی که پیراموتان صدا را می شنوند، اذان بگویید و اگر صدای کسی قطع شد (اذان نگفت) لازم است که در هر روز و شب ۱۹ مثقال قند سپید اعلی به مؤذن برساند شاید که مراقب خودتان باشید!»

در هر دقیقه، پنج مثقال الماس!

در لوح هیکل می خوانیم:

و من لم يدرك لقاء من يظهره الله ثم رضائه بما يستطيع فليلز منه في كل دقيقة خمس مثقال من الالماس و يحبط عنه كل عمله ان ياخلق! يوم القيامة لتتقون.

(لوح هیکل الدین، ص ۱۹)

یعنی: «هر کس دیدار کسی را که خدا آشکارش می کند در نیابد و آنگاه به قدر توانایی خود، خشنودی او را به دست نیاورد، لازم است که در هر دقیقه‌ای پنج مثقال الماس بپردازد و همه اعمالش نابود می شود. ای خلق از روز قیامت بترسید!»

برگ درخت بخورید!

در لوح هیکل آمده است:

۱- نون جمع در اینجا باید حذف شود.

ان لاتسافرن الالله و انتم الی من یظهره الله و من یؤمن به لتسافرون. و انتم یامرکم ورق الاشجار تأخذون و تأکلون و بأرجلکم فوق الارض تمشون.

(لوح هیکل الدین، ص ۲۵)
یعنی: «جز برای خدا مسافرت نکنید و به سوی کسی که خدا آشکارش می‌کند و نیز به سوی مؤمنان به او، سفر کنید و (خدا) به شما دستور می‌دهد که برگ درختان را بگیرید و بخورید و روی زمین با پای (پیاده) راه بروید!»

پنج، برابر با یک!

در لوح هیکل الدین آمده است:
ان اعرفوا حق البیان فانه فیہ ما لم یکن له عدل و لاکفو لاشبه و لاقربین و لامثال انتم فی شئون الخمس تنظرون.

(لوح هیکل الدین، ص ۲۱)
یعنی: «حق کتاب بیان را بشناسید که در آن، چیزهایی وجود دارد که برای آنها نظیر و همتا و شبیه و قرین و همانند نیست، شما در این پنج مقام بنگرید!»
مؤلف گوید: ما هر چه نگرستیم، آن پنج مقام را جز یک مقام - که با الفاظ گوناگون تکرار شده‌اند - ندیدیم!

حرمت ملاقات با طبقات مردم

در بیان فارسی می‌نویسد:
«حرام شده در بیان، اقتران نفسی با غیر سنخ خود و بر عرفی که کل بر او ظاهرند بر کل است ملاحظه آن. علما در سلسله خود و حکام در سلسله خود و تجار در سلسله خود و سایر کسب در حد سلسله خود تا آن که هیچ نفسی نبیند غیرجنس

خود را^(۱)».

بیان عربی و بیان فارسی

در بیان عربی می‌نویسد:

بیان عربی محبوب و بیان فارسی للذینهم لایستطیعون ما نزل الله یدرکون.

(بیان عربی، ص ۵۷)
یعنی: «کتاب بیان عربی، محبوب است و بیان فارسی برای کسانی است که نمی‌توانند آنچه را خدا (در بیان عربی) نازل کرده، ادراک کنند».

مؤلف گوید: با این قید که فهم بیان فارسی علی محمد، دشوارتر از بیان عربی او است زیرا بیان فارسی علاوه بر آن که از عربی‌های آب نکشیده انباشته شده است، بسیار مغلق و گنگ نوشته شده چنان که نمونه‌هایی از آن را ملاحظه فرمودید. این نمونه‌ها از میان کلمات علی محمد باب برگزیده شد تا خوانندگان ارجمند، داوری کنند که آیا این شریعت نوین، می‌تواند ناسخ هر کتاب و آیینی باشد؟! جالب اینجا است که علی محمد در ستایش از سخنان خود، در آغاز «بیان عربی» می‌نویسد:

«بعینه، این واحد همان واحد قرآن است... فرق این است که هزار و بیست و هفتاد سال، کلمات ترقی نموده^(۲)!!»

و باز در اثبات برتری آثار خود بر «قرآن مجید» در صفحه ۲۴۹ و ۲۵۰ از کتاب «بیان فارسی» می‌نویسد:

«حجتی که خداوند به نقطه بیان عطا فرموده تا امروز بر ید احدی از اولین ظاهر نشده. کسی در کتاب خود، آیات الله را نویسد و فرستد که به یک آیه آن، حجت بر منزل علیه بالغ گردد و جواب هر نفسی را که خواهد به لسان آیات من عندالله نازل نماید زیرا که در ظهور فرقان که جوهر ظهورات قبل بوده، مخاطب غیر رسول الله نشده و بر کسی آن حضرت نازل نفرموده آیه به

نحو کتابت بلکه اگر نازل فرموده به لسان اعراب مصطلحه آن زمان بوده (!)... و حال آن که شبهه نیست که آیات بعد اعظم تر است (!) از آیات قبل بما لانهاية لها، بها، منها، اليها^(۱)!

در احوال و آثار بهاء

۱- آیا همین یک دلیل استوار و برهان پایدار، بر رسالت عنی محمد کافی نیست که ایشان: «مصطبح لسان عرب» را به شکل «لسان اعراب مصطلحه»! تعبیر فرموده‌اند؟ به راستی که منکران این معجزه بیانی، انصاف ندارند!

۷

سوابق
حسینعلی بهاء

آموخته‌های حسینعلی

حسینعلی مازندرانی (ملقب به بهاء‌الله) در سال ۱۲۳۳ ه.ق. متولد شد. بنابراین وی دو سال از علی محمد شیرازی بزرگتر بود چنان که آیتی در کواکب درّیه می‌نویسد:

«دو سال فیما بین فاصله بوده و سنّ حضرت بهاء‌الله، از نقطه اولی بیشتر بوده»^(۱). دیگر مورّخان بهایی نیز بر این امر اتفاق دارند.

پدر حسینعلی، عباس نام داشت و از اهالی نور مازندران شمرده می‌شد. بهائیان او را میرزای بزرگ می‌خوانند و به قول آیتی:

«در عهد سلطنت محمدشاه غازی، مقام انشاء درباری را احراز نموده از منشیان و مستوفیان معروف و از ارباب، قلم و انشاء قلمداد شده»^(۲) بود.

حسینعلی در چنین خانواده‌ای پدید آمد و بسیار عادی به نظر می‌رسد که او را خواندن و نوشتن آموخته باشند زیرا رسم اعیان ایران بود که فرزندان خود را به تحصیل زبان فارسی و مقدمات عربی و غیره وامی‌داشتند. با این همه حسینعلی بهاء در کتاب «اقدس» ادّعا نموده است که:

إِنَّا مَا دَخَلْنَا الْمَدَارِسَ وَمَا طَالَعْنَا الْمُبَاحِثَ^(۳).

یعنی: «ما به مدارس داخل نشده‌ایم و مباحث گوناگون را نخوانده‌ایم»^(۴).

۱- الكواکب الدرّیة، ج ۱، ص ۲۵۹. ۲- الكواکب الدرّیة، ج ۱، ص ۲۵۴.

۳- کتاب اقدس، اثر بهاء، ص ۲۹، چاپ بمبئی (مطبعة ناصری) سنة ۱۳۱۴.

۴- شگفتا اگر این سخن - چنان که بهاء ادّعا داشته - کلام الهی است چگونه خدای سبحان می‌گوید:

آموخته بود و در اثر مجالست با حکیمان و صوفیانی که با پدرش مراوده داشتند، در حدّ خود توشه‌ای از کالای آنها اندوخته بود.

این حقیقت را خواهر وی (عزّیه خانم) که از مخالفان دعاوی حسینعلی به شمار می‌رفت، در خلال رساله‌ای به عنوان «تنبيه النائمین» گواهی نموده است و در آنجا خطاب به عباس عبدالبهاء (پسر حسینعلی) درباره پدرش می‌نویسد:

«جناب میرزا ابوی که از بدایت عمر که به حدّ بلوغ رسید به واسطه فراهم بودن اسباب و گرد آمدن اصحاب، اشتغال به درس و اهتمام به مشق داشته آتی خود را از تحصیل مقدمات، فارغ نمی‌گذاشته. پس از تحصیل مقدمات عربیت و ادبیت به علم حکمت و مطالب عرفان مایل گردیده که به فواید این دو نائل آیند چنان که اغلب روز و شب ایشان به معاشرت حکمای ذی‌شان و مجالست عرفا و درویشان مشغول بود^(۱)».

همنشینی حسینعلی با صوفیان و بهره‌گیری وی از مجالس عرفا، چیزی نیست که تنها خواهرش بدان گواهی داده باشد بلکه در تواریخ بهائیان نیز نشانه‌های روشن و صریحی از این امر را می‌توان ملاحظه کرد چنان که مؤلف «کواکب درّیه» به نقل از منشآت ابوالفضل گلپایگانی، حضور حسینعلی بهاء را در مجلس میرزا نظرعلی قزوینی که زیده عرفای آن روزگار بود، حکایت کرده است^(۲). و در کتاب «رسائل و رقائم» که مجموعه‌ای از نوشته‌های گلپایگانی را گرد آورده‌اند نیز بدین امر تصریح شده است^(۳).

بدینسان حسینعلی مازندرانی (که بعدها به بهاء‌الله ملقب شد) ایام شباب را سپری می‌کرد تا آن که در سن ۲۷ سالگی، ندای بایبگری علی محمد شیرازی بدو رسید. به قول آیتی:

«چون سن مبارکش به بیست و هفت سالگی رسید، ندای نقطه اولی از شیراز بلند شد و به مجرد استماع نداء، تصدیق فرمود و به تبلیغ دیگران و نصرت امر نقطه بیان قیامی شایان

احمد یزدانی (مبلغ بهایی) نیز در کتاب «نظر اجمالی در دیانت بهایی» می‌نویسد:
از سلاله تجبا و بزرگان و وزراء و اهل نور مازندران بوده‌اند و در عهد صباوت و شباب به هیچ وجه تحصیل علم و تلمذ در مدرسه‌ای نفرمودند^(۱)».

ولی مبلغان و مورخان دیگر بهایی به دلیل شواهد روشن، نتوانسته‌اند درس خواندن حسینعلی بهاء را انکار کنند و ناچار بدان اعتراف نموده‌اند. در کتاب «حضرت بهاء‌الله» اثر محمدعلی فیضی (مبلغ بهایی) ضمن صفحه ۱۸ درباره حسینعلی بهاء می‌نویسد:

«از قرار معلوم نوشتن و خواندن را نزد پدر و بستگان خود آموخته است!»

از همه ایشان صریحتر، میرزا اسدالله مازندرانی (ملقب به فاضل مازندرانی) است که ضمن کتاب «اسرار الآثار خصوصی» درباره درس خواندن باب و بهاء می‌نویسد:
«چون تلمذ سیدباب به صغر سن در مکتب شیراز نزد معلمی کامل به وضع و مقدار درخور آن ایام، مُسلم در تاریخ و حضور چندی در محضر درس حاجی سیدکاظم رشتی به کربلا در ایام شباب نیز مصرّح در کلمات خودشان است و آثار خطّی به غایت زیبایشان در دسترس عموم می‌باشد، مرادشان از اُمّیت (درس ناخواندگی) این است که تحصیلات علمیه به ترتیب و تدرّج از مقدمات به درجات عالیّه - مانند شیخ احسانی و سیدرشتی و علمای اصحابشان و غیر هم از علما - نمودند... و نسبت به شخص بهاء‌الله نیز تقریباً همین نحو است و خطوط ایشان و اخوانشان گواهی می‌دهد که زیبایی خطّ والد تقریباً به آنان نیز رسید ولی در تحصیل عربی مختصر و همان اندازه عرفان‌های شیخی که شخص نقطه (یعنی علی محمد باب) در آن بودند هم قدم نگذاشتند و لحن آثارشان به مذاق اشراقیین و رواقیین و امثالهم نزدیک‌تر است تا به شیخیین (شیخی‌ها) و لذا ایشان را شخص عارف مشرب، اما نه عالم می‌دانستند^(۲)».

بنابراین، میرزا حسینعلی در خانه پدری، خواندن و نوشتن و مقدمات عربی را

→ ما به مدارس داخل نشده‌ایم! مگر انتظار می‌رفت که خدا به مدرسه رود؟ و چنانچه گفتار مذکور از خود میرزا حسینعلی سرزده، پس ادعای وحی و نبوت کدام است؟!

۱- نظر اجمالی در دیانت بهایی، اثر احمد یزدانی، ص ۱۴، سال ۱۰۷ بدیع برابر با ۱۳۲۹ شمسی.

۲- اسرار الآثار خصوصی، تالیف اسدالله مازندرانی، ص ۱۹۱ تا ۱۹۳ (بدیع ۱۲۴).

۱- تنبيه النائمین، ص ۴.

۲- الكواکب الدرّیة، ج ۱، ص ۲۶۵.

۳- رسائل و رقائم، گرد آورده روح‌الله مهرانجانی، ص ۵۸.

هر کس از راه پژوهش و تحقیق در آثار حسینعلی بهاء بنگرد آشکارا ملاحظه می‌کند که وی در پی عرفای گذشته می‌رفته و از کتب و اشعار و آثار ایشان اقتباس می‌کرده است چنان که کتاب «هفت وادی» را در سلیمانیه عراق (پیش از آن که ادعای خود را آشکار کند) نگاشته و در آن کتاب، از «منطق الطیر» اثر عطار نیشابوری تقلید نموده است چنان که در آغاز این رساله، پس از حمد و صلوات می‌نویسد:

«مراتب سیر سالکان را از مسکن خاکی به وطن الهی هفت رتبه معین نموده‌اند چنانچه بعضی هفت وادی و بعضی هفت شهر ذکر کرده‌اند...»^(۱).

هفت وادی، همان «مراتب سبعة سلوک» شمرده می‌شود که عرفا مکرر در کتب خود آنها را توضیح داده‌اند و به ویژه شیخ عطار به تفصیل از وادی‌های هفت‌گانه سخن گفته است. وادی‌های مزبور به ترتیب عبارتند از:

- ۱- وادی طلب.
- ۲- وادی عشق.
- ۳- وادی معرفت.
- ۴- وادی توحید.
- ۵- وادی استغنا.
- ۶- وادی حیرت.
- ۷- وادی فقر و فنا.

مولوی که در دیوان مثنوی گوید:

هفت شهر عشق را عطار گشت ما هنوز اندر خم یک کوچه‌ایم

به منطق الطیر شیخ عطار و شرح وادی‌های هفت‌گانه در کتاب او اشاره می‌نماید. میرزا حسینعلی، با دیوان مثنوی مولوی هم سر و کار داشته و پاره‌ای از اشعار آن را برای مریدانش تفسیر می‌کرده است. در «مجموعه الواح بهاءالله» می‌خوانیم که شخصی از حسینعلی بهاء، معنای این بیت مولوی را پرسید:

فرمود... و باب مکاتبه بین باب و بهاءالله مفتوح شد^(۱).

بنابراین، آموخته‌های حسینعلی علاوه بر مقدمات فارسی و عربی و بخشی از حکمت و عرفان قدیم، مقداری از آموزش‌های علی محمد باب (باطنیگری و شیخیگری...) بود که در خلال مطالعه آثار باب و مکاتباتش با وی، از او فراگرفت و از این مجموعه، بهایی‌گری را بنیان نهاد و به دستیاری پسرش (عباس عبدالبهاء) آن را به میدان آورد. ولی جای شگفتی است که عباس افندی برای بزرگ‌نمایی کار پدرش، تحصیلات وی را به کلی انکار نموده و همنشینی او را با عرفا و حکما کتمان کرده است چنان که در کتاب «مفاوضات» می‌نویسد:

«جمال مبارک (حسینعلی بهاء) در چنین وقتی ظاهر شدند، پدرشان از وزرا بود نه از علما و در نزد جمیع اهالی ایران مسلم که در مدرسه، علمی نیاموختند و با علما و فضلا معاشرت نمودند. در بدایت زندگانی در کمال خوشی و شادمانی ایامی به سر بردند و مؤانس و مجالستان از بزرگان ایران بودند نه از اهل معارف^(۲)».

باید پرسید:

آیا بزرگان ایران، همگی از معارف دور و از علم و حکمت مهجور بوده‌اند؟

آیا حضور بهاءالله در مجلس میرزا نظرعلی قزوینی، همنشینی با اهل عرفان شمرده نمی‌شود؟

آیا پدری که به قول عباس افندی، از وزرا بوده است، فرزندش را بی سواد و ناآگاه بار می‌آورد؟

آیا مطالعه آثار باب و مکاتبه با او، نشانه بی سواد و امی بودن میرزا حسینعلی بهاء به شمار می‌آید؟

آیا گواهی خواهر بهاءالله، و تأیید مبلغان بهایی (مانند مازندرانی و گلپایگانی) درباره تحصیلات بهاء، همگی دروغ است؟ و آیا این افراد از اهالی ایران نبوده‌اند و از سرزمین دیگری آمده و گواهی داده‌اند؟!

۱- آثار قلم اعنی، ج ۳، هفت وادی، ص ۹۵ و ۹۶.

۱- کتب الذریعة، ج ۱، ص ۲۵۷.

۲- سیر ماجری می مفاوضات عبدالبهاء، ص ۲۱، چاپ لیدن، سال ۱۹۰۸ م.

چون که بیرنگی اسیر رنگ شد مویشی با موسی در جنگ شد

در آنجا آمده که بهاء در پاسخ آن شخص (که نامش سلمان بود) چنین نوشت:

«ای سلمان، عرفا را در امثال این مقالات بیانات بسیار است. بعضی حق را بحر و خلق را امواج فرض گرفته و اختلاف امواج را می‌گویند از صور است و صور، حادث است و بعد از خلع صور، جمیع به بحر راجع یعنی حقیقت بحرند^(۱). و در صور هم بعضی بیانات دیگر نموده‌اند که ذکر آن در این مقام جائز نه... باری جمیع اشیاء را مظاهر تجلی ذاتی حق می‌دانند. و تجلی را هم سه قسم ذکر نموده‌اند. ذاتی و صفاتی و فعلی. و قیام اشیاء را به حق، قیام ظهوری دانسته‌اند و اگر این مطالب به تمامها ذکر شود سامعین را به شأنی کسالت اخذ نماید که از عرفان جوهر علم محروم مانند. و همچنین به کون اعیان ثابت در ذات قائل شده‌اند چنان که یکی از حکمای عارف گفته: (حقائق الأشیاء کائنة فی ذاته تعالی بنحو اشرف تم افاضها) چه که معطی شیء را فاقد شیء ندانسته‌اند و می‌گویند محال است چنان که ابن عرب^(۲) در این مطلب شرحی مبسوط نوشته و حکمای عارفین و متأخرین به مثل صدر شیرازی و فیض و امثالهما در مضامین ساقیه ابن عرب مشی نموده‌اند...^(۳)».

آیا با وجود این سخنان، می‌توان ادعا کرد که میرزا حسینعلی در مجالس اهل عرفان شرکت نمی‌کرده و از کتب عارفان و حکیمانی همچون: ابن عربی و عطار و مولوی و صدرالدین شیرازی و فیض کاشانی و دیگران به کلی بی‌خبر بوده است؟ آیا می‌توان پذیرفت که حسینعلی بهاء هیچ‌گاه درسی نیاموخته و چنان که پسرش عباس افندی ادعا نموده است: همنشینان وی، تنها وزرای بی‌سواد و دور از هرگونه معارف بوده‌اند؟

۱- این تمثیل عرفانی که میرزا حسینعلی از آن یاد کرده و در آثار صوفیان و عارفان برای اثبات «وحدت وجود» دیده می‌شود، درست نیست زیرا موج بحر، از خود آن بر نمی‌خیزد بلکه در اثر فشار هوا بر آب پدید می‌آید و علت، عین معلول و متحد با آن نیست بلکه غیر از معلول است یعنی فشار هوا و موج دریا، دو امر مغایر با یکدیگرند.

۲- مقصود، ابن عربی طائفی اندلسی، عارف مشهور است.

۳- مجموعه الواح بهاء الله (لوح سلمان)، ص ۱۳۸ تا ۱۴۶، چاپ قاهره، مطبعة سعادت، سنه ۱۳۲۸ ه.ق.

شگفتا که خود حسینعلی اعتراف نموده در کودکی با کتاب‌های ملا محمدباقر مجلسی سر و کار داشته و از آنها درس می‌آموخته است ولی کاسه‌های داغ‌تر از آتش! اعتراف وی را نمی‌پذیرند و هرچه را در آثار بهاء در این زمینه می‌خوانند، نادیده می‌گیرند.

در کتاب «مائدة آسمانی» که مبلّغ بهایی «اشراق خاوری» آن را از سخنان میرزا حسینعلی گردآورده است، از قول وی می‌نویسد:

«این مظلوم در طفولیت در کتابی که نسبتش به مرحوم مغفور ملا باقر مجلسی بوده، غزوه اهل قریظه را مشاهده نمود^(۱)».

همچنین در کتاب «اقتدارات» اثر میرزا حسینعلی، نویسنده از مطالعه کتاب «ناسخ التواریخ» و «تفسیر قاضی بیضاوی» سخن می‌گوید!^(۲)

میرزا حسینعلی در بدشت

در سال ۱۲۶۴ ه.ق. که هنوز علی محمد باب زنده بود و در زندان ماکور روزگار می‌گذرانید، گروهی از پیروان وی - که غالباً شیخی مذهب بودند - در بدشت (دهی از بخش مرکزی شهرستان شاهرود) گرد آمدند تا درباره‌ی رهایی علی محمد باب از زندان با یکدیگر رایزنی کنند. حسینعلی مازندرانی نیز که قبلاً به بایبگری گراییده بود، در آن جمع حضور یافت و در همانجا بود که لقب «بهاء الله» را بدو دادند^(۳). تا آن زمان پیروان باب، احکام اسلام را نشکسته بودند و علی محمد شیرازی را مهدی موعود مسلمانان می‌پنداشتند. در آنجنانا گهان زنی جسور از میان ایشان که ام‌سلمه نام داشت (و در میان بایبان به قُرّة العین یا طاهره مشهور شد) به اقدام تازه‌ای دست زد و مایه حیرت دیگران را فراهم آورد. این زن که مدتی همسر ملا محمد قزوینی بود و سه فرزند از او داشت، بر اثر اختلافاتی شویش را ترک نموده به کربلا رفت و سرانجام به

۱- مائدة آسمانی، ج ۷، ص ۱۳۶، (مؤسسه ملی مطبوعات امری، ۱۲۹ بدیع).

۲- اقتدارات، ص ۱۶ و ۲۸۴ به خط مشکین قلم، سنه ۱۳۱۰ ه.ق.

۳- الکواکب الدرّیة، ج ۱، ص ۲۵۷ و مطلع الأنوار (تاریخ نبیل زرنندی)، ص ۲۹۵، سنه ۱۲۹ بدیع.

پیروان باب پیوست. وی در بدشت، خود آراسته و بدون حجاب در حضور دیگران ظاهر شد و به قول نبیل زرنندی (مورخ بهایی) روی به بایان کرد و گفت:

«خوب فرصتی دارید، غنیمت بدانید. جشن بگیرید، امروز روز عید و جشن عمومی است، روزی است که قیود تقالید شکسته شده، همه برخیزند با هم مصافحه کنید^(۱)!»

این حادثه، موجب شگفتی یاران باب شد و به قول صاحب «کواکب الدریّة»:

«همه در میان اصحاب افتاد، بعضی تمجید نمودند و برخی زبان به تنقید گشودند و نزد قدّوس (محمدعلی بارفروشی) رفته شکایت نمودند. قدّوس به چرب‌زبانی و مهربانی ایشان را خاموش کرد و حکم فاصل را موکول به ملاقات طاهره و استطلاعات از حقیقت فرمود^(۲)».

نبیل زرنندی، موضوع را بهتر مجسم نموده و می‌نویسد:

«ناگهان حضرت طاهره بدون حجاب با آرایش و زینت به مجلس ورود فرمود. حاضرین که چنین دیدند گرفتار دهشت شدید گشتند، همه حیران و سرگردان ایستاده بودند زیرا آنچه را منتظر نبودند، می‌دیدند. اینها خیال می‌کردند که دیدن حضرت طاهره بدون حجاب، محال و ملاحظه اندام و مشاهده سایه آن حضرت جایز نیست زیرا معتقد بودند که حضرت طاهره، مظهر حضرت فاطمه زهرا علیها السلام است و آن بزرگوار را رمز عصمت و طهارت می‌شمردند... بعضی از حاضرین به قدری مضطرب شدند که وصف ندارد. عبدالخالق اصفهانی که از جمله حاضرین بود، از مشاهده آن حال با دست خود گلوی خویش را برید و از مقابل حضرت طاهره فرار کرد و فریاد زنان دور شد. چند نفر دیگر نیز از این امتحان بیرون نیامدند و از امر تیزی کرده به عقیده سابق خود برگشتند^(۳)».

البته این نمایش، ظاهر کار را نشان می‌داد و باطن امر، چیز دیگری (بسیار وسیع‌تر از بی‌حجابی) بود! حسینعلی بهاء و محمدعلی بارفروشی با طاهره قرار گذاشته بودند تا در میان بایان اعلام دارند که احکام اسلامی نسخ شده است. آنها مدّعی بودند که دوران اسلام سپری گشته و آئین نوین (بایگوری) نیز به علت آن که شارعش در زندان به سر می‌برد، هنوز احکام خود را اعلام نکرده است (زیرا کتاب

۲- الكواکب الدریّة، ج ۱، ص ۱۳۰.

۱- مطالع الأنوار، ص ۲۹۸.

۳- مطالع الأنوار، ص ۲۹۶ و ۲۹۷.

بیان تا آن زمان، تألیف نشده بود). بنابراین دوران «فترت» فرا رسیده و پیروان باب، موظف نیستند حدود و قوانین دینی را رعایت کنند! واضح است که این ادّعا به هرج و مرج و فساد می‌انجامد و ممکن بود مورد اعتراض بسیاری از بایان فریب‌خورده قرار گیرد، از این‌رو نقشه‌ای کشیدند که طاهره موضوع مذکور را عنوان کند چرا که زنان، کمتر مورد تعرّض شدید واقع می‌شوند و مقرر داشتند که بهاء و قدّوس موقتاً خاموشی گیرند ولی به محض بروز اختلاف، به کمک طاهره بشتابند. نمایش مزبور که بازیکنان اصلی آن، بهاء و طاهره و قدّوس بودند، در تواریخ بهائیان به روشنی گزارش شده است.

کواکب درّیه، ماجرای پشت‌پرده را چنین گزارش می‌کند:

«قرّة العین (طاهره) این مسئله را طرح کرد که به قانون اسلام، ارتداد زنان سبب قتل ایشان نیست بلکه باید ایشان را نصیحت و پند داد تا از ارتداد خود برگردند و به اسلام بگردند لکن این در غیاب قدّوس این مطلب را (که قوانین اسلام نسخ شده است) گوشزد اصحاب می‌کنم، اگر مقبول افتاد، مقصد حاصل و الا قدّوس سعی نماید که مرا نصیحت کند که از این بی‌عقلی دست بردارم و از کفری که شده برگردم و توبه نمایم. این رأی نزد خواص پسندیده افتاد و در مجلسی که قدّوس به عنوان سردر، حاضر نشده و بهاء الله هم تب و زکامی عارضشان شده بوده از حضور معاف بودند^(۱)، قرّة العین (طاهره) پرده برداشت و حقیقت مقصود را گوشزد اصحاب نمود^(۲). همه در میان اصحاب افتاد بعضی تمجید نمودند و برخی زبان به تنقید گشودند و نزد قدّوس رفته شکایت نمودند. قدّوس به چرب‌زبانی و مهربانی ایشان را خاموش کرد و حکم فاصل را موکول به ملاقات طاهره و استطلاعات از حقیقت فرمود. و بعد از ملاقات، قرارداد اخیر این شد که قرّة العین این صحبت را تکرار کند و قدّوس را به مباحثه بطلبد و قدّوس در مباحثه معجب

۱- در کتاب «تذکرة الوفاء» اثر عباس افندی (عبدالبهاء) می‌نویسد: «جمال مبارک را حکمة نقاحتی عارض یعنی نقاحت عین حکمت بود!» (تذکرة الوفاء، ص ۳۰۷، چاپ عباسیه در حیفا).

۲- حقیقت مقصود آن بود که قیامت پدید آمده و احکام شریعت نسخ شده است از این‌رو تکلیفی در میان نیست! چنان که در «تذکرة الوفاء» می‌نویسد: «طاهره بی‌پرده از باغ برون آمد و به خیمه مبارک شتافت ولی فریادکنان: این نقره نافور است، این نقره صور است، اعلام ظهور کلی شد. جمیع حاضرین پریشان شدند که چگونه نسخ شرایع شده!» (تذکرة الوفاء، ص ۳۰۸).

و ملزم گردد لهذا روز دیگر چنین کردند و چنان شد که منظور بود. اما با وجود الزام و افحام قدّوس باز همه‌همه و دمدمه فرو نشست و حتی بعضی از آن سرزمین رخت بریستند و چنان رفتند که دیگر برنگشتند. و بالأخره امر را از اقدام حضرت بهاءالله آرامشی حاصل شد زیرا ایشان قرآن مجید را طلبیده سوره (اذا وقعت) را گشودند و طوری تفسیر فرمودند که قلوب اکثری بیارمید^(۱) و چنان دانستند که این وقایع بایست واقع شود^(۲)!

پس از آن که سر و صداها آرام گرفت و کسانی که نمی‌توانستند فساد بی‌تکلیفی را تحمل کنند از بایبان جدا شدند، بنا به دستور بهاءالله صحنه غریب‌تری پدید آمد! یعنی طاهره و قدّوس در کجاوه‌ای خلوت نمودند و در حالی که دیگران به دنبال کجاوه پیاده راه می‌پیمودند آوازخوانان، آهنگ مازندران کردند.

نبیل زرنندی در این باره می‌نویسد:

«پس از خاتمه دوره بدشت، یاران به صوب مازندران توجه نمودند. حضرت بهاءالله کجاوه‌ای امر فرمودند تهیه شود. جناب قدّوس (محمدعلی بارفروشی) و طاهره سوار کجاوه شدند و به طرف مازندران رفتند. طاهره در بین راه اشعار به نظم می‌آورد و می‌فرمودند یاران که در دنبال کجاوه پیاده راه می‌پیمودند، به صدای بلند آن اشعار را بخوانند^(۳)!

نتیجه این کار چه بود و یاران باب چه طرفی از این نمایش بستند؟

نتیجه نمایش بهاء و طاهره و قدّوس این بود که گروهی از بایبان به تباہکاری روی آوردند و مردم غیور مازندران را بر ضدّ خود برانگیختند و به اعتراف نبیل زرنندی در «مطالع الأنوار»:

«حین توجه به مازندران چون به قریه نیالا رسیدند، جمعیتی به آنها حمله‌ور شدند و بلای

۱- سوره واقعه در شرح وقایع رستاخیز و احوال بهشتیان و دوزخیان آمده است و تصریح می‌کند که نعمت‌های بهشت، پاداش اعمالی است که در دنیا صورت پذیرفته (جَزَاءُ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ / ۲۴) و رنج‌های دوزخ نیز کیفر خوشگذرانی‌های نامشروع و اصرار بر گناه بزرگی است که قبلاً انجام گرفته (إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُتْرَفِينَ وَ كَانُوا يُصْرَفُونَ عَلَى الْجَنَّةِ الْعَظِيمِ / ۴۵ و ۴۶) بنابراین از سقوط تکلیف در این جهان، خبری در سوره واقعه نیست و میرزا حسینعلی به شیوه «تفسیر به رأی» بای‌ها را آرام ساخته است.

۲- الكواكب الدرّیة، ج ۱، ص ۱۳۰.

۳- مطالع الأنوار، ص ۲۹۹.

شدیدی از دست اعداء، بر آن عده بی‌پروا که از روی هوای نفس به کسر حدود پرداخته بودند، وارد شد^(۱).

آیا حسینعلی بهاء با این نیرنگ‌های فسادآلود، در خور آن بود که «مَطَّلَعُ امْرِ خَدَاوَنْدِي» شود، آن چنان که خود ادعا نموده است^(۲)!

بهاء و سفیر روسیه تزاری

پس از این که علی‌محمد باب به قتل رسید، شش تن از بایبان به قصد کشتن ناصرالدین شاه قاجار در «نیاوران» کمین کردند و یکی از آنان به سوی شاه تیر افکنده کتف وی را مجروح ساخت ولی شاه از این واقعه، جان به‌در برد و از آن شش‌تن، یکی کشته و بقیه دستگیر شدند. در پی این حادثه، بای‌های سرشناس تهران فرار را برقرار ترجیح داده و به عراق گریختند. برخی از ایشان به جرم شرکت در توطئه قتل، دستگیر شدند که میرزا حسینعلی بهاء را از جمله آنان باید شمرد. چیزی که در اینجا مایه شگفتی می‌شود آن است که دولت روسیه به‌وسیله سفیر خود، از بهاءالله حمایت نموده و آزادی وی را از زندان شاهی با اصرار هر چه تمام‌تر، درخواست کرد! و این موضوع را نه تنها مورخان بهایی اذعان دارند بلکه خود حسینعلی بهاء نیز بدان تصریح کرده است!

در «کواکب درّیة» می‌خوانیم:

«این مسئله خالی از اهمیت نیست که تمام هم زندان‌ها و هم زنجیرهای آن یگانۀ آفاق (بهاءالله) طعمه شمشیر قهر و غضب سلطانی شدند و خود آن حضرت با همه شهرت و اهمیت از حبس مستخلص گشت و اگرچه شاید دست قنسول روس بر نجات آن حضرت مددی داده ولی

۱- مطالع الأنوار، ص ۳۰۰.

۲- در اینجا ذکر این نکته لازم است که نمایش مزبور، مورد موافقت علی‌محمد باب نیز قرار گرفت و به قول مورخان بهایی، چون بای‌ها ماجرای بدشت را بر او گزارش نمودند و از «طاهره» شکایت کردند علی‌محمد در پاسخ ایشان گفت: «چه گویم من در حق نفسی که خدا او را طاهره نامیده!» (ظهور الحق، اثر مازندرانی، ج ۳، ص ۱۱۱).

همینه نطق و بیان و سکینه و قار آن بزرگوار هم دخالت داشت^(۱)!

چنان که ملاحظه می شود، صاحب کواکب درّیه از کمک سفیر روسیه با واژه «شاید» یاد می کند ولی این موضوع در آثار بهائیان به صراحت آمده و جای لغل و لیت در آن نیست.

شوقی افندی (چهارمین رهبر بهائیت) در کتاب «قرن بدیع» می نویسد:

«وسائل استخلاص آن یوسف رحمانی (بهاء الله) از آن چاه ظلمانی از هر جهت فراهم گردید و ابواب سجن مفتوح شد از یک طرف وساطت و دخالت پرنس دالگورکی^(۲) سفیر روس در ایران که به جمع وسائل در آزادی حضرت بهاء الله بکوشید... موجبات استخلاص و نجات هیکل مبارک را از چنگال دشمنان لدود فراهم آورد^(۳)!»

واضح تر از این، عبارتی است که شوقی در همان کتاب از خود بهاء الله نقل می کند، بدین مضمون:

«ایامی که این مظلوم در سجن، اسیر سلاسل و اغلال بود، سفیر دولت بهیه - آئیده الله تبارک و تعالی - نهایت اهتمام در استخلاص این عبد مبذول داشت و مکرر اجازه خروج از سجن صادر گردید ولی پاره ای از علمای مدینه (شهر تهران) در اجرای این منظور ممانعت نمودند تا بالأخره در اثر پافشاری و مساعی موفور حضرت سفیر، استخلاص حاصل گردید. اعلی حضرت امپراطور دولت بهیه روس - آئیده الله تبارک و تعالی - حفظ و رعایت خویش را فی سبیل الله مبذول داشت و این معنی علت حسد و بغضای جهلای ارض گردید^(۴)!»

باز حسینعلی بهاء در کتاب «مبین» به تأکید، از امپراطور روسیه تشکر کرده و می نویسد:

یا ملک الروس... قد نصرنی أحد سفرائک إذ كنت فی السجن تحت السلاسل و الاغلال

۱- الکواکب الدرّیه، ج ۱، ص ۳۳۶.

2 - Prince Dolgorouki.

۳- قرن بدیع، قسمت دوم، اثر شوقی افندی. ترجمه نصرالله مؤدت، ص ۴۳ و ۴۴ (مؤسسه ملی مطبوعات امری، ۱۲۵ بدیع).

۴- قرن بدیع، قسمت دوم، ص ۷۶.

بذلک کتب الله لک مقاماً لم یحط به علم أحد إلا هو، ایاک أن تبدل هذا المقام العظیم^(۱).

یعنی: «ای پادشاه روس... یکی از سفیران تو هنگامی که در زندان در زیر زنجیرها و بندها بودم مرا یاری کرد. به خاطر این کار، خدا برای تو مقامی ثبت کرده است که دانش هیچ کس بدان احاطه نمی یابد، مبدا این مقام بزرگ را تبدیل کنی!»

در اینجا ناگزیر پرسشی پیش می آید که پی گیری از آن، ما را در شناخت بهتر حسینعلی مازندرانی یاری می دهد. پرسش مزبور این است:

در شرایطی که پادشاه کشوری مورد سوء قصد قرار گرفته و گروهی را به اتهام این کار زندانی کرده اند، به چه دلیل سفیر کشور بیگانه ای برای نجات یکی از متهمان، وساطت و پافشاری می کند و جز زندانی مزبور، همگی طعمه قهر سلطانی می شوند و تنها به همان یک زندانی اجازه می دهند که از کشور بیرون رود و به یاران فراری خود بیوندد؟!

بهایان ساده دل، این امر را نتیجه یک رابطه عادی می دانند که میان شوهرخواهر حسینعلی بهاء و پرنس دالگورکی پیدا شده بود!

عبد الحمید اشراق خاوری که از مبلغین مشهور بهایی است ضمن کتاب «أقداح الفلاح» درباره این رابطه می نویسد:

«خواهر بهاء الله که زوجه منشی سفارت روس بود از شوهرش خواست که از سفیر روس درخواست کند اگر ممکن است وساطت بهاء الله نماید و برادر او را که بی گناه محبوس شده از زندان برهاند. میرزا مجید درخواست زوجه خود را پذیرفت و به طور خصوصی از سفیر روس درخواست مساعدت کرد. سفیر نظر به محبتی که به منشی خود داشت به میرزا آقاخان صدراعظم پیغام فرستاد و تحقیق و رسیدگی شروع شد و بی گناهی بهاء الله ثابت و پس از چهار ماه حبس، حسب الامر صدراعظم و موافقت شاه مقرر شد که بهاء الله آزاد شود ولی در تهران نماند و او را به بغداد نفی کردند و با اهل و عیال و بستگان در فصل زمستان و سرمای شدید آنها را به بغداد فرستادند و جمعی از سربازان و عوانان جاهل را همراه آنان کردند که ایشان را به بغداد

۱- کتاب مبین، اثر حسینعلی بهاء، ص ۵۸ (مؤسسه ملی مطبوعات امری، ۱۲۰ بدیع).

باید اعتراف نمود که تحلیل این حادثه به صورتی که اشراق خاوری بیان داشته، حکایت از ساده‌اندیشی یا پرده‌پوشی او نسبت به واقعیت امر می‌کند. زیرا همه می‌دانند که یک سفیر رسمی ممکن نیست در هنگام سوء قصد به پادشاه کشوری، بدون اجازه دولت متبوع خود، به شفاعت از رهبر متهمان برخیزد و آن‌چنان در کارش پافشاری کند که رهبر مزبور را از زندان آزاد سازد. این عمل، ممکن نیست مگر آن که دولت متبوع سفیر - به دلیل منافع خود - به وی اجازه دهد و او را بدین کار مأمور سازد. هر کس اندک شعور سیاسی داشته باشد، این معنا را به خوبی درمی‌یابد.

فیصل زرنندی در کتاب «مطالع الأنوار» می‌نویسد:

«حکومت ایران بعد از مشورت، به حضرت بهاء‌الله امر کرد که تا یک‌ماه دیگر ایران را ترک نماید و به بغداد سفر کنند، قنسول روس چون این خبر شنید از حضرت بهاء‌الله تقاضا کرد که به روسیه بروند و دولت روس از آن حضرت پذیرایی خواهند نمود. حضرت بهاء‌الله قبول نفرمودند و توجه به عراق را ترجیح دادند و در روز اول ماه ربیع‌الثانی ۱۲۶۹ ه.ق. به بغداد عزیمت فرمودند. مأمورین دولت ایران و نمایندگان قنسول روس تا بغداد با حضرتش همراه بودند^(۱)».

به نظر ما، دفاع دولت روسیه از بهاء‌الله با مقاصد استعماری و آشوب‌طلبی‌های آن دولت پیوند داشته و بدون حسابگری سیاسی و بلاعوض یا قُرْبَةً إِلَى اللَّهِ نبوده است! تا بهائیان منصف چگونه داوری کنند؟

حسینعلی و برادرش صبح ازل

حسینعلی بهاء، برادری داشت به نام میرزا یحیی که بابی‌ها او را «صبح ازل» و «کلمة علیا» و «حضرت ثمره» لقب داده بودند. این برادر، از حسینعلی کوچکتر بود و برادر پدیری او شمرده می‌شد. علی‌محمد باب به دلیل آیه‌بافی‌های میرزا یحیی (که از

برسانند. خواهر بهاء‌الله از بیم آن که به برادر و همراهانش از ناحیه سربازان و عوانان ستمکار اذیتی برسد مجدداً از شوهر خود خواست که سفیر روس را وادار نماید تا جمعی از مأمورین روسی را همراه آنان نماید که تا بغداد با آن قافله همراه باشند، سفیر برحسب درخواست منشی خود چند مأمور روس همراه آنان فرستاد که ایشان را محافظت کنند و تا بغداد همراهی نمایند و مواظب باشند که از ناحیه سربازان متعصب ایرانی به آنان اذیتی نرسد. و بهاء‌الله در لوح آقا نجفی صریحاً به این مطلب اقرار فرموده قوله الأحملی: (و چون مظلوم از سجن خارج، حسب‌الأمر حضرت پادشاه - حرسه الله تعالی - مع غلام دولت علیّه ایران و دولت بهیّه روس، به عراق عرب توجه نمودیم). این بود جریان مطلب، هذا هو الحق و ما بعد الحق إلا الضلال. ملاحظه فرمودید که نه سیاستی در کار بود و نه چیز دیگری^(۱)!

از این مبلغ بهایی باید پرسید که اگر کمک سفیر روس به بهاء‌الله تنها به دلیل دوستی با شوهرخواهرش بود، پس چرا میرزا حسینعلی از «اعلی‌حضرت امپراتور روسیه» تشکر کرده و به زبان وحی و رسالت، برای پادشاه آیه نازل نموده است؟! چرا از «دولت بهیّه روس» نام برده و از شخص سفیر سپاسگزاری ننموده است؟! چرا با وجود اثبات بی‌گناهی بهاء‌الله، او را به عراق تبعید کردند؟ چرا به هنگام تبعید وی، گروهی از سربازان روسی وی را مشایعت نمودند؟ آیا پاسخ همه این پرسش‌ها تنها همین است که شوهرخواهر او با سفیر دوست بوده است؟!

بهائیان ادعا دارند که پس از کشته شدن علی‌محمد شیرازی، برجسته‌ترین کس در میان بایبان، بهاء‌الله بود. مبلغان و مورخان بهایی می‌گویند که بهاء‌الله مدیریت و نظارت بر کار بابی‌ها را به عهده داشت و همه از او فرمان می‌بردند. با این حال چگونه ممکن است هنگام سوء قصد بابی‌ها به شاه، رئیس و رهبر ایشان یعنی بهاء‌الله به آسانی آزاد شود و با مشایعت گروهی از سربازان روسی به بغداد رود؟ آیا می‌توان باور کرد که این امر تنها بدان دلیل صورت پذیرفته که شوهرخواهر بهاء‌الله با سفیر روس دوستی داشته است؟!

۱- أقداح الفلاح، اثر اشراق خاوری، ج ۲، ص ۲۳۰ و ۲۳۱ و ۲۳۲.

رهایی از زندان تهران و رفتن به بغداد، زمزمه استقلال را آغاز کرد و کوشید تا رهبری میرزا یحیی را انکار نماید و چون با اعتراض شدید عده‌ای از بابی‌ها روبرو شد، به حالت قهر از بغداد بیرون رفت و رهسپار سلیمانیه گشت و در میان گُردهای صوفی مشرب آنجا با نام «درویش محمّد ایرانی» شهرت یافت چنان‌که در کواکب درّیه می‌خوانیم:

«اما آن حضرت (میرزا حسینعلی) پس از حرکت از بغداد یکسره به سلیمانیه تشریف برده با لباس درویشی بر سر تکیه شاه نقش‌بند نزول فرمود^(۱)».

و محمّدعلی فیضی می‌نویسد:

«در آن محل (سلیمانیه) خود را به نام درویش محمّد ایرانی معروف ساختند^(۲)».

در این سفر، میرزا حسینعلی با صوفیان سلیمانیه و اندیشه‌های ایشان آشنا شد و با شیخ عبدالرحمن کرکوی (مرشد صوفیان قادری) و شیخ عثمان نقشبندی (رئیس فرقه نقشبندیّه) و شیخ اسماعیل (رهبر طریقه خالدیه) طرح دوستی و مجالست ریخت چنان‌که اشراق خاوری (مبلّغ بهایی) صورت پاره‌ای از نامه‌های بهاء را به مشایخ مذکور در کتاب «رحیق مختوم» آورده است^(۳). در همین ایام بود که رساله «هفت وادی» را به شیوه صوفیانه نگاشت... تا سرانجام پس از مدّتی از سوی میرزا یحیی برادرش، به بغداد فراخوانده شد چنان‌که خود در کتاب «ایقان» می‌نویسد:

«سر در بیابان‌های فراق نهادم و دو سال وحده در صحراهای هجر به سر بردم و از عیونم، عیون جاری بود و از قلبم بحور دم ظاهر، چه لیالی که قوت دست نداد و چه ایام که جسد راحت نیافت... باری تا آن‌که از مصدر امر حکم رجوع صادر شد و لابدّاً تسلیم نمودم و راجع شدم^(۴)».

→ اشاره به یحیی نموده و او را مرآت نامیده و مطابق حروف اسمش که به حساب ابجد (۲۸) می‌شود به ازل تسمیه‌اش فرموده‌اند. «مصایح هدایت، ج ۵، ص ۴۳۸، مؤسسه ملی مطبوعات امری، سنه ۱۱۸۱) -۱- انکواکب الدرّیه، ج ۱، ص ۳۴۳.

۲- کتاب «حضرت بهاءالله»، اثر فیضی، ص ۱۱۱.

۳- رحیق مختوم، ج ۱، ص ۳۴۲-۳۳۵ (لجنة ملی نشر آثار امری، سنه ۱۰۳ تاریخ بدیع).

۴- کتاب ایقان، اثر حسینعلی بهاء، ص ۱۹۴، چاپ مصر (۱۳۵۲ هجری).

باب تقلید می‌کرد) او را از میان پیروان خود برگزید و میرزا یحیی را مأمور ساخت تا در آینده، کتاب «بیان» را تکمیل کند^(۱) از این‌رو وی رساله‌ای به عنوان «متمم بیان» نگاشت که خواندن آن، شیوه نگارش باب و اغلاط او را یادآور می‌شود. باری، پیروان علی محمّد پس از وی میرزا یحیی را به رهبری پذیرفتند و همچون خدای سبحان به پرستش او پرداختند! همان‌گونه که حسینعلی بهاء در کتاب «بدیع» نامه‌ای از میرزا مهدی گیلانی نقل کرده که در خلال آن به علی محمّد اصفهانی می‌نویسد:

«خیلی خیلی عجیب است از شما که قریب بیست سال میرزا یحیی را به خدایی پرستیدید که خود مطلع در اصفهان در نزد خودم اقرار نمودید حال مردود شده! به آمیرزا محمّدعلی و میرزا ابوالحسن و دیگران و میرزا حسین و رزنه، چه جواب بگویم که فلانی‌ها هر روز به یکی می‌چسبند و یکی را حق می‌دانند و بعد باطل می‌نمایند. این از عدم تمیز آنها است به جهت آن که حق، باطل نمی‌شود و این تناقض است. دین اینها بوالهوسی است چنانچه میرزا ابوالحسن در طهران به من گفت حیف از شما، به چه دلیل اول حق بود و خدا و حال باطل است و عبد کافر^(۲)!؟»

خود حسینعلی نیز سال‌های متممادی ریاست برادرش را پذیرفت^(۳) ولی پس از

۱- علی محمّد برای کتاب بیان نوزده واحد و برای هر واحدی، نوزده باب (به عدد کُلّ شیء به حساب حروف ابجد = ۳۶۱) مقوّر داشته بود (به بیان عربی، ص ۳ نگاه کنید) و از این مقدار، یازده واحد بیان عربی و نه واحد بیان فارسی را نگاشت و بقیه را به عهده میرزا یحیی سپرد و بدو نوشت: اذا انقطع عن ذلك العرش تتلوا من آیات ربك ما يلقي الله على فؤادك ذكراً من عند الله إنه هو المهيمن القيوم. (به آخر بیان فارسی، ص ۳۲۰ بنگرید). یعنی: «چون عرش از آن منقطع شد (پیوند عرش با علی محمّد قطع گردید) آیات خدای خود را که بر قلب تو انشاء می‌کند، برمی‌خوانی که تداوری از سوی خدا بوده و او همان (خدای) گواه و کارگزار است».

۲- کتاب بدیع، اثر حسینعلی بهاء، ص ۳۳۳.

۳- ریاست میرزا یحیی پس از کشته شدن باب در میان بابی‌ها امری مُسلم بود به گونه‌ای که پیروان حسینعلی بهاء نیز نتوانسته‌اند آن را انکار کنند. در جلد پنجم از کتاب «مصایح هدایت» اثر مبلّغ بهایی عزیزالله سلیمانی در شرح احوال زین‌الدین نجف‌آبادی (ملقب به زین‌المقرّبین) می‌خوانیم: «جناب زین پس از آن‌که به حضرت نقطه اولی مؤمن گشت چون دسترسی به آثار آن حضرت نداشت از اهل بیان جويا شد که بعد از شهادت حضرت اعلیٰ به کدام کسی باید توجه نمود؟ در جواب گفته وی، ایشان ←

مقصود از «مصدر امر» که حکم بازگشت حسینعلی بهاء را به بغداد صادر نمود، همان میرزا یحیی است که در اینجا میرزا حسینعلی با کمال احترام از او یاد می‌کند و در پی سخن مزبور، آرزو می‌نماید که در راه وی فدا شود و جان در بازده همان‌گونه که می‌نویسد:

«و این عبد در کمال رضا جان بر کف حاضریم که شاید از عنایت الهی و فضل سبحانی، این حرف مذکور مشهور، در سیل نقطه و کلمه علیا فدا شود و جان در بازده^(۱)!»
مراد از «نقطه» علی محمد باب و از «کلمه علیا» میرزا یحیی است و در «حرف مذکور مشهور» به خویش اشاره دارد.

تعجب اینجا است که میرزا حسینعلی با وجود چنین آرزویی، به محض آن که «کلمه علیا» ادعای تازه او را تکذیب کرد، به خود اجازه داد تا وی را تکفیر نماید و حتی او را «عجل» یعنی گوساله بنامد^(۲)! آیا این تکفیر و توهین در حقیقت، انکار گزینش و سفارش علی محمد باب شمرده نمی‌شود و اساس بایبگری را - که پذیرفته بهاء بود - نفی نمی‌نماید؟

اگر صبح ازل مأمور نشده بود تا بیان را تکمیل کند پس باب، این مأموریت را برعهده چه کسی نهاد؟ و چرا دیگری به تکمیل ابواب بیان پرداخت؟ و چنانچه میرزا یحیی بدین کار فرمان یافته بود، در این صورت چگونه میرزا حسینعلی او را گوساله و گاو خوانده^(۳) و کافرکیش شمرده است؟ بهایی‌گری دچار تناقضات و مشکلات بزرگی است که وجدان‌های بیدار و آگاه، آنها را درمی‌یابند.

۸ ادعاهای حسینعلی بهاء

۱- کتاب ایقان، ص ۱۹۵.

۲- نک: کتاب «رحیق مختوم» اثر اشراق خاوری، ج ۱، ص ۵۵۳.

۳- چنان که در کتاب «بدیع» خطاب به یکی از پیروان ازل می‌نویسد: «تعبدون البقر و لاتعرفون!» یعنی: «شما گاو را می‌پرستید و او را نمی‌شناسید!» (کتاب بدیع، ص ۱۷۲).

منم من يُظهِرُهُ اللهُ!

حسینعلی بهاء پس از بازگشت به بغداد، به دستور صبح ازل بر کار نخستین خود گماشته شد و اداره امور بایبان مهاجر را برعهده گرفت ولی او هرگز بدین سِمَت قانع نبود و از این رو در پی آن برآمد که مقصود نهانی خود را ابراز دارد و خویشتن را همان «مَنْ يُظْهِرُهُ اللهُ» که در کتاب باب ذکرش رفته بود، معرفی نماید و امور بایی ها را یکسره در قبضه گیرد. بنابراین هفت سال پس از بازگشت مجدد به بغداد، در باغ نجیب پاشا ادعای خود را آشکار ساخت^(۱) و ولوله‌ای در میان بایبان انداخت. نخستین کسی که به شدت بر او تاخت و ادعایش را باطل شمرد میرزا یحیی ازل، برادرش بود که نزد بهائیان «أَوَّلُ مَنْ أَعْرَضَ عَنِ اللهِ» نامیده شد^(۲)!

البته این ستیز و انکار، بی دلیل نبود. گروهی از بایبان که ادعای حسینعلی را واهی می‌شمردند دلایلی داشتند و در رد او رسائلی نگاشتند که پاره‌ای از آنها را در اینجا یاد می‌کنیم:

۱- رسالة علی محمد اصفهانی که با این مطلع آغاز شده است: «بِسْمِ رَبِّنا الْحَيِّ الْوَحِيدِ. بر سالکان مسلک حقیقت و سائران بیدای طریقت مخفی نیست...» مؤلف این رساله، نسخه‌ای از آن را که در شانزدهم ربیع‌الاول ۱۲۸۴ ه. ق. از تألیفش فراغت یافته بود برای حسینعلی بهاء فرستاد و اندکی پس از آن، به دست بهائیان در بغداد کشته شد!

۱- الکواکب الدرّیّة، ج ۱، ص ۲۵۷.

۲- یعنی: نخستین کسی که از خدا روی گرداند (نک: ریح مختوم، ج ۱، ص ۱۹۶).

خداوند در ظلّ او مستظل فرموده و اذن طهارت داده... و ثمره آن این که کسی در حقّ آن تیر اعظم و ادلای او، دون خطور طهارت نکند^(۱).

اما هنگامی که «اذن طهارت نطفه» صادر شد، میرزا حسینعلی در حدود ۳۲ سال داشته و سال‌ها از انعقاد نطفه وی می‌گذشته است! بنابراین، او نمی‌توانسته پیامبر موعود باب یا «من یظهره الله» باشد.

۲- علی محمد باب در کتاب «بیان فارسی» سفارش نموده که پیروانش کودکان را تویخ نکنند و بعد از بلوغ آنها، بیش از پنج ضربه بر آنان نزنند مبادا «من یظهره الله» در میان ایشان باشد و دردمند و انده‌ناک گردد. چنان که نوشته است:

«نهی شده کُل را که طفل قبل از آن که به خمس سنین نرسیده او را تأدیب به لسان نمایند و بر او خُزنی واقع نسازند و بعد از بلوغ آن، زیاده از پنج ضربه خفیف تجاوز نکنند... ثمره این اوامر این است لعل بر آن نفسی که کُل از بحر جود او متوجّد می‌گردند (یعنی من یظهره الله) خُزنی وارد نیاید^(۲)».

اما به هنگام صدور این دستور، حسینعلی مازندرانی (بهاء) دوران کودکی و جوانی را طی کرده و حتی از خود علی محمد باب، دو سال بزرگتر بود. پس چگونه می‌توانست «من یظهره الله» باشد؟!

۳- علی محمد باب توقیعی نگاشته و دستور داده است که آن را در «مکتب‌خانه‌ها» بیاویزند تا مگر «من یظهره الله» آن را بخواند. صورت توقیع مزبور چنین است:

در مکتب‌خانه من یظهره الله منور فرمایند

هو الابهی. الله لاله الا هو العزيز المحبوب له ما فی السموات و ما فی الارض و ما بینهما و هو المهیمن القیوم و انه لکتاب من الله المهیمن القیوم الی الله العزيز المحبوب علی انّ البیان و من فیه هدیه منی الیک موقناً علی ان لاله الا انت^(۳)... الی آخره.

۲- رساله ملّارجبعلی قهیر که با این عبارت آغاز شده است: «هو العلیّ العالی الاعلیّ جوهر تسبیح و سازج تقدیس، سلطان بدیع متیع قیومی را سزاست...» مؤلف این رساله نیز دو سال پس از قتل «علی محمد اصفهانی» به دست پیروان حسینعلی بهاء در کربلا به قتل رسید.

۳- تذکرة الغافلین، اثر محمّدجعفر نراقی که در خلال آن پاره‌ای از نامه‌های میرزا حسینعلی را نیز نقل نموده است. نویسنده این رساله به سال ۱۲۸۶ در انبار دولتی تهران مسموم شده و وفات یافت.

۴- نامه‌هایی که سیدمحمد اصفهانی ملقب به «ابا وحید» در ردّ دعوی میرزا حسینعلی بهاء و رفتار و کردار او نوشته و میرزا مصطفی کاتب بابی، آنها را به صورت یک مجلد درآورد. این نامه‌ها حاوی مطالب جالبی درباره بهایی‌گری است و نویسنده آنها نیز به دست بهائیان در عکا به قتل رسید.

۵- رساله «تنبیه النائمین» اثر عزّته خانم، خواهر بزرگ میرزا حسینعلی، این رساله، بیش از رسائل دیگر شهرت یافت و سبب تألیفش آن بود که عباس افندی پسر میرزا حسینعلی، نامه‌ای به عمّه خود نگاشت و او را به پیروی از پدرش دعوت نمود. این نامه (که در جلد دوم مکاتیب عبدالبهاء^(۱) آمده) به وسیله عزّته خانم به تفصیل پاسخ داده شد.

رساله «تنبیه النائمین» در معرفی میرزا حسینعلی بهاء و شرح سوابق و لواحق رفتار او اهمیّت به سزایی دارد.

خلاصه ادله گروه مزبور در ردّ ادعای حسینعلی به قرار ذیل است:

۱- علی محمد باب در کتاب «بیان فارسی» تصریح نموده که حکم نجاست از نطفه انسان در آیین بابی برداشته می‌شود مبادا در ذهن کسی خطور کند که نطفه «من یظهره الله» و یاران خاص او، ناپاک است و در این باره می‌نویسد:

«ملخص این باب آن که چون که یک نطفه است که لایق است ذکر طهارت بر او شود... کُل را

۲- بیان فارسی، ص ۲۱۷.

۱- بیان فارسی، ص ۱۷۶.

۳- تنبیه النائمین، ص ۵۹.

۱- مکاتیب عبدالبهاء، ج ۲، از صفحه ۱۶۲ تا ۱۸۶، چاپ مصر، به کوشش فرج‌الله کردی.

حسینعلی مازندرانی پیدا شده و قوانین مذکور را نسخ کرده است. در این صورت احکام مورد بحث، برای چه کسانی صادر شده و به چه درد می‌خورده است؟! ۵- علی محمد باب، وصیت نموده که میرزا یحیی (ازل) کتاب بیان را تکمیل کند و قلب او را مستعد الهام خداوند شمرده و خطاب به وی نوشته است: **إِذَا انْقَطَعَ عَن ذَٰلِكَ الْعَرْشِ تَتْلُوا مِن آيَاتِ رَبِّكَ مَا يَلْقَى اللَّهُ عَلِيَّ فَوَادِكُ ذِكْرًا مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّهُ هُوَ الْمُهَيَّمِنُ الْقَيُّومُ^(۱)**.

یعنی: «چون عرش از آن منقطع شد (پیوند عرش با علی محمد قطع گردید) آیات خدای خود را که بر قلب تو القاء می‌کند، بر می‌خوانی که تذکارتی از سوی خدا بوده و او همان (خدای) گواه و کارگزار است».

از سوی دیگر میرزا یحیی، نخستین کسی است که حسینعلی بهاء را تکذیب نموده، پس چگونه میرزا حسینعلی می‌تواند موعود کتاب بیان باشد با آن که تکمیل‌کننده کتاب بیان، او را کاذب شمرده است؟! ۱

اینها چند نمونه از ادله کسانی است که دعوی «من یظهره اللهی» را از سوی حسینعلی بهاء، تکذیب کردند و در حقیقت ثابت نمودند که بهایی‌گری باطل اندر باطل است.

اینک باید ملاحظه نمود که میرزا حسینعلی در برابر این نویسندگان، چه واکنشی نشان داده است؟

جای شگفتی است که نویسندگان مذکور (به جز عزّبه خانم) پس از آن که مخالفت خود را با بهاء ابراز داشتند همگی به قتل رسیدند! و نمی‌توان باور کرد که میرزا حسینعلی از این کشتارها به کلی بی‌خبر یا ناراضی بوده است به ویژه که پسرش عبدالبهاء (عبّاس افندی) در رساله خود به عمّه‌اش عزّبه خانم می‌نویسد:

«(پدرم) با وجود این که وحید و فرید بود و ناصر و معینش معدودی ضعیف، زلزله در ارکان عراق انداخت و اهل نفاق^(۲) را همیشه خائف و هراسان داشت. سطوتش چنان در عروق و

یعنی: «اوست نیکوتر. خدا است که معبودی جز او نبوده و چیره و دوست داشتنی است. هرچه در آسمان‌ها و در زمین و میان آن دو وجود دارد، از آن اوست و او گواه و کارگزار (عالم) است. و این کتابی است از سوی خدای گواه و کارگزار به سوی خدای چیره و دوست داشتنی (با این پیام) که کتاب بیان و هرچه در آن است، هدیه‌ای از طرف من، به تو می‌باشد در حالی که من یقین دارم که هیچ معبودی جز تو نیست...!» ۱

اما علی محمد باب هنگامی این سخنان را نگاشته که میرزا حسینعلی، مردی ریش و سبیل‌دار بوده و به ادعای خودش، حتی در کودکی هم به مکتب‌خانه نرفته است. پس ادعای «من یظهره اللهی» از سوی او، دروغی آشکار شمرده می‌شود.

۴- علی محمد باب در کتاب بیان فارسی و عربی، احکامی را مقرر داشته که پادشاهان بابی باید آن را اجرا کنند. مثلاً در «بیان فارسی» می‌نویسد:

«إِنَّ اللَّهَ قَدْ فَرَضَ عَلَيَّ كُلِّ مَلِكٍ يَبْعَثُ فِي دِينِ الْبَيَانِ أَنْ لَا يَجْعَلَ أَحَدٌ^(۱) عَلَيَّ أَرْضَهُ مِمَّنْ لَمْ يَدِنْ بِذَلِكَ الدِّينِ...^(۲)».

یعنی: «خداوند بر هر پادشاهی که در آیین بیان برانگیخته می‌شود واجب کرده تا کسی را که به آیین مزبور عقیده ندارد، در سرزمین خود باقی نگذارد...^(۳)!»

و در کتاب «بیان عربی» می‌نویسد:

«مَنْ يَبْعَثُ فِي ذَٰلِكَ الدِّينِ مِنَ الْمَلِكِ يَبْنِي^(۴) بَيْنَ اللَّهِ عَلَيَّ ابْوَابَ خَمْسَةِ ثَمَّ تَسْعِينَ...^(۵)».

یعنی: «کسی که در این دین به پادشاهی برانگیخته شود، خانه‌ای برای خدا بنا کند که دوازده پنج در باشد سپس نود در...».

اما پیش از آن که آیین بیان، قوت بگیرد و پادشاهان بابی ظهور کنند، میرزا

۱- در اینجا «احد» غلط است و «أحداً» باید می‌نوشت زیرا که واژه مذکور در این مقام، مفعول به است. ۲- بیان فارسی، ص ۲۶۲.

۳- در اینجا علی محمد باب ادعای خدایی خود را به من یظهره الله نیز نسبت می‌دهد و نامه‌ای از خدا به سوی خدا می‌نویسد!

۴- «بین» باید بنویسد چون حرف عته هنگامی که فعل مجزوم می‌گردد، از آخر آن حذف می‌شود.

۵- بیان عربی، ص ۳۰.

۱- نک: آخر بیان فارسی، ص ۳۳۰.

۲- یعنی آن دسته از بابی‌ها که از حسینعلی روی برگرداندند.

از آنچه گذشت، اهل فراست می‌توانند دریابند که حسینعلی مازندرانی نیز همچون علی محمد شیرازی، مخالفان خود را مهدور الدم می‌شمرد و ولی برخلاف علی محمد، این امر را کتمان می‌کرده است. با این همه گاهی لهیب کینه و خشم، از جان وی بیرون می‌زده چنان که در «لوح احمد»^(۱) گفته است:

کن كشملة النار لأعدائي!

یعنی: «با دشمنان من، همچون شعله آتش باش!»

و همین دستور، مریدان او را به کشتار مخالفان برمی‌انگیخته هر چند بهائیان ادعا می‌کنند که: «جمال ابهی»^(۲) هیچ‌گاه کسی را مأمور قتل دیگران نکرده است! باید دانست که میرزا حسینعلی علاوه بر آن که در آثار خود به تلویح، حکم قتل مخالفانش را صادر نموده ضمناً دست و پایی هم کرده است تا به برخی از ایرادهای آنان به گمان خودش پاسخ دهد ولی تلاش او به جایی نرسیده و مثل معروف را به یاد می‌آورد که «اگر برای دفاع از امر غلطی هزار دلیل آورده شود، غلطها به هزارویک می‌رسند!» در اینجا مناسب است برخی از مدافعات حسینعلی بهاء را در برابر مخالفانش ملاحظه کنیم:

بهاء الله در کتاب «اشراقات» چنین می‌نویسد:

«یکی از اولیا - علیه بهاء الله - که از کأس استقامت نوشیده و ماسوی الله نزدش معدوم بوده، در أرض صاد با هادی دولت‌آبادی ملاقات نموده و آن غافل، ذکر نموده ماء نطفه را نقطه اولی حکم به طهارتش کرده‌اند لأجل حرمت نطفة من یظهره الله و در آن ایام، جمال قدم (میرزا حسینعلی) بیست و پنج ساله بودند و مقصودش از این کلمه، رد ظهور الله و نفی او و اثبات اوهام خود بوده. اولاً آن که این کلمه از بیان است، می‌فرماید: در آن یوم، بیان نفع نمی‌بخشد و به آن تمسک نمایند... ثانیاً بگوای غافل، نطفة من یظهره الله - روح ما سواه فداء - طاهر بوده و هست

اعصاب نفوذ نموده بود که نفسی در کربلا و نجف در نیمه شب جرأت مذمت نمی‌نمود و جسارت بر شناعت نمی‌کرد»^(۱)!

آیا این اعتراف نشان نمی‌دهد که میرزا حسینعلی بهاء، به گونه‌ای نهانی نقشی را ایفا می‌کرده که «حسن صباح» در قلع و قمع مخالفان خود به عهده گرفته بود؟! در اینجا جالب است که ملاحظه کنیم «عزیه خانم» چه پاسخی به این بخش از سخن عباس افندی داده و به مصداق اهل البیت ادری بما فی البیت چه اطلاعاتی را در اختیار دیگران نهاده است؟ وی می‌نویسد:

«... با آن ادعای حسینی کردن^(۲)، اشرار شمر کردار را به دور خود جمع نمودند. از هر نفسی که غیر از رضای خاطر ایشان نفسی برآمد قطع کردند. از هر سری که جز تولای ایشان صدایی برآمد، کوبیدند و از هر حلقی که غیر از خضوع به ایشان حرفی بیرون آمد، بریدند و در هر دلی که در او، سواي محبت ایشان بود، شکافتند. اصحاب طبقه اول (از پیروان باب) که اسامیشان مذکور شد، از خوف آن جلادان خونخوار به عزم زیارت اعتاب شریفه به جانب کربلا و نجف و برخی به اطراف دیگر هزیمت نمودند. سید اسماعیل اصفهانی را سر بریدند و حاجی میرزا احمد کاشانی را شکم دریدند. آقا ابوالقاسم کاشی را کشته در دجله انداختند. سید احمد را به پیشدو، کارش را ساختند. میرزا رضا خالوی حاجی سید محمد را مغز سرش را به سنگ پراکندند و میرزا علی را پهلویش را دریده به شاهراه عدمش راندند و غیر از این اشخاص، جمعی دیگر را در شب تار کشته اجساد آنها را به دجله انداختند و بعضی را روز روشن در میان بازار حراج با خنجر و قمه باره باره کردند چنان که بعضی از مؤمنین دین بیان، عدول کرده و این بیت را انشاد نموده در محافل می‌خواندند و می‌خندیدند:

اگر حسینعلی، مظهر حسین علی است هزار رحمت حق بر روان پاک یزید!
و می‌گفتند که ما هر چه شنیده بودیم حسین، مظلوم بوده است نه ظالم»^(۳)!

۱- مکاتیب عبدالبهاء، ج ۲، ص ۱۷۷.

۲- حسینعلی بهاء ادعا داشته که با ظهور او، امام حسین بن علی علیه السلام به دنیا رجعت کرده است و عزیه خانم در اینجا، به ادعای مزبور اشاره می‌کند.

۳- تنبیه النامین، ص ۱۵ و ۱۶.

۱- لوح احمد از الواح مشهور حسینعلی بهاء است و به مناسبت خطاب به احمد نامی، آن را لوح احمد نامیده‌اند. شوق افندی (نواده بهاء) این لوح را به انگلیسی ترجمه کرده است.

۲- جمال ابهی و جمال قدم از القاب حسینعلی بهاء (نزد بهائیان) است.

و آن نقطه مبارکه به ذکر احدی محتاج نه^(۱)!

چنان که می بینید بهاء الله در صدد برآمده تا دو پاسخ به ایراد هادی دولت آبادی بدهد ولی در هر دو جواب، به مغالطه دست زده است زیرا اولاً: آنچه گوید که خود علی محمد باب تصریح نموده در ظهور من یظهره الله، کتاب بیان قابل تمسک نیست، این سخن مربوط به قوانین و احکام کتاب بیان است که قرار بوده یا ظهور بعدی، منسوخ گردد نه تمام محتویات آن از قبیل عقاید، بشارات و غیره. وگرنه لازم می آید که بشارات های مکرر به اصل من یظهره الله و فضائل او هم در کتاب بیان، قابل تمسک نباشد پس چرا میرزا حسینعلی در آثارش بارها از آنها یاد می کند؟! ثانیاً: چنانچه طهارت نطفه من یظهره الله محتاج به حکم کسی نبود، لازم می آید که سخنان باب در این مورد لغو و گزافه باشد و چنین ادعائی پذیرفته بهاء نیست زیرا او سخنان باب را در کتاب بیان، سخنان خدا می شمرد. این است که در پایان کلامش کوشیده تا برای صدور حکم مذکور، علتی بترشد و دفع اشکال کند از این رو می نویسد:

«باری مقصود آن حضرت (علی محمد) از ذکر این اذکار، اشتغال به ذکر آن محبوب بوده^(۲)!»
یعنی علی محمد، ذکر طهارت نطفه را از آن رو به میان آورده که از محبوب خود (من یظهره الله) یاد کرده باشد. ولی پرواضح است که این پاسخ، مشکل را حل نمی کند زیرا اشتغال به ذکر محبوب، به صدور حکم درباره طهارت «نطفه!» نیاز نداشت و علی محمد باب می توانست به صورت دیگری از موعود خود سخن گوید چنان که در موارد گوناگون از من یظهره الله یاد کرده است.

میرزا حسینعلی علاوه بر آنچه در کتاب اشراقات آورده، در کتاب «بدیع» نیز به طرفداران میرزا یحیی پرداخته و ایرادهای آنان را با پرخاشگری و ناسزاگویی پاسخ داده است. مثلاً در باره «میرزا مهدی گیلانی» که گفته بود: چگونه می شود بدون آن که آئین باب به کمال رسد و وعده های او محقق شود، شخص تازه ای ظهور کند و آئین وی را نسخ نماید؟ نوشته است:

«قل یا أيها الحمیر^(۱) حق آنچه بفرماید، حق است و به کلمات مشرکین باطل نشود بلکه آنچه الیوم بطلانش أظهر من الشمس است آنفس خود معرضین بوده و خواهد بود. قل خذ زمامک یا ایها المکار و یا ایها المتوهم الذی ما شهدت عین الدهر مثلك. نمی دانم به کدام نفس آن نفوس را شبیه نمایم چه که در اعراض، شبه و کفو و مانند ندارند. بگو به آن مشرک ملقی که ای غافل، حق را باطل بدان و کلمات حق را باطل مشمر...^(۲)!»

خلاصه، پس از چند صفحه تندگویی و پرخاش نمودن به مخالفان، به میرزا مهدی چنین پاسخ می دهد که: «تکمیل دوره، به نفس خود ظهور بوده و خواهد بود^(۳)!» یعنی تمام وعده های باب، به شخص بهاء منتهی می شود و نفس ظهور وی، کمال آئین باب است. البته این قبیل پاسخ ها، افراد منصف و کاوشگر را قانع نمی کند زیرا وعده های باب مبنی بر ظهور پادشاهان بابی و غیره، پیش از ظهور من یظهره الله باید صورت پذیرد تا دوره باب به کمال رسد.

من ذات خداوندی هستم!!

در خلال تندگویی بهاء به هادی دولت آبادی در کتاب «اشراقات» ملاحظه کردیم که وی از ظهور خود به «ظهور الله» تعبیر نموده است. این تعبیر، گاهی صورت غریب و حتی مضحکی پیدا می کند چنان که در آثار ذیل دیده می شود:

۱- حسینعلی مازندرانی (بهاء) در کتاب «مُبین» ادعای خدایی را به جایی رسانده که می نویسد:

«قل لایری فی هیکلی إلا هیکل الله و لافی جمالی إلا جماله و لافی کینونتی إلا کینونته و لافی ذاتی إلا ذاته و لافی حرکتی إلا حرکته و لافی سکونی إلا سکونه و لافی قلمی إلا قلمه العزیز المحمود^(۴)».

یعنی: «بگو در هیکل من جز هیکل خدا دیده نمی شود و نه در زیبایی من جز

۱- حمیر، جمع حمار به معنی «خران» است! ۲- کتاب بدیع، اثر حسینعلی بهاء، ص ۱۷۴.

۳- بدیع، ص ۱۷۶.

۴- کتاب مبین حسینعلی بهاء، ص ۱۷ (از انتشارات مؤسسه ملی مطبوعات امری، ۱۲۰ بدیع).

۱- کتاب اشراقات، اثر میرزا حسینعلی بهاء، ص ۲۴ و ۲۵.

۲- اشراقات، ص ۲۶.

زیبایی او، و نه در هستی من جز هستی او، و نه در ذات من جز ذات او، و نه در حرکت من جز حرکت او، و نه در سکون من جز سکون او، و نه در قلم من جز قلم چیره و ستوده او دیده نمی شود!

۲- بهاء الله، شهر «عکّا»^(۱) را که در آنجا به تبعید می گذرانید «زندان اعظم» خوانده و در کتاب «میین»، خود را خدای زندانی! می شمرد و می نویسد:

«لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا الْمَسْجُونُ الْفَرِيدُ»^(۲).

یعنی: «هیچ خدایی جز من که (در عکّا) زندانی شده و یگانه‌ام وجود ندارد!» باز در کتاب «میین» می نویسد:

«قَدْ افْتَخِرَ هَوَاءُ السَّجْنِ بِمَا صَعِدَ إِلَيْهِ نَفْسَ اللَّهِ لَوْ كُنْتُمْ مِنَ الْعَارِفِينَ»^(۳).

یعنی: «هوای زندان به خاطر این که نفس خدا به سوی آن بالا رفته، افتخار نموده است اگر شما از اهل معرفت باشید!»

۳- همچنین میرزا حسینعلی در کتاب مزبور می نویسد:

«إِنَّ الَّذِي خَلَقَ الْعَالَمَ لِنَفْسِهِ مَنَعُوهُ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى أَحَدٍ مِنْ أَحْبَابِهِ إِنْ هَذَا إِلَّا ظَلَمَ مَيِّينَ»^(۴).
یعنی: «کسی که جهان را برای خود خلق کرده است نگذاشتند تا به یکی از دوستان خود نگاه کند، این جز ستمی آشکار نیست!»

و نیز در همان کتاب می نویسد:

«إِنَّ الَّذِي عَمَّرَ الدُّنْيَا لِنَفْسِهِ قَدْ سَخَنَ فِي أُخْرَبِ الْبِلَادِ بِمَا اِكْتَسَبَ»^(۵) أَيْدِي الظَّالِمِينَ»^(۶).
یعنی: «کسی که جهان را برای خود آباد کرده است، در اثر کارهای ستمگران در ویران‌ترین شهرها (عکّا) ساکن شده است!»

باید بررسی کرد که این ادعاهای از کجا سرچشمه گرفته و گوینده‌اش از چه کسی

۱- عکّا نام شهری در فلسطین است که یونانیان آن را «بتولیمایس» می نامیدند و در اوائل دوره اسلامی، به دست مسلمانان افتاد. ۲- میین، ص ۲۲۹.

۳- میین، ص ۳۹۶. ۴- میین، ص ۲۳۳.

۵- به کار بردن واژه «اكتسب» در اینجا غلط است و باید «اكتسبت» آورده شود زیرا فاعل آن به صورت جمع (آیدی) آمده چنان که در قرآن کریم می خوانیم: بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ (الروم: ۴۱)

۶- میین، ص ۲۲۹.

تقلید نموده و مقصود وی از این سخنان چه بوده است؟

خود حسینعلی بهاء اعتراف نموده که در ادعای الوهیت از علی محمد باب پیروی کرده است همان‌گونه که در کتاب «بدیع» می نویسد:

«إِنَّهُ يَقُولُ حِينَئِذٍ إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا كَمَا قَالَ النُّقْطَةُ مِنْ قَبْلِ»^(۱).

یعنی: «او (حسینعلی بهاء) در این هنگام می گوید همانا من خدا هستم، جز من خدایی نیست همان‌طور که پیش از این، نقطه اولی (علی محمد باب) چنین سخنی گفت.»

ولی ما می دانیم که پیشگامان باب و بهاء در این ادعا، برخی از صوفیان و قلندران بوده‌اند که دعوی «أَنَا الْحَقُّ»^(۲) و «لَيْسَ فِي جَبَّتِي إِلَّا اللَّهُ»^(۳) و «سُبْحَانِي مَا عَظَّمَ شَانِي»^(۴) داشتند چنان که شرح دعاوی ایشان در کتب صوفیه به ویژه در «تذکرة الأولیاء» اثر شیخ عطار آمده است^(۵).

صوفیان مزبور مدعی بودند که در مقام «فناى نفس» و «بقاء بالله» حق دارند چنان سخنانی را بر زبان آورند زیرا در آن حال، وجودشان به کلی فانی و مضمحل در خدا می شود و به مقام «مظهریت تامه» می رسند و در آن حال، به قول عطار: حِكَايَةُ عَنِ اللَّهِ سخن می گویند! میرزا حسینعلی هم عیناً از صوفیان تقلید نموده و اصطلاحات ایشان را دستاویز قرار داده و به بهانه فنا و بقا، دعوی خدایی به راه انداخته است چنان که در لوح مخصوص و بلند بالایی که برای «آقا نجفی اصفهانی» فرستاده، می نویسد:

«آن جناب یا غیر گفته: سورة توحيد را ترجمه نمایند تا نزد کل معلوم و مبرهن گردد که حق، لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ است و بابی‌ها به ربوبیت و الوهیت (در باره غیر خدا) قائلند. یا شیخ! این مقام، مقام فناى از نفس و بقاء بالله است و این کلمه (ادعای الوهیت) اگر ذکر شود مُدْبِلٌ بر نیستی

۱- کتاب بدیع، ص ۱۵۴.

۲- این سخن، منسوب به حسین بن منصور ملقب به حلاج است.

۳- یعنی: «در جامه پشمینه من جز خدا کسی نیست!»

۴- این سخن، منسوب به بایزید بسطامی است.

۵- نک: تذکرة الأولیاء، ص ۱۶۶ و ۵۸۹، چاپ تهران (انتشارات رُؤار).

بَحْتِ بَاتِ اسْت. این مقام لَأَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعاً و لَاضْراً و لَمَوْتاً و لِحَيَاةً و لَانْشُوراً است. یا شیخ! علمای عصر در تَجَلِّيَاتِ سِدْرَةِ بِيَانِ لِإِبْنِ عِمْرَانَ در طور عرفان چه می‌گویند؟ آن حضرت، کلمه را از سِدْرَةِ إِصْفَاءِ نموده و قبول فرمود^(۱)».

بنابراین روشن شد که باب و بهاء تحت تأثیر صوفیگری به ادعای خدایی برخاسته‌اند و مخصوصاً میرزا حسینعلی که مدت‌ها در میان صوفیان تهران و سلیمانیه به سر برده، به مرور زمان این درس را آموخته است. با این همه چون شاگرد زیرکی نبوده از یک نکته اساسی و باریک غفلت ورزیده و آن این است که در طریقت تصوّف کسی که به مقام فنا برسد دیگر به هیچ وجه مقام «خَلْقِيَّت» را در خود نمی‌بیند بلکه یکسره صفات جمال و جلال خالق را در آینه نفسش مشاهده می‌کند و به شیشه‌ای بلورین می‌ماند که چون از خود رنگی ندارد، جز درخشش خورشید چیزی را نشان نمی‌دهد. چنین کسی که مظهر جمال و جلال حق شده، دیگر نمی‌تواند بگوید که من خدای زندانیم! و دشمنانم مرا از دیدن دوستانم محروم کرده‌اند و یا در ویران‌ترین شهرها گرفتارم ساخته‌اند! زیرا که این امور از احوال در ماندگان عالم خلق است نه از اوصاف جمال و جلال ذات حق. موسی بن عمران علیه السلام نیز که از شجره مبارکه ندائی شنید، آن نداء همان‌گونه که در قرآن مجید آمده: **إِنِّي أَنَا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ (القصص: ۳۰)** و **إِنَّهُ أَنَا الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (التمل: ۹)** بود یعنی ندائی که از ربوبیت و عزت و حکمت خداوند حکایت می‌کرد نه از این امر که: من خدای زندانی و محروم و مظلوم هستم چنان که میرزا حسینعلی گفته است. صوفیان نیز در مقام فنا، از «أَنَا الْحَقُّ» و «سُبْحَانِي مَا أَعْظَمَ شَانِي» دم زده‌اند، نه از «أَنَا الْمُسْجُونُ» و «أَنَا الْمَخْرُومُ»!

پس جناب بهاء، درس صوفیگری را هم به درستی نخوانده و از اسرار آن آگاه نشده است. هر چند این درس از پایه و بنیاد باطل شمرده می‌شود و میرزا حسینعلی نمی‌باید راه تقلید از آن را می‌پیمود زیرا که اساساً هیچ مخلوقی - هر چند پاک و

مهدّب باشد - نمی‌تواند مظهر کامل ذات حق و نمایانگر حقیقت او به شمار آید، چرا که مخلوقات، همواره نیازمند و فقیرند و موجود فقیر چگونه می‌تواند مرآت ذات غنی شود؟ آفریدگانی که ذاتاً قابل فنا و نیستی‌اند چطور می‌توانند مظهر ذات باقی باشند؟ ممکناتی که محاط در علم و قدرت واجب‌الوجودند، از چه راه می‌توانند کنه مجهول و ذات محیط او را نشان دهند؟ کسانی هم (چون صدرالدین شیرزای و دیگران) که به تجلّی ذات حق، قائل شده‌اند گفته‌اند:

فَكُلُّ مِنْهَا يَنَالُ مِنْ تَجَلِّيِ ذَاتِهِ بِقَدْرِ وَعَائِهِ الْوُجُودِي^(۱)

یعنی: «هر یک از آفریدگان به اندازه گنجایش وجودی خود از تجلی ذات او بهره می‌گیرد».

به قول شاعر:

بَرَدَ آبِ زَيْنِ بَحْرِ فَيُرْوَاهُ بِنَجْوَاهِ خَبِثَاتِ خَبِيرِ

آری، هر مخلوقی چنان که در شأن اوست خدا را می‌نماید نه چنان که در شأن خداست! **فَيَنْعَمَ مَا قَالَ الْحَافِظُ:**

تو را چنان که تویی هر نظر کجا بیند به قدر دانش خود هر کسی کند ادراک پس ادعای مظهریت تامه، خواب و خیالی بیش نیست و در خور اعتنا نمی‌باشد. ماجرای تکلم خداوند با موسی (ع) در بیابان سینا نیز کمترین پیوندی با مظهریت تامه برای صحرا و درخت ندارد! صحرا و درخت، ظرفی برای ظهور کلام خدا بودند تا موسی (ع) آن را بشنود، نه مرآت ذات حق و صفات ذاتی پروردگار.

کلام ربّانی و آیه قرآنی هم که میرزا حسینعلی آن را تقطیع نموده و در لوح خود آورده است، هرگز مجوز ادعای خدایی شمرده نمی‌شود. در آن آیه شریفه می‌فرماید:

قُلْ لَأَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعاً و لَاضْراً إِلَّا مَآءَ اللَّهِ و لَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبِ لَاسْتَكْتَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ و مَا مَسْنَى السُّوءِ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ و بَشِيرٌ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (الأعراف: ۱۸۸).

۱- لوح شیخ محمد تقی اصفهانی (معروف به نجفی) ص ۳۱ و ۳۲ (از انتشارات مؤسسه منی مطبوعات امری، سنه ۱۱۹ بدیع).

۱- الأسفار الاربعه، ج ۱، ص ۱۱۴ (شرکه دارالمعارف الاسلامیه).

بَحْتِ بَاتِ اسْت. این مقام لَأَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعاً و لَاضْراً و لَمَوْتاً و لِحَيَاةً و لَانْشُوراً است. یا شیخ! علمای عصر در تَجَلِّيَاتِ سِدْرَةِ بِيَانِ لِإِبْنِ عِمْرَانَ در طور عرفان چه می‌گویند؟ آن حضرت، کلمه را از سِدْرَةِ إِصْغَاءِ نموده و قبول فرمود^(۱)».

بنابراین روشن شد که باب و بهاء تحت تأثیر صوفیگری به ادعای خدایی برخاسته‌اند و مخصوصاً میرزا حسینعلی که مدت‌ها در میان صوفیان تهران و سلیمانیه به سر برده، به مرور زمان این درس را آموخته است. با این همه چون شاگرد زیرکی نبوده از یک نکته اساسی و باریک غفلت ورزیده و آن این است که در طریقت تصوّف کسی که به مقام فنا برسد دیگر به هیچ وجه مقام «خَلْقِيَّت» را در خود نمی‌بیند بلکه یکسره صفات جمال و جلال خالق را در آینه نفسش مشاهده می‌کند و به شیشه‌ای بلورین می‌ماند که چون از خود رنگی ندارد، جز درخشش خورشید چیزی را نشان نمی‌دهد. چنین کسی که مظهر جمال و جلال حق شده، دیگر نمی‌تواند بگوید که من خدای زندانیم! و دشمنانم مرا از دیدن دوستانم محروم کرده‌اند و یا در ویران‌ترین شهرها گرفتارم ساخته‌اند! زیرا که این امور از احوال در ماندگان عالم خلق است نه از اوصاف جمال و جلال ذات حق. موسی بن عمران علیه السلام نیز که از شجره مبارکه ندائی شنید، آن نداء همان‌گونه که در قرآن مجید آمده: **إِنِّي أَنَا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ (القصص: ۳۰)** و **إِنَّهُ أَنَا الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (التمل: ۹)** بود یعنی ندائی که از ربوبیت و عزت و حکمت خداوند حکایت می‌کرد نه از این امر که: من خدای زندانی و محروم و مظلوم هستم چنان که میرزا حسینعلی گفته است. صوفیان نیز در مقام فنا، از **«أَنَا الْحَقُّ»** و **«سُبْحَانِي مَا أَعْظَمَ شَانِي»** دم زده‌اند، نه از **«أَنَا الْمُسْجُونُ»** و **«أَنَا الْمَخْرُومُ»!**

پس جناب بهاء، درس صوفیگری را هم به درستی نخوانده و از اسرار آن آگاه نشده است. هر چند این درس از پایه و بنیاد باطل شمرده می‌شود و میرزا حسینعلی نمی‌باید راه تقلید از آن را می‌پیمود زیرا که اساساً هیچ مخلوقی - هر چند پاک و

مهذب باشد - نمی‌تواند مظهر کامل ذات حق و نمایانگر حقیقت او به شمار آید، چرا که مخلوقات، همواره نیازمند و فقیرند و موجود فقیر چگونه می‌تواند مرآت ذات غنی شود؟ آفریدگانی که ذاتاً قابل فنا و نیستی‌اند چطور می‌توانند مظهر ذات باقی باشند؟ ممکناتی که محاط در علم و قدرت واجب‌الوجودند، از چه راه می‌توانند کنه مجهول و ذات محیط او را نشان دهند؟ کسانی هم (چون صدرالدین شیرزای و دیگران) که به تجلّی ذات حق، قائل شده‌اند گفته‌اند:

فَكُلُّ مِنْهَا يَنَالُ مِنْ تَجَلِّيِ ذَاتِهِ بِقَدْرِ وَعَائِهِ الْوُجُودِي^(۱).

یعنی: «هر یک از آفریدگان به اندازه گنجایش وجودی خود از تجلی ذات او بهره می‌گیرد».

به قول شاعر:

بَرَدَ آبِ زَيْنِ بَحْرِ فَيُرْوَاهُ بِنَجْوَاهِ خَيْبِشِ هَرِ كَوْزِهِ

آری، هر مخلوقی چنان که در شأن اوست خدا را می‌نماید نه چنان که در شأن خداست! **فَيَنْعَمَ مَا قَالَ الْحَافِظُ:**

تو را چنان که تویی هر نظر کجا بیند به قدر دانش خود هر کسی کند ادراک پس ادعای مظهریت تامه، خواب و خیالی بیش نیست و در خور اعتنا نمی‌باشد. ماجرای تکلم خداوند با موسی (ع) در بیابان سینا نیز کمترین پیوندی با مظهریت تامه برای صحرا و درخت ندارد! صحرا و درخت، ظرفی برای ظهور کلام خدا بودند تا موسی (ع) آن را بشنود، نه مرآت ذات حق و صفات ذاتی پروردگار.

کلام ربّانی و آیه قرآنی هم که میرزا حسینعلی آن را تقطیع نموده و در لوح خود آورده است، هرگز مجوز ادعای خدایی شمرده نمی‌شود. در آن آیه شریفه می‌فرماید:

قُلْ لَأَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعاً و لَاضْراً إِلَّا مَآءَ اللَّهِ و لَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبِ لَاسْتَكْتَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ و مَا مَسْنَى السُّوءِ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ و بَشِيرٌ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ (الأعراف: ۱۸۸).

۱- لوح شیخ محمد تقی اصفهانی (معروف به نجفی) ص ۳۱ و ۳۲ (از انتشارات مؤسسه منی مطبوعات امری، سنه ۱۱۹ بدیع).

۱- الأسفار الاربعه، ج ۱، ص ۱۱۴ (شرکه دارالمعارف الاسلامیه).

اما حسینعلی بهاء که می‌پنداشته در هیکل او جز خدا کسی نیست! (لایثری فی هیکلی الّا هیکل الله^(۱)) لقای خداوند و بهشت الهی را همان دیدار خود می‌شمارد و در کتاب «مبین» می‌نویسد:

قال أين الجنة و النار؟ قل الأولى لقائی و الأخری نفسک أيتها المشرك المرتاب^(۲).

یعنی: «پرسید که بهشت و آتش کجا است؟ بگو: اولی، دیدار من است و دیگری، نفس تو است ای مشرکی که درباره من شک روا می‌داری!»

من فعّال مایشاء هستم!

باری، حسینعلی مازندرانی چون علم الوهیت برافراشت، گمان کرد که حق دارد بنا به میل و اراده شخصی، هر حکمی را درباره دیگران صادر نماید و هر تکلیفی را بر آنان بار کند. از همین رو در آغاز کتاب «اقدس» که کتاب قانون یا «آیین‌نامه بهایی‌گری» شمرده می‌شود، می‌نویسد که مقام وی، مقام نفس خدا در عالم امر و خلق است (الذی کان مقام نفسه فی عالم الأمر و الخلق^(۳)) و در کتاب «اشراقات» نسبت به ظهور خود می‌گوید: «حق جلّ جلاله با علم یفعل ما یشاء آمده^(۴)! و بدین دستاویز، خویشتن را «قبله‌گاه» مریدانش شمرده و دستور داده است که چون نماز می‌گزارند، رو به سوی وی آورند چنان که گفته است:

و إذا أردتم الصلوة ولّوا وجوهكم شطری الأقدس المقام المقدّس... و عند غروب شمس الحقیقة و التبیان، المقرّ الذی قدرناه لكم^(۵).

یعنی: «چون خواستید که نماز بگذارید، روی خود را به سوی مقام اقدس و مقدّس من بگردانید... و به هنگام غروب خورشید حقیقت و بیان (یعنی در زمان مرگ من) روی به جایگاهی آورید که برایتان قرار داده‌ایم.»

یعنی: «بگو (ای پیامبر) من مالک سود و زبانی برای خود نیستم مگر آنچه را که خدا خواسته باشد و اگر غیب می‌دانستم خیر بسیار فراهم می‌آوردم و زبانی به من نمی‌رسید، من تنها بیم دهنده و نویدرسان هستم برای گروهی که ایمان می‌آورند.»

پرواضح است که این آیه، درباره نفی مالکیت از پیامبر اسلام و اظهار بندگی او آمده است، نه برای ادعای خدایی! و جز با مرتبه عبودیت و رسالت با هیچ مقامی نمی‌سازد. اساساً خود را ستودن و کار را به دعوی خداوندی کشیدن، شیوه پیامبرنمایان متکبر است نه سیره پیامبران راستین و فروتن که همگی می‌گفتند:

إِنْ نَحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ وَلَئِنْ اللَّهُ يُمُنُّ عَلَيَّ مِنْ يَشَاءِ مِنْ عِبَادِهِ وَ مَا كَانَ لَنَا أَنْ نَأْتِيَكُمْ بِسُلْطَانٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَ عَلَيَّ اللَّهُ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ (ابراهیم: ۱۱).

یعنی: «ما جز بشری همانند شما نیستیم اما خدا به هر کس از بندگانش که بخواهد (با وحی خود) منت می‌نهد و ما را نرسد که هیچ معجزه‌ای آوریم مگر به اذن خدا و مؤمنان باید بر خدا توکل کنند.»

شگفت‌آور است که حسینعلی مازندرانی برعکس پیامبران متواضع حق، دیدار خود را عین دیدار خدا شمرده و در «لوح» ارسالی برای شیخ محمدتقی نجفی اصفهانی می‌نویسد که مراد از لقای خداوند، دیدار اوست که «قائم مقام خدا» شمرده می‌شود چنان که گوید:

مقصود از لقا (الله) لقاء نفسی است که قائم مقام اوست ما بین عباد و از برای او هم شبه و مثلی نبوده و نیست^(۱)!

با آن که در قرآن مجید لقاءالله، به «ملاقات با حساب خدا» تفسیر شده یعنی آدمی در محکمه عدل الهی حضور پیدا کند و به حساب اعمالش رسیدگی شود. چنان که در سوره حاقه از قول اهل لقاء می‌فرماید:

إِنِّي ظَنَنْتُ أَنِّي مُلاقٍ حِسَابِيَةَ (الحاقّة: ۲۰).

یعنی: «همانا من به ملاقات با حسابم (در پیشگاه خدا) امیدوار بودم.»

۱- کتاب مبین، ص ۱۷. ۲- کتاب مبین، ص ۲۳۲.

۳- کتاب اقدس، اثر حسینعلی بهاء، ص ۲، چاپ بمبئی سنه ۱۳۱۴.

۴- کتاب اشراقات، اثر حسینعلی بهاء، ص ۱۷.

۵- کتاب اقدس، ص ۳ و ۴.

۱- لوح شیخ محمدتقی اصفهانی (معروف به نجفی)، ص ۸۷.

البته معلوم نیست حسینعلی بهاء چگونه انتظار داشته که پیروانش در زمان حیات وی، روی به طرف او گردانند و حسینعلی را قبله‌گاه نماز قرار دهند؟ زیرا موجود متحرک را نتوان قبله‌گاه نماز ساخت و وسیله‌ای که هر لحظه جایگاه دقیق او را نشان دهد هم در دست نیست. ولی حسینعلی این مشکل را حل نموده و گفته است که اگر من، «آب زلال» را چون «باده ناب» دانستم و یا «آسمان» را همچون «زمین» شمردم، هیچ‌کس حق اعتراض ندارد و باید بدون دلیل بپذیرد! چنان که در کتاب «اشراقات» می‌نویسد:

لو يحكم على الماء حكم الخمر و على السماء حكم الأرض و على النور حكم النار، حق لاريب فيه و ليس لأحد أن يعترض عليه أو يقول لم و بيم^(۱)؟

یعنی: «اگر (بهاء) درباره آب، حکم باده را صادر کند و درباره آسمان چون زمین حکم نماید و درباره نور مانند آتش فتویٰ دهد، همگی درست است و شک در آن نیست و هیچ‌کس را نرسد که بر آن اعتراض کند یا چون و چرا نماید!»

مقام خاتمیت، مرا از ادعا باز نمی‌دارد

در اینجا میرزا حسینعلی با مشکل دیگری روبرو شده و بر خود لازم دانسته تا آن را حل کند. این مشکل اساسی آن است که مسلمانان به حکم قرآن مجید، پیامبر اسلام را «خاتم پیامبران» می‌دانند و شریعتی را که وی آورده، نسخ‌ناپذیر می‌شمرند چنان که در قرآن کریم می‌خوانیم:

مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَ خَاتَمَ النَّبِيِّينَ وَ كَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا (الأحزاب: ۴۰).

یعنی: «محمد، پدر هیچ یک از رجال شما نیست ولی فرستاده خدا و بازسین پیامبران است و خدا به هر چیزی داناست.»

واضح است که این موضوع مانعی برای شریعت‌سازی میرزا حسینعلی در میان

مسلمانان پیش می‌آورد، پس باید راه چاره‌ای می‌اندیشید و پاسخی به آن می‌داد. مبلغان بهایی معمولاً واژه «خاتم» را در آیه مذکور به معنای «مهر» یا «انگشتی» حمل می‌کنند و ادعا دارند که پیامبر اسلام (ص) به منزله انگشت پیامبران یعنی زینت آنها بوده است، نه آخرین ایشان! و توجه ندارند که انگشتی را از آن رو «خاتم» گفته‌اند که در روزگار کهن، ذیل نامه‌ها را با آن مهر می‌زدند و به پایان می‌بردند. پس در این نام‌گذاری، باز هم اعتبار بازسین بودن در نظر گرفته شده که با معنای اصلی لغت موافقت دارد. شاهد این ادعا، کتاب قدیمی و معتبر «مقایس اللغه» اثر واژه‌شناس بزرگ عرب، احمد بن فارس (متوفی به سال ۳۹۵ ه. ق.) است که در ذیل لغت «ختم» می‌نویسد:

هُوَ يُلَوِّغُ آخِرَ الشَّيْءِ، يُقَالُ خَتَمْتُ الْعَمَلَ وَ خَتَمَ الْقَارِيءُ السُّورَةَ. فَأَمَّا الْخَتْمُ وَ هُوَ الطَّبْعُ عَلَى شَيْءٍ فَذَلِكَ مِنَ الْبَابِ أَيْضًا، لِأَنَّ الطَّبْعَ عَلَى الشَّيْءِ لَا يَكُونُ إِلَّا بَعْدَ بُلُوغِ آخِرِهِ فِي الْإِحْرَازِ وَ الْخَاتَمُ مُشْتَقٌّ مِنْهُ لِأَنَّهُ يَخْتَمُّ... وَ النَّبِيُّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ سَلَّمَ - خَاتَمُ الْأَنْبِيَاءِ لِأَنَّهُ آخِرُهُمْ^(۱).

یعنی: «ختم به معنای رسیدن به آخر هر چیز است. گفته می‌شود: ختمت العمل یعنی کار را به پایان رساندم و ختم القاریء السورة یعنی خواننده قرآن، سوره را به پایان برد. اما ختم به معنای مهر نهادن بر چیزی نیز از همین باب است زیرا مهر نهادن را جز بعد از رسیدن به پایان هر نامه و حفظ آن، به کار نمی‌برند و خاتم نیز از ختم مشتق شده است از آن رو که به وسیله خاتم، امور پایان می‌پذیرد و پیامبر ما - صلی الله علیه و سلم - خاتم پیامبران شمرده می‌شود چرا که وی آخر ایشان است.»

بنابراین در صورتی که «خاتم» را در آیه شریفه به معنای حقیقی لغت حمل نکنند بلکه آن را مجاز بشمرند و به مهر و انگشتی تشبیه نمایند، باز هم ناگزیر باید آن را چون انگشت و مهری به تصور آورند که آخر کار را نشان می‌دهد یعنی نامه‌های پیامبران و پیام ایشان بدو پایان می‌گیرد.

اما میرزا حسینعلی بهاء در آثار خود، راه دیگری را پیموده و خاتم النبیین را - برعکس مبلغان بهایی - در معنای حقیقی آن به کار برده است جز آن که بنا بر عادت معمولش، در این باره نیز به عرفان بافی روی آورده و تأویل‌گرایی نموده است و چنان که قبلاً گفتیم این تلاش عقیم و راه نامستقیم را از آن رو پیش گرفته که سد شریعت‌سازی را از پیش پای خود بردارد و فعال مایشاء بودن یا خدایی خویش را کاملاً نشان دهد. از این رو در کتاب «ایقان» می‌نویسد:

«چه مقدار از نفوس که به سبب عدم بلوغ به این مطلب به ذکر «خاتم النبیین» متعجب شده از جمیع فیوضات محبوب و ممنوع شده‌اند... بعد از آن که بر آن جمال ازلی (پیامبر اکرم اسلام ص) صادق می‌آید با این که فرمودند: منم آدم اول، همین قسم صادق می‌آید که بفرمایند، منم آدم آخر. و همچنان که بده انبیاء را که آدم باشد به خود نسبت دادند، همین قسم ختم انبیاء هم به آن جمال الهی نسبت داده می‌شود^(۱)!»

در اینجا چنان که ملاحظه می‌شود میرزا حسینعلی، خاتم النبیین را به معنای انگشتی پیامبران، تفسیر نموده بلکه به همان معنای اصلی لغت یعنی آخرین پیامبر (به قول خودش: آدم آخر) حمل کرده است جز آن که ادعا دارد همان‌گونه که پیامبر اسلام (ص) فرموده: منم بدء انبیاء و آدم اول (یعنی نخستین پیامبر) می‌تواند ادعا کند که: منم آدم آخر یا آخرین پیامبر!

بطلان این سخن واضح است زیرا در قرآن کریم تصریح شده که محمد، خاتم النبیین است ولی در سراسر قرآن کلمه‌ای از این مقوله وجود ندارد که پیامبر اسلام، بدء انبیاء یا نخستین پیامبر است تا بتوانیم ادعا کنیم که خاتم النبیین تعبیری مجازی به شمار می‌رود نه حقیقی.^(۲) بلکه برعکس، در قرآن مجید به تصریح آمده که محمد،

نو در آمد پیامبران نیست یعنی نخستین پیامبری نمی‌باشد که به سوی خلق فرستاده شده و هدایت آنان را بر عهده گرفته است چنان که در سوره احقاف می‌فرماید:

قُلْ مَا كُنْتُ بِدَعَا مِنَ الرُّسُلِ... (الاحقاف: ۹).

یعنی: «بگو که من، نو در آمد پیامبران نیستم».

در کتب حدیث هم به هیچ وجه اثری از این ادعا دیده نمی‌شود که پیامبر اسلام (ص) فرموده باشد: منم آدم اول یا منم بدء انبیاء. ولی آثار فراوانی وجود دارد که پیامبر اسلام (ص) فرموده است:

أنا آخِرُ الْأَنْبِيَاءِ^(۱) (من آخرین پیامبرم).

أنا خاتمُ النَّبِيِّينَ لِأَنْبِيَّيْ بَعْدِي^(۲) (من بازسین پیامبرانم، پیامبری پس از من نیست).
إن الرسالة و النبوة قد انقطعت فلارسول بعدی و لانبی^(۳) (همانا رسالت و پیامبری قطع شده و هیچ رسول و پیامبری پس از من نیست).

و امثال این آثار که در کتب شیعه و سنی با اسناد فراوان گزارش شده است. بنابراین، راه حل حسینعلی بهاء به بن بست می‌رسد و قرآن کریم و پیامبر گرامی اسلام (ص) به او اجازه تشریح نمی‌دهند به ویژه که وی در یکی از الواح سخن گفته که راه را کاملاً بر خود بسته است. در آنجا نسبت به پیامبر عظیم الشان اسلام (ص) می‌نویسد:

و الصلوة و السلام علی سید العالم و مربی الأمم الذی به انتهت الرسالة و النبوة و علی آله و أصحابه دائماً أبداً سرمداً^(۴).

یعنی: «درو بر سرور جهان و مربی امت‌ها که رسالت و نبوت بدو پایان گرفت و بر خاندان و یارانش درود همیشگی و پاینده و جاودان باد».

→ الآخر خواهد آمد. (مائدة آسمانی، گردآوری عبدالحمید اشراق خاوری، ج ۷، ص ۳۰، از انتشارات مؤسسه ملی مطبوعات امری، ۱۲۹ بدیع).

۱- سنن ابن ماجه، ج ۲، ص ۱۳۵۹، چاپ استانبول.

۲- سنن ترمذی، ج ۴، ص ۴۹۹، چاپ استانبول.

۳- سنن ترمذی، ج ۴، ص ۵۳۳، چاپ استانبول.

۴- نک: کتاب «اشراقات» و الواح ضمیمه آن در صفحه ۲۹۳.

۱- کتاب ایقان، اثر حسینعلی بهاء، چاپ مصر، ص ۱۲۶.

۲- بهاء در آثارش اعتراف نموده که تعبیر «خاتم النبیین» از محکومات قرآن مجید است و اگر کسی ظاهر آن را قبول کند هرگز نمی‌پذیرد که همواره پیامبرانی خواهند آمد (چنان که او ادعا می‌کند) و در این باره می‌نویسد: «ذکر ختمیت که در کتاب مذکور است از کلمات محکمه فرقان بوده با اثبات این کلمه و تحقق معنی ظاهر آن در قلب، هرگز اقرار ننماید بر این که نبی از اولی الاول بوده و الی آخر» ←

پیروانش اعتراف نموده‌اند، قیامت موعود و لقای الهی هنگامی فرا خواهد رسید که نبوت و رسالت پایان پذیرفته باشد یعنی دیگر شرایع دینی و تکالیف مذهبی حکومت نکنند. بنابراین باب و بهاء چگونه به تألیف کتاب «بیان» و «اقدس» پرداخته و دوباره، پای حلال و حرام و شریعت و احکام را به میان کشیده‌اند؟ آیا این کوسه ریش پهن، معنا و مفهوم درستی دارد؟!^۱

حقیقت نیز همین است که قرآن مجید قیامت موعود و لقای معبود را ملازم با روز حساب و پاداش شمرده است، نه روز تشریح قوانین جدید و تکالیف تازه. چنان که هر پژوهشگر منصفی از مطالعه قرآن کریم بدین نتیجه روشن می‌رسد و نیز به وضوح درمی‌یابد که ملاقات خدا در قرآن به ملاقات با حساب الهی تفسیر شده است چنان که می‌فرماید، إِنِّي ظَنَنْتُ أَنِّي مُلَاقٍ حِسَابِيَّةٍ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ. (الْحَاقَّة: ۲۰ تا ۲۲) و بهترین شیوه تفسیر، آن است که قرآن را با خود قرآن توضیح دهند.

با این اعتراف صریح، هر منصفی به شگفتی می‌افتد که حسینعلی بهاء دیگر چگونه به خود اجازه داده تا دین‌سازی کند و از نسخ قرآن و شریعت اسلام دم زند و احکام و شرایع جدیدی بیاورد؟!^۲

مبلغان بهایی به این مشکل حل ناشدنی چنین پاسخ داده‌اند که حضرت بهاءالله در رساله «جواهر الأسرار» و در کتاب «ایقان» فرموده‌اند که قرآن مجید پس از ذکر «خاتم النبیین» از لقای خداوند در روز قیامت یاد کرده است ضمناً جمال مبارک (یعنی بهاء) لقای خداوند و قیامت موعود را با دیدار و قیام خود تطبیق فرموده‌اند! بنابراین هر چند نبوت و رسالت به حضرت محمد (ص) پایان پذیرفته است ولی دوره بهاءالله، دوران قیامت کبری و لقای الهی است که پس از اتمام عصر نبوت می‌آید.^(۱) مبلغ بهایی عبدالحمید اشراق خاوری، ضمن کتاب «أقداح الفلاح» در این باره می‌گوید:

«حضرت بهاءالله در کتاب ایقان معنی خاتم النبیین را به افصح بیان ذکر فرموده‌اند و در الواح مبارکه از حضرت رسول (ص) این‌طور تعبیر فرموده که: بِهِ انْتَهَتْ النُّبُوَّةُ وَالرَّسَالَةُ، و تشریح فرموده‌اند که مقصود از ختم نبوت و رسالت به حضرت محمد (ص) همانا مژده و بشارت لقاءالله در قیامت است که یومالله ظاهر می‌شود و مظهر امرالله (یعنی باب و سپس بهاء) بر سریر خلافت الهیه مستقر می‌گردد»^(۲).

باید گفت: آری، قرآن مجید پس از دوران نبوت پیامبر اسلام (ص) جز از ظهور قیامت و لقای خداوند خبری نداده است ولی همان‌گونه که میرزا حسینعلی و

۱- چنان که میرزا حسینعلی در رساله «جواهر الأسرار» می‌نویسد: ان الله تبارک و تعالی بعد الذی ختم مقام النبوة فی شأن حبیبه و صفیه و خیرته من خلقه کما نزل فی ملکوت العزّه: «ولکنه رسول الله و خاتم النبیین» وعد العباد ببقائه یوم القیامة (آثار قلم اعلی، ج ۳، ص ۴۹، رساله جواهر الأسرار، از انتشارات مؤسسه ملی مطبوعات امری، ۱۲۹ بدیع) یعنی: «خداوند تبارک و تعالی، مقام نبوت را در شأن دوست و برگزیده و بهترین بندگان به پایان رسانید چنان که از بارگاه سلطنت و عزت (این آیه) نازل شد: [لیکن او فرستاده خدا و بازپسین پیامبران است] آنگاه بندگان را به ملاقات خود در روز قیامت وعده داد».

۲- اقداح الفلاح، ج ۲، اثر اشراق خاوری، ص ۱۴۲ (از انتشارات مؤسسه ملی مطبوعات امری، ۱۳۲ بدیع).

۹

دلایل
حسینعلی بهاء

دلیل‌سازی در بغداد و عکا!

میرزا حسینعلی بهاء پس از آن که در بغداد ادّعی من ینظیره اللهی نمود و با مخالفت شدید برادرش میرزا یحیی و گروهی از بایبان برخورد کرد، در سال ۱۲۸۰ ه. ق. از بغداد به اسلامبول تبعیدگشت و از آنجا به اُوزنه و سپس به عکا فرستاده شد. علت این نفی و تبعید دو چیز بود. یکی اختلاف سخت و خصومت‌آمیزی که میان پیروان حسینعلی و یاران یحیی پدید آمد و موجب کشتاری چند شد و دیگر، مخالفت‌های تندی که بهاء و پیروانش با علمای ایران (ساکن عراق) از خود نشان دادند. به‌طوری که این فتنه در نامه میرزا سعیدخان - وزیر خارجه ناصرالدین‌شاه - منعکس شده و در آنجا (بنا به گزارش یکی از منابع بهایی) نوشته است:

«... او (حسینعلی بهاء) هیچوقت در خفیه از فساد و اضلال سفها و مستضعفین جهال خالی نبوده و گاهی به فتنه و تحریک قتل هم دست می‌زد، مثل مقدمه جناب فضائل نصاب، آقای آخوند ملا آقا دربندی که زخم‌های منکر به قصد کشتن به او زدند و تقدیر در بقای چند رفته و مساعدت نمود و چند قتل دیگر که اتفاق افتاد...»^(۱).

در همین نامه دستور داده شد که سفیر ایران از دولت عثمانی بخواهد تا حسینعلی نوری را از عراق به محلّ دیگری تبعید کند تا ایرانیان از فتنه و فساد او در امان مانند چنان‌که می‌نویسد:

«... هر چه زودتر قرار بدهند که این مفسد و چند نفر خواص او را از بغداد به جای دیگر از

۱- نک: کتاب «حضرت بهاءالله» اثر محمد علی فیضی، ص ۱۴۸، چاپ مؤسسه ملی مطبوعات امری، ۱۲۵ بدیع.

داخله مملکت عثمانی که دسترس به حدود ما نداشته باشد جلب و توقیف نمایند که راه فتنه و فساد آنها مسدود شود^(۱)».

در پی این درخواست، دولت عثمانی میرزا یحیی را به جزیره قبرس و میرزا حسینعلی را به عکا فرستاد و ازلی‌ها را از بهایی‌ها جدا کرد. بدین ترتیب حسینعلی بهاء در شهر عکا (زندان اعظم!) ساکن شد و مجال پیدا کرد تا علاوه بر نوشته‌های گذشته، آثار دیگری را نیز در آنجا به نگارش درآورد و به اطراف و اکناف ارسال دارد. اینک باید ببینیم که وی روی هم‌رفته در بغداد و عکا چه سخنانی گفته و چه دلایلی در اثبات ادعاهای خود آورده است؟

معجزه‌ای در بین نیست!

یکی از آثاری که حسینعلی بهاء در بغداد نگاشته «صحیفه شطیبه» نام دارد. عبدالحمید اشراق خاوری (مبلغ بهایی) در کتاب «رحیق مختوم» صورت رساله مذکور را آورده و درباره آن می‌نویسد:

«چون نسخه صحیفه شطیبه بسیار قلیل است حسب‌الوعدہ در این مقام آن لوح مبارک را مدرج می‌سازد^(۲)».

در آغاز این صحیفه، میرزا حسینعلی اعتراف می‌کند که هیچ معجزه‌ای ندارد و آنچه در این باره به او نسبت می‌دهند، دروغ و ساختگی است چنان‌که گوید:

«آنچه از ظهورات معجزات که ذکر شد، آنچه نسبت به این حقیر است کذب افتراء المکذّبون^(۳)» (یعنی دروغی است که تکذیب‌کنندگان آن را به من نسبت داده‌اند).

اما معجزات انبیای گذشته را تصدیق می‌نماید و حتی به منکران آنها پاسخ می‌دهد و می‌نویسد:

«بلی اگر گفته شود که معجزات که منسوب به انبیای قبل شده اگر صدق بود حال هم باید

ظاهر شود. این مطلب هم حرفی نیست که عقول منیره و افشده زکیه متمسک به او شوند. بسیاری می‌شود که امور از قبل واقع شده و حال نشده یا بالعکس... مثلاً هر سی سنه عمّا عدّ آیامکم تعدّون و تحصون ثمّ تحسبون (یعنی: هر سی سال از آنچه شما در شمار روزگارتان می‌شمارید و شمارش می‌کنید و سپس حساب می‌کنید!) در بعضی بلاد طاعون ظاهر می‌شود. آیا مدّت تأخیر آن می‌توان انکار نمود که چنین چیزی محقق نبوده و الاً باید حال هم ظاهر شود؟^(۱)»

در اینجا از ارزش این دفاعیه بحثی نمی‌کنیم! ولی می‌پرسیم که جناب بهاء با اعتراف به معجزات انبیا، چرا خود معجزه‌ای نیاورده است تا ادعای خویش را به اثبات رساند؟

البته میرزا حسینعلی این پرسش را بلافاصله مطرح ساخته و به گمان خود پاسخی قانع‌کننده بدان داده است چنان‌که می‌نویسد:

«و اگر گفته شود که چرا حال، امری از امورات قدرت محضه و شئونات صرفه ظاهر نمی‌شود تا سبب علو ارواح عالی‌تر و سمو انفس مقدسه شود؟ بلی هذا حقّ بمثل ما أنتم فی البیان تنطقون و لله المثل الأعلى إن أنتم تعلمون (یعنی: آری این، درست است مانند آنچه درباره بیان می‌گویید و مثل والاتر از آن خداست اگر شما بدانید!). نظر نما به جریان این شط که مشهود است در حین طغیان و ازدیاد حرکت می‌کند و جاری است، آنچه می‌کند در اقتدار خود ثابت است، آنچه از اطراف از نفوس ضعیفه فریاد کنند که سدمعظم خرق شد یا سدّ فلان محل باطل گشت یا فلان بیت خراب شد و فلان قصر منهدم گشت هیچ اعتنا ندارد و در کمال قهر و غلبه و قدرت و سلطنت، سایر و ساری است و در جمیع مراتب به تساوی حرکت می‌نماید مثلاً عمارت از هر که باشد چه از سلطان و چه از مسکین نزد سطوة او یک حکم دارد مگر آن عماراتی که استقلالی در استحکام خود دارند کذلک نضرب لکم الأمثال لعلکم بما أنتم فیه توقنون (یعنی: اینچنین برایتان مثل‌ها می‌زنیم شاید بدانچه در آن هستید یقین کنید!)^(۲)».

ممکن است خوانندگان گرامی بپرسند که: این پرسش و پاسخ چه ربطی به یکدیگر دارند و مقصود بهاء از این تمثیل غریب چیست؟

۱- نک: کتاب «حضرت بهاءالله» ص ۱۵۱.

۲- رحیق مختوم، تألیف عبدالحمید اشراق خاوری، ج ۱، ص ۲۸۴، (چاپ لجنة ملی نشر آثار امری، سنه ۱۰۳ تاریخ بدیع).

۳- رحیق مختوم، ج ۱، ص ۲۸۵.

۱- رحیق مختوم، ج ۱، ص ۲۸۶.

۲- رحیق مختوم، ج ۱، ص ۲۸۶ و ۲۸۷.

جواب آن است که میرزا حسینعلی در اینجا می‌خواهد بگوید: همان‌گونه که شطّ دجله در بغداد بی‌اعتناء به این و آن، راه خود را می‌سپارد و در اندیشه نیست که به هنگام طغیان، کجا ویران می‌شود و چه کسی به هلاکت می‌رسد؟ خدای سبحان نیز هر چه بخواهد می‌کند و کسی را نرسد که در کار او چون و چرا روا دارد. پس درباره این که خداوند در گذشته انبیای خود را با معجزات می‌فرستاد و اینک رسولی بدون معجزه ارسال داشته، اعتراض نباید نمود و اگر هم اعتراضی پیش آید - مانند اعتراض به سیل و طوفان - به جایی نمی‌رسد!

الحق که تمثیل جناب میرزا بسیار نارسا و بی‌ربط است زیرا انسان در برابر سیل (جز حفظ خود و دیگران) وظیفه‌ای ندارد و لازم نیست تا به «حکمت قضا و اسرار قدر» در این مورد واقف شود ولی موظف است که انبیای الهی را بشناسد و از صحت دعوت ایشان آگاه شود تا بتواند دعوت آنان را بپذیرد و دستوراتشان را به کارگیرد. از این رو خدای متعال، پیامبرانش را با معجزات می‌فرستد تا بر راستگویی آنها رهنمایی فرموده باشد و این سنت همیشگی خدا است که تبدیل و تحویل نمی‌پذیرد.^(۱)

پس این که حسینعلی می‌خواهد با توسل به سیل بغداد! دلیل تراشی نماید و عذر آورد که به چه جهت معجزه‌ای ندارد، عذر وی پذیرفته خردمندان نیست و مشکل معجزه نداشتن او را حل نمی‌کند. گیرم که تمثیل بهاء صحیح هم باشد و برخی از پیامبران نیز بدون معجزه به سوی خلق فرستاده شده باشند، باز این امر دلیل نمی‌شود تا حسینعلی بدون معجزه به ادعا برخیزد زیرا که ادعای وی از مرتبه نبوت و رسالت بالاتر رفته و به مظهریت تامه خداوند و اتحاد با مقام احدیت رسیده است آن‌چنان که در «قصیده و زقائیه» اش می‌گوید:

۱- چنان که پیامبر اسلام (ص) نیز به معجزات گوناگونی چون: نزول فرشتگان در بدر برای یاری مؤمنان (الأنفال: ۹ تا ۱۲) و پیشگویی‌های راستین (القمر: ۴۵ الروم ۱ و ۲ و غیره) و ایجاد طوفان در برابر کافران (الأنفال: ۱۷) و جز اینها مستظهر و مؤید بود. (نک: کتاب خیانت در گزارش تاریخ، از همین نویسنده، ج ۱، صص ۱۰-۲۰۷ ۲۷-۲۲۵ و ج ۲ ص ۳۶۰).

كَلِّ الْأَلُوهُ مِنْ رَشْحِ أَمْرِي تَأْتَيْتَ كَلَّ الرَّبُّوبِ مِنْ طَفْحِ حَكْمِي تَرَبَّيْتُ^(۱)
یعنی: «همه خدایان از ترشح فرمان من به خدایی رسیده‌اند و همه پروردگاران از تراوش حکم من به ربوبیت دست یافته‌اند!»

چنین کسی که به همه مدعیان خدایی فخر می‌فروشد و خود را مظهر تامه حق و متحد با وجود مطلق می‌شمرد چگونه نمی‌توانسته به اراده مبارکه، معجزه‌ای بنماید و دیدگان حسرت‌کشیده پیروانش را روشن سازد؟!

عجب آنکه عباس عبدالبهاء (پسر میرزا حسینعلی) چون با این مشکل حل‌ناشدنی روبرو شده است ناگزیر به دست و پا افتاده تا از قول این و آن، برای پدرش معجزه‌ای روایت نماید و رفع نقیصه کند از این رو در کتاب «مفاوضات» می‌نویسد:

«إلى الآن در شرق در جميع جهات کسانی هستند که به مظهریت جمال مبارک (بهاء‌الله) مؤمن نیستند اما اعتقاد ولایت دارند و معجزات روایت کنند^(۲)!»

آیا جناب عباس افندی، خبر نداشته است که خود بهاء‌الله در رساله «شطیته» تصریح کرده که چنین روایانی (اگر هم وجود داشته باشند) دروغگو و کذابند؟!

یگانه حجت بهاء، آیه‌سازی‌های مغلوط اوست!

میرزا حسینعلی، یگانه برهان ساطع و حجت قاطع خود را کلمات موزونی شمرده که به فارسی و عربی در کتاب‌هایش آورده است (هرچند کلمات مذکور دارای اغلاط لفظی و معنوی فراوانند) به نظر او، آهنگین بودن، نشانه خدایی بودن سخنان به‌شمار می‌آید به گونه‌ای که به صاحب سخن اجازه می‌دهد تا بر جایگاه اعلای الوهیت بالا رود! به هر صورت بهاء‌الله، تنها حجت الهی خویش را همان سخنان می‌پندارد. شاهد موضوع آن است که وی در کتاب «بدیع» نامه‌ای از میرزا مهدی گیلانی نقل می‌کند که در رد ادعای او نگاشته است، در آنجا میرزا مهدی

۱- نک: کتاب آثار قلم‌أعلی، ج ۳، ص ۲۱۱، از انتشارات مؤسسه ملی مطبوعات امری، ۱۲۹ بدیع.

۲- نک: مفاوضات عبدالبهاء، ص ۲۶، چاپ لیدن، ۱۹۰۸ م.

می نویسد:

«اگر مدعی این مقام (من یظهره اللهی) حجتی غیر از آیات دارند، بفرمایند و اگر آیات است، میرزا یحیی علاوه از نص صریح و براهین قاطعه، در مقابل ایستاده ادعای بالاتر و بیشتر و بهتر دارد و مجلدات کثیره در دست دارد»^(۱)!

میرزا حسینعلی در پاسخ گیلانی پس از مقداری سرزنش و تقیب از قبیل این که: «فوالله به کلماتی تکلم نموده که انسان شرم می دارد که ملاحظه نماید، چه زود میزان الله را تغییر داده‌اید و حرمة الله را ضایع نموده‌اید و چه زود به تحریف کلماتش مشغول گشته‌اید»^(۲)... سرانجام به سؤال میرزا مهدی چنین پاسخ می دهد:

«نوشته که صاحب این ظهور، غیر از آیات اگر چیزی دارد بیاورد و این تصریحاً مخالف است با آنچه نقطه بیان (علی محمد باب) - روح ماسواه فداه - در کل بیان نازل فرموده... نقطه بیان در کل بیان تصریحاً فرموده که حجت ظهور بعد، غیر آیات نبوده و نخواهد بود»^(۳)!

بنابراین، میرزا حسینعلی برای اثبات خدایی خود جز آیه سازی و بهتر بگویم جز سجع پردازی، دلیلی نداشته است اما شگفت آنکه پسر شش ساله او نیز می توانسته همانند سخنان پدر را بیاورد! از این رو مهدی گیلانی در نامه خود اعتراض می کند و می نویسد:

«عجب تر از این، خودشان ادعای آن دارند که عبارات من، آیه است و رسولان ایشان می گویند اطفال هفت ساله ایشان هم آیه می گویند و پسر کوچک ایشان هم آیه می گوید»^(۴)!

سپس بهاء الله در پاسخ گیلانی می نویسد:

«بلی طفلی از اطفال بیت در سن شش سالگی به آیات الله تکلم نموده و آن طفل حاضر است... او را در طفولیت به آیات ناطق فرموده‌ایم تا دلیل باشد بر این ظهور عز رحمانی»^(۵)!

گویا میرزا حسینعلی خیر نداشته (یا تغافل نموده) که نزول آیات رحمانی موکول به وحی الهی است و مقام وحی از راه آموزش و پرورش میسر نمی شود یعنی کودکان

را نتوان چنان تربیت کرد که از خود آیات رحمانی بسازند! برای دریافت کلمات خدا گزینش الهی و حکم پروردگار لازم است چنانکه در قرآن مجید می فرماید:

قَالَ يَا مُوسَى إِنِّي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَاتِي وَ بِكَلَامِي فَخُذْ مَا آتَيْتُكَ وَ كُنْ مِنَ الشَّاكِرِينَ (الأعراف: ۱۴۴).

«(خدا) فرمود: ای موسی با پیام‌ها و کلامم تو را بر مردم برگزیدم پس آنچه را که به تو داده‌ام بگیر و از سپاسگزاران باش».

البته اهل فراست و ادراک، از همین سخن میرزا حسینعلی به اسرار وحی ایشان پی خواهند برد ولی ما بدین مختصر بسنده نمی کنیم و شمه‌ای از آیات میرزا را می آوریم و به تحلیل و نقد آنها می پردازیم تا چهره حقیقت برای خوانندگان گرامی بیشتر نمایان شود.

معجزه آسمانی یا ابتدال در نثر نویسی؟!

میرزا حسینعلی، نوشته‌های خود را معجزه جاودانی و مانده آسمانی می پنداشت (چنانکه مجموعه‌ای از آثارش را به همین نام به چاپ رسانده‌اند) و در کتاب «اقدس» به خود بالیده و گوید: قد اضطرب النظم من هذا النظم الأعظم.^(۱) یعنی: «هر نظمی از این نظم بزرگتر، به پریشانی افتاده است» و عجب آنکه نه تنها نثر عربی خود را معجزه‌ای بی نظیر می پنداشت بلکه عبارات پارسی خویش را نیز دلیل بر مقام خدایش می شمرد و به مخالفان خود پیام می داد که اگر از عربی‌های من چیزی سر در نیاوردید، به عبارات فارسیم بنگرید تا راز اعجاز را دریابید چنانکه در کتاب «اقتدارات» می نویسد:

«بگو ای اهل بیان، اگر آیات عربیه را ادراک نمی‌نمایید، در کلمات پارسیه حق و دوش ملاحظه کنید که شاید خود را مستحق عذاب لاناها به نمایید»^(۲)

۱- کتاب بدیع، ص ۲۶۱.

۲- کتاب بدیع، ص ۲۶۱ و ۲۶۲.

۳- کتاب بدیع، ص ۲۶۲.

۴- کتاب بدیع، ص ۲۷۰.

۵- کتاب بدیع، ص ۲۷۱ و ۲۷۲.

۱- کتاب اقدس- اثر حسینعلی بهاء، ص ۴۸ چاپ بمبئی، سنه ۱۳۱۴

۲- کتاب «اقتدارات» اثر حسینعلی بهاء، ص ۵۷. (خوانندگان محترم توجه دارند که بهاء در این باره از

بنابراین، جا دارد بخشی از این معجزه شگفت! را برای پارسی‌زبانان در اینجا بیاوریم تا ملاحظه کنند که نثر سعدی و مناجات خواجه عبدالله انصاری و منشآت قائم مقام فراهانی با چه هم‌آورد پرتوانی روبرو شده‌اند؟!

بهاء، در همان کتاب «اقتدارات» نامه‌ای به محمد کریم خان کرمانی (رهبر شیخیه) نوشته که نمونه‌ای از نثرنویسی او را به زبان مادریش نشان می‌دهد، در آنجا چنین می‌گوید:

«... بر کلمات اَحِبَّاءِ الله اعتراض کرده و می‌کنی، در غفلت به مقامی رسیده‌ای که بر کلمات نقطه اولی - روح ماسواه فداه الذی بَشَّرَ النَّاسَ بِهَذَا الظُّهور - هم اعتراض نموده‌ای و در کتب (!) در ردّ الله و اَحِبَّائه نوشته‌ای و بدلتک حبطت اَعمالک و ما کنت من الشَّاعِرین. تو و امثال تو گفته‌اند که کلمات باب اعظم و ذکر اتم، غلط است و مخالف است به قواعد قوم، هنوز آنقدر ادراک ننموده که کلمات منزله الهیه، میزان کل است و دون او، میزان او نمی‌شود و هر یک از قواعدی که مخالف آیات الهیه است آن قاعده از درجه اعتبار ساقط. دوازده سنه در بغداد توقّف شد و آنچه خواستیم که در مجلسی جمعی از علما و منصفین عباد جمع شوند تا حق از باطل واضح و میرهن شود احدی اقدام ننمود. باری آیات نقطه اولی - روح ماسواه فداه - مخالف نبوده، تو از قواعد قوم بی‌خبری از آن گذشته در آیات ظهور اعظم چه می‌گویی؟ ... اگر احزان وارده و امراض جسدیه مانع نبود الواحی در علوم الهیه مرقوم می‌شد و شهادت می‌دادی که قواعد الهیه محیط است بر قواعد بریه^(۱)!»

این چند سطر از نوشته‌های میرزا حسینعلی، خوانندگان را با شیوه نگارش وی تا اندازه‌ای آشنا می‌سازد (و البته برای آشنایی بیشتر، بخشی دیگر را نیز خواهیم آورد). معلوم نیست که بهاء در عبارات خود چه لطف تعبیر و قدرت تصویری یافته که عقیده داشته است هر مقاله‌ای در برابر این نثر جاودانه! به زانو درمی‌آید و هر نظمی در رویارویی با این معجزه زمانه، به پریشانی می‌افتد.

→ علی محمدباب تقلید کرده و همان‌گونه که پیش از این گفتیم باب نیز علاوه بر نثر عربی خود، فارسی‌نویسی‌های الکن خویش را معجزه‌ای جاودانه می‌شمرد).

۱- کتاب «اقتدارات»، ص ۲۰۳ و ۲۰۴.

البته برخی از اشخاص، عاشق خود و شیفته تراوش‌های خویش‌اند به طوری که همه زشتی‌های وجودشان را در نهایت جمال و غایت کمال می‌بینند و این تعبیر بلیغ قرآنی در حق ایشان صادق است که: *زَيْنَ لَهُ سُوءُ عَقَلِهِ فَرَأَهُ حَسَنًا*^(۱) (فاطر: ۸). میرزا حسینعلی هم یکی از آن «خودشیفتگان» بوده است و گرنه از کژی‌ها و کاستی‌های نثر خود آگاهی می‌یافت. ما اگر نقایص ظاهری را در سخنان بهاء نادیده بگیریم، از ذکر مغالطات وی در همین چند سطر نمی‌توانیم بگذریم.

اولاً: کسی که همه معجزات را از خود نفی می‌کند و تنها «معجزه کلامی» را ملاک خدایی بودن سخنانش می‌شمرد، حق ندارد برخلاف قواعد زبان سخن گوید زیرا تنها دلیل وی برای اثبات ادعایش، از دیدگاه زبان‌شناسی غلط از آب درمی‌آید و دلیل دیگری هم ندارد تا ثابت کند که کلام من، به حکم آنکه «کلمات منزله الهیه» اند، بر قواعد زبان حاکمیت دارند. بنابراین اجازه ندارد قواعد جاری زبان را که ملاک فهمیدن و فهماندن شمرده می‌شود نادیده بگیرد و مثلاً «صفت» را به جای «مضاف‌الیه» بیاورد! (چنان که در سخنان باب و بهاء بارها آمده است).

ثانیاً: آنچه می‌نویسد که: آیات نقطه اولی (علی محمد باب) مخالف با قواعد نیست. ادعایی است که صدها گواه و نمونه، آن را رد می‌کند و ما پیش از این شواهدی از اغلاط علی محمد آوردیم و خوانندگان ارجمند تعبیرات ناهنجار «خط الشکسته» و «ولو کان چاپاً!» و خطاهای گوناگون دستوری را در سخنان باب از یاد نبرده‌اند.

ثالثاً: این که گوید: اگر احزان وارده و امراض جسدیه مانع نبود، الواحی در علوم الهیه مرقوم می‌شد و شهادت می‌دادی که قواعد الهیه محیط است بر قواعد بریه! از نوع وعده سر خرمن به‌شمار می‌آید و معلوم نیست پیش از تندرستی آن جناب و اثبات مدعا، چه باید کرد؟ به علاوه با ادعای دیگر ایشان که سخنان ما سازگار با قواعد بریه است، مخالفت دارد. ضمناً معلوم می‌شود که الواح مبارکه! تابع مزاج بهاء الله بوده‌اند، نه تابع وحی خدا! وگرنه، امراض جسدیه مانع نزول الواح

۱- یعنی: «کار ناپسندش در نظر وی آراسته شد و آن را نیکو پنداشت».

نمی شدند!^(۱) البته این اعتراف، خود نشان‌دهنده «منشأ وحی» در کیش بهایی شمرده می‌شود (دریاب نکته‌ام را، مگر قدر نکته دانی).

نمونه دیگر از سخنان پارسی بهاء در کتاب «اقتدارات» چنان است که می‌نویسد: «در حَسَنِ بجستانی مشاهده نما وقتی در عراق بین یدی حاضر و در امر نقطه اولی - روح مساوه فداه - شبهاتی بر او دارد، چنانچه تلقاء وجه معروض داشت و جواب بالمواجهه از لسان مظهر اُحدیه استماع نمود و از جمله اعتراضاتی که بر نقطه اولی نموده آنکه آن حضرت در جمیع کتب منزله، حروف حی را به اوصاف لاتحصی وصف نموده‌اند و من یکی از آن نفوس محسوم و به نفس خود عارف و مشاهده می‌نمایم که ابدأ قابل این اوصاف نبوده و نیستم! نفس اوصاف سبب ریب و شبهه او شده غافل از آنکه زارع، مقصودش سقایه گندم است و لکن زوان^(۲) بالتبع سقایه می‌شود. جمیع اوصاف نقطه بیان راجع است به اَوَّل من آمن، و عدّه معدودات - حسن و أمثال او - بالتبع بهاء بیان و اوصاف رحمن فائز شده‌اند و این مقام، باقی تا اقبال باقی و اِلّا به أسفل مقرر راجع^(۳)!»

در اینجا نیز شیوه نگارش بهاء را ملاحظه می‌کنید که اَوَّلاً سخنان پارسی او غرق در تعبیرات عربی است، آن هم تعبیراتی که ضرورت و لطفی در آن دیده نمی‌شود ثانیاً: در بسیاری از موارد، افعال را از آخر جمله حذف می‌کند (مانند: بین یدی حاضر - شبهاتی بر او وارد - به أسفل مقرر راجع). ثالثاً: در سخنانش از مبالغه و مغالطه دریغ نمی‌ورزد چنانکه در همین چند سطر به حسن بجستانی پاسخی سفسطه‌آمیز می‌دهد که: علی محمد باب اگر شما را از حروف حی^(۴) به‌شمار آورد و

۱- این اعتراف را در سخنان بهاء مکرر می‌بینیم، به عنوان نمونه در «لوح سلمان» نیز می‌نویسد: «ای سلمان! احزان وارده قلم رحمن را از ذکر مقامات اُحدیه منع نموده، ضرر به مقامی می‌رسیده مقرر عزی را که اگر جمیع ما کائن بر خوان نعمتش حاضر شوند و اِلی آخر لا آخر له از آنچه موجود است متنعم گردند، ابدأ حرفی را نه.» (مجموعه الواح مبارکه، ص ۱۵۸، چاپ قاهره مطبعه سعادت سنه ۱۳۳۸ ه.ق).

۲- واژه زوان چنانکه در فرهنگ نفیسی (ج ۳، ص ۱۷۸۸، چاپ تهران) آمده: «دانه‌ای تلخ است که در گندم‌زارها روید و با گندم آمیزد.»

۳- کتاب «اقتدارات»، ص ۱۲۸ و ۱۳۹.

۴- مقصود از حروف حی، هیجده تن‌اند که در آغاز دعوت علی محمد، به وی گرویدند.

در ستایشان راه مبالغه پیمود، مقصودش جز ستودن نخستین کسی که بدو گروید (یعنی حسین بشرویی) نبوده است و دیگران چون دانه‌های تلخی به‌شمار می‌آیند که با خوشه گندم می‌آمیزند و به طفیل آن، آب می‌خورند. این سخن ادعایی ناروا و قیاسی بیجا است زیرا که علی محمد باب در آثارش از حروف حی تمجید فراوان نموده تا بدان‌جا که شرط ایمان را «درود فرستادن» بر آنان می‌شمرد چنانکه در واحد اول از «بیان عربی» بدان تصریح کرده است^(۱). و در «بیان فارسی» نیز می‌نویسد که هیجده تن مزبور پیش از آفرینش جهان، از جان او آفریده شده‌اند و خداوند نشانه معرفت آنها را در همه اشیا نهاده است! چنانکه می‌نویسد:

«خداوند واحد اُحد، از برای او (علی محمد باب) به ظهور نفس او، هیجده نفس که خلق شده‌اند قبل کل شیء، از نفس او خلق فرموده و آیه معرفت ایشان را در کینوتیت کل شیء مستقر فرموده^(۲)!»

آیا انصافاً این عده را در آئین بایی می‌توان همچون دانه‌های تلخی به‌شمار آورد که به همراه گندم می‌رویند؟! و آیا چون یکی از این گروه خود را دارای چنان مقامی ندانسته و به اعتراض برخاسته، جز این می‌توان بدو پاسخ داد که علی محمد باب به خطا رفته و درباره تو به گزافه و مبالغه پرداخته است؟

از نشر معجزه آسای بهاء الله که صرف نظر کنیم، نظم وی نیز درخور توجه است. بهائانی که اشعار میرزا حسینی را الهام‌آمیز می‌پندارند نمی‌دانم با این ابیات کثر قافیه و بدقیافه! چه می‌کنند؟

ای صبا از پیش جانان یکزمان خوش بران تا کوی آن زوراثان
پس بگویش کی مدینه کردگار چون بماندی چون که رفت از بُرت یار!^(۳)
آیا کسی که به گمان خود به الهام خداوند و به مدد حق شعر می‌سروده، نمی‌توانسته به جای «چون که رفت از بُرت، یار» مثلاً بگوید: «چون برفت از دست،

۱- بیان عربی، واحد اول، ص ۴.

۲- بیان فارسی، ص ۲.

۳- در کتاب بدیع، ص ۳۰۳ می‌نویسد: «در وقتی که جمال ابهی (میرزا حسینی) در مدینه کبیر وارد شدند چند فردی فرموده‌اند، بعضی از آن در این مقام ذکر می‌شود» سپس اشعار مذکور را آورده است.

یار» ۱۴!

باز میرزا حسینعلی گوید:

گر خیال جان همی هستت به دل اینجا میا
ور نثار جان و سر داری بیا و هم بیارا!
رسم ره این است گر وصل بهاء داری طلب
ور نباشی مرد این ره دور شو زحمت میارا!
اشراق خاوری در کتاب «گنج شایگان» پس از ذکر دو بیت اخیر، می نویسد: «نزول
این اثر مبارک به سال ۱۲۷۱-۱۲۷۰ هجری بوده است»^(۱).

در این ابیات نیز همان گونه که ملاحظه می شود «میا» با «بیار» قافیه شده اند و قیافه
بدی به خود گرفته اند!

«لوح هله هله!» نیز از آثار منظوم میرزا حسینعلی بهاء شمرده می شود و به نظر
بهایان، از نبوغ این پیامبر مازندرانی یا خدای قرن بیستم حکایت می کند. صورت
لوح مزبور چنین است:

حور بقا از فردوس علا آمد	هله	هله	هله	یا	بشارت!
با چنگ و نوا هم با کاسه حمرا آمد	هله	هله	هله	یا	بشارت!
با غمزه جانی با مزه فانی بارقص و نوا آمد	هله	هله	هله	یا	بشارت
با گیسوی مشکین با لعل نمکین از نزد خدا آمد	هله	هله	هله	یا	بشارت
دو طیف زایرویش صد تیر زمزگانش بهردل ما آمد	هله	هله	هله	یا	بشارت
جانها به رهش دلها به برش جمله فنا آمد	هله	هله	هله	یا	بشارت

تا آنجا که گوید:

جانها به وصالش دلها به نثارش کان ربّ علا آمد
هله هله هله هله یا بشارت^(۲)
معلوم نشد که ربّ علا (با وجود ادّعی خدایی) چرا با غمزه و مزه آمده؟ آن هم
با مزه فانی (ونه باقی!) که البته دور از ساحت قدس ربوبی است. جا دارد که بهائیان
علاقمند به شعر و ادب، این فکاهیّات را با نثر و نظم ادبای بزرگ ایران مقایسه کنند تا

۱- «گنج شایگان»، تألیف عبدالحمید اشراق خاوری، ص ۱۲ (انتشارات مؤسسه ملی مطبوعات
امری، ۱۲۴ بدیع).
۲- نک: کتاب «گنج شایگان» ص ۳۳ تا ۳۵.

به ابتدال آنها پی ببرند و گردن خود را از طوق بندگی میرزابهاء، آزاد سازند^(۱) **يَا لَيْتَ قَوْمِي يَعْلَمُونَ**^(۲)! (یس: ۲۹).

متأسفانه عربی باقی های بهاء نیز کم از پارسی نویسی وی نیست و با آنکه ندای
(قد اضطرب النظم بهذا النظم الأعظم) در داده نظم وی در بسیاری از موارد از حیث
لفظ، مغلوط و از حیث معنی نامربوط شمرده می شود مانند آنکه به تقلید از شیوه
علی محمد باب، عبارتی از قرآن مجید را با اندک تغییری می آورد و به همراه اغلاطی
چند، آن را بازگو می کند و این کار را معجزه آسمانی می شمرد! چنانکه در سوره
شریفه یوسف به مناسبتی آمده است که: **و فَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ** (یوسف: ۷۶) یعنی:
«بالا تر از هر دانایی، داناتری است». میرزا حسینعلی این جمله زیبای قرآنی را مایه
کار و دستاویز تکرار قرار داده و در کتاب «بدیع» می نویسد:

«قد كان فوق كل ذي علم عالماً عالماً عليمٌ.

و فوق كل ذي قدرة قد كان قدراً مقتدراً قديرٌ.

و فوق كل ذي عظمة قد كان عظاماً متعظماً عظيمٌ.

و فوق كل ذي رفعة قد كان رفاعاً مرتفعاً رفيعٌ.

و فوق كل ذي حكم قد كان حكماً حاكماً حكيمٌ.

و فوق كل ذي جود قد كان جواداً جاوداً جويدٌ.

و فوق كل ذي امر قد كان أمراً أميرٌ.

و فوق كل ذي فضل قد كان فضلاً فاضلاً فضيلٌ»^(۳)

یعنی: «بالا تر از هر دانایی، پر دانش تر و داناتر و دانشمندتری است. و بالاتر از هر
توانایی، پر توان تر و تواناتر و توانمندتری است ... الی آخره»!

در این سخنان تصنعی اولاً: صفات «عالماً عالماً عليمٌ» چنانکه ملاحظه می شود به

۱- نثر دلکش و زیبای سعدی و مناجات های پرمغز و آهنگین خواجه عبدالله در دسترس همه هست
و در مقام مقایسه با سخنان باب و بهاء انصافاً به آب زلال در برابر تیره آب گل آلود می ماند تا بهائیان
منصف چگونه داوری کنند؟!
۲- ای کاش قوم من، می دانستند!

۳- کتاب «بدیع»، ص ۶۱ و ۶۲.

عربی بهاء الله آشکارا نشان می‌دهند که از سوی یک پارسی زبان صادر شده‌اند، نه از سوی خداوند جهان. به عنوان نمونه، در زبان عربی واژه «معاشره» چون معنای متعدی دارد (نه لازم) از این رو بدون واسطه به مفعول خود می‌پیوندد. عرب می‌گوید: عاشِرُوا فُلَانًا و هرگز نمی‌گوید: عاشِرُوا مَعَ فُلَانٍ! در قرآن کریم هم آمده: عاشِرُوا مَنُ بِالْمَغْرُوفِ^(۱) (النساء: ۱۹) و فرموده است: عاشِرُوا مَعَهُنَّ بِالْمَغْرُوفِ! ولی در زبان پارسی، واژه معاشرت به همراه کلمه «با» به مفعول خود می‌پیوندد و مثلاً می‌گویند: «با دانشمندان و نیکان معاشرت کنید.» میرزا حسینعلی از آنجا که پارسی زبان بوده توانسته از این عادت زبانی بگریزد و در کتاب «اقدس» نوشته است:

لتعاشروا مع الأديان و تبلغوا أمر ربكم^(۲)

«باید با (پيروان) ادیان معاشرت کنید و امر خداوندتان را بدان‌ها برسانید.»

باز در همان کتاب می‌نویسد:

عاشروا مع الأديان...^(۳)

«با (پيروان) ادیان معاشرت کنید.»

در اینجا چنان‌که می‌بینید میرزا، توانسته از آوردن کلمه «مع=با» در جملات عربی خودداری ورزد و این کار نشان می‌دهد که سخنان مزبور، از ذهنی پارسی سرزده به گونه‌ای که در برابر هر واژه‌ای از زبان مادری خود، لفظی عربی نهاده است بدون آنکه ساختار متفاوت جمله را در عربی رعایت کند. بنابراین، سخنان کتاب اقدس، کلمات الهی نیست چه عادت به پارسی‌نویسی در نویسنده‌اش نمایان است. باید توجه داشت که ما در اینجا صرفاً بر مبنای نکته‌گیری نحوی بحث نمی‌کنیم تا بهائیان ادعا نمایند که خداوند در سخن گفتن، تابع قواعد زبان نیست! ما از راه تفاوت تعبیر در دو زبان مختلف می‌خواهیم نشان دهیم که سخنان بهاء از یک ذهن ایرانی صادر شده است و این روش، به صورت علمی از موضوع بحث می‌کند و سزاوار

لحاظ اعراب، با یکدیگر هماهنگی ندارند (همچون بقیه صفات که در هر جمله آمده‌اند) و این، غلط واضحی است که هر کس آن را درمی‌یابد. ثانیاً: واژه‌هایی نظیر: رَفَاعاً، عَزَازاً، جَوِيداً، جَاوِداً... ساختگی و بیگانه از زبان عرب‌اند و در محاورات یا مکاتبات عربی هرگز به کار نمی‌روند ثالثاً: در تکرار الفاظی همچون: عَلام و عالم و عَليم و قَدَار و مقدر و قدیر... که مفید نکته تازه‌ای در جمله نیستند چه لطفی نهفته است و چه معنی دارد که کسی بگوید: بالاتر از هر دانایی، پر دانش‌تر و داناتر و دانشمندتری است؟! این صفات چه تفاوتی بلحاظ مقصود اصلی، با هم دارند که حسینعلی بهاء از ایجاز زیبای قرآنی صرف‌نظر نموده و به تکرار و تکلف و غلط‌گویی روی آورده است؟^(۱) از همه اینها گذشته، کدام «اعجاز» در عبارات وی دیده می‌شود که ارباب فصاحت و خداوندان بلاغت در برابر آن عاجز و مهیوت شده‌اند و به قول وی: هر نظمی در برابرش به پریشانی افتاده است؟! آیا نمی‌توان به سبک و سیاق سخنان بهاء مثلاً گفت:

قدكان فوق كل ذي كرم كراماً كارماً كريمٌ.

قدكان فوق كل ذي شرف شرفاً شرافاً شريفٌ.

قدكان فوق كل ذي رحمة رحاماً راحماً رحيمٌ.

قدكان فوق كل ذي حلم حلاماً حالماً حلیمٌ.

و امثال این سخنان پریشان...؟!

البته بهائیان نمی‌خواهند اغلاط دستوری و ادبی میرزا حسینعلی را بپذیرند و هر واژه معمول و عبارت بیرون از قاعده‌ای را که از او سر زده باشد، بی‌چون و چرا می‌پذیرند ولی من در اینجا از بُعد دیگری به موضوع می‌نگرم. به نظر من تعبیّرات

۱- شنیدنی است که بهاء سخنان مشوش خود را بالاتر از سخنان باب و سخنان پریشان باب را صدهزار مرتبه بالاتر از آیات قرآن کریم شمرده است! چنان‌که می‌نویسد: «اگر اليوم كل من في السموات والأرض حروفات بیانیّه شوند که به صدهزار مرتبه از حروفات فرقانیّه اعظم و اکبرند و أقل من آن، در این امر توقّف نمایند از معرضین عندالله محسوبند و از احرف نفی منسوب!» (کتاب قرن بدیع، اثر شوقی افندی، ترجمه نصرالله مؤدّت، ص ۲۷. از انتشارات مؤسسه ملی مطبوعات امری، ۱۲۵ بدیع).

۱- یعنی: با ایشان (زنان) خوشرفتاری کنید.

۲- کتاب «اقدس» ص ۲۲، چاپ بمبئی، سال ۱۳۱۴.

۳- کتاب «اقدس»، ص ۳۹.

زبان پارسی ساخته شده و نشان می‌دهد که نویسنده آن ایرانی بوده است نه آفریننده جهان! (علاوه بر اغلاط دیگری که در جمله‌های مذکور دیده می‌شود مانند: *بجناحین العزّ*^(۱) و غیره).

دلایل دیگر بهاء‌الله

میرزا حسینعلی با آنکه بارها اعتراف نموده که برای اثبات ادّعای خود، حجّتی جز سخنانش ندارد ولی گاهی به امور دیگری نیز متوسّل می‌شود و آنها را نشانه حقاّیّت خویش می‌شمارد! مبلّغان بهایی نیز در پی رهبرشان، همین راه متناقض را پیموده و به دلایلی دست آویخته‌اند که شگفت‌انگیز است. در اینجا مناسبت دارد به پاره‌ای از أدلّه مزبور نظر افکنده شاهد این ماجرا باشیم.

یکی از حجّت‌های میرزا حسینعلی که آن را در اثبات حقاّیّت خود آورده «خودکشی» مردی از مریدان او در بغداد است! میرزا، این عمل را حجّت بر اهل آسمان‌ها و زمین می‌پندارد و در این باره در کتاب «بدیع» چنین می‌نویسد:

«سید مذکور (سید اسمعیل) بعد از ورود حضرت ابّهی (یعنی بهاء‌الله) غذای روحانی طلب نموده، فرمودند: بیا و در مقابل بنشین. بعد از جلوس بیاناتی فرمودند فوالله سکر خمر معانی کلمات الهیه چنان جذبش نمود که از خود و کونین غافل گشت ... و مدّتی به این حالت بوده تا آنکه در یومی اشعار در مدح الله گفته و به اصحاب داده و الآن موجود، اگر نفسی ملاحظه نماید از اشتغال کینونت آن ساذج قدس مطلع می‌شود تا آنکه یومی از ایّام در اوّل فجر برخواسته^(۲) (۱) و به بیت آمحمدرضا هم رفته و دیدنی نمود و به مقرّ قربانگاه دوست شتافت متقطعاً عن کلّ من فی السموات و الارضین و در آن حین، توجّه جمیع ملائکه عالمین در حولش بوده و با او به قربانگاه توجّه نمودند تا آنکه در خارج مدینه (مدینه السّلام یا بغداد) قرب شط مقابل بیت به دست خود حنجر مبارک خود را قطع نمود ... و بعد در مدینه این امر شهرت نمود به شأنی که کلّ استماع نمودند و تفنگچی باشی با جمعی از عرب و عجم توجّه به آن مقرّ اطهر نموده مشاهده

۱- نون تشبیه در حال اضافه، باید حذف شود.

۲- البته «برخواست» در این مقام صحیح است نه «برخواست»!

نیست که در برابر آن تعصّب ورزید.

نظیر همین مسئله را در باب «اسم مفعول» در خلال زبان‌های عربی و پارسی می‌توان یافت. می‌دانیم که در زبان عربی معمولاً از افعال لازم، اسم مفعول نمی‌سازند مثلاً از: «نزل ینزل» واژه «نازل» ساخته می‌شود ولی «منزول» به کار نمی‌رود چنانکه از: «طار یطیر» واژه «طائر» را می‌سازند ولی «مطیور» در عربی معمول نیست یا از «طلع یطلع» واژه «طالع» مشتق می‌گردد ولی «مطلوع» نداریم. اما در پارسی برای همه افعال (لازم و متعدّی) می‌توان «صفت مفعولی» ساخت مانند: «فرود آمده»، «پریده»، «برآمده» از مصدر «فرود آمدن» و «پربدن» و «برآمدن» که همگی، مصادر لازم‌اند. اینک اگر یک پارسی زبان بخواهد به زبان عربی سخن گوید در صورتی که از ساختار زبان عرب به درستی آگاه نباشد ممکن است به عادت زبان مادری‌اش، برای افعال لازم نیز به جای صفت مفعولی (که در پارسی به کار می‌رود) اسم مفعول عربی به کار برد چنانکه میرزا حسینعلی بهاء در «سورة النّصر» می‌نویسد:

إصغوا كلمة التي كانت من سماء القرب منزولاً^(۱)!

«به سخنی که از آسمان قرب فرود آمده گوش دهید»

باز می‌نویسد:

كانوا بجناحین العزّ فی هواء الصّبر مطیوراً^(۲)!

«به دو بال عزّت در هوای شکیبایی پریده‌اند».

و همچنین می‌نویسد:

كان الأمر عن أفق القدس مطلوعاً^(۳)!

«این امر از افق قدس برآمده است»

در اینجا واژه‌های «منزولاً» و «مطیوراً» و «مطلوعاً» نادرست است و تحت تأثیر

۱- نک: کتاب «حضرت بهاء‌الله» اثر محمد علی فیضی، ص ۱۶۱، از انتشارات مؤسسه مطبوعات امری، ۱۲۵ بدیع.

۲- نک: «حضرت بهاء‌الله» ص ۱۶۱.

۳- نک: «حضرت بهاء‌الله» ص ۱۶۲.

نمودند که آن هیكل مقدس خوابیده و تیغ در دستش و به این حالت جان فدا نموده ... در هیچ عصری چنین امری واقع نشده. حال ملاحظه کن که اسم این نفس مبارک، اسمعیل بوده و لکن این اسمعیل از قربانگاه دوست زنده برنگشت و جان در رهش ایثار نمود فوالله این فعل، حجت است برکُل من فی السموات والأرض! (۱)

عجبا! خودکشی که در همه ادیان الهی و شرایع آسمانی تحریم شده، در بهایی‌گری حجت بر اهل آسمان‌ها و زمین شمرده می‌شود. اگر سید اسمعیل مذکور، مجذوب بیانات حسینعلی بهاء شده بود، لازم می‌آمد که از خداوند عمر افزون‌تری درخواست کند تا از بیانات مرادش بیشتر بهره گیرد نه آنکه با انتحار، مفارقت از بهاء را طلب نماید. پس خودکشی او جز حماقت، تفسیری ندارد! و نیز چنانچه این کار ابلهانه دلیل بر حقایق کسی به‌شمار آید لازم می‌آید که حسن صبح اسماعیلی، امام راستین و حجت بر اهل آسمان و زمین باشد زیرا فدائیان اسماعیلی به یک اشاره حسن، خنجر مبارک! را در شکم خویش فرو می‌بردند یا از دیواره بلند قلعه الموت، خود را به پایین سرنگون می‌کردند تا ایمان و اخلاصشان را نشان دهند. با آنکه حسینعلی بهاء، فرقه اسماعیلیه را به کلی باطل می‌شمرد و امامت اسماعیل بن جعفر (فرزند امام صادق) را منکر است و در کتاب «اقتدارات» می‌نویسد که امام صادق (ع) پس از نصب اسماعیل به امامت، وی را عزل نمود چنان‌که گوید:

«بگو در حضرت اسمعیل بن حضرت صادق (ع) چه می‌گویی؟ این همان اسمعیل است که حضرات اسمعیلیه به او متمسک و متشبث‌اند. آن حضرت او را امام و وصی فرمود و حکم در این فقره ثابت، بعد عزلش نمود و این سبب اضطراب اصحاب شد!» (۲)

گاهی هم میرزا حسینعلی بهاء، به «اسم خود» متوسل می‌شود و استدلال می‌نماید که علی محمد باب در آثارش نام مرا یاد کرده است و همین امر، دلالت بر حقایق من می‌کند چنانچه می‌نویسد:

«تصریح به این اسم هم فرموده‌اند بقوله عزّ وجلّ: من أوّل ماتطلع شمس البهائِ إلی

آن یغرب» (۱) خیر فی کتاب الله إلی آخر بیانه جلّ و عزّ که اُحدی شبهه ننماید» (۲)

این دلیل علیل نیز سست‌تر از بیت عنکبوت است! زیرا نام «بهاء» را میرزا حسینعلی پس از آنکه به علی محمد گراییده و آثار او را خوانده، بر خویشتن نهاده است چنان‌که در «مطالع الأنوار» در خلال حوادث «بدشت» می‌خوانیم:

«حضرت بهاء الله هر روز لوحی به میرزا سلیمان نوری می‌دادند که در جمع اُحبّاء بخواند، هر یک از اصحاب در بدشت به اسم تازه‌ای موسوم شدند. از جمله خود هیكل مبارک، به اسم بهاء و آخرین حروف حیّ به نام قدوس و جناب قرة العین به طاهره مشتهر گشتند... باری در ایام اجتماع یاران در بدشت هر روز یکی از تقالید قدیمه الفاء می‌شد، یاران نمی‌دانستند که این تغییرات از طرف کیست؟ و این اسامی به اشخاص، از طرف چه شخصی داده می‌شود؟ هر یک را گمان به کسی می‌رفت، معدودی هم در آن ایام به مقام حضرت بهاء الله عارف بودند و می‌دانستند که آن حضرت است که مصدر جمیع این تغییرات است» (۳).

ناگفته نماند که دلیل میرزا حسینعلی را بایی‌ها یعنی پیروان میرزایحیی نیز رد کرده‌اند چنان‌که مهدی گیلانی در این باره می‌نویسد:

«عرض دیگر آنکه (اگر) تعریفات حضرت باب به جهت شخص معین بهاء است، به جهت مسمای بعینه است و یا به جهت اسم بهاء؟ اگر به جهت مسمای بعینه و شخص بخصوصی است، این اوّل حرف است و محتاج به دلیل است. بیان فرموده که در کجای بیان و به چه عبارت است؟ و اگر به جهت اسم بهاء است، این اسم از اسماء الله است. تعریفات اسم الله اختصاص به اسم بهاء ندارد، اسم جلال و جمال را نیز تعریف فرموده و هكذا کُلّ اسماء الله را، پس هر میرزا جلال و میرزا جمال باید ادّعای این امر نماید» (۴)!

میرزا حسینعلی در پاسخ به این ایراد، قافیه را تنگ دیده و تقریباً استدلال خود را

۱- یغرب نادرست است و به جای آن تغرب باید گفته شود زیرا که ضمیر این فعل به «الشمس» برمی‌گردد و شمس، مؤنث مجازی است.

۲- مائده آسمانی، تألیف عبدالحمید اشراق خاوری، ج ۷، ص ۲۲ (از انتشارات مؤسسه ملی مطبوعات امری، ۱۲۹ بدیع).

۳- مطالع الأنوار، ص ۲۹۴ و ۲۹۵.

۴- به نقل از کتاب «بدیع» اثر میرزا حسینعلی بهاء، ص ۱۹۸.

۱- کتاب «بدیع» اثر حسینعلی بهاء، صص ۲۷۰-۲۷۲.

۲- کتاب «اقتدارات» اثر حسینعلی بهاء، ص ۶.

پس می‌گیرد چنان‌که به میرزا مهدی گیلانی جواب می‌دهد:

«اگر ذکری از این ظهور در بیان نباشد به‌زعم تو و مرشدینت، و لفظ بهاء هم در کتاب نازل نگشته باشد، چه ضرر به ظهور دارد؟... بلی این سؤال شما در وقتی جایزه صاحب ظهور بفرماید بینه من اسم من است - فتعالی من ذلک - بینه، نفس ظهور بوده و خواهد بود»^(۱)!

بنابراین، خودکشی سیداسماعیل و ذکر کلمه بهاء در کتاب بیان، نه مسلمان را قانع می‌سازد و نه بابی‌ها را ملزم می‌کند و از دیدگاه هیچ فرقه‌ای نشانه پیغمبری و خدایی شمرده نمی‌شود. از این‌رو مبلغان بهایی در اندیشه یافتن دلیل تازه‌ای افتادند و ظاهراً میرزا ابوالفضل گلپایگانی، این امر بی‌ثمر را به عهده گرفته و در کتاب «فرائد» دلیلی در اثبات حقایق میرزا حسینعلی ساخته و پرداخته است. گلپایگانی نام برهان خود را «دلیل تقریر» نهاده^(۲) و در این باره می‌نویسد:

«اگر فرض نمایم که شخصی اعم از این که این شخص به اعتقاد یهود و نصاری و مسلمین، زردشت باشد یا به اعتقاد زردشتیان، حضرت موسی و عیسی و یا حضرت رسول علیهم‌السلام هر که باشد، اگر العیاذ باللّه به کذب ادعای رسالت نماید و کلامی را خود بگوید و به خداوند تبارک و تعالی نسبت دهد و شریعتی را خود تشریح نماید و به حق جلّ جلاله منسوب دارد و این کلام باقی ماند و نافذ شود و موجب ایجاد امتی گردد و در عالم دوام یابد، آیا در این صورت شارع صادق را از شارع کاذب چگونه مجاهد تواند تمیز داد؟ و شریعت حق را از شریعت باطل چگونه تواند شناخت؟ و به اندک تأمل معلوم می‌شود که اگر از دلیل تقریر صرف‌نظر شود ابداً تفریق بین الحق و الباطل ممکن نباشد»^(۳)!

جای شگفتی دارد که بشنوید این برهان گلپایگانی را خود بهاء‌الله رد کرده است! یعنی در کتاب «اشراقات» سخنی گفته که بنیان دلیل مذکور را بر می‌اندازد! شرح ماجرا چنین است که مردی بنام غلام احمد قادیانی در هندوستان به ادعای مهدویت و

نبوت برخاست. این مرد، سخنانی ابراز داشت و کتاب‌هایی نوشت و هزاران تن را به آیین خود جلب نمود و هم‌اکنون نیز پیروانش در شبه قاره هند و اروپا و دیگر مناطق، به تبلیغ و دعوت سرگرمند. بنابر «دلیل تقریر» لازم است که این مرد در ادعای خود، صادق باشد زیرا کلام خویشتن را به حق جلّ جلاله منسوب داشته و سخنش نیز ماندگار و نافذ شده است. اما میرزا حسینعلی بهاء او را مدعی دروغین دانسته است و می‌نویسد:

«نفسی از اهل سنت و جماعت در جهتی از جهات ادعای قائمیت نموده و الی حین، قریب صد هزار نفس اطاعتش نمودند و به خدمتش قیام کردند. قائم حقیقی (علی محمد باب) به نور الهی در ایران قیام بر امر فرمود، شهیدش نمودند»^(۱)!

البته عدد «صد هزار نفس» در زمان بهاء تخمین زده شده و امروز، جمعیت قادیانی‌ها (پیروان غلام احمد) خیلی بیشتر از این تعداد است. بنابراین معلوم می‌شود که کثرت جمعیت و بقای یک فرقه، دلیل بر حقایق ایشان نیست و تقریر میرزا ابوالفضل، پایه و مایه‌ای نداشته و ره به‌جایی نمی‌برد. علاوه بر این، میرزا حسینعلی در کتاب «ایقان» (یا رساله خالویه) می‌نویسد:

«از جمله انبیا نوح بود که نهصد و پنجاه سال نوحه نمود و عباد را به وادی ایمن روح دعوت فرمود و احدی او را اجابت ننمود»^(۲)!

بنابر دلیل تقریر، لازم می‌آید که نوح علیه‌السلام از جمله انبیا نباشد زیرا پس از چند قرن دعوت و تبلیغ پیامش، مورد پذیرش خلق قرار نگرفت و کلامش در مردم نفوذ نکرد با آنکه میرزا حسینعلی به نبوت نوح (ع) تصریح می‌کند. پس دلیل گلپایگانی، دلیل علیل و از جمله اباطیل است.

باری، بهائیان نباید فراموش کنند که میرزا حسینعلی به‌وضوح اعتراف نموده که جز عبارت بردازی‌هایش، حجتی ندارد چنان‌که در کتاب «بدیع» می‌نویسد:

«هرگز جمال ابهی جز آیات منزله که از سماء احدیت نازل است حجت و میزان امر

۱- کتاب «بدیع»، ص ۲۱۷.

۲- برخی از مبلغان بهایی آن را «دلیل نفوذ امر» نامیده‌اند.

۳- کتاب «فرائد» اثر ابوالفضل گلپایگانی، ص ۷۶ و ۷۷، چاپ ازبکستان (بمطبعة هندیّة، بشارع المهدی بالآزبکيّة)

۱- کتاب «اشراقات» اثر میرزا حسینعلی بهاء، ص ۷ و ۸.

۲- کتاب «ایقان» اثر حسینعلی بهاء، ص ۵، چاپ مصر.

نفرموده‌اند^(۱)،

پس نباید زحمت معجزه‌سازی یا دلیل‌تراشی را به خود هموار کرد و «اجتهاد» در برابر «تص» نمود. از سوی دیگر باید توجه داشت که «آیات الهی» با «عرفان بافی» تفاوت دارد، سخنان بهاء و ادعاهای پرطمطراق او، به گفته‌های صوفیان پرمدعا نزدیک‌تر است تا به سخنان انبیای فروتن خدا. و این داوری - خدای ناکرده - زاده دشمنی و تعصب نیست، فضیلتی بهایی هم بر این امر اذعان دارند چنان‌که «فاضل مازندرانی» در کتاب «فهور الحق» تصریح می‌کند که:

«لحن آثارشان (آثار بهاء الله) به مذاق اشراقیین و رواقیین و أمثالهم نزدیک‌تر است^(۲)!»

بهایان حقیقت‌جو اگر بر هر صفحه‌ای از قرآن کریم نظر افکنند، ملاحظه می‌کنند که پیامبر اسلام (ص) تنها به عنوان «بنده و پیام‌رسان خدا» و «مخاطب وحی» در آنجا مطرح شده و مدار سخن، بر محور خداپرستی و تعظیم و تقدیس پروردگار و دعوت مردم به بندگی او استوار است ولی در سخنان باب و بهاء چیزی که بیش از همه مطرح می‌شود، خود آنان هستند. آنها به منزله صفات خدا بلکه ذات احدیت، جلوه‌گر شده‌اند و مردم را به خضوع و بندگی در برابر خویش دعوت کرده‌اند و بهانه ایشان آن است که مظهر ذات و آینه تمام‌نمای جلال و جمال پروردگارند چنان‌که بهاء در نخستین عبارت از کتاب «اقدس» مقام خود را مقام نفس خدا در عالم امر و خلق معرفی می‌کند (الذی کان مقام نفسه فی عالم الأمر و الخلق)^(۳). و این ادعای گران از آنچه پیامبران گفته‌اند فرسنگها فاصله دارد و یکی از راه‌های شناخت پیامبران راستین و تمییز آنها از مدعیان مغرور و خودبین، همین راه است. جا دارد خوانندگان ارجمند به این چند آیه از قرآن کریم که سرشار از صداقت و روحانیت است توجه داشته باشند و آنها را با خودستایی‌های باب و بهاء مقایسه کنند:

قُلْ إِنَّمَا أَدْعُوا رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِهِ أَحَدًا.

قُلْ إِنِّي لَا أُمَلِّكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا.

قُلْ إِنِّي لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا.

إِلَّا بِلَاغًا مِنَ اللَّهِ وَرِسَالَاتِهِ ... (سوره ۷۲، آیات ۲۰ تا ۲۳).

«بگو: من، تنها خداوندم را می‌خوانم و کسی را شریک او نمی‌شمارم.

بگو: من مالک آن نیستم که به شما زبانی رسانم و نه به اجبار هدایتی کنم.

بگو: هیچ‌کس مرا در برابر خدا پناه نخواهد داد و هیچ‌گاه غیر از او پناهگاهی نخواهم

یافت.

جز رساندن دعوت خدا و پیامهای او (مأموریتی ندارم)....».

قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبُ،

و لَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ،

إِن أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ،

قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَ الْبَصِيرُ أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ. (سوره ۶، آیه ۵۰).

«بگو: به شما نمی‌گویم که گنجهای خدا نزد من است و غیب نمی‌دانم،

و به شما نمی‌گویم که من فرشته هستم،

جز آنچه به سوی من وحی می‌شود، چیزی را پیروی نمی‌کنم،

بگو آیا نابینا و بینا برابرنند؟ پس چرا اندیشه نمی‌کنید؟».

۱- کتاب «بدیع» اثر حسینعلی بهاء، ص ۲۱۸.

۲- أسرار الآثار خصوصی، تألیف اسدالله مازندرانی (منقّب به فاضل) ص ۱۹۳، بدیع ۱۲۴.

۳- نک: کتاب «اقدس»، ص ۲، چاپ بمبئی، سنه ۱۳۱۴.

۱۰

کژگویی‌های
حسینعلی بهاء

حک و اصلاح وحی!

سخنانی که حسینعلی بهاء به عنوان «آیات منزله» به نواحی گوناگون می‌فرستاد، گاهی با یکدیگر اختلاف و تفاوت داشت و به علاوه، دارای اغلاط صرفی و نحوی فراوانی بود و از این رو مورد نقد و اعتراض قرار می‌گرفت. ناچار میرزا حسینعلی و پسرش عباس، در عکّا به حک و اصلاح آنها می‌پرداختند و وحی خدایی را - به ادّعی خودشان - تکمیل و اصلاح می‌کردند! این موضوع، هر چند شگفت‌آور به نظر می‌رسد ولی عجیب‌تر آن است که عباس افندی خود بدین امر اعتراف نموده و بنابر آنچه میرزا اسدالله مازندرانی (مبلّغ بهایی) در کتاب «اسرار الآثار» آورده، می‌نویسد:

«سؤال: آیات منزله بعضی با هم فرق دارد!

جواب: بسیاری از الواح نازل شد و همان صورت اولیه - من دون مطابقه و مقابله - به اطراف رفته لذا حسب الامر به ملاحظه آن که معرضین را مجال اعتراض نماند مکرر در ساحت اقدس (یعنی در حضور بهاء) قرائت شد و قواعد قوم (یعنی احکام صرفی و نحوی) در آن اجراء گشت^(۱)!

معلوم می‌شود بهاء‌الله به هنگام ساختن آیات منزله، چندان حوصله نداشته تا قواعد قوم را رعایت کند و عبارات خود را بدون غلط از قالب درآورد. ولی پس از انتشار سخنانش با دشواری روبرو شده و ناگزیر خود و پسرش در اندیشه اصلاح

۱- اسرار الآثار (ر - ق)، تألیف اسدالله مازندرانی، ص ۹۳ مؤسسه ملی مطبوعات امری، ۱۲۹ بدیع).

به طلا تبدیل نخواهد شد هر چند عارضهٔ یبوست به مزاجش راه نیابد!

فیثاغورث و حضرت سلیمان

بهاء الله نه تنها در علوم طبیعی، اعجازاً! نموده بلکه در علم تاریخ نیز گوی سبقت از همگان ربوده و سخنانی بس غریب، سروده است. به عنوان نمونه، وی از فیلسوف نامدار یونانی یعنی فیثاغورث، به عنوان همعصر و شاگرد حضرت سلیمان (ع) یاد می‌کند با آن که سلیمان علیه‌السلام قریب چهارصد سال پیش از فیثاغورث زندگی می‌کرده است چنان که محققان تاریخ بر این امر اتفاق دارند. با این همه میرزا حسینعلی بهاء در «لوح حکماء» می‌نویسد:

و فیثاغورث فی زمن سلیمان بن داوود و أخذ الحکمة من معدن النبوة^(۱).

یعنی: «فیثاغورث در زمان سلیمان بن داوود بوده و حکمت را از معدن نبوت گرفته است!»

این اشتباه روشن تاریخی که از «مظهر خدا» سر زده، مبلغان بهایی را به دست و پا افکنده است و کوشیده‌اند تا تأویلی پیش آورند و پاسخی برای آن بسازند شاید راه نقد و اعتراض را به روی مخالفان بر بندند. به ویژه که میرزا حسینعلی ادعای «عصمت مطلقه» نموده و در کتاب «اقدس» گفته است:

لیس لمطلع الأمر شریک فی العصمة الکبری^(۲).

از میان ایشان، میرزا اسدالله مازندرانی، میدان‌دار این دفاعیه شده و چنین می‌نویسد: «در بارهٔ عدم انطباق این بیان با تاریخ مذکور حیات فیثاغورث که معتمد علیه محققین عصر می‌باشد توان گفت که مانند بسیاری از آثار مقدسهٔ دیگر از قدیم و جدید صرفاً محض تأیید مقصود و توجه به جوهر مندرجات - بدون تضمین امر دیگر آن - نقل منقولاتی که در دسترس

آیات منزله برآمده‌اند! و این امر چندان هم درخور ملامت نیست زیرا فراگرفتن ادبیات مرسوم عربی برای جناب بهاء الله کاری بس مشکل و طاقت‌فرسا به شمار می‌آمد چنان که در یکی از الواحش می‌نویسد:

«إن البیان أبعدنی و علم المعانی أنزلنی... و الصرف صرفنی عن الراحة و النحو معان القلب سروری و بهجتی^(۱)».

یعنی: «همانا علم بیان مرا (از مقصود) دور کرد و علم معانی مرا (از جایگاهم) پایین آورد... و علم صرف مرا از آسودگی بازداشت و علم نحو، شادی و خوشی را از دلم محو کرد!»

مس، پس از هفتاد سال طلا می‌شود!

حسینعلی بهاء در آثار خود گاهی از «علوم طبیعی» سخن به میان می‌آورد ولی به اندازه‌ای کژگویی می‌کند که آدمی را به حیرت (و عبرت) می‌افکند. از جمله در کتاب «ایقان» (یا رسالهٔ خالویه) می‌نویسد که نحاس یعنی مس، اگر از خطر یبوست در امان ماند، پس از گذشت هفتاد سال، خود به خود به ذهب یعنی طلا تبدیل می‌گردد! بهاء الله اضافه می‌کند که به نظر برخی، اساساً مس سرخ و طلای ناب از جنس یکدیگرند با این تفاوت که یکی به یبوست مبتلا شده! و دیگری از این عارضه مصون مانده است چنان که در کتاب مذکور می‌نویسد:

«در مادهٔ نحاسی ملاحظه فرمائید که اگر در معدن خود از غلبهٔ یبوست محفوظ بماند در مدت هفتاد سنه، به مقام ذهبی می‌رسد، اگرچه بعضی خود نحاس را ذهب می‌دانند که به واسطهٔ غلبهٔ یبوست مریض شده و به مقام خود نرسیده^(۲)!»

در این مسئله، داوری را به عهدهٔ شیمی‌دان‌های بهایی می‌سپاریم که به خوبی آگاهند اساساً مس (Cu) یا جرم اتمی ۶۳/۵ و طلا (Au) با جرم اتمی ۱۹۷ تا چه اندازه از یکدیگر فاصله دارند و می‌دانند که هرگز مادهٔ مسی در معدن طبیعی خود،

۱- مجموعهٔ الواح مبارکه، اثر بهاء الله، ص ۵، چاپ قاهره (۹ ذی‌القعدة، سنه ۱۳۳۸).

۲- کتاب «ایقان»، اثر حسینعلی بهاء، ص ۱۲۲، چاپ مصر (طبع بمعرفة فرج الله زکی).

۱- اسرار الآثار (ر - ق)، ص ۴۶۰ و نیز مجموعهٔ الواح مبارکه، ص ۴۵، چاپ قاهره، مطبعة سعادت (سنه ۱۳۳۸ هـ).

۲- یعنی: برای درآمد گاه امر خدا (بهاء الله) هیچ شریکی در عصمت کبری نیست (و مقام مزبور، ویژه اوست) نک: کتاب «اقدس»، ص ۱۵.

مردم بود، فرمودند^(۱)!

واضح است که اینگونه تأویل‌ها، مردم هشیار را راضی نمی‌کند زیرا غرض اصلی بهاء‌الله از سخن مذکور این بوده که فلاسفه قدیم، تحت تأثیر انبیا قرار داشتند و از ایشان اخذ علوم و حکمت می‌کردند و البته در اثبات این امر، لازم می‌آید که به شاهد صادق و دلیل استواری توسل جوید نه آن که سخن عوام‌الناس و خطای تاریخی ایشان را ملاک و مأخذ قرار دهد و به نام وحی رحمانی و کلمات آسمانی، افسانه‌سرایی کند. با این روش، اولاً: اصل ادعا (یعنی اقتباس حکما از انبیا) چگونه به اثبات می‌رسد؟ و ثانیاً: به دیگر سخنان مدعی وحی، چطور می‌توان اعتماد نمود؟!

حسینعلی بهاء و ربّ اعلیٰ!

در بایبگری و بهایی‌گری - برخلاف اسلام - «شرک» به هیچ وجه با غلو درباره انبیا و اولیا، بیوند ندارد بلکه شرک چیزی جز انکار باب و بهاء نیست! از این رو هر چند در حق آن دو مبالغه روا دارند، بی‌اشکال است، زیرا که خود باب و بهاء در ذکر مقامات خویش از حد درگذشته‌اند و هر گزاره‌ای را به قلم آورده‌اند و هیچ مقام و منزلتی را باقی نگذاشته‌اند مگر که خود را مشمول آن شمرده‌اند. میرزا حسینعلی بهاء در کتاب «بدیع» مهدی گیلانی را سرزنش می‌کند که چرا درباره «ربّ اعلیٰ» بودن باب، تردید نشان داده است! و می‌نویسد:

«این که نوشته: (همان حضرت باب که شما ربّ اعلیٰ می‌دانید)، از این کلمه معلوم می‌شود که شما ربّ اعلیٰ نمی‌دانید و یا تقیّه نموده‌اید مثل مرشدین شما که در بعضی مواضع انکار می‌نمایند و تبرّی می‌جویند و به اطراف پشته‌پشته کتب مجعوله در اثبات حقیقت خود می‌فرستند، شما و کلّ من فی السفوات و الأرض جمیعاً بدانید بانّا کُنّا موقناً معترفاً مدعناً ناطقاً ذاکراً قانلاً منادياً مضجاً مصرحاً متکلماً مبلّغاً معجاً باعلی الصوت بانّه هو ربّ اعلیٰ»^(۲)

۱- اسرار الآثار (ر - ق)، ص ۴۶۰ و ۴۶۱.
۲- کتاب «بدیع»، ص ۴۳. (ضمناً باید دانست که «هو ربّ اعلیٰ» غلط است زیرا اعلیٰ، صفت

در اینجا ملاحظه می‌نمایید که میرزا حسینعلی به قول خودش اعتراف و اذعان و فریاد و فغان و ضجّه و عجبّه! می‌کند که علی محمد باب «ربّ اعلیٰ» بوده است. یعنی همان ادعائی که در قرآن مجید از فرعون گزارش شده که:

فَقَشَرَ فَنَادَى. فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى (النازعات: ۲۳ و ۲۴).

یعنی: «همه را گرد آورد و ندا در داد که: من خدای والاتر شما هستم!»

و هر چند موسی علیه‌السلام او را از این ادعای متکبرانه نهی کرد، اندرز موسی را نپذیرفت و به قول سعدی: نشنیدید، عاقبتش شنیدید! چنان که در قرآن کریم می‌فرماید:

فَأَخَذَهُ اللَّهُ نَكَالَ الْأَجْزَةِ وَالْأُولَى (النازعات: ۲۵).

یعنی: «پس خدا او را به عذاب آخرت و دنیا گرفتار کرد».

سرانجام علی محمد باب هم بی‌شبهت به فرعون نبود زیرا که او را کشتند (و به روایتی، جسدش را جانوران خوردند)^(۱) فَاغْتَبِرُوا يَا أُولَى الْأَبْصَارِ!

بهاء و ناآگاهی از قرآن

در سخنان میرزا حسینعلی به مواردی برخورد می‌کنیم که آیات قرآنی را گواه می‌آورد ولی متأسفانه بارها حتی ظاهر آنها را غلط نقل می‌کند (تا چه رسد به مفاهیم آیات) به عنوان نمونه در کتاب «بدیع» خطاب به میرزا مهدی گیلانی می‌نویسد:

«می‌خواهم همین قدر بر خود تو معلوم شود که از آن اشخاصی هستی که می‌فرمایند: و این یروا کلّ آیه لا یؤمنوا بها»^(۲).

→ رب شمرده می‌شود و صفت و موصوف در داشتن الف و لام با یکدیگر مطابقت می‌کنند از این رو لازم بود که بهاء‌الله از مقصود خود به: «هو الربّ اعلیٰ» تعبیر می‌نمود. اما در قرآن کریم که «ربکم اعلیٰ» آمده به دلیل آن است که کلمه «رب» به ضمیر «کم» اضافه شده و از این راه، کسب تعریف نموده بنابراین، به الف و لام نیاز نداشته است).

۱- سپهر در «ناسخ التواریخ» می‌نویسد: «جسدش را روزی چند در میان شهر به هر سو کشیده آنگاه بیرون دروازه انداختند و خورد جانوران ساختند» ناسخ، ج ۳، ص ۳۰۵، چاپ اسلامیه، ۱۳۸۵ هـ ق (البته بهائیان این روایت را نمی‌پذیرند و عقیده دارند که جسد باب پس از قتلش به عکاً منتقل شده است!)
۲- کتاب «بدیع»، ص ۲۱۸ و ۲۱۹.

همین روزگار ما است!»

این عبارت کوتاه، هم به لحاظ لفظ، غلط است و هم به اعتبار معنی. اما خطای لفظی آن، از این‌روست که در آیه قرآن جمله «یوم یعنی الله...» به‌هیچ‌وجه وجود ندارد. آنچه در قرآن کریم آمده به صورت: «و إِنْ يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللَّهُ كُلًّا مِنْ سَعَتِهِ (النساء: ۱۳۰) دیده می‌شود. و اما خطای معنوی از آن‌روست که این آیه کریمه، وعده نیک و تسلی خاطر به زن و شوهری می‌دهد که از یکدیگر جدا شده‌اند، نه آن که نوید دیدار حسینعلی بهاء را بدهد! آیه مزبور می‌فرماید:

«و اگر آن دو (زن و شوهر، به‌ناچار) از یکدیگر جدا شدند (اندوه نخورند چه بسا) خداوند، هر دو را از رحمت خود بی‌نیاز کند».

این مسئله، به دیدار میرزا حسینعلی مازندرانی آن هم در روزگار موعود، چه ربطی دارد؟!

به علاوه، آنچه در آغاز سخن میرزا آمده که: «وَفِي بَمَا أَوْحَىٰ عَلَيَّ كَافَّةً أَنْبِيَاءَهُ». غلط دیگری است زیرا وفا کردن، در برابر پیمان و عهد می‌آید نه در برابر وحی. بنابراین لازم بود بنویسد: «وَفِي بَمَا عَهَدَ إِلَيَّ كَافَّةً أَنْبِيَاءَهُ».

ای‌کاش جناب بهاء به‌جای آیه‌سازی و قافیه‌پردازی، در اندیشه فهم کلام الهی بر می‌آمد و سخن حق را به بیراهه نمی‌کشید. ممکن است کسانی ادعا کنند که این قبیل اغلاط در آثار بهاء دلیل بر آن است که وی، به تحریف قرآن معتقد بوده و به گمان خود، صورت اصلی هر آیه را نشان داده است! ولی این شبهه درست نیست زیرا میرزا حسینعلی در الواحش تصریح نموده که قرآن مجید بدون هیچ کاستی، همان است که در دسترس عموم مردم قرار دارد یعنی غبار تحریف بر دامن مقدس آن ننشسته است چنان‌که می‌نویسد:

«قرآن تمام بوده و بیان (کتاب علی محمد) هم تمام است و قرآن همان است که در دست کل بوده و بیان هم همین است که حال موجود است»^(۱).

اصل آیه شریفه در دو سوره از قرآن (أنعام و أعراف) بدین صورت آمده است: «و إِنْ يَزَوْا كُلَّ آيَةٍ لَمْ يُؤْمِنُوا بِهَا (الأنعام: ۲۵ و الأعراف: ۱۴۶).

در سخنان بهاء، فعل نفی یعنی «لا یؤمنوا» تبدیل به «لم یؤمنوا» یعنی فعل جحد شده است که در اینجا نباید به کار رود چرا که این فعل، در جواب شرط آمده است و میرزا حسینعلی اگر با قواعد زبان آشنا بود، آیه قرآن را غلط نقل نمی‌کرد. نمونه دیگر از اغلاطی که بهاء‌الله در نقل آیات قرآنی مرتکب شده آن است که می‌نویسد:

«بگو ای اهل بیان، انصاف دهید و به عدل تکلم نمائید نباشید از نفوسی که بعد از مشاهده انکار نمودند و همچنین از نفوسی که مقصود عرفان در فرقان می‌فرماید: کم من آیه یمزون عنها و هم عنها معرضون»^(۱)!

این عبارت از قرآن کریم به غلط نقل شده و اصل آن در سوره یوسف بدین صورت آمده است: «و كَأَيِّنْ مِنْ آيَةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ يَمُرُّونَ عَلَيْهَا وَ هُمْ عَنْهَا مُعْرِضُونَ (یوسف: ۱۰۵)». در اینجا روشن است که هم بهاء به خطا رفته و هم خدای پنداری او که در آغاز سخن بدو گوید: «بگو ای اهل بیان...»!

نمونه دیگر از اینگونه اغلاط را عبدالحمید اشراق خاوری در کتاب «مائدة آسمانی» آورده است. در آنجا از قول بهاء نقل می‌کند که در خلال لوحی نوشته: الحمد لله الذی وفی بَمَا أَوْحَىٰ عَلَيَّ كَافَّةً أَنْبِيَاءَهُ وَ رَسَلَهُ وَ بَشَرَ الْكُلَّ بِآيَامِهِ وَ مِنْهَا يَوْمَ الَّذِي وَعَدْنَا بِهِ فِي مُحْكَمِ كِتَابِهِ بِقَوْلِهِ جَلَّ سُلْطَانُهُ: (يَوْمَ يَغْنَى اللَّهُ كُلًّا مِنْ سَعَتِهِ) وَ إِنَّهُ هُوَ يَوْمَنَا هَذَا»^(۲).

یعنی: «ستایش خدایی را که بدانچه بر همه پیامبران و رسولانش وحی کرده بود وفا کرد و همگی را به روزگاران خود نوید داد که از آن جمله روزی است که به ما در آیه محکم از کتابش وعده داده شده که فرمود: «یوم یعنی الله کلاً من سعته» و آن روز،

۱- کتاب «اشراقات» (و چند لوح دیگر)، از حسینعلی بهاء، ص ۲۹۵.

۲- مائدة آسمانی، تألیف عبدالحمید اشراق خاوری، ج ۷، ص ۱۱۹ (از انتشارات مؤسسه ملی مطبوعات امری، ۱۲۹ بدیع).

بنابراین، راهی برای رفع ایراد ما بر حسینعلی بهاء وجود ندارد و در غلط‌گویی‌های او، جای شبهه و تردید نیست. و البته این اغلاط، نمایانگر آن است که سخنان بهاء برخلاف ادعای وی، وحی الهی نیست بلکه زاده ذهن خطا کار خود اوست^(۱)!

تناقض‌گویی در نسخ کتاب بیان

یکی از ایرادهای پیروان میرزا یحیی که با بهاء‌الله مخالفت داشته و دارند، این است که هنوز احکام علی محمد باب، جانیا فتاده و پادشاهان بابی ظهور نکرده‌اند میرزا حسینعلی به ادعای تازه‌ای برخاسته و احکام کتاب «بیان» را نسخ کرده است و این کار، نشان می‌دهد که وی «موعود باب» و «مظهر خدا» نیست. حسینعلی بهاء در برابر این اشکال، دستپاچه شده و نسخ کتاب بیان را از سوی خود انکار می‌نماید و در کتاب «اقتدارات» می‌نویسد:

«اکثری از ناس (پیروان میرزا یحیی) به شأنی محتجب‌اند که احتجاب ملل قبل، از نظر محو شده. بفضلاً علی الله در هر حین به اعتراضی جدید متمسک‌اند با این که کل می‌دانند که به این ظهور اعظم ما نزل فی البیان، ثابت و ظاهر و محقق شده و اسم الله مرتفع گشته و آثار الله در شرق و غرب انتشار یافته و بیان فارسی مخصوصاً در این ظهور امضاء شده، مع ذلك متصلاً نوشته و می‌نویسد که بیان را نسخ نموده‌اند که شاید شبهه در قلوب القا شود و معبودیت

۱- بهاء به قدری در نقل آیات قرآنی سهل‌انگار بوده که آیه مشهور «ولکن رسول الله و خاتم النبیین» را به صورت «لکن رسول‌الله...» نقل نموده (جواهر الأسرار، ص ۴۹)؛ و عجب آن که نقل آیات قرآن به شکل نادرست، از بهاء به پسرش عباس نیز به میراث رسیده است و او در صفحه ۶۷ از کتاب «مفاوضات» آیه قرآنی را بدین‌گونه نقل می‌کند: «وإن من شیء إلا خلقناه زوجین اثنتین!» با آن که اصل آیه شریفه در سوره ذاریات بدین صورت آمده است: و من کل شیء خلقنا زوجین لعلکم تذكرون (الذاریات: ۴۹) و در سوره رعد نیز آمده: و من کل الثمرات جعل فیها زوجین اثنتین (الرعد: ۳) پیدا است که عباس هیچ یک از دو آیه را به درستی نقل ننموده است. باز در صفحه ۳۸ همان کتاب می‌نویسد: «در قرآن مذکور است که خدا به محمد رسول‌الله خطاب می‌فرماید: «إنا جعلناک شاهداً و مبشراً و نذیراً» که «إنا أرسلناک شاهداً و مبشراً و نذیراً» صحیح است چنان که در آیه ۴۵ از سوره احزاب و آیه ۸ سوره فتح دیده می‌شود، نه آنچه میرزا عباس نقل کرده است.

عجل^(۱) محقق گردد^(۲)!

اما بهاء‌الله با این انکار، ره به جایی نمی‌برد بلکه تقلب و تناقض خود را آشکار می‌سازد زیرا هر کس به کتاب «اقدس» نظر افکند به وضوح درمی‌یابد که احکام «بیان» در موارد متعددی منسوخ گشته‌اند و عجب آن که میرزا حسینعلی، خود به نسخ پاره‌ای از آن احکام در جایگاه‌های گوناگون تصریح نموده است از جمله می‌نویسد:

قد عفا الله عنکم ما نزل فی البیان من محو العتب^(۳).

یعنی: «آنچه در کتاب بیان نازل شده که همه کتاب‌ها را نابود سازید، خدا از این حکم نسبت به شما درگذشت».

باز می‌نویسد:

حرم علیکم السؤال فی البیان، عفا الله عن ذلك لتسئلوا ماتحتاج به أنفسکم^(۴).

یعنی: «در کتاب بیان، سؤال کردن بر شما حرام شده بود. خدا از آن دستور درگذشت تا آنچه را که بدان نیاز دارید پیرسید».

و همچنین در کتاب «اقدس» می‌نویسد:

قد رفع الله ما حکم به البیان فی تحديد الأسفار^(۵).

یعنی: «حکمی که کتاب بیان درباره محدودیت کتاب‌ها آورده، خداوند آن را برداشت».

آیا این سخنان صریح، با منسوخ نشدن بیان سازگار است؟ یا ضرب‌المثل «کوسه ریش‌پهن» را به خاطر می‌آورد؟!

۱- عجل به معنای گوساله، لقب محترمانه‌ای است! که میرزا حسینعلی در آثار خود مرتباً نثار برادرش می‌کند.

۲- کتاب «اقتدارات»، اثر حسینعلی بهاء، ص ۲۵ و ۲۶.

۳- کتاب «اقدس»، اثر حسینعلی بهاء، ص ۲۳، چاپ بمبئی سنه ۱۳۱۴.

۴- کتاب «اقدس»، ص ۳۴. ۵- کتاب «اقدس»، ص ۳۵.

آمزش والدین به شرط بهایی شدن فرزندان

می دانیم که از دیدگاه ادیان الهی، رستگاری هر انسانی وابسته به ایمان و عمل اوست و نمی توان ادعا کرد که فلان شخص، با وجود بی ایمانی و زشتکاری در آخرت رستگار خواهد شد زیرا مثلاً پدرش، ایمانی استوار و کرداری پسندیده داشته یا فرزندش، مؤمن و پرهیزکار بوده است! چرا که رستگاری اخروی انسان، از امور اعتباری نیست که با حَسَب و نَسَب بتوان بدان دست یافت بلکه از امور حقیقی شمرده می شود که با ایمان شخصی و ملکات روحی و اعمال هر کس پیوند دارد. به همین دلیل ملاحظه می کنیم که در قرآن کریم از شقاوت پسر نوح و پدر ابراهیم و همسر لوط و عموی پیامبر اسلام (ابولهب) به دلیل کفرشان، سخن به میان آمده تا ثابت شود که نسبت خویشاوندی، جای ایمان را نمی گیرد و اگر انسان با ایمان و وارسته ای به مرتبه فلاح پیوست دلیل ندارد که مثلاً پدر یا مادر کافر و نالایق وی هم رستگار شود. این اصل، از مُسَلِّمات همه ادیان الهی است و ادله قاطع عقلی نیز آن را تأیید می کند. ولی در بهائی گری اصل قویم مزبور، انکار شده و حسینعلی مازندرانی تصریح نموده است که هر کس بهایی شود، پدر و مادر وی آمرزیده خواهند شد و در دار آخرت مورد عنایت پروردگار قرار می گیرند، هر چند از مخالفان بهائیت باشند! چنان که در پاسخ به یکی از پیروان خود می نویسد:

«ذکر مقام ابوین در دار آخرت نموده بودید، یکی از فضل های مخصوصه این ظهور آن است که هر نفسی به مطلع امر (یعنی بهاء الله) اقبال نموده، ابوین او اگرچه به ایمان به ظهور فائز نشده باشند، پرتو آفتاب عنایت الهیه ایشان را اخذ فرماید»^(۱)!

ضمناً میرزا حسینعلی برخلاف آنچه در اینجا گفته است در آثار خود، یوم الآخر (یا روز بازپسین) را که در قرآن مجید یاد شده، به روزگار خودش «تاویل» می کند و می نویسد: «إِنَّهُ هُوَ يَوْمُنَا هَذَا» (یعنی آن روز، همین روزگار ما است) و از این حقیقت غفلت دارد یا تغافل می کند که قرآن مجید درباره آن روز فرموده است:

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ وَاخْشَوْا يَوْمًا لَا يَخْزِي وَاوَالِدَهُ وَاوَالِدَهُ هُوَ جَارٍ عَنِ وَاوَالِدِهِ شَيْئًا إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْخَيَاطَةُ الدُّنْيَا وَاوَالِدُهُ الْغُرُورُ (لقمان: ۳۲).

یعنی: «هان ای مردم، از نافرمانی خدای خویش بپرهیزید و از روزی بترسید که هیچ پدری برای فرزندش کاری نسازد و هیچ فرزندى پدر را کارساز نباشد. همانا وعده خدا حق است پس زندگی دنیا شما را نفریبید و شیطان فریبکار شما را به خدا غره نکند».

کتاب بهاء، خلق را از همه کتاب ها بی نیازی می کند!

هیچ کدام از کتاب های آسمانی ادعا نکرده اند که ما، شما را از همه کتاب های عالم بی نیاز می کنیم و اگر انسانی چنین سخنی را به میان آورد، دانشمندان جهان او را شخصی خودخواه و متکبر می شمرند که می خواهد قافله دانش را از حرکت باز دارد و راه تکامل بشر را بریندد. اما میرزا حسینعلی بهاء مکرر از این مقوله سخن گفته و این دروغ بزرگ را اظهار داشته چنان که در کتاب «اقتدارات» آشکارا می نویسد:

«ای دوستان، بر امر ثابت و راسخ باشید. اگر نفسی کلمه ای بگوید، در جواب بگوئید ظاهر شد آنچه که به یک تجلی از تجلیات انوارش عالم را روشن و منور نموده و یک بیان از بیان منزل از اسماء مشیتش، کل را از کتب عالم و بیان امم بی نیاز کرد»^(۱)!

و همچنین در کتاب «اقدس» می نویسد:

من یقرء آیه من آیاتی لخبیر له من أن یقرء کتب الأولین و الآخرین^(۲).

یعنی: «هر کس یک آیه از آیات مرا بخواند، برای او بهتر است از آن که همه کتاب های گذشتگان و آیندگان را بخواند»!

و ناگزیر خود این آیه! هم مشمول قانون بالا می شود یعنی خوانندگان ارجمند به محض خواندن عبارت فوق، از مطالعه تمام کتاب های دنیا بی نیاز شده اند! آیا هیچ عاقلی در دنیا پیدا می شود که به چنین ادعائی برخاسته باشد؟ و آیا بوی

تند اُنائیّت و خودپرستی از این عبارت به مشام خوانندگان گرامی نمی‌رسد؟
 فراموش نکنیم که گوینده این سخن همان کسی است که می‌گوید: یک موی من از
 همه اهل آسمان‌ها و زمین برتر است! چنان که در کتاب «مبین» می‌نویسد:
 أَتَكْفُرُونَ بِالذِّی خَلَقْتُمْ لِقَائِهِ ثُمَّ عَلٰی مَقَاعِدِكُمْ تَفْرَحُونَ؟ وَ تَعْتَرِضُونَ عَلٰی الذِّی شَعْرَةُ
 مِنْهُ خَيْرٌ عِنْدَ اللَّهِ عَمَّنْ فِی السَّمٰوٰتِ وَ الْأَرْضِ (۱)؟

یعنی: «آیا کسی را انکار می‌کنید که برای دیدن او آفریده شده‌اید؟ سپس در
 جایگاه‌های خود نشسته و شادی می‌کنید؟ و بر کسی اعتراض می‌نمایید که مویی از
 او نزد خدا بهتر از همه اهل آسمان‌ها و زمین است؟!»

مقام زن در کیش بهایی

روزگار ما، روزگاری است که در همه جا سخن از بزرگداشت زن و احیای حقوق
 وی می‌رود. از سوی دیگر، بهائیان مدّعی‌اند که دوران ادیان سلف سپری شده و
 آئین ایشان، مترقی‌ترین آئینی است که در روی زمین وجود دارد. پس باید دید که
 بهاء‌الله، از زنان چگونه تجلیل نموده و به هنگام سخن گفتن از ایشان، چه تعبیری را
 به کار برده است؟

میرزا حسینعلی در کتاب «اقدس» که مهم‌ترین کتاب بهایی‌گری شمرده می‌شود،
 چنین می‌نویسد:

قَدْ كَتَبَ اللَّهُ عَلَیْكُمْ النِّكَاحَ إِیَّاكُمْ أَنْ تَجَاوِزُوا عَنِ الْاِثْنَتَیْنِ وَ الذِّی اِقْتَنَعَ بِوَاحِدَةٍ مِنَ الْاِیْمَاءِ
 اسْتِرَاحَتَ نَفْسِهِ وَ نَفْسِهَا وَ مَنْ اِتَّخَذَ بَكَرًا لَخْدْمَتِهِ لِابْنِ اَسْمِهِ (۲).

یعنی: «همانا خدا بر شما ازدواج را نوشته است. شما از این که بیش از دو زن
 بگیرید، پرهیز کنید و کسی که به یکی از این کنیزان قناعت ورزد، جان خودش و جان
 او آسودگی می‌یابد و کسی که دوشیزه‌ای را برای خدمت خود، بگیرد باکی بر او
 نیست!»

ممکن است بهائیان (به ویژه خانم‌های بهایی) با این عقیده که زنان، کنیز و
 خدمتکار مردانند مخالف باشند البته مانعی ندارد! ولی به هر صورت آنچه گزارش
 شد، نصّ کتاب اقدس است که بزرگترین کتاب دینی ایشان شمرده می‌شود. اینک
 خود می‌دانند با طرز تعبیر این کتاب که دیدگاه بهاء را نسبت به زن نشان می‌دهد (۱)!

بهاء و تأویل آیات

یکی از بلاهایی که دامنگیر بهائیت شده «تأویل‌گرایی» است. مقصود از تأویل
 گرایبی در حوزه دینانست، آن است که کسانی تمایل داشته باشند سخن پیامبران را
 برخلاف دلالت متعارف آنها، تفسیر کنند و برای کار خود محمل‌هایی بتراشند که با
 قواعد عمومی در فهم زبان سازگار نباشد. این شیوه نادرست از تأویل کلام، موجب
 می‌شود که از سخنان انبیاء، سلب اعتماد گردد و به علاوه، مجال برای فتنه‌گری از
 سوی کج‌دلان فراهم آید. البته روش مذکور نزد خردمندان دورانندیش و دین‌شناسان
 بی‌غرض، پذیرفته نیست. شما اگر به قرآن کریم رجوع کنید حتی یک نمونه نمی‌بینید
 که در آنجا سخنی از انبیای سلف به تأویل رفته باشد یعنی قرآن سخن آنها را به
 معنایی برخلاف متعارف حمل کند. قرآن مجید می‌فرماید همه پیامبران خدا به زبان
 قومشان سخن می‌گفتند تا مردم پیام ایشان را به روشنی درک کنند چنان که
 می‌خوانیم:

وَ مَا اَرْسَلْنَا مِنْ رَسُوْلٍ اِلَّا بِلِسَانٍ قَوْمِهِ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ... (ابراهیم: ۴).

یعنی: «هیچ رسولی را جز به زبان قومش نفرستادیم تا (دین خدا را) برای آنان
 روشن سازد».

البته واژه «تأویل» در چند موضع از قرآن شریف به کار رفته ولی در هیچ مورد به
 معنای حمل کلام برخلاف معنای متعارف استعمال نشده است و این مفهوم
 بدعت‌آمیز، میراث باطنیه و برخی از فرق صوفیه شمرده می‌شود که در دوران اخیر

۱- در این باره به بخش «اصول مترقی در آیین بهاء» در پایان همین کتاب نیز نگاه کنید.

داده‌اند که تکالیف تازه‌ای را تشریح کنند و دوباره بندگان خدا را به آزمایش افکنند؟! و نیز، هرگز کسی از بهشت به دوزخ منتقل نمی‌شود و اهل بهشت چنان که در قرآن آمده در آنجا جاوید خواهند ماند. اما چه بسیار کسانی (مانند آیتی و صبحی و نیکو...) که از بهایی‌گری بازگشتند. آیا این گروه از بهشت به دوزخ انتقال یافتند؟! و همچنین بنا بر آنچه در قرآن کریم آمده است دوزخیان هر چند اراده کنند تا از آن جایگاه بیرون آیند، مأموران خدا آنان را به دوزخ باز می‌گردانند چنان‌که می‌فرماید: **كَلَّمَا أَرَادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا أُعِيدُوا فِيهَا**^(۱) (السَّجْدَةُ: ۲۰) ولی کسانی که باب و بهاء را انکار می‌نمایند، چون اراده کنند که از مخالفت با آنها دست بردارند البته باید بر این کار توانایی داشته باشند که اگر چنین نباشد پس ایشان مجبورند و نه مختار و در این صورت، دعوت آنان به بهایی‌گری کاری عبث و بیهوده شمرده می‌شود! از همه اینها که بگذریم آیا هیچ عاقلی می‌تواند باور کند که مخالفت کافران قریش با رستاخیز به خاطر آن بود که پیامبر اسلام (ص) ادعا می‌نمود هزار سال دیگر شخصی می‌آید و آئین مرا نسخ می‌کند؟! آیا قیامت قرآنی چنین معنایی داشته است؟

با یک نگاه به قرآن مجید، باطل بودن این پندار را به روشنی درمی‌یابیم و به عنوان نمونه جا دارد به آیه‌های ذیل (که مثنی از خروار و قطره‌ای از دریاست) نظر افکنیم:

و قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ نَدُلُّكُمْ عَلَىٰ رَجُلٍ يُنْبئُكُمْ إِذَا مُرِّقَتْ كُلُّ مُرِّقٍ لَكُمْ لَقِي خَلْقٍ جَدِيدٍ (سبأ: ۷).

یعنی: «کافران (از راه تعجب و تمسخر) به یکدیگر گفتند: آیا شما را به مردی رهنمون شریم که خبر می‌دهد چون پاره پاره گشته و کاملاً پراکنده شدید، از نو آفریده خواهید شد؟!»

و ضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَ نَسِيَ خَلْقَهُ، قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَ هِيَ رَمِيمٌ؟ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَ هُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ (یس: ۷۸ و ۷۹).

به شیخیان و بابیان و بهائیان رسیده است.

باب و بهاء، تمام آیات محکومات را که درباره معارف دین آمده به تأویل کشیده‌اند و به ویژه از تأویل آیات معاد و روز رستاخیز دریغ نورزیده‌اند و قیامت موعود را به قیام خود! تأویل نموده‌اند. علی‌محقق در کتاب «بیان فارسی» می‌نویسد:

«مشاهده نمی‌شود که آخدی از شیعه، یوم قیامت را فهمیده باشد بلکه همه موهوماً امری را توهم نموده که عندالله حقیقت ندارد... از حین ظهور شجره حقیقت (یعنی خود علی محمد) الی ما یغرب (یعنی تا هنگام مرگ وی) قیامت رسول‌الله است که در قرآن، خداوند وعده فرموده^(۱)! و حسینعلی بهاء در کتاب «ایقان» انفجارهای آسمانی را که پیش از رستاخیز فرامی‌رسد به «منسوخ شدن ادیان»! تأویل می‌نماید و می‌نویسد:

«تَفَطَّرَ سَمَاءٌ رَاكَهَ از علائم ساعت و قیامت است ادراک نما. این است که می‌فرماید: إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ مقصود، سماء ادیان است که در هر ظهور مرتفع می‌شود و به ظهور بعد شکافته می‌گردد یعنی باطل و منسوخ می‌شود^(۲)!»

قیامت قرآنی از دیدگاه بهاء، جز قیام مظهر ذات خدا (یعنی علی محمد باب و سپس خودش) چیزی نیست چنان که در همان کتاب «ایقان» می‌نویسد:

«قیامت هم به دلایل واضح ثابت و محقق شد که مقصود، قیام مظهر اوست بر امر او^(۳)!» مراد از «بهشت»، دیدار میرزا حسینعلی و مقصود از «دوزخ» انکار وی شمرده می‌شود چنان که در کتاب «مبین» آشکارا می‌نویسد:

قال أين الجنة و النار؟ قل الأولى لقائی و الأخری نفسک أيتها المشرك المرتاب^(۴).

یعنی: «پرسید که بهشت و آتش کجا است؟ بگو: اولی، دیدار من است و دیگری نفس تو است ای مشرکی که درباره من شک روا می‌داری!»

باب و بهاء یک لحظه اندیشه نکرده‌اند که تأویلات آنها درباره قیامت و بهشت و دوزخ چه تناقضاتی را به بار می‌آورد؟ از قبیل این که قیامت قرآنی، ظهور عالم پاداش و کیفر است نه ظهور دار تکلیف و امتحان عباد. پس چگونه آنها به خود اجازه

۱- بیان فارسی، ص ۳۰ و ۳۱.

۲- کتاب «ایقان»، ص ۳۴.

۳- کتاب «مبین»، ص ۱۳۲.

۴- کتاب «مبین»، ص ۲۳۲.

۱- هر گاه که می‌خواهند از دوزخ بیرون آیند، بدان بازگردانده می‌شوند.

یعنی: «برای ما مثلی زد و آفرینش خویش را از یاد برد! گفت: چه کسی استخوان‌های پوسیده را زنده می‌کند؟ بگو همان کسی استخوان‌ها را زنده خواهد کرد که نخستین بار آنها را آفرید و او به هر آفرینشی دانا است».

آیا این قبیل آیات محکم و صریح، قابل تأویل اند؟ اگر چنین باشد پس کدام آیه از کتب آسمانی را نتوان به تأویل برد؟ و در این صورت از پیام خداوند چه می‌ماند؟! شنیدنی است که میرزا حسینعلی بهاء به خود اجازه داده تا معاد قرآنی را به تأویل کشد، اما از تأویل سخن خویش، به سختی منع نموده است! وی در کتاب «اقدس» به صراحت می‌نویسد:

إِنَّ الَّذِي يَأْوُلُ مَا نَزَلَ مِنْ سَمَاءِ الْوَحْيِ وَيُخْرِجُهُ عَنِ الظَّاهِرِ إِنَّهُ مِمَّنْ حَرَفَ كَلِمَةَ اللَّهِ الْعَلِيَا وَكَانَ مِنَ الْأَخْسَرِينَ^(۱).

یعنی: «کسی که تأویل می‌کند آنچه را که از آسمان وحی نازل شده و آن را از مفهوم ظاهرش بیرون می‌برد، همانا او از تحریف‌کنندگان سخنانِ والاترِ خدا شمرده می‌شود و از زیانکارترین مردم است»^(۲)!

باید گفت که انصافاً درست گفته‌اید ولی لطفاً به این آیه قرآنی نیز توجه کنید که می‌فرماید:

أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ... (البقرة: ۴۴).

«آیا مردم را به نیکی فرمان می‌دهید و خود را فراموش می‌کنید»؟!

بیری مالِ مسلمان و چو مالت ببرند بانگ و فریاد برآری که مسلمانی نیست! تأویل‌گرایی اگر در قومی رواج یابد، به هیچ سخنی از آنان نتوان اعتماد نمود و به قول مشهور: «آب بر روی آب بند نمی‌شود»! این شیوه ناستوده، حتی بابی‌های اولیه را

سخت به زحمت افکنده بود. روایت ذیل که در کتاب «ظهور الحق» اثر «مازندرانی (مبلغ بهایی) آمده است، نمونه خوبی از نافرمانی تأویل‌گرایان را در برابر رهبران خود نشان می‌دهد. اسدالله مازندرانی از قول «آقا محمد مصطفی بغدادی» می‌نویسد:

«من قریب به ده سالگی بودم، والد مرا داد که به محضر قرة العین رفته عرض بعضی مطالب کرده اخذ جواب نمایم... و من روزی به خدمتش تشرّف یافتم. در ضمن، امر فرمود که از قزوین خارج شده توجّه به طهران کنیم که مقام ظهور و سرّ ظهور بود چون روز بعد به محضرش رسیدم پرسید که آیا آنچه گفتم به پدرت ابلاغ نمودی؟ گفتم: بلی و لکن ایشان نام طهران را به مقام طاهر تأویل کردند! گفتم: بسیار خوب به ایشان بگو به بلده قم توجه کنند و چون این امر را به ایشان (پدرم) رساندم، گفتند: مقصود آن بزرگوار، قیام به امر الهی و نشر او امر حق است! پس یوم ثالث با آن مظلومه رویر شدم، پرسید: آیا به این جماعت ابلاغ کردی؟ گفتم بلی و لکن تأویل به قیام به امر الهی کردند! پس تبسمی کرده گفتم: نزد آنان برو و بگو توجّه به مشهد مقدّس در خراسان نمایند و همین که رفتم و ابلاغ پیام کردم، ایشان نام مشهد را به مشهد نفس رحمانی که مشاهده نفوس از او حاصل می‌گردد، تأویل نمودند! پس در یوم رابع مشرف به مقابله با آن بزرگوار شدم، پرسید که آیا به والد و همراهانش ابلاغ کردی؟ چون در این بار گفتم که این را هم چنان تأویل کردند، برافروخت و مرا امر کرد که به آنان بگویم جمیعاً از قزوین خارج شوند چه که لابد از وقوع زلزله عظیمه است و قزوین از آن به حرکت آید و خون شما کلاً ریخته گردد»^(۱)! و خداوند در مستقبل ایام در حق شما اراده خیر دارد خصوصاً تو ای آقا محمد مصطفی و شیخ بدرت! پس من برگشتم و آن امر سوّم را عرضه داشتم و ایشان به من گفتند نزد آن جناب برو و بگو که شیخ صالح کریمی و ملا ابراهیم محلاتی چگونه است که با ما خارج نمی‌شوند؟! و همین که به محضرش رفتم و عرضه داشتم به من فرمود: نزدشان برگرد و بگو که شیخ صالح و فاضل ملا ابراهیم محلاتی وقتشان به انتها رسید و زمانشان به سر آمد و شهادت در راه حق سبب حیاتشان است و لکن وقت شهادت شما نشد و اگر خود را به شهادت بیندازید

۱- کتاب «اقدس»، ص ۲۹.

۲- در کتاب «گنجینه حدود و احکام تألیف عبدالحمید اشراق خاوری (انتشارات مؤسسه منی مطبوعات امری، ۱۲۸ بدیع) در صفحه ۲۴۱ می‌خوانیم: «حضرت عبدالهء جل ثنائه می‌فرماید قوله العزيز: از جمله وصایای حتمیه و نصایح صریحه اسم اعظم (یعنی بهاء الله) این است که ابواب تأویل را سدود نماید و به صریح کتاب یعنی به معنی لغوی مصطلح قوم تمسک جویند. انتهی».

۱- البته این زلزله عظیمه جز قتل ملامحمدتقی برغانی (مشهور به شهید ثالث) چیز دیگری نبود که به تحریک قرة العین و به دست یکی از بابیان صورت گرفت.

یعنی: «هیچ‌کس حق ندارد بر حاکمان و زمامداران مردم اعتراض کند، ایشان را بدانچه نزدشان است واگذارید و به دل‌ها توجه کنید!»

این حکم، حقّ اعتراض را به کلی از مردم سلب می‌کند زیرا در برابر ستم پادشاهان و زمامداران، هر مقاومتی را نهی می‌نماید و جز سکوت و تسلیم فرمانی نمی‌دهد و در نتیجه، مردم را به «ظالم‌پروری» عادت می‌دهد.

۷- و همچنین در «اقدس» می‌خوانیم:

قد رقم علیکم الضیافة فی کلّ شهر مزة واحدة و لو بالماء^(۱).

یعنی: «بر شما نوشته شده که هر ماه^(۲)، یک‌بار میهمانی و ضیافتی برپا دارید هر چند از میهمانان با آب پذیرایی کنید!»

البته میهمان‌داری کار پسندیده‌ای است ولی مقید ساختن آن به ۱۹ روز (یک‌ماه بهایی!) آن هم با آب چه ضرورتی دارد؟!

۸- بهاء در «اقدس» می‌نویسد:

کتب علیکم الصلوة فرادی، قد رفع علیکم حکم الجماعة إلا فی صلوة المیت^(۳).

یعنی: «نماز به صورت فرادی بر شما نوشته شده و حکم نماز جماعت از شما برداشته شده مگر در نماز میت!»

معلوم نیست چرا نماز جماعت که رمز وحدت زندگان در عبادت خداست باید تعطیل شود و بهائیان تنها بر سر مُردگان به وحدت رسند؟!

۹- و نیز در کتاب «اقدس» آمده است:

قد حکم الله دفن الأموات فی البلور و الأحجار الممتنعة أو الأخشاب الصلبة اللطيفة و وضع الخواتیم المنقوشة فی أصابعهم^(۴).

یعنی: «خدا حکم کرده است که مُردگان را در (تابوت‌های) بلور و سنگ‌های گرانها (چون فیروزه، برلیان، الماس...) دفن کنید یا در چوب‌های محکم و ظریف مدفون ساخته انگشتری‌های منقوش در انگشتان آنان نهید!»

«أغنام الله» یعنی «گوسفندان خدا» تعبیر می‌نماید (به جای «الذین آمنوا» در قرآن مجید) چنان‌که به اعضای بیت‌العدل (مجمع علمای بهایی) سفارش می‌کند:

یا رجال العدل، كونوا رعاة أغنام الله فی مملکتہ^(۱).

یعنی: «ای مردان عدالت، گوسفندچران‌های گوسفندان خدا در کشور او باشید!» البته این نحوه خطاب و طرز تعبیر، از ابتکارات ویژه بهاء به شمار می‌آید.

۴- از جمله احکام بهاء در «اقدس» این است که می‌نویسد:

من أحرق بیتاً متعمداً فأحرقوه^(۲).

یعنی: «هر کسی عمدتاً خانه‌ای را به آتش کشید، پس او را در آتش بسوزانید!»

این حکم از دیدگاه تمام ادیان و شرایع الهی، غلط است زیرا امکان دارد که خانه مزبور خالی از سکنه باشد! و نیز ممکن است کلبه‌ای کم ارزش به شمار آید. پس چگونه می‌توان به‌طور اطلاق، حکم نمود که سوزنده هر خانه‌ای را در آتش افکنند؟!

۵- همچنین بهاء درباره «زناکاران» به‌طور مطلق می‌نویسد:

قد حکم الله لكلّ زان و زانية دية مسلمة إلى بیت العدل و هی تسعة مثاقیل من الذهب^(۳).

یعنی: «خدا درباره هر زناکار مرد و زناکار زنی حکم نموده که جریمه‌ای به بیت‌العدل بپردازند و آن، ۹ مثقال طلا است!»

این حکم شامل تمام زناکاران می‌شود (لکلّ زان و زانية) اعم از این که با زنان بی‌شوهر زناکاری شود یا با زنان شوهردار، چه با بیگانه زنا صورت گیرد چه با ارحام. حکم مذکور، راه زناکاری را به روی ثروتمندان می‌گشاید زیرا جز جریمه مالی هیچ کفیری را بر آنان مقرر نمی‌دارد!

۶- و نیز بهاء در «اقدس» می‌نویسد:

لیس لأحد أن يعترض علی الذین يحکمون علی العباد، دعوا لهم ما عندهم و توجهوا إلى القلوب^(۴).

۲- هر ماه در آیین بهایی، ۱۹ روز است.

۴- کتاب «اقدس»، ص ۳۴.

۱- کتاب «اقدس»، ص ۱۷.

۳- کتاب «اقدس»، ص ۵.

۲- کتاب «اقدس»، ص ۱۸.

۴- کتاب «اقدس»، ص ۲۷.

۱- کتاب «اقدس»، ص ۱۶.

۳- کتاب «اقدس»، ص ۱۵.

هست، سنجش نکنید زیرا که کتاب خدا، میزان حق میان مردم است که همه امور امت‌ها باید با این ترازوی بزرگتر سنجیده شود و این ترازو با خودش، اگر شما بدانید!

چنانچه دانشمندان بخواهند همین سخن بهاء را بفهمند ناگزیر باید از دانش لغت و اعراب (صرف و نحو) و قواعد و ضوابط آنها بهره‌گیری کنند و از همین رو کسی که از زبان عربی و قواعد آن اساساً آگاهی ندارد هرگز مفهوم این پیام را درک نخواهد کرد. پس نهی بهاء از توجه علما به قواعد و موازین، چه معنا دارد؟ (به یاد داریم که باب هم پیش از بهاء این درخواست را کرده بود!) آری، معنایش این است که خطاها و کژگویی‌های او را نادیده انگارند و با ضوابط علمی نسنجند. ولی آیا خدا از بندگانش تقاضای اغماض و چشم‌پوشی می‌نماید؟!

پر واضح است که چنین تابوت‌هایی (از بلور یا الماس یا چوب‌های ظریف) کمیاب و گران قیمت‌اند و اگر دفن مردگان در این تابوت‌های اشرافی در کشوری مرسوم شود، هر ساله بودجه کلانی صرف مردگان خواهد شد و چه بسا کار به جایی رسد که به قول شاعر عرب، مردم بگویند:

أَحْيَاءَنَا يَنْسَرِقُونَ بِدِرْهَمٍ
و بَأَنْفِ أَلْفِ تُزْرُقُ الْأَمْوَاتِ!
«زندگان ما، یک درهم روزی می‌طلبند و هزاران درهم نصیب مردگان می‌شود!»

۱۰- و نیز در کتاب «اقدس» آورده است:

کتاب علیکم تجدید أسباب البیت بعد انقضاء تسع عشرة سنة^(۱).

یعنی: «بر شما نوساختن اثاثیه خانه، پس از گذشتن ۱۹ سال واجب شده است!» معلوم است که هرگاه اثاثیه منزل، پاره یا شکسته و غیرقابل استفاده شدند باید آنها را تجدید کرد و این کار را نمی‌توان به ۱۹ سال محدود ساخت. ممکن است فرش خانه در خلال ۱۹ سال، سالم بماند یا ظروف بلورین از شکستن در امان مانند و همچنین امکان دارد که اسباب منزل در سال‌های نخستین، سوخته، پاره و شکسته شوند. بنابراین، قید ۱۹ سال برای تجدید ااثاث خانه عاقلانه نیست و بهاء در توسل به این عدد از باب پیروی کرده است^(۲).

و بالأخره در کتاب «اقدس» می‌خوانیم:

قل يا معشر العلماء لاتزنوا كتاب الله بما عندكم من القواعد و العلوم إنه لقسطاس الحق بين الخلق قد يوزن ما عند الأمم بهذا القسطاس الأعظم و إنه بنفسه لو أنتم تعلمون^(۳).

یعنی: «ای گروه علما، کتاب خدا (اقدس) را با آنچه از قواعد و علوم نزد شما

۱- کتاب «اقدس»، ص ۴۱.

۲- میرزا حسینعلی با آوردن این قبیل احکام، ادعای نسخ همه ادیان و شرایع الهی را داشته است چنان‌که نواده‌اش شوقی افندی در کتاب «قرن بدیع» می‌نویسد: «در خاتمه این مقال ذکر این نکته مهمه و دقیقه لطیفه را لازم می‌شمارد که امر حضرت بهاء الله، ناسخ جمیع شرایع قبلیه و ادیان ماضیه است!!» (کتاب قرن بدیع، اثر شوقی، ترجمه نصرت‌الله مؤدت، ص ۳۱، از انتشارات مؤسسه ملی مطبوعات امری، ۱۲۵ بدیع).

۳- کتاب «اقدس»، ص ۲۸.

۱۱

سرانجام
حسینعلی بهاء

بهاء در زندان عکا

پیش از این گذشت که بهاء و برادرش یحیی، و همراهان آن دو را از عراق به سرزمین عثمانی تبعید کردند. این گروه پس از توقف کوتاهی در اسلامبول، سرانجام در سال ۱۲۸۰ (ه.ق.) به شهر اُدُرْنَه وارد شدند و در این شهر جای گرفتند. ولی چون بهاء و یحیی به شدت با یکدیگر دشمنی می‌ورزیدند و کشتار و فتنه میان پیروان آنها پیش آمد، دولت عثمانی ناگزیر - پس از چهار سال و چند ماه اقامت ایشان در اُدُرْنَه - هر کدام را به سویی فرستاد و حسینعلی بهاء را به عکا (از توابع فلسطین و از بنادر قدیمی و معروف مدیترانه) و یحیی ازل را به جزیره قیروس تبعید کرد و با هر یک از آن دو، چهار تن از مریدان دیگری را نیز روانه ساخت تا گفتار و رفتار هر کدام را زیر نظر داشته باشند و به مأموران دولت عثمانی گزارش دهند.^(۱) اما از کسانی که قرار بود با حسینعلی بهاء همراهی کنند، یکی به نام میرزا نصرالله تفرشی در همان اوائل کار و پیش از ورود به عکا مسموم گشت! و سه تن دیگر هم به نام‌های سید محمد اصفهانی و آقا جان بیک و میرزا رضا قلی تفرشی (برادر میرزا نصرالله) بدست یاران بهاء کشته شدند! شوقی افندی (نواده بهاء) در کتاب «قرن بدیع» تصریح می‌کند که:

«هفت نفر از أصحاب، در خفیه متفق و همداستان شدند و به قتل سه نفر از آن نفوس خبیثه از جمله سید محمد اصفهانی و آقا جان بیک مبادرت نمودند.»^(۲)

۱- نک: کتاب «حضرت بهاءالله» اثر محمد علی فیضی، ص ۱۹۵.

۲- نک: کتاب «قرن بدیع» اثر شوقی افندی، ترجمه نصرالله مودت، ص ۳۰۶.

باری، میرزا حسینعلی بهاء از ۱۲ جمادی الأولى ۱۲۸۵ (ه.ق.) در شهر عکا ساکن شد و تا پایان عمر در آنجا به سر برد. عکا همان شهری است که میرزا از آن به «سجن عظیم»^(۱) تعبیر کرده و از خواری و ذلت خود در آن شهر شکوه نموده است چنان که می نویسد:

يا أَيُّهَا السَّائِلُ فَأَعْلَمُ بَأَنَّ النَّاسَ يَفْتَخِرُونَ بِالْعِلْمِ وَيَمْدَحُونَهُ وَلَكِنَّ الْعَبْدَ أَشْكَوَا مِنْهُ، لَوْلَاهُ مَا حَبِسَ الْبِهَاءُ فِي سَجْنٍ عَكَّا بِالذَّلَّةِ الْكَبِيرِ^(۲).

یعنی: «ای پرسنده، بدان که مردم به دانش افتخار می کنند و آن را می ستایند ولی این بنده، از آن شکایت دارم. اگر دانش نبود، بهاء در زندان عکا با بزرگترین ذلت و خواری زندانی نمی شد!»

شگفت است که «مظهر ذات خدا» از دانش و آگاهی شکایت کند با آن که همه می دانند جهل و نادانی موجب ستمگری بندگان به یکدیگر می شود، لازم بود که از نادانی دشمنان شکوه نماید نه از علم دانشمندان!

وانگهی «مظهر ذات خدا» را با «ذلت کبری» چه مناسبت؟ کسی که خویشتن را فانی در خدا بلکه عین ذات حق می پندارد، باید جز عزت و شکوه خداوندی چیزی در خود نبیند. این ضعف و زبونی و تلون و بوقلمونی (که گاه ادعای عزت ربوبی دارد و گاه از عجز و بیچارگی می نالد) به خوبی نشان می دهد که میرزا، سالک وادی اوهام بوده، نه دریافت کننده وحی و الهام!

از جمله کارهایی که میرزا حسینعلی به هنگام اقامت در عکا نمود نوشتن کتاب های «أقدس» و «مبین» و الواح گوناگون نظیر اشراقات، بشارات، اقتدارات و طرازات... بود و همچنین ارسال نامه برای فرمانروایان و شخصیت های مشهور چون: ناصرالدین شاه قاجار و ملکه انگلیس (ویکتوریا) و پاپ (پی نهم) و جز ایشان. عجب آن که میرزا حسینعلی نزد هر کس به رنگی درمی آمد و سخنی دیگر می گفت. مثلاً در برابر پادشاه ستمگری مانند ناصرالدین شاه، راه تواضع و فروتنی پیش می گرفت و

۱- چنان که در کتاب «مبین»، ص ۴۰۵ می نویسد: أنا المسجون في هذا السجن العظيم «من در این زندان بزرگ، زندانی هستم».

۲- مجموعه الواح مبارکه، اثر بهاء، ص ۵.

درنامه های خود از غلامی و کوچکی خویش سخن به میان می آورد چنان که در آغاز «لوح سلطان» بدو می نویسد:

يا ملك الأرض، اسمع نداء هذا المملوك. إني عبدُ آمنت بالله و آياته...^(۱)

یعنی: «ای پادشاه زمین! ندای این مملوک را بشنو، من بنده ای هستم که به خدا و نشانه های او ایمان دارم...».

و باز می نویسد:

يا سلطان، فأَنْظِرْ بَطْرَفِ الْعَدْلِ إِلَى الْغُلَامِ تَمَّ أَحْكَمَ فِيمَا وَرَدَ عَلَيْهِ. إِنْ اللَّهُ قَدْ جَعَلَ ظِلَّهُ بَيْنَ الْعِبَادِ^(۲)...

یعنی: «ای سلطان، با دیده عدالت به این غلام بنگر سپس در آنچه بر او وارد شده به درستی داوری کن. خداوند تو را در میان بندگان سایه خود قرار داده است!»

ولی در نامه به پاپ پی نهم، به جای آن که او را از عقیده به خدایی مسیح (ع) باز دارد و همچون قرآن کریم مسیحیان را به توحید خالص دعوت کند^(۳)، از خدایی خود سخن گفته و چنین نوشته است:

يا پاپا (!) أن اخرق الأحجاب^(۴)، قد أتى رب الأرباب^(۵).

یعنی: «ای پاپ! پرده ها را پاره کن که خدای خدایان آمده است!»

مرگ بهاء و نزاع جانشینان وی

میرزا حسینعلی به سال ۱۳۰۹ ه.ق. در ۷۶ سالگی رخت از جهان پرست. میرزا

۱- الواح نازله (خطاب به ملوک و رؤسای أرض)، ص ۱۴۴ (از انتشارات مؤسسه ملی مطبوعات امری، ۱۲۴ بدیع).
۲- الواح نازله، ص ۱۴۹ و ۱۵۰.

۳- چنان که قرآن مجید در آیه ۶۴ از سوره آل عمران می فرماید: قل يا أهل الكتاب تعالوا إلى كلمة سواء بيننا وبينكم أن لا نعبد إلا الله ولا نشرك به شيئاً ولا يتخذ بعضنا بعضاً أرباباً من دون الله فإن تولوا فقولوا أشهدوا بأننا مسلمون. «ای اهل کتاب، به سخنی روی آورید که میان ما و شما برابر و دادگرانه است که جز خدا را نپرستیم و هیچ چیز را شریک او نشماریم و برخی از ما برخی دیگر را به غیر خدا، به اربابی نگیرید. پس اگر آنها روی گردانند، بگویند که ما تسلیم هستیم».

۴- جمع حجاب، «حُجُب» است نه «أحجاب»! و میرزا خواسته تا قافیه را با «أرباب» جور کند از این رو به غلط در افتاده است.
۵- کتاب «مبین»، ص ۳۸.

در ایام عمر خود چهار همسر اختیار کرد. نخستین زوجه او، آسیه نام داشت که مادر عباس ملقب به عُصْنِ اعظم (بزرگترین پسر بهاء و نخستین جانشین وی) بود. آسیه که بهاء بدو «أُمُّ الْكَافَّاتِ»! لقب داد، همان زنی است که حسینعلی درباره اش نوشته:

اخْتَصَّكَ لِنَفْسِهِ وَ أَصْطَفَاكَ بَيْنَ الْإِمَاءِ لَخْدَمَتِهِ وَ جَعَلَكَ مَعَاشِرَةَ هَيْكَلِهِ فِي اللَّيَالِي وَ الْإِيَّامِ^(۱).

یعنی: «(بهاء) تو را ویژه خود کرد و از میان کنیزان برای خدمت خویش برگزید (!) و معاشر هیکل خود در شب‌ها و روزها قرار داد».

این زن، پسر دیگری نیز به نام «مهدی» آورد که از عباس کوچکتر بود و در جوانی روزی در عکا از روزنه بام بر زمین افتاد و وفات یافت^(۲) میرزا حسینعلی فوراً دست به قلم برد و لوحی درباره مهدی نازل نمود! و او را همچون اسماعیل پیامبر، و عیسی مسیح، و حسین شهید - علیهم‌السلام - قلمداد کرد چنان که نواده اش شوقی افندی در کتاب «قرن بدیع» می‌نویسد:

«در مناجاتی که از قلم اعلیٰ (حسینعلی بهاء) در وصف آن غصن دوحه بقا نازل شد، شهادت آن نفس مقدس را به مثابه قربانی فرزند حضرت خلیل در سبیل ربّ جلیل و جانبازی حضرت روح بر صلیب، و شهادت حضرت سیدالشهداء در ارض طف (کربلاء) شمرده‌اند»^(۳)!

آیا این امر، نهایت خودخواهی را نمی‌رساند که آدمی سقوط فرزندش را از بام منزل، به منزله کار عظیم ابراهیم و پسرش (ع) شمارد؟ و یا آن را با جانبازی شگفت‌آور سیدالشهدا (ع) مقایسه کند؟ همین خودپسندی‌های بیش از اندازه موجب می‌شود که کسانی همچون باب و بهاء، خویشان را برتر از ماسوی و متحد با ذات خدا می‌پندارند و به ادعای ربوبیت و الوهیت برمی‌خیزند.

دومین زوجه بهاء، فاطمه نام داشت که میرزا حسینعلی او را «بی‌بی» می‌خواند و بدو «مهد علیا» لقب داد. این زن نیز سه پسر آورد که بزرگتر از همه، میرزا محمّد علی

۱- کتاب «حضرت بهاءالله» تألیف محمدعلی فیضی، ص ۲۳۷.
 ۲- شوقی در صفحه ۳۰۱ از کتاب «قرن بدیع» می‌نویسد: «از ثقبه‌ای که جهت روشنائی حجره زیرین تعبیه شده بود، به زیر افتاد...»
 ۳- کتاب «قرن بدیع» ص ۳۰۲.

ملقب به «غصن اکبر» بود. و بهاء در «کتاب عهدی» یا وصیت‌نامه خود، پس از عباس وی را به جانشینی برگزید. زن سوم بهاء، گوهر خانم کاشی نامیده می‌شد و زن چهارمش جمیله خانم، دختر خادم مسافرخانه‌ای در عکا بود^(۱).

چندروز پس از مرگ بهاء، عباس همه فرزندان پدر را گردآورد و وصیت‌نامه او را برخواند که در آنها تصریح شده بود:

قد أصطفینا الأكبر بعد الأعظم أمراً من لدن علیم خبیر^(۲).

یعنی: «همانا غصن اکبر (محمدعلی) را پس از غصن اعظم (عباس) برگزیدیم، فرمانی از نزد خداوند دانا و آگاه است!»

این موضوع را همه بهائیان پذیرفته‌اند و کمترین تردیدی در آن وجود ندارد. اما با کمال شگفتی ملاحظه می‌کنیم که این دو برادر، پس از مدت کوتاهی به سختی با یکدیگر به دشمنی برخاستند تا آنجا که هر کدام دیگری را تکفیر نمودند! با این که حسینعلی بهاء، به قول خودش از سوی خدای علیم و خبیر آن دو را به جانشینی خود برگزیده بود، آیا ممکن است خداوند دانا و آگاه دو تن را برای ترویج دین و سرپرستی بندگان انتخاب کند و هر کدام از آن دو، دیگری را کافر و ناقض و فاسق بشمارد؟^(۳)

این امر روشن، به خوبی نشان می‌دهد که بهایی‌گری، آیینی ساخته و پرداخته حسینعلی مازندرانی است و با وحی الهی و فرمان خدایی کمترین پیوندی ندارد. در

۱- به کتاب «رهبران و رهروان» ج ۲، ص ۵۳۲ و ۵۳۴ و کتب دیگری که مبلغان بهایی درباره زندگی‌نامه میرزا حسینعلی نوشته‌اند رجوع شود.

۲- ادعیه محبوب، ص ۴۱۰، چاپ مصر ۱۳۳۹ ه. ق. (بمعرفه شیخ فرج‌الله زکی الکردی).

۳- شگفتنا! که حسینعلی بهاء از نزاع فرزندان خود پس از مرگش خبر نداشت و کینه‌های پنهان درون خانداش را نمی‌شناخت، آن وقت درباره آینده فلان پادشاه و فلان امپراتور آیه نازل می‌نمود! که چون به من ایمان نیاورد سلطنتش از بین می‌رود (و کدام پادشاه است که سلطنتش پایدار ماند و از میان نرود؟!). جانب آن است که عبدالبهاء گفته است: «ما غیب‌دان نیستیم لایعلم الغیب إلا هو ولی انسان عاقل می‌تواند بعضی مطالب را استنباط کند» (رحیق مختوم، تألیف اشراق خاوری، ج ۲ ص ۱۲۹). از انتشارات مؤسسه ملی مطبوعات امری، سال ۱۳۱ بدیع). با اینهمه بهائیان، سخنان میرزا حسینعلی را درباره پادشاهان، دلیل بر آگاهی وی از غیب می‌شمارند!

اینجا نمونه‌ای از دشمنی این دو برادر را از خلال سخنان عباس به نظر خوانندگان ارجمند می‌رسانیم. مازندانی در کتاب «أسرار الآثار» از قول عباس افندی نامه‌ای را بدین مضمون گزارش می‌کند.

«ای دوستان حقیقی، امروز شهرت یافته و از نفوس موثوق شنیده شد که آخوی، میرزا محمدعلی غیر از این که محرک لایحه مفتریات بوده بلکه تقریری داده که حضرت بهاء‌الله طریقتی موافق شرع آنور داشتند ولی عباس افندی تغییر و تبدیل داده و مخالفت شریعت کرده و ما به هیچ وجه با او نیستیم و از او بیزاریم و همچنین شنیده شد آخوی مذکور بعضی نوشته‌ها اختراع نموده و نسبت به من داده و سرّاً به این و آن نشان می‌دهد»^(۱)!

باری، عباس افندی به جای آن که پس از خود «ولایت امر» را به برادرش محمدعلی سپارد، به نواده دختری خود «شوقی» وا گذاشت و او را «ولی امرالله» و «مرجع کل بهائیان» شمرد و در کتاب «مفاوضات» و نیز در مکاتیب خود تصریح نمود که پس از شوقی، فرزندان او به مقام وصایت و ریاست بیت‌العدل نائل می‌شوند و روی هم‌رفته «بیست و چهار وصی» در آیین بهایی به ظهور خواهند رسید درحالی که خبر نداشت، شوقی «عقیم» است و فرزندی از او به جای نخواهد ماند! در «مفاوضات» می‌نویسد:

«در هر دوری اوصیاء و اصفیاء دوازده نفر بودند. در ایام حضرت موسی دوازده نقیب رؤسای اسیاط بودند و در ایام حضرت مسیح دوازده حواری بودند و در ایام حضرت محمد دوازده امام بودند و لکن در این ظهور اعظم، بیست و چهار نفر هستند دو برابر جمیع، زیرا عظمت این ظهور چنین اقتضاء نماید»^(۲)!

و نیز در «مکاتیب» خود می‌نویسد:

«ای یاران مهربان بعد از مفقودی این مظلوم باید اغصان و افنان سدره مبارکه و ایادی امرالله و احبای جمال ابهی توجه به فرع دو سدره که از دو شجره مقدسه مبارکه انبات شده و از اقتران دو دوحه مبارکه به وجود آمده یعنی شوقی افندی نمایند زیرا آیت‌الله و غصن ممتاز و ولی امرالله و مرجع جمیع اغصان و افنان و ایادی امرالله و احباء الله است و مبین آیات‌الله و من بعده بکرأ بعد

بکر یعنی در سلاله او»^(۱)!

از همه آنچه گفتیم بدین نتیجه دست می‌یابیم که بهایی‌گری «باطلی چهارآتش» است! علی محمد باب از راه باطل خود را باب امام، امام قائم، و ربّ اعلیٰ پنداشت و یحیی ازل را به جانشینی گماشت. حسینعلی بهاء پس از آن که مدّت‌ها ولایت برادر را پذیرفته بود، او را انکار نمود و ادّعی باطل مظهریت خداوند و مقام اعلای الوهیت کرد. عباس افندی نیز که قرار بود جانشینی بهاء را به بردارش محمدعلی واگذارد، برادر را تکفیر نمود و وصایت را به شوقی سپرد. شوقی افندی هم عقیم و ایتر جان سپرد و بر وجود بیست و دو وصی دیگر از سلاله خود خطّ بطلان کشید!

آیا بهائیان باوجدان و اندیشمند یا ملاحظه این همه باطل‌گویی و تناقض، بیدار نمی‌شوند و به آغوش اسلام پاک و قرآن تابناک (نه خرافات فرقه‌های دور از قرآن) باز نمی‌گردند؟

اصول مترقی در آیین بهاء!

مبلغان بهایی ادّعا می‌نمایند که بهایی‌گری با مدنیت و پیشرفت هماهنگ است چراکه از اصول مترقی و روشنفکرانه‌ای برخوردار می‌باشد. آنها - به‌ویژه در محیط اروپا و آمریکا - از آنچه ما در این کتاب نشان دادیم چندان به بحث نمی‌پردازند تا معلوم شود که بهایی‌گری بر چه بنیانی تکیه دارد و شامل چه تناقضاتی است؟ بنابراین بی‌تناسب نیست که در صفحات بازسین این کتاب، به اصول مترقی ایشان نیز نظر افکنیم و از سر انصاف درباره آنها داوری نماییم.

عباس افندی در اواخر حیات خود، به امریکا سفر کرد و در ۱۹۱۲ م. در فیلادلفیا ضمن یک سخنرانی، اصولی را از قول پدرش بیان داشت که در کتاب «خطابات» گرد آمده است. عبدالله بهاء می‌نویسد:

«اول تعلیم بهاء‌الله تحرّی حقیقت است و باید انسان تحرّی حقیقت کند و از تقلید دست

۱- نک: کتاب «رهبران و رهروان» اسدالله مازندرانی، ج ۲، ص ۵۵۷ و ۵۵۸، انتشارات مؤسسه ملی مطبوعات امری، ۱۳۲ بدیع.

۱- أسرار الآثار (ر - ق)، ص ۳۵۶.

۲- مفاوضات، اثر عباس عبدالله بهاء، ص ۴۵ و ۴۶، چاپ لیدن، سال ۱۹۰۸ م.

بکشد»^(۱).

با توجه به آن که تحزبی در لغت به معنای آن است که امر شایسته‌تر و رأی بهتری جستجو شود (التحزبی: طلب ما هو آخری) این تعلیم را هزار و چند سال پیش از بهاء، قرآن مجید به میان آورده است و صریحاً می‌فرماید:

فَتَبَشِّرْ عِبَادَ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ وَ أُولَئِكَ هُمْ أُولُوا الْأَلْبَابِ (الزمر: ۱۸)

یعنی: «آن بندگان مرا بشارت ده که در پی شنیدن گفته‌ها برمی‌آیند آنگاه از بهترین سخنان پیروی می‌کنند، آنها کسانی هستند که خدا هدایتشان کرده و آنها خردمندانند».

اگر میرزا حسینعلی بهاء می‌گوید: «کور شو تا جمال بینی و کور شو تا لحن و صوت ملیح را شنوی»^(۲)!

قرآن کریم به پیامبر اسلام (ص) فرمان می‌دهد که:

قُلْ هَذِهِ سَبِيلِي أَدْعُوا إِلَى اللَّهِ عَلَى بَصِيرَةٍ أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي... (یوسف: ۱۰۸)

یعنی: «بگو این راه من است، بسوی خدا از روی بصیرت دعوت می‌کنم، هم من و هم کسی که مرا پیروی کرد».

عباس افندی دوباره می‌نویسد:

«دوم تعلیم حضرت بهاءالله وحدت عالم انسانی است. جمیع بشر، نوع انسانند. جمیع بندگان الهی، جمیع را خدا خلق کرده، جمیع اطفال الهی هستند. خدا کل را رزق می‌دهد، به کل مهربان است، چرا ما نامهربان باشیم»^(۳)؟.

باز می‌نویسد:

«ثالث تعلیم حضرت بهاءالله این است که دین باید سبب الفت باشد، سبب ارتباط بین بشر باشد، رحمت پروردگار باشد و اگر دین سبب عداوت شود و سبب جنگ گردد، عدمش بهتر»^(۱).

این سخنان به منزله شعارهای خوش‌ظاهری است که متأسفانه گوینده‌اش بدان‌ها پای‌بند نبوده است، میرزا حسینعلی بهاء در کتاب «بدیع» با ابراز خشم فراوان و نفرت بسیار از برادرش میرزا یحیی یاد می‌کند و او را «عجل»^(۲) یعنی گوساله و «بقر»^(۳) یا گاو می‌خواند! در کتاب «ایقان» علمای اسلام را «خراطین الأرض»^(۴) می‌نامد. پسرش عباس، برادر منصوب و منصوب خود، محمّدعلی را طرد می‌کند و دشمنی‌ها و نامهربانی‌ها به او نشان می‌دهد. پیروان درجه اول بهاء که از ملازمان وی در عکا شمرده می‌شدند، به تصریح نواده‌اش شوقی افندی، به آدمکشی دست می‌زنند و مخالفان ازلی خویش - همچون سید محمّد اصفهانی و آقا جان بیک - را به قتل می‌رسانند^(۵). بهاء در «لوح احمد» که خواننده‌اش را به ثواب‌های شگفت وعده داده^(۶)، دستور می‌دهد تا با دشمنانش همچون شعله آتش، سوزنده و هلاک‌کننده باشند (کن کثعلة النار لأعدائی!) در اثر اعمال وحشیانه‌ای که مریدان بهاء به دستور او انجام می‌دادند، پسرش عباس با افتخار! می‌نویسد: «سپوتش چنان در عروق و اعصاب نفوذ نموده بود که نفسی در کربلا و نجف در نیمه شب جرأت مذمت نمی‌نمود»^(۷)!

آیا این است معنای الفت و رحمت و مهربانی به کل؟! آیا ما حق داریم با شعارهای توخالی، مردم را بفریبیم و به آیین خود دعوت کنیم؟ اگر باب و بهاء و عباس و شوقی با دشمنان خویش آن هم به هنگام سلطه و قدرت، به لطف و رحمت

۱- «خطابات مبارکه»، ج ۲، ص ۱۴۶. ۲- نک: کتاب «رحیق مختوم» ج ۲، ص ۵۵۳.

۳- نک: کتاب «بدیع»، ص ۱۷۲.

۴- نک: کتاب «ایقان»، ص ۱۹۱. (خراطین: جمع خرطوم به معنای کرم زمین است).

۵- نک: کتاب «قرن بدیع» ص ۳۰۶.

۶- چنان که در آن لوح تصریح شده است: قد قدر لقرانها أجر مائة شهيد ثم عبادة الثقلين! یعنی: «مقدّر شده است که به خواننده این لوح، پاداش صد شهید و عبادت ثقلین (انس و جن) داده شود!»

۷- مکاتیب عبدالبهاء، ج ۲، ص ۱۷۷.

۱- نک: کتاب «خطابات مبارکه» اثر عباس عبدالبهاء، ج ۲، ص ۱۴۴ از انتشارات مؤسسه ملی مطبوعات امری، ۱۲۷ بدیع.

۲- نک: کتاب «مجموعه الواح مبارکه» چاپ قاهره (مطبعة سعادت)، ۱۹ ذوالقعدة سنة ۱۳۳۸. (میرزا حسینعلی در پی سخنان مذکور می‌نویسد: «کور شو یعنی از مشاهده غیر جمال من، و کور شو یعنی از استماع کلام غیر من»!)

۳- «خطابات مبارکه» ج ۲، ص ۱۴۵ و ۱۴۶.

رفتار می نمودند و به پیروی از پیامبر ازجمند اسلام (که دشمنان مکی خود و حتی قاتل عمویش حمزه را مورد عفو قرار داد) اهل گذشت و چشم پوشی بودند، در آن صورت می توانستند ادعا کنند که سخن ما سهمی از حقیقت دارد هر چند آثار و احوال انبیا (علیهم السّلام) بر اقوال ما پیشی گرفته است. اما کینه ورزی های آنان با خویشاوند و بیگانه، مشهور خاص و عام است و حقیقت را نتوان کنمان نمود.

عبّاس عبدالبهاء سخن خود را چنین ادامه می دهد:

«تعلیم چهارم حضرت بهاء الله آن که دین باید مطابق علم باشد»^(۱)

در اینجا از پیروان جناب عبدالبهاء می پرسیم که آیا دین شما مطابق با علم است؟ آیا این که بهاء الله در کتاب «ایقان» می نویسد: «مادّة نحاسی (یعنی مس) اگر در معدن خود از غلبه بیوست محفوظ بماند، در مدت هفتاد سنه، به مقام ذهبی می رسد (یعنی طلا می شود)»^(۲)! علم شیمی آن را تصدیق می کند؟ آیا این که بهاء می گوید: «فیثاغورث فی زمن سلیمان بن داوود و أخذ الحکمة من معدن النیّوة» یعنی: «فیثاغورث، با حضرت سلیمان (ع) معاصر بود و حکمت را از کان نبوت گرفت» با علم تاریخ می سازد؟ آیا تناقض گویی های بهاء (در باره نسخ بیان و عدم نسخ آن...) با علم منطق سازگار است؟ آیا دانشمندان علوم (که در رصدخانه های جهان، در برابر هزاران منظومه و کهکشان قرار گرفته اند) می توانند بپذیرند که یک انسان ناتوان و مسجون و مردنی (چون بهاء) مظهر تام و تمام آفریدگار آسمان ها و زمین باشد؟! آیا آنها می توانند این سخن بهاء را قبول کنند که گفته است: لا یرئ فی هیکل الله^(۳) «در هیکل من جز هیکل خدا چیزی دیده نمی شود!» آیا این است معنای مطابقت دین و علم!؟

باز هم عبّاس افندی می نویسد:

«تعلیم پنجم حضرت بهاء الله آن که تعصّب جنسی، تعصّب دینی، تعصّب مذهبی، تعصّب وطنی، تعصّب سیاسی، هادم بنیان انسانی است»^(۴).

در اینجا باید گفت که تعصّب نورزیدن، سفارش ویژه بهاء نیست. هزار و چند

سال پیش از او، قرآن کریم از «حمیت جاهلیت» که همان تعصّب ناروا است مذمت می نماید و در سوره فتح می فرماید:

إذ جعل الذّین کفروا فی قلوبهم الحمیة الحمیة الجاهلیة فأنزل الله سکینته علی رسوله و علی المؤمنین و ألزمهم کلمة التقوی و كانوا أحقّ بها و أهلها... (الفتح: ۲۶).

یعنی: «آنگاه که کافران دل های خود را به تعصّب واداشتند آن هم تعصّب جاهلیت! و خدا آرامش و متانت خویش را بر رسولش و بر مؤمنان فرو فرستاد و کلمه تقوی را با ایشان قرین ساخت که سزاوارتر از هر کس بدان بودند و اهلیتشان را داشتند».

و امام علی علیه السّلام چنان که در «نهج البلاغه» گزارش شده، فرمود:

لقد نظرتُ فما وجدتُ أحداً من العالمین یتعصّب لشیءٍ من الأشياءِ إلا عن عیةٍ تحتملُ تمویة الجُهلاءِ أو حجةٍ تلیطُ بعقول السّفهاءِ^(۱)

یعنی: «من نگاه کردم و هیچ یک از جهانیان را نیافتم که در چیزی تعصّب ورزد جز آن که تعصّب ایشان از علّتی سرزده بود که تنها مردم نادان را می فریفت یا از دلیلی ناشی شده بود که به اندیشه های بی خردان می چسبید!»

اما نکته دقیق آن است که ماهیت تعصّب را به درستی بشناسیم و مثلاً علاقه به قوم و سرزمین خود را نشانه تعصّب نشمریم. از این رو در آثار اسلامی آمده است که از پیامبر ازجمند اسلام (ص) پرسیدند:

أمن العصبیة أن یحبّ الرجلُ قومه؟

«آیا این که مرد، قوم خود را دوست بدارد نشانه تعصّب است؟»

پیامبر (ص) فرمود:

لا، ولكن من العصبیة أن ینصُر الرجلُ قومه علی الظلم^(۲).

«نه ولی این که مرد، قوم خود را بر ستمگری یاری دهد، این کار نشانه تعصّب است».

۱- نهج البلاغه، گردآورده شریف رضی، خطبه ۱۹۲.

۲- مسند احمد بن حنبل، ج ۴، ص ۱۰۷، چاپ لبنان (دارالفکر).

۱- «خطابات مبارکه»، ج ۲، ص ۱۴۷. ۲- نک: کتاب «ایقان»، ص ۱۲۲.

۳- نک: کتاب «مبین»، اثر بهاء الله، ص ۱۷. ۴- نک: خطابات مبارکه، اثر عبدالبهاء، ج ۲.

با این تفسیر، هرگونه حمایت ظالمانه و انحصارطلبی بی دلیل و حتی مغالطه و سفسطه برای اثبات مدّعی خود، تعصّب به شمار می آید و به همین اعتبار، علی محمّد باب مظهر کامل تعصّب شمرده می شود زیرا تمام مخالفتش را «مهدورالذّم» دانسته است^(۱) و دستور می دهد که جز کتاب «بیان» و شروح آن، هر کتابی را محو کنند^(۲)! و همچنین حسینعلی بهاء از متعصّب ترین افراد در مذهب خویش به شمار می آید چرا که برای اثبات مقاصد خود، تمام آیات معاد را تأویل کرده و احادیث را تحریف و تقطیع نموده تا به مرادش نائل آید! چنان که به عنوان نمونه، از «لوح فاطمه» در کتاب «اصول کافی» تنها عبارت: «علیه کمال موسی و بهاء عیسی و صبر ایوب ...» را برگزیده^(۳) و صدر لوح کذایی را که با ذکر امام دوازدهم شیعیان، آشکارا ادّعی وی را نقض می نماید، نادیده گرفته است!

عبّاس عبدالبهاء نیز در تأویل گرایی، راه میرزا حسینعلی را پیموده است و به عنوان مثال در «مقاله سیّاح» ادّعی بابیت علی محمّد شیرازی را نویدی به ظهور پدر خود شمرده^(۴) با آن که در سخنان باب، نام امام دوازدهم شیعیان به صراحت آمده است. آیا این امور، دلیل بر تعصّب مذهبی نیست؟ آیا نباید در اینجا سخن شاعر عرب را به یاد آورد که گوید:

و غَیْرُ تَقْوَى یَأْمُرُ النَّاسَ بِالتَّقْوَى طَبِیبُ یُدَاوِی النَّاسَ وَ هُوَ غَیْلٌ^(۵)

باز جناب عبّاس می نویسد:

«تعلیم ششم حضرت بهاء الله، تعدیل معیشت حیات است یعنی باید قوانین و نظاماتی گذارد که جمیع بشر به راحت زندگانی کنند یعنی همچنان که غنی در قصر خویش راحت دارد و به انواع مواثد، سفره او مزین است فقیر نیز لانه و آشیانه داشته باشد و گرسنه نماند^(۶)»!

در اینجا جناب عبدالبهاء در بیان «تعدیل معیشت» حقاً معجزه نموده و خرق

عادت فرموده است! آیا معنای تعدیل معیشت این است که در قصرهای اغنیا، سفره های رنگین گسترده شود و برای فقرا نیز لانه و آشیانه ای (که معمولاً مسکن حیوانات است) فراهم آید و بر سفره ایشان چیزی موجود باشد به قدری که گرسنه نمانند؟!!

به راستی که علمای اقتصاد باید از این نابغه ایرانی درس «تعدیل معیشت» بیاموزند و وضع نابسامان اقتصادی را در دنیا اصلاح کنند!

شما تعبیر عبّاس افندی را با این آیه شریفه از قرآن کریم بسنجید که می فرماید: كَيْ لَا يَكُونَ دَوْلَةٌ بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ (الحشر: ۷) «تا ثروت، میان اغنیا دست بدست نگردد». آری، این دو تعبیر را با یکدیگر مقایسه فرمایید تا زر ناب را از سکه قلبی باز شناسید.

دیگر از تعالیم بهاء الله، «وحدت لسان» است که به قول عبّاس افندی: «یک لسان ایجاد شود و آن را جمیع آکادمی های عالم قبول نمایند^(۱)».

وحدت زبان، سخنی نیست که بهاء آن را عنوان کرده باشد، اگر میرزا حسینعلی در این باره، تنها به «شعار دادن» بسنده نموده است، دیگران عملاً بدین کار اهتمام ورزیدند و زبان و خط «اسپرانتو» را به عنوان «زبان و خط جهانی» اختراع کردند. در حالی که باب و بهاء، زبان عربی و فارسی را هم مغلوپ و معوج نشان دادند تا چه رسد به آن که زبان و خط نوینی پدید آرند! البته کوشش های طرفداران «اسپرانتو» در دنیا تقریباً عقیم مانده است زیرا هر قوم و ملّتی ویژگی هایی دارند که آن ویژگیها، در زبان ایشان تأثیر می گذارد و از این رو نمی توانند با دیگر اقوام صددرصد هم زبان شوند، تا آنجا که زبان یگانه ای (مانند فارسی) در میان شهرها و اقوام گوناگون، لهجه ها و اصطلاحات و تعبیرات مختلف پیدا می کند و این امری طبیعی است لذا در قرآن مجید اختلاف رنگها و زبانهای بشر از آیات خداوند شمرده شده و می فرماید:

۱- نک: «بیان فارسی»، ص ۲۶۲.

۲- نک: «بیان فارسی»، ص ۱۹۸.

۳- نک: کتاب «ایقان» ص ۱۹۰.

۴- نک: «مقاله سیّاح»، ص ۵.

۵- یعنی: «شخص ناپرهیزکاری که مردم را به تقوی فرمان می دهد، همچون پزشکی است که مردم را درمان می کند و خود بیمار است.»

۶- نک: کتاب «خطابات مبارکه»، ص ۱۴۸.

۱- نک: کتاب «خطابات مبارکه»، ص ۱۴۸ و ۱۴۹.

و مِنْ آيَاتِهِ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَ اخْتَلَفَ الْأَلْسِنَتَكُمْ وَ الْوَالِدُكُمْ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِلْعَالَمِينَ. (الزُّوم: ۲۲).

یعنی: «از نشانه‌های خداوند، آفرینش آسمان‌ها و زمین و اختلاف رنگ‌ها و زبان‌های شما است که در این امور، نشانه‌هایی برای دانشمندان وجود دارد».

عبدالبهاء یکی دیگر از اصول مترقی بهایی‌گری را «وحدت رجال و نساء» می‌شمرد و در این باره می‌نویسد:

«ممکن نیست سعادت عالم انسانی کامل گردد مگر به مساوات کامله زنان و مردان»^(۱).

از گوینده این بیان در شگفتیم! گویی وی نمی‌داند که پدرش در کتاب «اقدس» زنان را همچون کنیزان (الإماء) شمرده^(۲) و آنها را به خدمت مردان گمارده است. این نص کتاب اقدس است که می‌گوید:

مَنْ اتَّخَذَ بَكَراً لخدمته لِبَاسٍ عَلَيْهِ^(۳)

یعنی: «کسی که دوشیزه‌ای را برای خدمت خود بگیرد باکی بر او نیست!»

بهاء‌الله در ایام زندگی، چند زن را با هم در حباله نکاح داشت و درباره همسر اول یا «أُمُّ الْكَاشَانَتِش» گفت:

اصطفاك بين الإماء لخدمته^(۴).

یعنی: «(بهاء) تو را از میان کنیزان برای خدمتکاری خودش برگزید!»

میرزا حسینعلی ازدواج یک مرد را با دو زن جاضر شمرده ولی به یک زن اجازه نداده تا دو شوهر کند. در «اقدس» می‌نویسد:

قد كتب الله عليكم النكاح ايتاكم أن تجاوزوا عن اثنتين^(۵).

یعنی: «همانا خدا ازدواج را بر شما نوشته است از این که بیش از دو زن بگیرید، پرهیز کنید».

بهاء در «ارث» میان مرد و زن تفاوت نهاده است به طوری که خانه متوفی و

لباس‌های او را از آن پسرانش قرار داده و دختران را محروم ساخته است! در «اقدس» می‌نویسد:

جعلنا الدار المسكونة والألبسته للذريته من الذكران دون الإناث والوزات^(۱).

یعنی: «خانه مسکونی و لباس‌های کسی را که مُرده است برای فرزندان ذکور او قرار دادیم نه دختران و دیگر وارثان!»

میرزا حسینعلی، عضویت «بیت‌العدل» را سهم مردان بهایی شمرده (نه زنان) و خطاب به آنها می‌نویسد:

يا رجال العدل كونوا رعاة أغنام الله في مملكته^(۲).

یعنی: «ای مردان عدالت، گوسفندچران‌های گوسفندان خدا در کشور او باشید!» آیا این است معنای «مساوات کامله زنان و مردان»؟

دیگر از اصول بهایی‌گری به نظر عباس عبدالبهاء، «صلح عمومی» است^(۳). شگفتا که بهاء و پسرش در خانه خود نتوانستند صلح را برقرار کنند و حسینعلی با یحیی و عباس با محمدعلی، یکسره در منازعه و کشمکش بودند. آن وقت از «صلح عمومی» دم می‌زدند و دنیا را به آشتی فرامی‌خواندند! بابی‌ها و بهایی‌ها از آغاز کارشان با دیگران سر ناسازگاری داشتند و از هر فرصت برای تعرض به آنان (به جرم ارتداد!) سود می‌جستند چنان که بابی مشهور، میرزا جانی کاشانی در کتاب «نقطه الکاف» می‌نویسد:

«جمعی رفتند و در شب یورش برده، ده را گرفتند و یک صدوسی نفر را به قتل رسانیدند، تتمه فرار نموده ده را حضرات اصحاب حق (بابی‌ها) خراب نمودند و آذوقه ایشان را جمیعاً به قلعه بردند»^(۴)!

حسینعلی بهاء که دم از صلح می‌زده، کسی است که به قول خواهرش در رساله «تنبیه الثامین»:

۱- نک: کتاب «اقدس»، ص ۸. ۲- نک: کتاب «اقدس» ص ۱۶.

۳- نک: کتاب «خطابات مبارکه»، ص ۱۵۰.

۴- نقطه الکاف، اثر میرزا جانی کاشانی، ص ۱۶۲، چاپ لیدن ۱۳۲۸/۱۹۱۰.

۱- نک: کتاب «خطابات مبارکه» ج ۲، ص ۱۵۰.

۲- نک: کتاب «اقدس»، ص ۱۸. ۳- نک: کتاب «اقدس»، ص ۱۸.

۴- نک: کتاب «حضرت بهاء‌الله»، ص ۲۳۷. ۵- نک: کتاب «اقدس»، ص ۱۸.

«با آن ادعای حسینی کردن، اشرار شمر کردار را به دور خود جمع نمودند. از هر نفسی که غیر از رضای خاطر ایشان نفسی برآمد، قطع کردند. از هر سری که جز تولای ایشان صدائی برآمد کوبیدند و از هر حلقی که غیر از خضوع به ایشان حرفی بیرون آمد، بریدند... سیداسماعیل اصفهانی را سربریدند و حاجی میرزا احمدکاشانی را شکم دریدند، آقا ابوالقاسم کاشی را کشته در دجله انداختند. سید احمد را به پیشدو، کارش را ساختند، میرزارضاخالوی حاجی سید محمد را مغز سرش را به سنگ پراکندند و میرزا علی را پهلویش را دریده به شاهراه عدمش راندند و غیر از این اشخاص، جمعی دیگر را در شب تار کشته اجساد آنها را به دجله انداختند و بعضی را روز روشن در میان بازار حراج با خنجر و قمه پاره پاره کردند چنان که بعضی از مؤمنین دین بیان، عدول کرده و این بیت را انشاد نموده در محافل می خواندند و می خندیدند:»

اگر حسینعلی، مظهر حسین علی است هزار رحمت حق بر روان پاک یزید!
و می گفتند ما هر چه شنیده بودیم حسین، مظلوم بوده است نه ظالم!^(۱)
با این همه، میرزا عباس ادعا دارد که پدرش صلح طلب بوده است.^(۲)

۱- تنبیه الناصبین، ص ۱۵ و ۱۶.

۲- اسلام با «صلح عمومی» به شرط ترک تعرض از سوی دشمنان، کاملاً موافق است (صلح حدیبیه نمونه روشن این امر شمرده می شود) زیرا در قرآن کریم آمده است:
وإن جنحوا للسلم فأنجح لها وتوكل على الله إنه هو السميع العليم. وإن يريدوا أن يخدعوك فإن حسبك الله هو الذي أيدك بنصره وبالمؤمنين (الأنفال: ۶۱ و ۶۲).
یعنی: «اگر (دشمنان) به صلح مایل شوند تو نیز صلح را بپذیر و بر خدا توکل کن که او شنوای دانا است. و اگر بخواهند به تو نیرنگ زنند، خدا برای تو کافی است، اوست که تو را به یاری خود و بدست مؤمنان تأیید فرمود.»

اما جنگ های پیامبر گرامی اسلام (ص) صورت «دفاعی» داشته چنان که عباس افندی بدان اعتراف نموده است و در کتاب «مفاوضات» می نویسد: «غزوات حضرت محمد جمیع، حرکت دفاعی بوده و برهان واضح آن که ۱۳ سال در مکه چه خود و چه احبابش نهایت اذیت را کشیدند و در این مدت هدف تیر جفا بودند. بعضی اصحاب کشته گشتند و اموال به یغما رفت و سایرین ترک وطن مألوف نمودند و به دیار غربت فرار کردند و خود حضرت را بعد از نهایت اذیت مصمم به قتل شدند لهذا نصف شب از مکه بیرون رفتند و به مدینه هجرت فرمودند. با وجود این، اعدا ترک جفا نکردند بلکه تعاقب تا حبشه و مدینه نمودند و این قبایل و عشایر عرب در نهایت توخس و درندگی بودند... حضرت محمد

این اصول، بهترین دستاویز مبلغین بهایی در دعوت روشنفکران به بهایی گری شمرده می شود و چنان که ملاحظه شد غالباً رفتار باب و بهاء، با این اصول مغایر بوده و خود ایشان، آنها را نقض کرده اند.

علاوه براین، مبلغان بهایی کلمات مغلوط باب و بهاء را از معجزات پیشوایانشان معرفی می کنند غافل از آن که رسالت پیامبران خدا - علیهم السلام - بسی والاتر از سجع سازی و قافیه پردازی بوده است. پیامبران راستین خدا، مشعل «هدایت» را به دوش کشیدند و همانند قرآن مجید ندا در دادند که: فَأَتُوا بِكِتَابٍ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ هُوَ أَهْدَى (القصص: ۴۹) یعنی: «کتابی از سوی خدا بیاورید که شما را (به سوی معارف و احکام الهی) بهتر رهبری کند»^(۱). اگر قافیه سازی را بخواهند ملاک «حق گوئی» قرار دهند، نویسنده این کتاب آثاری روشنتر از آنچه بهائیان در دسترس دارند، می تواند ارائه دهد که در پایان کتاب نمونه ای از آن به نظر خوانندگان ارجمند می رسد.

→ در میان این قبائل مبعوث شد و ۱۳ سال بلائی نماند که از دست این قبائل نکشد. بعد از ۱۳ سال خارج شد و هجرت کرد ولی این قوم دست برنداشتند، جمع شدند و لشکر کشیدند و بر سرش هجوم نمودند که کل را از رجال و نساء و اطفال محو و نابود نمایند در چنین موقعی حضرت محمد مجبور بر حرب با چنین قبایلی گشت. این است حقیقت حال. «مفاوضات عبدالبهاء، ص ۱۴ تا ۱۶، چاپ لیدن، سنه ۱۹۰۸ م).

۱- در قرآن کریم کمترین «تعقید لفظی» یافت نمی شود و هیچ ضعف و تکلفی در اسلوب آن راه ندارد. ترکیبش از «تفافر» خالی است و بیانش از «فخامت» و عظمت اشباع می باشد. به هیچ وجه تعبیرات سبک (چون اکثر تعابیر باب و بهاء) در آن وجود ندارد هدایت و نور و موعظه از آیتش می بارد و با توجه به «امی بودن» آورنده اش، معجزه ای نمایان است صَدَقَ قَائِلُهُ جَلَّ ذِكْرُهُ وَ تَعَالَى شَأْنُهُ.

پیام نویسنده به پیروان باب و بهاء:

بسم الله الرحمن الرحيم

أَلَا وَإِنَّ الدِّينَ بِلَاغِ رَبَّانِي ۝ وَ أَمْرٌ قَوِيمٌ نُورَانِي ۝ أَوْحَى اللَّهُ تَعَالَى
إِلَى أَمْنَاءٍ وَحِيهِ ۝ وَ الدَّاعِينَ إِلَى أَمْرِهِ وَ نَهْيِهِ ۝ يَدْعُونَ عِبَادَ اللَّهِ إِلَى
عِبَادَتِهِ ۝ وَ يُرْشِدُونَهُمْ إِلَى حُكْمِهِ وَ طَاعَتِهِ ۝ فَمَنْ تَعَبَّدَ بِهِ فَازَ وَ نَجَا ۝ وَ
مَنْ تَخَلَّفَ عَنْهُ هَلَكَ وَ غَوَى ۝ وَ قَدْ خَابَ مَنْ أَفْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ۝ فَقَالَ
إِنِّي جِئْتُكُمْ مِنَ اللَّهِ بِالْهُدَى ۝ ثُمَّ أَسْتَكْبَرُ ۝ قَالَ أَنَا رَبُّكُمْ الْأَعْلَى^(۱) ۝ قَدَعَا
النَّاسَ إِلَى عِبَادَةِ نَفْسِهِ ۝ وَ أَمْرَهُمْ بِتَقْدِيسِ اسْمِهِ وَ رَسْمِهِ ۝ وَ الَّذِي قَالَ
لَا يُرَى فِي هَيْكَلِي إِلَّا اللَّهُ الْوَحِيدُ ۝ وَ نَادَى أَنْ لِإِلَهِ إِلَّا أَنَا الْمَسْجُونُ
الْقَرِيدُ^(۲) ۝ فَأَفِيقُوا مِنْ نَوْمِكُمْ أَيُّهَا الْعِبَادُ ۝ وَ أَعْرِفُوا الْكَلَامَ الْبَاطِلَ مِنَ
السَّدَادِ ۝ وَ أَرْجِعُوا إِلَى كَلَامِ اللَّهِ الْمَجِيدِ ۝ الَّذِي يَدْعُوكُمْ إِلَى حَقِيقَةِ
التَّوْحِيدِ (لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَ لَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ
حَمِيدٍ^(۳)) ۝ وَ السَّلَامُ عَلَى مَنْ اتَّبَعَ الْهُدَى ۝ وَ اجْتَنَبَ سَبِيلَ الْغَىِّ وَ
الرَّدَى^(۴) ۝

مصطفی حسینی طباطبائی

۱۴۱۸ ه.ق.

۱۳۷۶ ه.ش.

ترجمه پیام:

بدانید که دین، پیامی ربّانی و امری استوار و نورانی است* که خدای بزرگ آن را بر امانتداران وحی و دعوتگران امر و نهی الهام فرموده است* آنان، بندگان خدا را به پرستش وی می خوانند و به فرمان و طاعتش رهبری می کنند* پس هر که دیندارانه راه بندگی حق را پیمود از گمراهی برست* و چون از آن، سر باز زد به هلاکت و ضلالت پیوست* و آن کس که بر خدا دروغ بست و متکبرانانه گفت که من ارمغان هدایت آورده‌ام و «رب اعلا»ی شما هستم! از رحمت الهی نومید شد* همان کس که مردم را به عبودیت خود فراخواند و به تقدیس اسم و رسمش فرمان داد* و همان که گفت: در سراپای اندامم جز خدای یگانه هیچ دیده نمی شود! و ندا درداد که: جز من، یکتای زندانی، معبودی نیست!* پس ای بندگان خدا از خواب غفلت برخیزید و سخن باطل را از کلام حق باز شناسید* و به قرآن ارجمندی که شما را به یکتاپرستی راستین رهنمون می شود، باز گردید* که باطل از هیچ سو بدان راه نمی یابد و از نزد خدای فرزانه و ستوده فرود آمده است* و درود حق بر آنان که راه هدایت را پیمودند و از کثر راهه‌ها و پرتگاه‌ها دوری گزیدند.

۱- اشاره به ادعای ربوبیت علی محمد باب. ۲- اشاره به دعوی الوهیت حسینعلی بهاء.

۳- بخشی از آیه ۲۴ از سوره شریفه فُصِّلَتْ.

۴- از فضیلتی بهایی درخواست می شود که نشر موزون نویسنده را با آنچه از باب و بهاء در دست دارند، مقایسه کنند تا از راه خوش‌گمانی، کلمات مغلوپ آن دو را معجزه‌های شکست‌ناپذیر نپندارند.

انتشارات روزنه منتشر کرده است:

- ۱: ترجمه زخم (شطحیات)
احمد عزیزی
- ۲: یک مرد و یک خرس (فیلمنامه)
مسعود جعفری جوزانی
- ۳: شرح جنون (تفسیر موضوعی دیوان حافظ)
سید احمد بهشتی شیرازی
- ۴: مجموعه‌ای از کاریکاتورهای جواد پویان
- ۵: دریغا عشق...
- ۶: مقدمه‌ای بر انقلاب اسلامی
دکتر صادق زیباکلام
- ۷: رباعی‌نامه (گزیده رباعیات از رودکی تا امروز)
سید احمد بهشتی شیرازی
- ۸: در آغاز زن بود (شعر)
سعاد الصباح (شاعره عرب) ترجمه وحید امیری
- ۹: دیوان پریش شهرضائی
با مقدمه دکتر حسین الهی قمشه‌ای
- ۱۰: ملکوت تکلم
احمد عزیزی
- ۱۱: ما چگونه ما شدیم (ریشه‌یابی علل عقب‌ماندگی در ایران)
دکتر صادق زیباکلام
- ۱۲: رسالاتی در خوشنویسی
حمیدرضا قلیچ‌خانی
- ۱۳: فرهنگ واژگان و اصطلاحات خوشنویسی و هنرهای وابسته
حمیدرضا قلیچ‌خانی

۱۴: موج سوم دموکراسی در پایان سده بیستم

ساموئل هانتینگتون ترجمه دکتر احمد شهسا

۱۵: هزار قطعه (گزیده قطعات از آغاز تا امروز)

به اهتمام سید احمد بهشتی شیرازی

۱۶: تاریخ سینمای ایران

جمال امید

۱۷: عراقی نامه (مشکلات دیوان عراقی)

به اهتمام دکتر سیدحمید طیبیان

۱۸: شیخ و شوخ (رساله‌ای سیاسی اجتماعی از اواخر قرن قاجار)

به اهتمام دکتر احمد مجاهد

۱۹: کنوزالعرفان و رموزالایقان (شرح اشعار مشکله مثنوی)

شارح: محمد صالح قزوینی: به اهتمام دکتر احمد مجاهد

۲۰: واژه‌نامه ابدی

احمد عزیزی

۲۱: غزالستان

احمد عزیزی

۲۲: روایت شطح

احمد عزیزی

۲۳: خاطرات یک بچه ناقلا

(نوشته وامبا)، ترجمه دکتر مرتضی کلاتریان

۲۴: المقدمات من کتاب نصر النصوص

(سید حیدر آملی) ترجمه محمد رضا جوزی

۲۵: بیان‌الادیان

(ابوالمعالی محمدالحسینی العلوی)

تصحیح عباس اقبال، محمد تقی دانش‌پژوه

کوشش دکتر سیدمحمد دبیرسیاقی

۲۶: حکایتهای حیوانات

دکتر محمد تقوی

۲۷: دیوان فروغی بسطامی (مقابلة ۱۰ نسخه خطی)

به اهتمام حمیدرضا قلیچ‌خانی

۲۸: مقالات

دکتر حسین الهی قمشه‌ای

۲۹: دیوان نرگسی ابهری

به اهتمام حمیدرضا قلیچ‌خانی

۳۰: انیس العشاق و آثار دیگر شرف‌الدین رامی

تصحیح دکتر محسن کیانی

۳۱: منظومه‌های فارسی (از قرن ۹-۱۲)

دکتر محمدعلی خزانه‌دارلو

۳۲: گذری کوتاه بر تاریخ موسیقی

حسن زندیاف

۳۳: ریتم در موسیقی

حسن زندیاف

۳۴: گنج وحدت

گزیده ترجیع‌بند و ترکیب‌بند در ادب فارسی

به اهتمام سید احمد بهشتی شیرازی

۳۵: انتھانامه

سلطان ولد / به اهتمام دکتر محمدعلی خزانه‌دارلو

۳۶: دیوان پیرجمال اردستانی

به اهتمام دکتر سید ابوطالب میرعابدینی

۳۷: تذکره انجمن خاقان

فاضل خان گروسی / به اهتمام دکتر توفیق سبحانی

۳۸: دیوان غالب دهلوی

به اهتمام دکتر محسن کیانی

۳۹: مفتاح‌الهدایه و مصباح‌العنایه (سیرتنامه شیخ‌امین‌الدین محمدبلیانی)

محمودبن عثمان / پژوهش عمادالدین شیخ‌الحکمایی

۴۰: فوائد الفؤاد

حسن دهلوی / به اهتمام دکتر محسن کیانی

۴۱: تاریخانه (چهار قصه)

حسن هدایت

۴۲: دائرةالمعارف جهانی سازهای موسیقی

ترجمه حسن زندباف

۴۳: طرحی از دوست (درباره زندگانی و آثار عباس کیارستمی)

محمد شعبانی

۴۴: پرنیان پندار

دکتر جلال‌الدین کزازی

۴۵: دیوان کمال‌الدین اسمعیل

(از روی نسخه چاپ سنگی هند)

۴۶: دیوان حکیم الهی قمشه‌ای

با مقدمه دکتر حسین الهی قمشه‌ای

۴۷: سنت و مدرنیته

دکتر صادق زیباکلام

۴۸: فرهنگ خاص علوم سیاسی

حسن علیزاده

۴۹: قند مکرر (تکرار مضامین در شعر سعدی)

تألیف دکتر ابراهیم قیصری

۵۰: ترجمان الاثواق

محمی‌الدین ابن عربی / ترجمه دکتر گل‌بابا سعیدی

۵۱: کولی‌ها

ایرج افشار سیستانی

۵۲: پزشکی سنتی مردم ایران

ایرج افشار سیستانی

۵۳: رساله سه اصل

ملاصدرا / تصحیح دکتر سید حسن نصر / به اهتمام محمدرضا جویری

۵۴: بچه‌های آینه (برای کودکان و نوجوانان)

ماریا گریپ / ترجمه جمشید کاویانی

۵۵: متنبی و سعدی

دکتر علی محفوظ

۵۶: هومیوپاتی چیست؟

ام - دلبو - مونیگ، س. ر. وادیا

ترجمه سروش ابراهیمی، شاهین طلوع

۵۷: تذکرة مرآة الخيال

امیر شیرعلیخان لودی / تصحیح سیدحمید حسنی

۵۸: شبیه یک شرح حال

آکیراکوروساوا، ترجمه امید روشن ضمیر

۵۹: روزی روزگاری

حسن هدایت

۶۰: اشارات ولوی (شرح مثنوی معنوی)

عماد اردبیلی، به اهتمام احمد خوشنویس

۶۱: مکاشفات رضوی

شرح مثنوی مولانا جلال‌الدین محمد مولوی

شایخ: مولوی محمدرضا لاهوری / تصحیح و اهتمام کورش منصور

۶۲: ریکی (شیوه جامع انرژی درمانی)

بودوچی باگینسکی، شلیلا شارامون، ترجمه اکرم افشار

۶۳: نهادها و اندیشه‌های سیاسی در ایران و اسلام

دکتر حمید عنایت، با مقدمه دکتر صادق زیباکلام

۶۴: طرح مداخله سری در آبادان

جیمز کیبل، ترجمه جمشید زنگنه

۶۵: انیس العارفين

شرح منازل السائرین خواجه عبدالله انصاری

به اهتمام و تصحیح علی اوجبی

۶۶: تهرانجلس

(مجموعه داستان) سید ابراهیم نبوی

۶۷: ستون پنجم

سید ابراهیم نبوی

۶۸: قصه‌های نصرالدین

به اهتمام سید ابراهیم نبوی

۶۹: راپورت‌های یومیه و تذکرها

سید ابراهیم نبوی

۷۰: اخلاق عارفان

دکتر مهین پناهی

- ۷۱: دائرة المعارف مستشرقان
عبدالرحمن بدوی، ترجمه صالح طباطبائی
- ۷۲: دیوان منصور حافظ
به اهتمام سیداحمد بهشتی شیرازی
- ۷۳: دقائق الطریق
شیخ احمد رومی، به اهتمام دکتر محسن کیانی
- ۷۴: ملامت و ملامتیان
عبدالباقی گولپینارلی، ترجمه دکتر توفیق سبحانی
- ۷۵: پیامبر
جبران خلیل جبران، ترجمه دکتر حسین الهی قمشه‌ای
- ۷۶: کیمیا (فصلنامه)
به اهتمام دکتر حسین الهی قمشه‌ای، سیداحمد بهشتی شیرازی
- ۷۷: تجوید آسان
حمیدرضا مستفید
- ۷۸: افسانه گلریز
ضیاءالدین نخشبی (قرن هشتم)
- ۷۹: جزیره هندورابی و دریای پارس
ایرج افشار سیستانی
- ۸۰: تذکره خوشنویسان
مولانا محمد هفت قلمی دهلوی
- ۸۱: هومیوپاتی علم شفا بخش
دکتر راجان سانکران
ترجمه الهام صابری
- ۸۲: داستان حیرت‌انگیز شاقول سحرآمیز
ابن سینا، به اهتمام دکتر کریم زرگر
- ۸۳: حافظ به روایت حافظ (مجموع ده نوار شامل ده سخنرانی)
دکتر حسین الهی قمشه‌ای
- ۸۴: کیستی ما (از نگاه روشنفکران ایرانی)
حسین کاجی
- ۸۵: عکسهای یادگاری با جامعه مدنی
- دکتر صادق زیباکلام
- ۸۶: اسرار نیکبختی
ا. س. ماردن، ترجمه ابوالقاسم پاینده
- ۸۷: بی‌ستون
سیدابراهیم نبوی
- ۸۸: یک فنجان چای داغ
سید ابراهیم نبوی
- ۸۹: تذکره آتشکده
آذر بیگدلی
- ۹۰: نامه طراحان
گزیده کاریکاتور کاریکاتورستهای جهان
به اهتمام سیداحمد بهشتی شیرازی
- ۹۱: گفتگوهای صریح
سیدابراهیم نبوی
- ۹۲: معبد عشق (شعر)
مهديه الهی قمشه‌ای (آتش)
- ۹۳: پژوهشی در نام شهرهای ایران
ایراج افشار سیستانی
- ۹۴: کیمیا (۲)
به اهتمام دکتر حسین الهی قمشه‌ای، سیداحمد بهشتی شیرازی
- ۹۵: صوفیسم و تائوئیسم
توشیهیکو ایزوتسو
ترجمه دکتر محمدجواد گوهری
- ۹۶: کشف‌های تصادفی در علم
دانیل استفان هالاسی
ترجمه محمدرضا قلیچ‌خانی
- ۹۷: باغهای مرمر (رمان)
حسن خادم
- ۹۸: تأثیرگذارترین‌های تاریخ
میشل اچ. هارت

ترجمه محمدحسین آهوئی

۹۹: خنیدین قدغن نیست

مجموعه کاریکاتورهای مانا نیستانی

۱۰۰: در سال ۷۷ اتفاق افتاد

کاریکاتور: نیک آهنگ کوثر، متن: سیدابراهیم نبوی

۱۰۱: در سال ۷۸ اتفاق افتاد

کاریکاتور: نیک آهنگ کوثر، متن: سیدابراهیم نبوی

۱۰۲: نغمه حسینی

حکیم مهدی الهی قمشه‌ای

۱۰۳: سیر تحول در غزل فارسی

دکتر محمدرضا روزبه

۱۰۴: خلاقیت

رابرت ویزبرگ

ترجمه مهدی والفی

۱۰۵: گزیده لطائف الطوائف فخرالدین علی صفی

سیدابراهیم نبوی

۱۰۶: تار و سه تار (دوره اول و دوم)

دکتر اسدالله حجازی

۱۰۷: ریپ ون وینکل

واشنگتن ایروینگ

ترجمه عباس قاسم‌زاده

۱۰۸: ارزیابی کار و زمان

مهندس ناصر جاوید

۱۰۹: مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی تولید

دکتر احمد ماکوئی

۱۱۰: فرهنگ جامع اصطلاحات موسیقی

فریدون ناصری

۱۱۱: فقها و حکومت

دکتر محمد جعفری هرندی